

שפי שפס

אספרסו, קצר

סיפורים קצרים

אספרסו, קצר

שפי שפס

Short, Espresso

Sheffy Sheppes

© כל הזכויות שמורות למחבר

עריכה: קארין בוכוולד

איור ועיצוב עטיפה: סלעית קרן

עימוד: אורנה זנדני

אין להעתיק, לשכפל, לצלם, להפיץ, לצטט, לתרגם, לאחסן בבסיסי מידע, לשדר בדרך כלשהי, אלקטרונית או מכנית, או בכל דרך אחרת, או להציג באתר אינטרנט, חלקים כלשהם מספר זה, או את הספר במלואו, ללא אישור מפורש בכתב מהמחבר.

רח' אברהם גירון 28, א.ת. חדש יהוד מונסון 56217

טל': 03-5562677; פקס: 03-5596349

www.ofir.org.il

נרפס בישראל התשע"ד 1.2.2014

למרים,

האישה שאתי תמיד, מבראשית,

והיא אָם כל חי

למשפחתי, משוב חיי.

”אני עדיין מתקשה לעכל
שמאחורי כל חלון מואר
מסתתר סיפור חיים
לא פחות
עמוק
משלי”

רחל חלפי, קצר

סדר הסיפורים

6	אספרסו, קצר
13	סנטה רוזה
22	מקום בגן עדן
29	אבא אבן באנטרקטיקה
52	עד העצם: דמיון מודרך
65	אבצס
87	מושבים נפרדים
111	בן שכול
129	זר פרחים
132	הטיול הגדול
152	אנשי הצפרדע, אנשי הדממה
168	יום הזיכרון
181	נס הדגים
192	פני הדור כפני הכלב
210	זֶמֶר נשמה
222	האושר בא במנות קטנות
233	שיר סיום: אבות אבותיי

אספרטו, קצר.

קורץ קץ בשנתו עם אור ראשון. אף שהוריד את סוכך החלון מלוא אורכו, נותר רווח דק מעל אדן החלון, ומשם חדרה קרן אור חיוורת שקבעה סופית כי תם הלילה. הרבה התחבט עם עצמו אם להחליף את הסוכך. מצד אחד הוא ממלא את תפקידו, וגם אם חסרים לו סנטימטרים אחדים, האם הוא ראוי לנידוי? מצד שני אלה סנטימטרים קריטיים, ההופכים אותו לבלתי ראוי. ויש צד נוסף להתלבטות. תמיד יש צד נוסף. עוד צד אחד ועוד צד שני, בדיוק כמו שנתו המיוסרת של קורץ. לכן אין לדעת אם חסד עושה עמו הסוכך, שגואל אותו מוקדם מההתפכיותו במיטה, קוטע עוד חלום רע של יקיצה, או שמא מקדים את סבלו ומאריך את יומו הריק של קורץ.

קורץ מתח את רגליו מלוא אורכו והן בצבצו מחוץ לשמיכה הקצרה שהתכסה בה. תמיד התכסה בשמיכה קצרה. בעבר הרחוק ניסה להתכסות בשמיכה בגודל רגיל, אך זו יצרה אצלו תחושות של אובדן וחנק, ומהר מאוד הוא מצא את עצמו מחפש פתרון בחנות לדברי תינוקות. "ורוד או תכלת?" שאל המוכר בחיוך. "אפור", ענה קורץ. "אם תקנה שתיים, תקבל הנחה", שידל המוכר. "רק אחת", ענה קורץ בקוצר רוח, וכבר נלחם בנחשול הזעם שהציף את גופו ואיים להשתלט על ראשו. באותו לילה גילה שהשמיכה אינה ארוכה דיה. במשך כמה לילות ניסה לישון בלעדיה,

אך אז חש חשוף ומאויים. מאז לימד את עצמו לישון עמה בתנוחה עוברית, וכבוקר היה מגיח ממנה בלידת עכוז.

סדר יומו של קורץ היה קבוע ואפור. אחרי היקיצה היה מתיישב על מיטתו, בוהה באפלולית ונהנה מן הריקנות שגאלה אותו מייסורי הלילה. לעתים היה יושב כך דקות אחדות, לפעמים נמשכה ישיבתו שעה ארוכה. הוא אהב את הזמן הזה, ולולא נצרך לנקביו היה בוודאי מתענג על הישיבה עוד ועוד. בלית בררה היה קם וצועד בצעדים קטנים ומדודים לחדר השירותים הזעיר שאסלה נמוכה מילאה את חללו. משם היה עובר לחדר האמבטיה, שכלל אמבט מצהיב, גומחת מקלחת וכיור, עולה על ההדום שהיה מונח למרגלות הכיור ומסתכל בפניו הצעירות שניבטו מן המראה הקעורה. הראש הגדול הצליח תמיד להפתיע אותו ולעורר בו פליאה ותסכול. "ראש בגודל נורמלי", חשב, "אולי אפילו גדול מדי", אמר בקול רם. מדי פעם, אחרי ימים של בדידות ושתיקה, היה משמיע לעצמו משפט קצר כדי שלא ישכח את צליל קולו, צרוד ונמוך. "ואולי לא גדול מדי", הוסיף, "אלא גדול יחסית".

גם בבוקר זה קורץ שטף את פניו הגדולות בכפות ידיו הזעירות ולאחר מכן גחן, מילא את פיו מים, גרגר וירק. היום אין טעם לצחצח שיניים. אתמול לא בא דבר אל פיו, כך שאין מה לנקות. הוא הספיג את ראשו הקירח במגבת הלחה. כמה טוב שאינו צריך לטרוח על סידור שער. כילד היה לו שער עבה ומקורזל, שלא הגיב לניסיונות הסירוק של אמו, ותמיד נראה כמו קסדה דביקה. "צמר פלדה", כינו אותו ילדים רעים. כשגילו את דבר קיומו של ספוג מתכת לניקוי כלים שנקרא "ננס", היו צועקים לו: "לך תביא ננס מהמכולת". הוא היה נמלט אז בככי בחיפוש אחר אמו, אך גם כשזו הרימה את קולה וקיללה את הפורעים, לא מצא נחמה.

אמו היתה אישה גדולה וגבוהה, שיערה בהיר וכובע קש רחב שוליים עיטר את ראשה בזמן שעבדה במשתלה. רוב היום היתה מטפלת בצמחים, מקלטרת, משקה, גוזמת, ובכל אותה עת מזמרת לעצמה מחרוזות שירי עם סלאביים. בעיניו היתה היפה בנשים, שבויה בעולמה ועטופה בצלילי

שיריה, ורק כאשר באו הגברות המכובדות לקנות עציצים, שתילים או זרי פרחים, היתה מתפנה אליהן ומעניקה להן אחד מחיוכיה הנדירים. קורץ אף פעם לא הבין כיצד אישה יפה וגדולה זו הביאה לעולם ילד כמוהו. שנים חשד שאינו בנה וניסה לטוות בראשו סיפורים שיסבירו את העניין. כשחשה בכך היתה חוזרת ומספרת לו את סיפור לידתו בפרטי פרטים. הטנדר של אבא נתקע באישון לילה בדרך לבית-החולים, הצירים התגברו, היה לה פיפי ארוך-ארוך, היא לא הבינה שירדו לה המים. למזלה, הזדמנה למקום נידת משטרה וזו הביאה אותה לבית החולים כשהלידה כבר היתה בעיצומה. "הראש גדול והוא תקוע, תביאו מלקחיים", צעק רופא צעיר טרוט עיניים. קורץ חזר ודמיין את המעמד שוב ושוב: הנה אמו שוכבת שם, רגליה הלבנות והארוכות מפושקות עד השמים, ראשו הגדול בוקע מבין שפתי ערוותה הלא מגולחת, והיא גונחת בקולי קולות. עד כאן הכול בסדר.

קורץ לא ידע מתי התבררו ממדי האסון. האם התגלה העניין בלידה, מיד לאחר שהגיח הגוף בעקבות הראש, או שמא הלכו הדברים והתחווירו במהלך ילדותו המוקדמת. פעמים רבות האשים אותה בלבו על שהביאה אותו לעולם. האם לא היו סימנים שהעידו על כך בזמן ההיריון? האם היו והתעלמה מהם? וכיצד ייתכן שאישה גדולה ויפה כמוה יולדת גמד? ואולי התשובה נעוצה באבא שנעלם, וקורץ, שלא זכה לראותו, אינו יודע עליו דבר. ואולי היה האבא גמד קרקסים, ואמא לוליינית טרפוז? תעלומה.

אמו ניסתה לגונן עליו כמיטב יכולתה. תמיד אמרה לו שהוא כל עולמה וכי לא יהיה לה גבר אחר בחייה. היא שלו ואך ורק שלו. ואכן, מעולם לא ראה אותה בחברת גבר זר. היא היניקה אותו עד גיל ארבע. הוא זוכר במעומעם כיצד היתה כורעת לצדו, אוספת אותו אליה וחולצת לו שד חם ורך. הוא היה יונק באטיות ובעדינות, מקפיד לא להכאיב לה, ובסיום היה מניח את ראשו בין שדיה ומנמנם בנחת. ערב-ערב הקפידה לרחוץ אתו באמבט. בהיותם ישובים במים הרדודים היתה עוטה על ידה כפפת פשתן רכה, מספיגה אותה בסבון נוזלי ומענגת את גופו הקטן בתנועות

סיבוביות. הוא היה משתכשך באמבט ומתיז עליה מים, והיא היתה גוערת בו בתרעומת מעושה. לאחר מכן היתה עוטפת אותו במגבת גדולה, מלבישה אותו בפגיג'מה ריחנית ושניהם היו נרדמים במיטתם המשותפת, חבוקים.

קורץ לא ידע אישה אחרת מימיו. אמו נפטרה בפתאומיות בהיותו בן 17, והוא נשאר לגור בבית הישן והמתפורר. את לימודיו הוא הפסיק עוד קודם לכן. הוא לא חסר לאיש ואף אחד לא התעניין בשלמו, וטוב שכך. אמו לא השאירה אחריה ממון, אך באופן מפתיע איתרו אותו שני אנשים שהיו מעוניינים במשתלה. הם הציעו לו סכום כסף נאה תמורתה, וקורץ, שמעולם לא חשב להמשיך בפועלה של אמו, קיבל את הכסף בשמחה ונפטר מן הצורך לדאוג לכלכלתו. על מעט הקשר עם העולם החיצון שמר באמצעות המחשב הביתי: הוא היה מתעדכן חלקית בנעשה בעולם, צופה בסרטים, מאזין למוזיקה ומדמיין את אמו שרה. לימים גילה את אתרי ההיכרויות והסקס. בתחילה ניסה בדרך זו ליצור קשר עם נערות, אך הניסיונות מעולם לא הבשילו לכלל פגישה עם מישהי. קורץ ידע שתמונת ראשו המופיעה באתר לא תועיל לו ברגע האמת. עלבונות מילדים ספג די והותר בחייו. בדחייה מצד אישה לא היה מסוגל לעמוד. אט-אט ויתר גם על הקשרים הבלתי ממומשים. הוא לא חשש לאבד משהו שלא היה לו מעולם. לעומת זאת, התעוררו אצלו רגשות פחד מלווים במערבולות כעס שלא הבין את פשרם ולא ידע כיצד לשלוט בהם. בצר לו ניסה להתנחם באתרי הסקס. הוא מעולם לא העלה בדעתו להזמין זונה לביתו. אפילו המחשבה על כך הקפיאה את דמו. זמן מה ניסה לצפות באתרי פורנו, אך הפער בין מידותיו לבין מידותיהם של הגברים המקפצים על נשים גונחות הביא אותו לייאוש שדיכא את יצרו.

לקראת יום הולדתו ה-18 הלכה והתגבשה במוחו האפשרות לשים קץ לחייו. הוא לא מצא עוד שום טעם להמשיך עם הריקנות והסבל. לאחר שהשלים עם הרעיון, בקלות יחסית, נותרו רק שני עניינים שדרשו טיפול. הראשון היה שינוי השם. הוא לא היה מוכן ששמה של אמו יוכתם בהתאברות בנה, והוא פנה למשרד הפנים כדי לשנות את שמו. "מדוע

אתה רוצה לשנות את שמך משמואל קורצברג לקורץ שמואלי?" שאל הפקיד וגירד את סנטרו הכפול. "אני רוצה שם פרטי קצר ושם משפחה ישראלי", ענה. "נו טוב", אמר הפקיד, "כבר שמעתי הכול. תחתום פה ופה". העניין השני היה קצת יותר מסובך. קורץ רצה מוות מהיר ובטוח. גז יגרום סבל ארוך. קפיצה ממגדל עלולה להסתיים בפציעה. תלייה צורכת כישורים טכניים שאין לו. חיתוך ורידים דוחה אותו. הוא צריך אקדח. סיכוייו להשיג אקדח ברישיון אפסיים. לא נותר לו אלא לחפש חלופה לא חוקית. חיפוש ארוך ומייגע באינטרנט עזר לו לבסוף למצוא את מבוקשו. "איזה אקדח אתה רוצה?" שאל אותו הקול בצד השני של הקו. "לא חשוב, אבל עם קנה קצר", ענה. שבוע לאחר מכן מסר לו שליח חבילה עטופה, וקורץ נתן לו בתמורה מעטפה שהכילה שטרות כסף.

חודש ימים נאבק קורץ באקדח ולא יכול לו. משהו עצר בעדו והוא לא ידע מה. שוב ושוב גלגל בראשו הגדול את כל הסיבות והאפשרויות, והגיע למסקנה שההחלטה נכונה. פעם אחת אפילו השמיע לעצמו את הטיעונים בקול רם והשתכנע. לכלל מעשה לא הצליח להגיע. הבוקר, שלא כדרכו, החליט לצאת מן הדירה לרחוב, אולי יהיה שם משהו שיביא אותו לכלל הכרעה. אחרי ששטף את פניו במים קרים התלבש ברישול - דחף את האקדח הטעון למכנסיו כשחולצתו מכסה עליו - והתגלגל החוצה. רוח קרה נשבה והשמים היו בהירים. קורץ לא הרחיק לכת. בפינת הרחוב היה בית-קפה קטן שחזיתו המתוחמת בחלונות זכוכית פלשה למדרכה. "אספרסו בר", הכריז שלט דהוי שהיה תלוי באלכסון מעל הכניסה. קורץ, שמעולם לא ישב בבתי-קפה, נכנס בצעד מהוסס. בקצה החלל הפנימי עמד דלפק ארוך ועליו מכונת קפה גדולה ומגש עם כוסות זכוכית וספלונים. שני כסאות בר גבוהים ניצבו בצמוד לדלפק. קורץ גרד את עצמו עד לאחד מהם וטיפס עליו במאמץ רב. עכשיו, ממרום מושבו, נגלה לפניו במלוא הדרו הבחור הצעיר שעמד מעברו השני של הדלפק, הפיק כוסות קפה מן המכונה והתעלם מקיומו. יופיו של הבחור הימם את קורץ. הוא היה גבוה, תווי פניו העדינים היוו ניגוד מושלם לגופו השרירי

והגמיש הנתון בגופייה צמודה. אך מה שהרשים את קורץ יותר מכול היתה ארשת הנחת על פניו ושביעות הרצון העצמית שקרנה ממנו בכל תנועה. מלצרית צעירה - שתפקידה היה לקחת את כוסות הקפה שהכין ולחלק אותן ללקוחות הישועים סביב שולחנות קטנים - היתה מצחקת עם הבחור בכל פעם שחזרה מסיבוב החלוקה, מפנה אליו את שדיה הלבנים שבצבצו ממחשוף חולצתה, ומוצאת עילה להתחכך בו. היה ברור לקורץ שהוא והלקוחות האחרים מהווים אך תפאורה חיוורת למחול הפיתוי והערגה התופחת שחוללה הנערה סביב הבחור האדיש לכאורה.

קורץ נדהם מתחושות הריגוש והגעגוע שטלטלו את גופו הקפוף. לבו לחש לו לברוח, אך רגליו סירבו לנוע והוא נותר נטוע במקומו. ואז הבחינה בו הנערה, ובפה אדום מלא שיניים בורקות אמרה לו: "היי שורטי, מה בשבילך?" משנאלם דום אמרה לו: "קח את הזמן, אני פה בשבילך", ופנתה לשולחן אחר. זה הרגע שממנו חשש קורץ. נחשול זעם התחיל לגעוש במעלה גופו עד שהגיע לראשו. הוא חיפש נתיב מילוט, אך לרוע המזל הבחין בו הבחור. "מה תשתה?" שאל אותו. "אספרסו", ענה קורץ והופתע מצליל קולו. "קצר או ארוך?" הזעם הציף את ראשו של קורץ עד כדי אובדן עשתונות. הוא שלף את האקדח, אחז בו בשתי ידיו הזעירות וירה שלוש יריות לתוך חזהו הרחב של הבחור. "קצר, קצר, קצר", זעק. האקדח נשמט מידי וצנח על הדלפק, גופו החליק כמורד הכיסא הגבוה ונחבט ברצפה. הוא נותר לשבת בגב שעון על דופן הדלפק וברגליים מיושרות ופשוקות.

רק כששכב קורץ על רצפת הניידת, בידיים כפותות מאחור, מתחת לנעלו הגדולה של שוטר שמסמרה אותו לשטיחון הגומי המסריח, החלה הצלילות לחזור אליו. ראשית עלו בראשו התמונות, ואחר כך הצטרפו אליהן הקולות: עיניו הפעורות של הבחור שהביטו בו בתימהון לפני שהתמוטט באטיות תוך כדי גרירת מגש הכוסות עד להתנפצותן המדהדת; צרחות הנערה שחשה אל הבחור, גהרה מעליו והתבוססה בדמו; המולת האורחים הנמלטים מן המקום ורומסים בדרכם רהיטים הפוכים ומנות מזון דביקות;

ואז - דממת מוות. בחלל בית-הקפה שנתמלא שברים נותרה רק אישה זקנה כבדת גוף, ישובה ליד שולחן שלא ניזוק, ועיניה הכחולות נעוצות בו. בקב ההליכה שלה היא הצביעה לכיוונו של קורץ ופלטה: "בום. בום. בום". בתוך דקות נשמעה יללת הסירנות. "שָׁכב על הבטן ואל תזוז", נשמעה פקודה, ומיד הגיעה חבטה אדירה שהפילה אותו והטיחה את פניו ברצפה. שפתיו התנפחו וטעם הדם מילא את פיו. גופו המקרטע נגרר על המדרכה והושלך לניידת. טריקת דלתות.

קורץ שקט ורגוע עכשיו. הוא מתמסר להמיית המנוע, לקרקוש חלקי המתכת ברכב ולטלטלות הדרך. הוא מקופל בתנוחתו העוברית, ורגלו של השוטר מסוככת עליו. הוא עוצם עיניים. לו יכול להתכרבל בשמיכתו הקטנה היה אפילו נרדם.

סנטה רוזה

כשהגיע הרגע לצאת מהחדר ולעלות לאוטובוס שהמתין לדיירים בחזית הבניין כשלו רגליה. כוחה לא עמד לה יותר. היא חשה מועקה כבדה, ראשה היה סחרחר עליה ונשימותיה הפכו קצרות ומהירות. היא נאחזה בלוח השיש של הכיור בניסיון לייצב את עמידתה. משלא הצליחה הטילה את עצמה על המיטה הסתורה, שהיתה עדיין ספוגה בריחו של שרגא. האם כך מרגיש הנוטה למות? תהתה. לראשונה בחייה חשה את מלוא כובדן של 78 שנותיה.

רוזה היתה צעירה תמידית. כבת הזקונים במשפחה יהודית קשת יום, נחשבה תמיד לילדה פרועה, עקשנית וחסרת משמעת. המשפחה התגוררה בבית ישן בעיירה מוזנחת בהרי הקרפטים. אביה היה סוחר קטן שהסתובב עם עגלתו בין הכפרים הסמוכים. אחיה התפרנסו מעבודות מזדמנות, ואמה ואחיותיה טיפלו בבית וגידלו אווזים בחצר. רוזה מעולם לא השתלבה בנוף המשפחתי, לא בחיצוניותה ולא באופייה. אם בני משפחתה היו בעלי שער כהה, כבדי מחשבה ואטיים בדיבור ובתנועה, הרי שהיא היתה בהירה, קלת תנועה וזריזת דעת. אך יותר מכול אפיין אותה צחוקה המתגלגל. אפילו אחיה קודרי הפנים, שהפליאו בה את מכותיהם, לא הצליחו להשבית את צחוקה. חבולה וכואבת היתה מזדחלת לחיקה הגדול והחם של סבתה. הסבתא, שהתגוררה עמם, היתה אז מחביאה את רוזה תחת סינרה, מגניבה לה פרוסת לחם שחור מרוחה בשומן אווז, וממלמלת: "פרימיטיביים,

שתכה אותם החולירע". אחר כך היתה שרה לה חרש שיר בשפה זרה ועתיקה, שרק בחלוף שנים רבות תזוהה אותה רוזה כתפילה עברית. רוזה גם נהגה להיעלם מהבית לשעות ארוכות; היא היתה מטיילת בשדות וביער הסמוך, ואף מרחיקה עד הנחל. באחת השבתות רתמה את הסוס של אביה ורכבה אל ההרים. עם שובה לביתה בערב הצליף בה האב בחמת זעם, כלא אותה במחסן למשך שבוע, ומנע ממנה מזון. היא לא בכתה, אבל יללותיה של סבתה קרעו את לבה.

השבר בינה ובין משפחתה הגיע לשיאו בהיותה בת 15. בקיץ של אותה שנה פגשה רוזה את מריוס, המבוגר ממנה בתשע שנים. הוא היה בחור יפה תואר, מלא חן ותושייה, שהגיע לעיירה לצורך עסקיו. האש בינו ובין רוזה ניצתה באחת וכילתה הברדלי מעמדות, גיל ומרחק גיאוגרפי. שניהם קורצו מאותם חומרים ממכרים של חדות חיים, טוב לב ויצריות פורצת גבולות. שלושה שבועות שהה מריוס בעיירה, לאחר שדחה שוב ושוב את מועד חזרתו לכרך. בסופו של דבר חזר לביתו בלב כבד. הוא לא העז לבקש מן הנערה הצעירה לבוא איתו, אבל לא צעירה כרוזה תוותר. ללא הרף ניסתה לשכנע את הוריה לאפשר לה לעבור לעיר הגדולה, ומסירבו לה שוב ושוב - פשוט ברחו יום אחד מן הבית, וכבר באותו ערב התייצבה על סף דלתו של מריוס. הוא עמד מולה נפעם מעוצמת אהבתה ומאומץ לבה ולא ידע את נפשו מרוב אושר. עד מהרה הגיעה השמועה לבית-הוריה: רוזה חיה בעיר הגדולה כבת-זוגו של מריוס, וברוב חוצפתה אף נרשמה ללימודים בבית-ספר תיכון!

בהגיעה לגיל 19 נישאה רוזה למריוס בטקס דתי צנוע בבית-הכנסת המקומי. חבריו של מריוס, שלמדו עם הזמן להוקיר ולאהוב את רוזה, ערכו לכבודם מסיבה גדולה כמה ימים לאחר מכן. משפחתו של מריוס נכחה בטקס הדתי, אך נעדרה מן המסיבה. הוריו לא ראו נחת מן הזיווג של בנם בכורם עם הנערה שבאה ממשפחה "לא מכובדת". הוריה של רוזה, שנתיקו כל קשר עמה, לא הגיעו לחתונה אף שהוזמנו אליה. רק סבתה האהובה,

שמפאת גילה המופלג כבר היתה מרותקת למיטתה, מצאה דרך לשלוח לה בסתר מפת שולחן יפהפייה שרקמה כמו-ידיה.

השנים הבאות היו היפות והמאושרות בחייה של רוזה. היא ומריוס היו זוג יפה וקורן, אהובים על חבריהם ומקובלים בחברה. הם הרבו לבלות במסיבות ובטרקליני הריקודים. רוזה, שהפכה מנערה צנומה לאישה בשלה ומושכת, חשה היטב במבטי הגברים עת חוללה בקלילות ברחבת הריקודים או הטתה את ראשה לאחור ופרצה בצחוק הפעמונים שלה. מעולם לא הבינה את מבטי השטנה שנעצו בה הנשים. לבה היה שייך למריוס, וכשתלתה את עיני השקד שלה בעיניו, ידע זאת גם הוא. מריוס העניק לרוזה חיים נוחים ומפנקים. הוא לא בא ממשפחה עשירה, אך הצליח בעסקי התכשיטים והאבנים הטובות בזכות נועם הליכותיו והאמון שרכשו לו הבריות. בנוסף לאהבה, הרעיף על רוזה תכשיטים לרוב. כשהיתה רוזה מוכיחה אותו על כך, היה עונה לה שעדיין לא מצא את התכשיט שישווה לה. שלוש שנים לאחר החתונה, בהיותה בת 22, נולדה בתם היחידה לולה. לא היה גבול לשמחתה. התינוקת היתה כעורה ולא דמתה לה או למריוס, אך רוזה השקיעה בה את נשמתה והתמסרה לטיפול בה, כמו רצתה למלא לא רק את כל צרכיה של לולה, אלא גם את חסכי ילדותה האומללה והאבודה שלה. עם כל האושר שחוותה בחייה החדשים, דמעותיה כמו זלגו מעצמן על לחייה הוורודות בכל פעם שהיתה פורשת את מפת השולחן הרקומה של סבתה, שכבר הלכה לעולמה בינתיים.

אושרה של רוזה נגדע באחת. בליל חורף גשום, בדרכו חזרה מנסיעת עסקים בהרים, נפגע רכבו של מריוס על-ידי משאית שהגיחה בעיקול הדרך. מותו נקבע במקום, ורוזה הפכה לאלמנה צעירה, מטופלת בילדה קטנה. חודש ימים שכבה רוזה מקופלת במיטה הזוגית, וסירבה להשלים עם מותו של מריוס. אוכל ומשקה כמעט ולא באו אל פיה. היא לא בכתה. חבריה התגייסו לטיפול בלולה המבולבלת, שלא הבינה דבר והרבתה לבכות. בתום השלושים קמה רוזה על רגליה וניסתה לצעוד בשביל חייה

החדש. היא חזרה לטפל בלולה, ניקתה את הבית, קיבלה את פני חברותיה שבאו לבקרה וסילקה את הגברים שחגו סביבה. רק קול צחוקה נדם. שנתיים ניסתה רוזה לחזור לעולם החיים, אלא שדמותו המלבבת של מריוס ניבטה אליה מכל פינה בבית ומכל קרן רחוב. היא שמעה את קולו בכל שיר שהתנגן, וכל זוג שפגשה המחיש לה את חסרונו. היא החליטה להתרחק מכל דבר שהיא ומריוס חלקו בעבר. היא חיסלה את שארית עסקיו, מכרה את הבית, ולאחר שנפרדה מקבר סבתה, צררה את מפת השולחן הרקומה ומעט בגדים במזוודה, תחבה עמוק בחזייתה כמה אבנים טובות - ונסעה לישראל יחד עם לולה. איש לא חיכה להן בארץ, והמולדת החדשה קיבלה את פניהן באדישות ובענייניות. "שמך העברי יהיה מעתה שושנה ושם בתך לאה", אמר לה פקיד הקליטה במבטא רומני משונה. רוזה סירבה. "משהו מן העבר בכל זאת צריך להשאיר", אמרה לו, והן נרשמו בתעודת העולה בשמותיהן המקוריים. רוזה ובתה נשלחו לאולפן עברית למשך שישה חודשים. להפתעתה הגדולה של רוזה, היה החיבור שלה לשפה החדשה מרגש ומייד. היא חשה שנולדה מחדש בשפה הזאת, כמו תינוקת שלומדת שפת אם משמיעה. היא דיברה נכון עוד בטרם למדה את חוקי הדקדוק. בטקס הסיום נבחרה לשאת דברים בשם בוגרי המחזור. בעברית תקנית, בשפה מליצית של אולפן, סיימה את נאומה במילים: "זו ילדותי השנייה. עברית איננה שפת האם שלי, אבל אולי היתה שפתה של סבתא רבתא שלי".

המעבר מן הסביבה המוגנת של האולפן למציאות החדשה היה קשה. כאם חד-הורית קיבלה רוזה דירת חדר וחצי בפרוור מרוחק של העיר, ששוכנו בו משפחות עולים. לולה נשלחה לגן הילדים. היא היתה ילדה שקטה, ביישנית וממושמעת ולא בלטה לטובה או לרעה. רוזה עבדה לפרנסתן בעבודות מזדמנות, ולא בחלה בשום מלאכה. כשמלאה שנה לעלייתה ארצה נרשמה ללימודי ספרנות, ובתקופה זו מכרה בהדרגה את האבנים הטובות שהביאה עמה כדי שיהיה לה ולבתה ממה להתקיים. תושבי השכונה - אנשים קשי יום, דוברי שפות שונות, חמי מזג וטובי לב

- היו מורגלים ביחסים של עזרה הדדית, והשכנות טיפלו בלולה בשעות היעדרותה של רוזה מהבית.

אהבתה החדשה של רוזה היתה משחקי מילים, עד כדי שכשנשאלה היכן היא גרה, היתה עונה: "אני חיה בקיבוץ. בקיבוץ נדבות ובקיבוץ גלויות". היא צדה מילים נרדפות, מילאה פיה ניבים ובאה חשבון עם אנשים בכפל לשון. כשמצאה מענה שנון לשאלה שנשאלה, היה חוזר החיוך הרחב לשפתיה. אבל הצחוק המתגלגל לא שב.

בסיום לימודיה קיבלה רוזה משרה קבועה בספרייה העירונית, והיא שמחה על האפשרות שניתנה לה לשהות ללא הגבלה בעולם הספרים. אלא שלמרות היציבות הכלכלית שסיפקה לה עבודתה, השכר שבצדה היה נמוך למדי, ורוזה חששה לעתידה של לולה. ככל שלולה גדלה וצרכיה רבו, הבינה רוזה שהיא לבדה לא תוכל לדאוג לרווחת בתה, והיא חייבת למצוא בן-זוג שיתמוך בהן כלכלית. בן-זוג אהוב לא בא בחשבון. מותו של מריוס השאיר חלל חרוך בנשמתה, ומן האפר לא נבט שום זרע. אבל ברוך הרוקח בא בחשבון. הוא היה רווק מבוגר בן 42, וחזר אחריה בהתמדה ראויה לציון. לפני שנענתה לו העמידה שני תנאים: היא לא תלד לו ילדים והוא יאמץ את בתה באופן חוקי. משהסכים, נישאו בטקס צנוע ברבנות.

חייה של רוזה עם ברוך היו נוחים ומדכאים. הוא נהג בה בכבוד, עבד במסירות ובחריצות בבית-המרקחת, ומששב הביתה שיבח את תבשיליה והיה אסיר תודה על נוכחותה. לאחר ארוחת הערב היה מתרווח בכורסתו בסלון, צופה בשקט בערוצי המדע החביבים עליו ומקדים לעלות על יצועו. רוזה העבירה את הערבים בקריאה. כל ספר חדש שיצא לאור ניחם אותה מעט בלילותיה החשוכים. כשנזקקה לאתנחתה מן הקריאה פתרה תשבצים. תשבצי היגיון היו אהובים עליה במיוחד. ברוך קיים את הבטחתו והעניק לבתה יחס חם. הוא דאג לכל צרכיה, התעניין בנעשה בלימודיה וטיפל בה כשרוזה נעדרה מן הבית. מעולם לא התערב בחינוכה. לולה חיבבה אותו וראתה בו אב לכל דבר. לצערה של רוזה, היא לא רוותה

נחת מבתה יחידתה. ככל שגדלה הלך והתבהר שהיא דומה למשפחתה של רוזה: גמלונית ומגושמת, מכונסת בעצמה וחסרת ביטחון, תלמידה בינונית ונטולת שאיפות. כשניסתה רוזה להיטיב את דרכיה של לולה, הגיבה זו בהתקפי זעם.

אט-אט חלף הזמן, והשנים הלכו ונערמו. ברוך לא השתנה; לרוזה, ספרנית מזדקנת שיופייה עדיין ניכר בה, מלאו שישים; לולה היתה כבר בת 35, ועבדה כמזכירה של ראש מחלקת התברואה בעירייה. לאחר התלבטויות קשות, בעידודה של רוזה ובתמיכתו הכלכלית של ברוך, ניאותה לולה לעזוב את הבית ולשכור דירה קטנה בסמוך לביתם. עד מהרה התבררה הסיבה האמיתית לנכונותה של לולה לשינוי. היא ניהלה רומן סמוי עם המנהל שלה, שהיה מבוגר ממנה ב-15 שנה, נשוי ואב לילדים. עשר שנים נמשך הקשר והיו בו כל הסממנים של טלנובלה: אהבה, קנאה, הבטחות, פרידות, חזרות ובעיקר - קיתונות של בכי בסיפור שמוכיל לשום מקום. בגיל שבעים, כשלולה בת 45, השלימה רוזה עם הרעיון שחייה של בתה כבר לא ישתנו. רוזה, לעומת זאת, היתה בשלה לשינוי בחייה שלה. "אתה נשאר בבית ואני עוברת לבית-אבות, בלעדיך", הודיעה לברוך בארוחת הערב בין המנה הראשונה לשינייה. "תאכל ואל תנסה לשנות את דעתי". ברוך ההמום והכאוב שילח בה את חברותיה כדי שאלה ינסו לדבר על לבה. "מה את עושה?" תמהו, "יש לך בית יפה, בעל טוב, ואת כל זה את זורקת לטובת בית - אבות? מה תעשי שם? מה את חושבת לעצמך?" אך כדרכה, רוזה החליטה החלטה, ודבר לא היה יכול להניא אותה ממנה. חיש מהר גילתה רוזה שבכית-האבות אין אבות. שני הגברים היחידים שעדיין תפקדו, פחות או יותר, מבחינה פיזית היו מוישה גפרור, שכונה כך משום שכילה את ימיו בכניית מודלים זעירים מגפרורים מודבקים, ומאסטרו פרדי החירש, שהיה בעברו נגן מצלתיים באורקסטרה העירונית. לעומת זאת, מצאה שם רוזה קן צרעות רוחשות של נשים זעמניות, ששום דבר לא נסתר מעיניהן קצרות הרואי ומחוש הריח המפותח שלהן. אל רוזה פיתחו שנאה למן יומה הראשון כמוסד. השמועה שנטשה את בעלה בלי להתגרש

ממנו הפכה אותה בעיניהן לחוצפנית מופקרת, והמראה המצודר שלה רק הוסיף חטא על פשעה. רוזה התעלמה מהן ונהנתה מכל רגע בבית-האבות. היא השתתפה בחוגי התנ"ך וההיסטוריה, נטלה חלק בשיעורי ההתעמלות והיוגה, הגשימה חלום ישן ולמדה לשחות, צעדה מדי בוקר ונסעה לחו"ל בטיולים מאורגנים. מדי פעם ביקרה אותה בתה. הן נהגו לצאת יחד לקניון הסמוך, לערוך קניות ולשבת בבית-הקפה האהוב על רוזה. לולה היתה שותה קפה נמס חלש עם חלב דל שומן ושני סוכריות, ואילו רוזה שתתה את הקפה שלה שחור, חזק, בלי חלב ועם סוכר אחד.

כניסתו של שרגא לבית-האבות טרפה את הקלפים בשולחנות הברידיג' והרמי. הוא היה גבר גבוה, לא זקן מדי, ולמרות הכרס הקטנה היה נאה וחיוני. הוא עבר לגור בבית-האבות כדי להיות קרוב לאשתו שאושפה באגף הסיעודי. שרגא עבד עדיין באופן חלקי, החזיק במכוננית ובבקרים היה יוצא לעיסוקיו. אחר-הצהריים היה חוזר לבית-האבות, יושב ליד מיטתה של אשתו חסרת ההכרה ומקריא לה סיפורים. לעת ערב היה סועד בגפו בחדר האוכל ופורש לחדרו. שרגא היה מושא חלומותיהן של הצרעות: נאה, עצמאי, משכיל, מסור. הן התפללו בכל לכן שאשתו תיגאל מייסוריה. אף שעשו מאמצים לשאת חן בעיניו, לא העזו להתקרב אליו ממש. רוזה, לעומתן, קשרה אתו שיחה בטבעיות ובחופשיות. הם ישבו בערבים בלובי ושוחחו ארוכות. היא גילתה שהוא איש ספר, ושמחה על הפיכתו לשותף פעיל במשחקי הלשון שלה, המשיב לה מנה אחת אפיים על כל חידוד. גם תשבצי היגיון היו מתחביביהם המשותפים, ולא פעם הם נשמעו צוהלים יחדיו לנוכח פיצוח הגדרה מתעתעת. צחוקה המתגלגל של רוזה, שנישא בחלל הלובי, הקפיא את שקשוק אבני הרמי על שולחנות המשחקים, ואש הקנאה שיקדה בעיניהן של הנשים חרכה את מפות הלכד: אישה נשואה מפתה גבר נשוי שאשתו גוססת? איך היא מעזה?

הקשר בין רוזה לשרגא הלך והתהדק. היא חלקה אתו את קורות חייה והוא שיתף אותה בשלו. הוא סיפר לה על אשתו החולנית שלא הצליחה להביא לו ילדים ושהוא עבר אירוע לבכי, מאוד לא לבכי, לפני

כמה שנים. כפסע היה בינו לבין המוות. למרות אזהרות הרופאים, לא שינה מהרגליו. הוא אהב לאכול ושנא פעילות גופנית. "אני מעדיף למות כמו גבר ולא לחיות כמו פגור", אמר לה. "אתה גבר כלבבי", ענתה לו. "מה דעתך לבוא הלילה לישון בחדרי?" שרגא לא השיב לה. שלושה ימים התחמק ממנה. רוזה שכבה במיטתה וציפתה לבואו לילה אחר לילה. בחצות הלילה הרביעי נקש קלות על דלת חדרה. היא קיבלה אותו בזרועות פתוחות והובילה אותו למיטתה. שרגא הנרגש, שכבר שכח מגע אישה מהו, לא הצליח לזקור את זכרותו. "צנח לו זלזל"*, ציטט מבויש באוזניה. היא חיבקה אותו בחום וליטפה את שיפולי כרסו.

וכך המשיך שרגא להתגנב למיטתה בלילות ולחזור לחדרו לפני עלות השחר. לשווא השלו את עצמם שסודם יישמר. מטפלות הלילה הפיצו את הבשורה, והבית היה כמרקחה. שלושה חודשים מאוחר יותר נפטרה אשתו של שרגא. רוזה השתתפה בלוויה, אך עמדה במרחק בטוח מן הקבר מחשש שהזקנות יפילו אותה לבור הפתוח. שרגא ישב שבעה בחדרו ורוזה נמנעה מלהיכנס אליו. רק לאחר השבעה, מאוחר בלילה, הלכה אליו. "באתי לביקור תנחומין", אמרה לו. שרגא משך אותה למיטתו. כל הלילה געש בתוכה, ועם אור ראשון התכרבל בחיקה ובכה בכי תמרורים.

בחלוף שנה למותה של אשתו, בבוקרו של יום, התייצב שרגא בפתח חדרה של רוזה ובידו כלי כסף מהודר מלא שזיפים סמוקים. "סנטה רוזה, אני רוצה לחיות אתך את הזמן שנותר לי בעולם", אמר לה. "קח לך אישה צעירה יותר", אמרה לו. "אני עלולה למות לפניך, ושוב תישאר גלמוד." "את תחיי כלכי לנצח, ואם בכל זאת תמותי לפניי, תיקברי כקדושה ברצפת הלובי וכל הזקנות יצטרכו לחלוק לך כבוד עולמים, יום-יום. וחוף מזה, מאדאם באטרפליי, לבשי את חמודותייך. קפטן פינקרטון יאסוף אותך הערב בשבע לאופרה". בשמלה שחורה ובכובע תואם ישבה רוזה באולם, וידה אחזה בחוזקה בזרועו של שרגא. במהלך המערכה השנייה החלה לבכות, ולא חדלה גם כשחזרו יחד לחדרה.

* "צנח לו זלזל", חיים נחמן ביאליק

גם במערכה האחרונה בבית-האבות בכתה רוזה. שישה חודשים מאוחר יותר ניעורה בבוקר משנתה, ושרגא שוכב לצדה ללא ניע ופניו אפורות. הוא לא הגיב לניסיונותיה להעירו. היא הכתה בחמת זעם על לחצן המצוקה, עד שהגיע הרופא התורן וקבע את מותו. "דום לב", פסק. הלוויה נקבעה לשעות אחר-הצהריים. רוזה אזרה את שארית כוחותיה, לבשה שמלה שחורה ונעלה נעליים תואמות. גם הכובע היה מוכן. היא איפרה את עיניה, צבעה את ריסיה בשחור והעבירה סומק ורוד על לחייה, אך כשהגיעה השעה היעודה - קרסה. בחוץ חיכה אוטובוס המלווים. רוזה ידעה שהזקנות כבר ישובות בתוכו וממתינות רק לה, האלמנה השחורה. היא הטילה את עצמה על המיטה, בבגדיה ובנעליה, ועצמה את עיניה. דמעה שחורה זלגה מזווית עינה וחרצה את לחי הסנטה רוזה שלה. "הו, סבתא, סבתא", מלמלה, "קחי אותי אלייך".

מקום בגן עדן

ערב שבת, הזמן שבו ענייני החולין עומדים מלכת ומפנים מקום לשעון שבת עצל, אינו הזמן המתאים להזדקק לשירותי רפואה, במיוחד אם מדובר בזקנה חולה. אלא שמגי מעולם לא התחשבה יותר מדי בזמן ובמצב העניינים הכללי. במקרה הטוב, וגם זה לא תמיד, היתה מוכנה להתחשב בארתור. בדרך כלל פנה אליה במתק שפתיים כשרצה לשדל אותה לעשות את הדבר הנכון, ורק כשעמדה בסירובה, ונשארה תקועה במקומה, היה מרעים בקולו. לאחר מעשה היה מייסר את עצמו ומוצא דרכים לפצותה.

מצבה של מגי הלך והידרדר בשנה האחרונה. תגובותיה נעשו אטיות, היא התקשתה לקום והתנדנדה בהילוכה. גם תאבונה פחת והיא איכדה ממשקלה. שעות ארוכות היתה רובצת במיטתה ללא נוע, ורוב הזמן אף ישנה. ארתור עשה כל שביכולתו כדי להקל עליה. שוב ושוב היה לוקח אותה לרופא שטיפל בה שנים רבות, וזה היה בודק אותה ביסודיות ורושם לה תרופות. אלא שהתרופות הביאו רק להקלה זמנית, ולא מנעו את המשך ההידרדרות. ארתור לא ידע את נפשו מצער. הוא בעצמו כבר היה מבוגר מאוד, אף שהקפיד לא להגדיר את עצמו כזקן, וגם הוא סבל מתסמיני גיל שונים ונזקק לתרופות, אפילו שמדי פעם לא טרח לזכור לקחת אותן. את תרופותיה של מגי מעולם לא שכח, והיה מגיש לה אותן במינון הנכון ובעיתוי המדויק, כפי שהורה הרופא.

בנו ובתו הבוגרים של ארתור, שעזבו את הבית זה מכבר, ניסו לשכנע אותו למצוא פתרון לקשיי הטיפול. הם הביעו את חששם שמא לא יהיה בכוחו לסעוד את מגי לאורך זמן. בתחילה הסתפקו ברמיזות קטנות ועדינות, שנפלו על אוזניים ערלות ונענו בשתיקה, אך משתכפו תחינותיהם והפכו לאמירות ברורות ורמות, נבח עליהם ארתור: "מגי ואני נשארים יחד עד הסוף, לטוב ולרע". הילדים לא העלו יותר את הנושא. הם הכירו את טבעם העקשני של ארתור ומגי.

הוויכוח המתמשך עם ילדיו העכיר את רוחו של ארתור. שעות לאחר שהיו מסתיימים ביקוריהם עוד היה ממלמל בזעף: "איך הם יכולים להציע לי להיפטר ממגי? וכי לא נאמר מפורשות בתפילת ליל כיפור: 'אל תשליכנו לעת זקנה ככלות כוחנו אל תעזבנו'?" ארתור לא הגדיר את עצמו כאדם דתי, אך היו טבועים בו חוש צדק ואהבה למסורת היהודית. בשנים האחרונות גם השתדל לשמור כשרות ושבת, ואף היה מתפלל מדי פעם בבית-הכנסת השכונתי. בשוך הכעס היו עולות בזכרונו תמונות מחייהם המשותפים. כמעט את כל חייה בילתה מגי במחיצתו. כשפגש אותה לראשונה היתה צעירה ויפה, מלאת מרץ, סוערת ובלתי ניתנת לריסון. כמה נהגו לריב זה עם זה, ביום ובלילה. כזוג עקשנים היו ממשיכים להתכתש עד שכילו זה את כוחותיו של זה. אבל כל אלה היו משחקי אהבה. כשהניחה עליו את ראשה ותלתה בו את עיניה החומות הענקיות, ידע בוודאות שאהבה כזו לא יראה בעיניה של שום אישה.

באותו יום שישי ארור לפני כניסת השבת, החליט ארתור לצאת עם מגי לטיול קצר. הוא ויתר על כוונתו לסור לתפילת ליל שבת בבית-הכנסת לאחר שהביט במגי שוכבת ללא נוע. הרופא ייעץ לו במצבים כאלה לשדל אותה לצאת לסיבוב מחוץ לבית. הגירויים בחוץ, האוויר הצח והתנועה יכולים להיטיב אתה. ארתור פתח את דלת הבית, ליטף את ראשה של מגי ואמר לה בקול רך: "בואי אהובה שלי, בואי נצא קצת, נעשה סיבוב קצר ותרגישי יותר טוב". היא נעתרה לו בשתיקה, וקמה לכיוונו בכבודות. השהייה בחוץ עודדה את ארתור. הוא אהב מאוד את ההליכות הרגליות

עם מגי. בצעירותה נהגה ללכת לפניו, ולמרות כושרו הגופני הטוב לא הצליח להדביק את הקצב שלה. היא היתה עוצרת בקרן הרחוב, מעיפה מבט לאחור וממשיכה ללכת. עם השנים התמתן הטמפרמנט שלה והיא למדה ללכת לצדו. רק בשנה האחרונה החלה להשתרך אחריו, והוא היה מאט את קצב הליכתו, ממתין לה ומעודד אותה להמשיך.

גם הפעם צעד ארתור באטיות והשתדל להתאים את עצמו לקצב של מגי. הם לא הרחיקו לכת. במרחק של כמה עשרות מטרים מן הבית היא התמוטטה. מגי נשכבה על צדה בנשימות כבדות, גופה רעד והתקשח. פעמיים ניסתה לחזור ולעמוד על רגליה - וכשלה. ארתור רץ בכל הכוח אל בית-השכן, הזעיק אותו למקום ובעזרתו נשא את מגי הביתה. ביד רועדת חייג את מספר הטלפון של הרופא, אך נענה בהודעה מוקלטת. אף ששנא לבקש עזרה מבנו, צלצל אליו. להפתעתו, הבן נשמע אכפתי וענייני: "חכה לי, מיד אניע וניקח אותה לבית-חולים". הבן אכן הופיע בתוך זמן קצר. השבת כבר נכנסה, והוא הציע לאביו לא להצטרף אליו כדי לא לחלל שבת. אלא שארתור התיישב במושב האחורי ליד מגי ואמר לו: "סע מהר, פיקוח נפש".

הדרך היתה פנויה ובתוך עשרים דקות הגיעו לבית-החולים, מכנה אבן נטוע בתוך חורשת עצים ומוקף שדות. מגי הובהלה לטיפול נמרץ, והם נשארו להמתין בכניסה. כמה דקות לאחר מכן הגיעה למקום בתו. ארתור ראה בכך נקודת זכות נוספת לבנו, שדאג לעדכן את אחותו במצב. הם ישבו דוממים ומתוחים. אחרי שעה, שדמתה לארתור כנצח, יצא אליהם רופא צעיר והזמין את ארתור להיכנס למשרדו. הרופא התיישב מעבר לשולחן ברזל שהיה עמוס בניירות ובתיקי קרטון כחולים. "אני ד"ר עמי סנדרוביץ. טיפלתי במגי שלך במהלך השעה האחרונה", אמר. "נראה שדאגת לה יפה, מר ארתור. לצערי, אני רואה פה גם מקרים רבים של הזנחה, כך שאני יודע להעריך יחס טוב. כל הכבוד לך. אני מניח שהיא יקרה לך מאוד". ארתור התעלם מן המחמאה. "מה מצבה, דוקטור?" הרופא הישיר את מבטו אל

עיניו של ארתור: "מצבה קשה, ויש כמה אפשרויות פעולה, אך כדי שנוכל להחליט מה נכון לעשות, אתה צריך לספר לי על ההיסטוריה שלך עם מגי". "מה אתה רוצה לדעת?" שאל ארתור. "הכול", ענה הרופא.

וארתור סיפר הכול: "אני חייב לה את החיים שלי. לפני 12 שנה, כשאיבדתי את לורה שלי, אחרי 42 שנים משותפות, לא רציתי לחיות יותר. המוות שלה היה נורא באכזריותו. היא סבלה ייסורי תופת. הייתי חסר אונים. היא התחננה שאעזור לה למות, ואפילו את זה לא יכולתי לעשות בשבילה. התקרבתי לדת. בהתחלה התפללתי שתחיה, אחר כך התפללתי שתמות. אחרי שנה נענו תפילותיי והיא נגאלה מייסוריה, מנוחתה עדין. לאחר מותה שקעתי בדיכאון עמוק. לא תפקדתי, לא יצאתי מהבית ואת רוב שעות היום ביליתי במיטה. דחיתי את ניסיונות הילדים לעזור לי והתרחקתי מהם. יום אחד הם הופיעו בביתי עם מגי. שנאתי אותם על זה. אמרתי להם שלא אטפל בה ומצדי שתמות, אבל הם הלכו והשאירו אותי עם עובדה קיימת. גם מגי לא השאירה לי בררה. היא קפצה על המיטה, דחפה את האף מתחת ליד שלי והתכרבלה לתוכי. כל הלילה בכיתי. בבוקר קמתי, האכלתי אותה ויצאנו לסיבוב בחוץ, לחיים. וכך אנחנו ביחד מאז. היא לימדה אותי מחדש לשחק, לצחוק, לריב, להתפייס, ובעיקר - לאהוב. בשנה האחרונה המצב הגופני שלה התחיל להידרדר. יש לה רופא טוב שמטפל בה, אבל זה לא עוזר הרבה. והנה אנחנו כאן היום, ושוב אני חש את התחושה האיומה של חוסר האונים".

ארטור השתתק. ד"ר סנדרוביץ הביט בו בהבנה. "הפעם אתה לא חסר אונים", אמר לו. "אתה יכול לעזור לה למות ולמנוע ממנה סבל מיותר". רעד חלף בגופו של ארתור. "אולי כדאי שנקרא לילדים שלך להיכנס ונתייעץ יחד", הציע הרופא. אחרי רגע ארוך של דומייה הנהן ארתור לאות הסכמה. הרופא הכניס את ילדיו של ארתור לחדר, צירף שני כסאות והם התיישבו משני צדיו של אביהם. "המצב של מגי קשה", אמר להם. "בדיקות הדם שלה גרועות, הלב מוגדל, הכליות שלה בספיקה חלקית, ואנו חושדים בסרטן ממושט שעלול לגרום לקריסת מערכות. כרגע הצלחנו לייצב את

מצבה, אך אין לנו הרבה תקווה. אנחנו יכולים לנסות להאריך את חייה במעט או להרדים אותה. לשם כך אנו זקוקים להסכמתכם ולחתימתכם". שתיקה השתררה בחדר. ארתור ישב קפוא. בנו הניח את ידו על שכמו, ובתו פרצה בבכי וטמנה את ראשה בכתפו. "היא סובלת?" שאל ארתור. "נתנו לה חומר הרגעה", ענה הרופא. "אנחנו מניחים שזה עוזר לה בינתיים". שוב שתיקה. "מה יקרה ל... גווייה?" שאל ארתור בלחש. "אתם יכולים להביא אותה לקבורה בבית-קברות לחיות או להשאיר אותה אצלנו", השיב הרופא. "הרופאים הצעירים שלנו נעזרים בגופות בעלי החיים לצורך לימוד, ולאחר מכן אנחנו שורפים אותן".

לאחר חצי שעה של התייעצות עם ילדיו חזר ארתור לחדרו של הרופא. "יש החלטה", אמר. "אני אחתום על הטפסים כדי למנוע ממנה סבל. בנוגע לגופה, אין לי כוחות נפש לקיים הלוויה. אני אשאיר לכם אותה, אבל אני מבקש מכם חסד אחרון: אל תנתחו אותה. הניחו לה. מי יודע, אם יש גן עדן, והיא ודאי ראויה לו, הייתי רוצה שתגיע לשם שלמה". ד"ר סנדרוביץ הביט בארתור וחייך: "אני מסכים. גן עדן זה לא המחלקה שלי, אבל מגי ואתה בהחלט ראויים להתקבל לשם. בוא נלך להיפרד ממנה. אתה רוצה שנקרא לילדים?" ארתור היסס לרגע וענה: "לא. זה עניין אישי ביני לבינה. חוץ מזה, הם סבלו מספיק כשאמא שלהם מתה. הפעם נחסוך מהם את הפרדה הכואבת".

ד"ר סנדרוביץ הוליך את ארתור אל חלקו הפנימי של המבנה. הם נכנסו לחדר גדול מלא כלובי ברזל, שבהם הוחזקו בעלי חיים חולים. עיניו של ארתור התערפלו והוא התקשה להבחין בפרטים, אף שהחדר היה מואר כנורות ניאון. באוויר עמד כליל ריחות של בעלי חיים, חומרי חיטוי ותרופות. הרופא הצביע לעבר הכלוב הקיצוני מימין ונותר מאחור. הוא אפשר לארתור לגשת לכלוב ביחידות. ארתור התקרב לכלוב והתכונן בה. היא שכבה שקטה, עיניה היו עצומות, נשימתה שטוחה ולא ניכר בה סבל. הוא כרע על ברכיו לצד הכלוב. היא פקחה את עיניה, ומשהבחינה

בו הרימה מעט את ראשה וכשכשה קלות בזנבה. ארתור תחב את ידו בין הסורגים וליטף את אפה. היא הגיבה בליקוק תודה. "היי שלום, מגי", לחש לה, "נוחי בשלום. אולי נתראה בקץ הימים". הוא קרע את עצמו מעליה ומיהר לעבר דלת היציאה. בחוץ חיכו לו ילדיו, הם עמדו שותקים. הוא פשט אליהם את זרועותיו ואימץ אותם אל לבו כפי שלא עשה שנים.

ארבעה שבועות חלפו. היתה זו שעת בוקר מוקדמת, וד"ר סנדרוביץ ישב בחדרו שבכית-החולים, תשוש ורצוץ לאחר לילה ללא שינה. אחרי חצות הוועק מביתו והעביר את רוב הלילה בחדר הניתוח בניסיון להציל ממוות שלושה חתולים קטנים. חבורה של נערים התעללה בהם, דקרה אותם והשליכה אותם לתוך מדורה. זוג צעיר שנקלע למקום הנס את הנערים והבהיל את החתולים הפצועים לכית-החולים. עם שחר היה הרופא יכול לסכם את קציר משמרת הלילה: חתול אחד מת, חתול אחד ניצל וחתול אחד במצב קשה ולא ברור אם ישרוד. הוא קם מכסאו להכין לעצמו קפה. הרתיח מים בקומקום החשמלי, שם כפית קפה נמס בכוס חד-פעמית, מזג את המים ופתח את המקרר. "לעזאזל", קילל, "שוב אין תקציב לחלב. איזו סיומת גרועה ללילה ארוך". הוא התיישב חזרה ליד השולחן, חסר כוחות, והעיף מבט בדואר שהיה מונח על שולחנו. הוא שלח את ידו למעטפה שנשאה את שמו ופתח אותה.

ד"ר סנדרוביץ הנכבד,

אני מצרף בזאת שיק לכיסוי החשבון ששלחתם לי על הטיפול במגי, עליה השלום. בנוסף לכך אני מצרף תרומה בסך 3,000 שקל לטובת בית-החולים, תרומה צנועה בהשוואה לגודל הנתינה שלכם.

אני יודע שגן עדן זה לא המחלקה שלך, אך בכל זאת רציתי לעדכן אותך. חשבתי הרבה אחרי אותו לילה. הגעתי למסקנה שמגי לא תגיע לגן עדן מפני שההלכה אוסרת שרפת גופה. בשבילי, להיות לבד בגן עדן בלי מגי זה גיהינום, ולכן החלטתי לצוות את גופתי למדע, כשיבוא יומי. היות שמקומך בגן עדן מובטח, כנראה שלא נתראה בעולם הבא.

מאחל לך בעולם הזה בריאות טובה ואריכות ימים.
ארתור.

ד"ר סנדרוביץ הביט ארוכות במכתב, הניח אותו על השולחן ויצא
לכדוק מה שלומו של החתול הפצוע שטיפל בו בלילה.

אבא אבן באנטרטיקה

אבא ישב בסיפון העליון של האונייה הגדולה והביט אל האופק הכהה. היתה זו שעת ערב מוקדמת. השמש טרם שקעה, והיה אפשר להבחין בים שהלך ונעשה עכור, אך לא סוער עדיין. יום ארוך של הפלגה עבר עליו מאז עלה על האונייה בצעד מהוסס בשעות הבוקר. לאחר בדיקת מסמכים קצרה בדלפק הקבלה הוביל אותו מלח מוצק ושתקן במורד המדרגות הלולייניות לעומק של שלוש קומות בבטן האונייה. הוא פתח בפניו דלת קטנה ואמר לו במבטא זר שהיה בו הד רחוק של אנגלית: "זה התא שלך, אדוני". המלח חיכה עוד רגע עד שהאיש בעל הזקן האפור והבגדים המרושלים ייכנס לתאו, ומשהבין שלא יקבל דמי שירות, הסתובב בחדות ונעלם. אבא גרר את תרמילו לתוך התא הקטן והביט סביבו. רצפת לינולאום ירקרקה, נקייה אך מרובכת בכתמי עבר; שתי מיטות עשויות מתכת מוכספת, ועליהן מונחים שני מזרנים חשופים; וילון פלסטיק הסוגר על אסלה ומקלחת קטנה; וצוהר עגול שקוף שדרכו התאפשר לראות את הגלים הקטנים שערסלו קלות את האונייה שעגנה בנמל. אבא ידע שלא יוכל לשהות זמן רב בתא הקטן השקוע בעומק האונייה. גם כך התקשה להאמין שהוא נמצא באונייה שעומדת לחצות את הים הנחשב לאחד הסוערים בעולם.

שישה חודשים קודם לכן, בהגיעו לגיל חמישים, פרש ממשרד החוץ אחרי שירות רצוף של 25 שנים, שאותן עשה בעיקר באירופה. אף שלא הגיע לגיל הפרישה הפורמלי, והיה יכול להמשיך ולשרת עוד שנים לא

מעטות, החליט לפרוש מחמת חוסר עניין. תחושת הריקנות ששכנה דרך קבע בבטנו התפשטה בשנה האחרונה עד פיו, ועטפה את לשונו בטעם חמצמץ של מרירות. הוא תהה כיצד יקבלו הממונים עליו את בקשתו לפרישה מוקדמת. להפתעתו, ואולי אף לאכזבתו הקלה, הם קיבלו זאת בהבנה ולא פגעו בתנאי פרישתו ובזכויותיו. בטקס קצר באולם הישיבות, שכלל כיבוד קל, מילים חמימות, מגן הוקרה וטפיחות ידידותיות על השכם, נפלט מן הרחם החם והמחניק של המשרד לעולם הריק שלא חיכה לו בחוץ. אלה הם חייך, גיחך לעצמו בציניות כשיצא את שער הבניין והגיח לרחוב.

והעולם אכן היה ריק, כמעט. בוקר-בוקר, לאחר יקיצה משנת לילה מקוטעת בת שעות מעטות בלבד, היה צריך להחליט איך ימלא את יומו. ימים רבים נמנע כליל מהחלטה כזאת. בימים אחרים היה עורך צעדות ארוכות בשטחים פתוחים מחוץ לעיר, ללא מטרה מוגדרת, ואז היה מתיישב לנוח בצלו של אילן שפרש עליו את חסותו, ונהנה מן הרוח הנעימה המכה בפניו. בשובו לדירתו הריקה היה לוגם בשקיקה מים קרים ומכין לעצמו ארוחה קלה. מדי פעם היה נפגש עם שלוש בנותיו הבוגרות שהתגוררו עם גרושתו. הוא העדיף להיפגש אתן בכתו-קפה, שם היו מספרות לו על הנעשה בחייהן ושואלות אותו בזהירות על תכניותיו שלו. "יש זמן", היה עונה להן בחיוך רפה, "בינתיים אני לא רעב ללחם". הפגישות עם בנותיו מילאו אותו תמיד בשמחה ובאנרגיות טובות. אהבתו אליהן חיממה את לבו, הפיחה בו חיוניות ונתנה משמעות לחייו. כל מפגש עמן עזר לו להעביר עוד כמה ימים בהרגשה טובה. ללא ספק, להיות אביהן של הבנות היה הדבר החשוב בחייו - אך לא היחיד.

כנוסף לכנות, היה הכדורגל. אבא לא ידע לשים את האצבע על היום שבו נדבק בחיידק הקטלני. קרוב לוודאי שהוא קינן בו מגיל צעיר. אבל אז, בימים ההם, בשנות החמישים והשישים של המאה הקודמת, כל הבנים היו נגועים בחיידק. וכי איזו בררה היתה להם? בית-הספר היה מקום משמים ומשעמם, טלוויזיה וטלפון לא היו בנמצא, מכוניות פרטיות כמעט

שלא נראו בכביש, ועל נסיעות לחו"ל איש לא חלם. איזה מזל שהיה עיתון, ובעיקר "חדשות הספורט", שלא היו בו לא חדשות ולא ספורט, רק תיאורים מפורטים של משחקי הכדורגל, שאפשרו לראות את המשחק דרך קריאה בעיתון. והיה גם רדיו. ואחר כך המצאת המאה - הטלנוויזור - רדיו נייד קטן, שאפשר היה לשמוע בו את התוכנית "שירים ושירים" אפילו בשירותים ולא להפסיד שום גול.

כמו כל הילדים בזמנו, כך גם אבא רדף אחרי כדורגל מרופט במגרש החול בשכונה, והיה מזיע, צורח, בועט, מפספס, מתווכח עם הילדים בקבוצה השנייה ש"לא היה פנדל", ובעיקר - שוכח מכל העולם. נמצא ברקיע השביעי אם ניצח, ומחכה לנקום במשחק הבא אם הפסיד. הכדור הוא עגול, הכדור הוא הכול. כשבגר החל ללכת בשבתות למגרש הכדורגל העירוני כדי לצפות במשחקי הליגה. המגרש היה קטן וצפוף, המיוחסים ישבו בטריבונת העץ, הפחות מיוחסים ישבו על משטח הבטון. והיו גם מקומות עמידה מאחורי השער, שמהם ראה אבא בעיקר את הגב של העומד לפניו. לא שזה הפריע לו להשתולל משמחה כשקבוצתו האהובה, הפועל פתח-תקווה, ניצחה שוב ושוב ושוב, חמש אליפויות ברצף.

בחלוף הזמן הילדים בגרו, נרפאו מן החיידק, והחלו להתעסק גם בעניינים אחרים. ואולם, אצל אבא הפך החיידק למחלה כרונית. לא מחלה סופנית, אבל סופית בהחלט, כואבת הרכה ומענגת מעט. אבא היה אוהד מושבע, שרוט בראש ושרוף בלב. בכל משחקי הבית ומשחקי החוץ של הקבוצה, בחום או בקור, הוא היה ביציע. בגופייה או במעיל גשם, חבוש בכובע "כחול עולה", עצבני, מתוח, רץ במקום תשעים דקות, קופץ משמחה כשהפועל מבקיעה ויורק דם כשהיא סופגת. והוא ירק הרבה. הקבוצה המפוארת, שהביאה לו אליפויות, גאוה ונחת, החלה בהידרדרות שהפכה להתרסקות. אבא, שכבר היה אז נשוי טרי, אמר בעצב לחבריו: "זה הגורל שלי. אפילו קצת נחת מהעבר לא נשאר לי".

אחר כך, כשכבר עבד במשרד החוץ, נולדו הבנות בהפרשים קטנים. אשתו הובילה עליו כבר במחצית הראשונה 3:0 - שלוש בנות, אפס בנים.

אחרי הבת השלישית נגזזה תקוותו לצמצם את התוצאה ל- 3:1. לא יהיה לו בן שאתו יוכל לשחק סטנגה בסלון, שערים קטנים בחצר או שערים גדולים במגרש. הוא קיווה שהולדת הבנות תביא לחימום היחסים בינו לבין אשתו, אך לא כך היה. לא היו ביניהם ריבים קולניים או ויכוחים עקרוניים, אבל שררו שתיקות מתוחות ותחושה מתמדת של אי-נחת. הוא לא הצליח להבין מה חסר לה. תמיד נהג בה בכבוד ובהתחשבות, היה בעל נאמן, בילה את רוב זמנו הפנוי עם הבנות, ועזר בענייני הבית. נכון שהשבתות היו קודש לכדורגל, אבל הוא לא ראה בזה הכשלה של חיי נישואים. עם התקדמותו המקצועית במשרד החלה תקופת השליחויות לחו"ל. הוא קיווה שהשינוי במקום המגורים יביא לשיפור בתחום הזוגי, אלא שבתום השליחות השנייה הודיעה לו אשתו בקולה השקט שהיא רוצה להתגרש. "אבל למה? מה חסר לך?" שאל. היא חשבה רגע ואמרה לו: "אתה אבא טוב לבנות, אבל אתה לא מסוגל לתת לי רגש. הלוואי והיית יכול להרגיש כלפיי מה שאתה מרגיש לכדורגל". הוא לא ענה. הוא ידע שהיא צודקת.

הגירושים נערכו בשקט ובכבוד הדדי. גרושתו והבנות נשאר בארץ והוא נסע בגפו לשליחות נוספת בחו"ל, הפעם לאוסטריה. הוא התאקלם היטב במקום החדש. הוא סידר לעצמו דירה קטנה בבית-דירות קרוב לשגרירות, ולמרות אי-הסדר התמידי ששרר בה, חש שם בנוח. בערבים היה יוצא לבתי-הבירה המשובחים הפזורים בעיר, יושב בשולחן פינתי ונהנה מן הבירה המקומית או הגרמנית המעולה שנמזגה בקנקנים אדירים. ברוב המקרים, אחרי שלושה או ארבעה סיבוכי בירה, היה קל למצוא חבר לשיחה קולנית מלווה בפרצי צחוק שהולכים וגוברים עם כל סיבוב נוסף. מדי פעם היה חוזר לחדר עם גברת מכושמת, שלא הפסיקה לדבר כל הדרך למיטה. בתקופות יובש היה מתנחם בכיקור רטוב ב"געמישטע סאונה", סאונה מעורבת לגברים ולנשים שהסתובבו שם עירומים והציגו את בריאותם ברכים. והיה עוד צד חיובי למצב: בהיותו משוחרר ממחויבות התאפשר לו להתמסר להתמכרותו; הוא צפה בטלוויזיה בכל שידורי הכדורגל של ליגות

אירופה, היה מעורה ומעורכן בתוצאות ובמצב הקבוצות בטבלת הליגה. גם את שידורי הכדורגל של דרום אמריקה לא החמיץ, בעיקר של הליגה הארגנטינאית הסוערת ושל הכוהנת הגדולה של הכדורגל השמח בקצב הסמבה - בררררזייל!!! לעתים מזומנות היה מפנק את עצמו ונוסע בסופי שבוע לאחד האצטדיונים הנפלאים בגרמניה ומשתתף בחוויות כדורגל מעולם אחר. בנוסף לכדורגל הטוב, קינא בגרמנים על הסדר והניקיון ועל המשפחתיות. הם מגיעים למגרש בהרכב מלא: אבא, אמא, ילדים, דודות, סבתות. כולם בחולצות, בכובעים, בצעיפים ובדגלים בצבע המועדון, מעודדים כל הזמן, לא מקללים, וגם כשהקבוצה מפסידה - עומדים ומוחאים כפיים. בזמן ההפסקה של המחצית 30 אלף גרמנים משתינים בסדר מופתי בשירותים, ושום טיפה לא נופלת להם על הרצפה המבריקה מניקיון. אף את אהובתו מפתח-תקווה לא שכח ולא זנח. הוא קרא בקפידה את העיתונים שהגיעו מהארץ, האזין לשידורי הרדיו בגלים קצרים, ודיבר תכופות עם המודיעים הקבועים שלו, אוהדים שרופים, שמסרו לו מידע פנימי מחדרי ההלבשה על השחקנים, על המאמן ועל ההנהלה.

אבל כל זה היסטוריה. עכשיו הוא בארץ, פנסיונר שצריך לענות לכנותיו ולעצמו על השאלה מה יעשה עם החיים שלו. יש לו ידע מקצועי רב בתחום הדיפלומטי, אך מה אפשר לעשות עם זה מחוץ למשרד החוץ? יש לו הבנה היסטורית טובה שרכש בלימודיו ויישם בעבודתו, אבל מי מוכן ללמוד מן ההיסטוריה ולשלם על זה? אפילו תלמידים בבית-ספר שונאים את המורים להיסטוריה. יש לו כישורים טובים ליצירת קשר עם זרים, אבל בשלב הזה של חייו אין לו חשק ליצור קשרים. אולי יהיה מאמן כדורגל? יש גבול לכל תעלול. בן-אדם לא יורד מן הטריבונה למגרש בגיל חמישים. אולי יתנדב ויעזור לילדים שחיהם קשים. חיים קשים של ילדים הוא מכיר היטב. הוא אוהב ילדים ויש לו בדרך כלל השפעה טובה עליהם.

בעוד הוא מחפש מסגרת מתאימה להתנדב בה המשיך בשיטוטיו הרגליים. להפתעתו, מצא את עצמו שוב ושוב חוזר לאזור הרצליה, לגבעת

כורכר גבוהה שהיתה תלויה מעל הים. הוא אהב לשבת שם בשעות בין הערביים, לצפות בים הרחב שנפרס למרגלותיו ולעקוב אחר גלגל השמש הענקי מתקרב אט-אט לקו המים, משקיע את עצמו בתוך המצולות בדממה, ולא נודע כי בא אל קרבם. ברגע צלילת השמש לתוך הים חש אבא מכת חשמל משתקת המפלחת אותו מראשו עד עומק קרביו. לא היה לו ספק: בין שני איתני הטבע האלה מתנהל משחק כוחות קטלני, שבו הים גובר על השמש. וגם אם למחרת זורח השמש, אדום פנים מבושה, וחוזר ומאיר את העולם - הרי שבסיפור חייו של אבא לא זה היה המקרה.

האימה מן הים היתה אצל אבא עובדה קיומית. תמיד פחד מן הים, וגם אמו מעולם לא לקחה אותו לשם, אבל מאז אותו יום שבו סיפרה לו את הדברים הפך הפחד מתחושה לא ברורה לידיעה ממשית. בגיל שבע, אחרי שהרמיזות של הילדים בכיתה הפכו לאמירות כואבות, הושיבה אותו אמו במטבח ואמרה לו בקול עייף: "אבא מת. הוא טבע בים. כשתהיה גדול אספר לך את כל הסיפור". מאז לא נאמרה מילה בנושא.

באופן מפתיע הוא לא פיתח פחד ממים, נהפוך הוא. בכיתה ד' למד שחייה עם כל הילדים בכרכה העירונית, והיה שוחה בקלות מצד לצד. הוא גם אהב לצלול מתחת למים. בזכות נשימה אטית ודופק נמוך היה צולל עד הקרקעית, ויושב שם מקופל בתנוחה עוברית דקות ארוכות. פעם אחת הוקפצו שירותי ההצלה בכרכה לאחר שמישהו דיווח על גופת ילד בתחתית הבריכה. המציל שצלל אליו משה אותו בכוח וצרח עליו שלא יעז לעשות עוד קונצים כאלה. לעומת זאת, בטיול השנתי של כיתה ו', עם ההגעה לנמל כדי להפליג מעכו לחיפה, הוא נתקף בקוצר נשימה, התמוטט, פונה לבית-החולים ומצבו השתפר רק כאשר התייצבה אמו ליד מיטתו.

עכשיו, במרום גבעת הכורכר, כשגבו אל העבר ופניו אל הים, הבליחה בו ההכרה כי המרחב הזה של הים מפריד בינו ובין האופק שלו עצמו. אם לא ישלוט בפחדיו, יוריד אותו הים למצולות יגון וייאוש.

הוא חייב להתנסות, לראשונה בחייו, בחוויה מתקנת של הפלגה משמעותית, ארוכה, בים הפתוח כדי להבטיח לעצמו שגורלו לא יהיה

כגורל אביו; שיש אפשרות להפליג לארץ חדשה, רחוקה, ולהגיע לחוף מבטחים; שאפשר לשוט ולחזור לנמל האם בשלום ולהתחיל חיים חדשים. מוצף רגשות פחד ותקווה אסף את עצמו, חזר לדירתו והתיישב מול האינטרנט - ואז נשאלת השאלה: לאן? זה צריך להיות משהו אתגרי, שאם יעמוד בו יהיה זה סימן ברור להצלחתו במשימה; זה צריך להיות משהו מאוד רחוק כדי שאם ייכשל ולא יחזור, והוא לא יחזור אם ייכשל, לא יהיו בסביבה אנשים שמכירים אותו; זה צריך להיות משהו שהולכים בו על הקצה, עד הקצה. זה צריך להיות סוף העולם או תחילתו. בקיצור, הוא הקיש על המקלדת: אנטרקטיקה.

הפרטים שמצא באינטרנט לא היו מעורדים, בלשון המעטה. יש להגיע עד אושוואיה, העיר הדרומית ביותר בארגנטינה ובעולם, בטיסות ארוכות ויקרות, ומנמל אושוואיה יוצאות ספינות נוסעים למסע ימי לאנטרקטיקה בחודשים ינואר-פברואר בלבד, תקופת הקיץ בחצי כדור הדרומי. המסעות הקצרים ביותר נמשכים בין שבעה לעשרה ימים. במהלך ההפלגה, בדרך לשם ובחזרה, חוצה האונייה את מצרי דרייק, מקום הצטלבותם של האוקיינוס האטלנטי, האוקיינוס השקט והאוקיינוס הדרומי. מפגש האוקיינוסים וארוכת הרוחות שהמצרים יוצרים בין אנטרקטיקה לדרום אמריקה הופכים את הים לסוער ביותר בעולם. במהלך כל הימים שוהים באונייה, ויורדים לחוף לחצאי ימים במקומות שונים ביבשת הקפואה. מחיר ההפלגה מתחיל ב-4,000 דולר לאדם בתא זוגי פשוט, בקומה שלישית בבטן האונייה. יש להירשם מראש דרך האינטרנט.

לא ייתכן שזה כל כך רחוק, קשה ויקר, חשב אבא. גחמת המבחן שלו נראתה בלתי אפשרית ליישום. אחר כך החל לכעוס. על העולם, על המחיר, על הגורל - ולבסוף על עצמו. בחלוף הכעס נשאר עם האמת. זה מבחן על החיים ועל המוות. על החיים שלו ועל המוות של אבא. איזה אבא? הוא או אבא? למה לעזאזל קראה לו אמו אבא? ניחא היתה קוראת לו נחום, כשמו הפרטי של אביו. את שם משפחתו סירבה למסור לו. "אין לך מה

לחפש שם", אמרה. אבל למה אבא? כדי שכל אחד ישאל על אבא ולא יהיו לו תשובות? כדי להזכיר לאבא נחום שיש לו בן אף שלא היה אבא? נחום תקום! נחום תקום! נחום תקום!

לאחר התלבטויות קשות יצא אבא לדרך בדצמבר, חודש לפני מועד ההפלגה שאליה נרשם. הוא נחת בבואנוס-איירס, בירת ארגנטינה, לאחר מסלול טיסה ארוך ומייגע שנאלץ לבחור בו כדי לחסוך בעלויות. הוא שכר חדר בפנסיון קטן, ולאחר שהתאושש מן הטיסה טייל בעיר בהנאה מרובה. היא שפעה רחובות יפים רחבי ידיים, ארומה אירופית מתובלת בקצב דרום-אמריקני, בשר משובח, שוקולד מעולה והיכלי טנגו ענקיים, שבהם רקדו זוגות בפאתוס ובלהט. והיה גם כמובן כדורגל. הוא צפה במשחק של בוקה ג'וניורס, קבוצת הדגל של שכונת הפחונים הצבעוניים הנמצאת בשפך הנהר. באצטדיון הישן וההיסטורי בחר אבא לקנות כרטיס ליציע מאחורי השער, שם הצטופף בעמידה יחד עם האספסוף הפנאטי של בוקה. שעתיים לפני המשחק כבר התמלא היציע בגופות מיוזעים שלא פסקו מלרקוד, לשיר ולצרוח. כבר בתחילת המשחק בוקה הבקיעה ועלתה ליתרון, ונחשול אדם סחף את העומדים במורד היציע ונתלה על הגדר הגבוהה שהפרידה בין היציע למגרש. אבא המחויץ הרגיש בדיוק כמו בימים ההם, עת עמד מאחורי השער במגרש הישן של הפועל פתח-תקווה, שהבקיעה וניצחה.

לאחר כשבועיים טס מבואנוס איירס לאושוואיה. הוא הגיע לשם שבוע לפני מועד ההפלגה לאנטרקטיקה. הוא שכר חדר בדירה של זקנה מקסימה שהציעה לו מיטה נקייה וריחנית, הכינה לו ארוחות בוקר וערב, ואפילו כיבסה את בגדיו המלוכלכים, גיהצה אותם והניחה אותם מקופלים בסדר מופתי על מיטתו. הוא אמנם תקשר איתה בשפת סימנים, שכן השפה היחידה שדיברה היתה ספרדית, אך החום האנושי שנבע ממנה היה מעבר למילים. היא הראתה לו בחיוך גאה תצלום של ילדיה ונכדיה, ועשתה סימנים של רחוק-רחוק. הוא חיבק אותה קרוב-קרוב ונשק על מצחה. למחרת יום הגעתו לעיר נטל נשימה עמוקה וירד לנמל. שלט גדול,

בספרדית ובאנגלית, קיבל את פניו בכניסה: "ברוך הבא לנמל אושוואיה, העיר הדרומית בתבל. הגעת לסוף העולם". גל של התרגשות ואימה שטף את בטנו והתנפץ על צלעותיו. הוא התעשת, בחן את הרציפים שאליהם נקשרו אוניות בגדלים שונים ופנה למשרד נסיעות קטן שנשא את שם החברה שאליה נרשם. הוא הזדהה בפני הפקיד שלהפתעתו דיבר אנגלית טובה. הפקיד בדק ברישומיו, אישר את ההזמנה ואמר לו: "אתה רשום כנוסע יחיד בתא זוגי. תוכל לחסוך 500 דולר אם תחלוק את התא עם אדם נוסף. יש לנו נוסע מישראל שהגיע לכאן אתמול, והביע את הסכמתו לחלוק תא. מה אתה אומר?" אבא לא אהב את השאלה. "האם יש אפשרות לחלוק את התא עם נוסע שאינו מישראל?" הפקיד תמה על השאלה אך ענה בנימוס: "לא. אתם הנוסעים היחידים בלי בני-זוג. אתה רשאי לקחת את התא במחיר מלא או לחלוק אותו עם הישראלי, ואז לשלם מחיר מוזל".

"נחלוק", אמר אבא. הוא יצא מן המשרד וכבר התחרט על שהסכים. בימים הבאים השלים את הסידורים הנוספים לקראת ההפלגה. הוא רכש בחנות כלבו מקומית מעיל שעל-פי הסבריה של המוכרת, סטודנטית בחופשת קיץ שדיברה אנגלית רצוצה, התאים לתנאי הקוטב. בהביטו בה נזכר שלא ידע אישה כבר זמן רב. היא היתה כהת עור, בעלת תווי פנים שדמו לאלה של אנשי האינקה שראה בתמונות האינטרנט. שלא כדרכו, החליט לוותר על ניסיון החיזור. מבט אחד שנתן במראה הגדולה בזמן שמדד את המעיל מנע ממנו התבזות. הוא ראה עיניים מיוסרות ופנים עטורות זקן אפור שגדל פרא ושיווה לו חזות של נביא זעם. הוא נחפז לצאת מן החנות כל עוד נפשו בו.

למחרת שם פעמיו לבית-המרקחת המקומי. רוקח מבוגר בחלוק לכן בוהק קיבל את פניו בנועם ושירת אותו במקצועיות. הרוקח סיפר לו שרכש את השכלתו בארצות-הברית ולכן קל לו לשרת באנגלית את התיירים המגיעים לחנותו, בדרך כלל לפני הפלגות. מניסיונו הרב במקום ידע הרוקח מה מבוקשו של אבא עוד בטרם אמר לו. בהנחיות שקיבל אבא במייל לאחר שנרשם להפלגה צוין במפורש שעל הנוסעים להצטייד טרם

ההפלגה בתכשירים נוגדי בחילה והקאות ולהתחיל להשתמש בהם לפני ההפלגה. הרוקח הסביר לאבא על התכשירים השונים, מנה את יתרונותיהם ואת חסרונותיהם, וטרח להדגיש שהשפעת התרופות משתנה מאדם לאדם, ואין בהן פתרון מלא לתסמינים. בסופו של דבר רכש אבא כדורים, הודה לרוקח ויצא מבוהל יותר משנכנס.

תמו ההכנות המעשיות. למחרת בבוקר הוא היה אמור להתייצב בנמל ולעלות על האונייה. הציפיה היתה קשה מנשוא. ככל שנקפו השעות הלך וגאה המתח בגופו. לעת ערב כבר לא היה יכול לשאת את עצמו. הוא יצא מן החדר השכור והחל להתקדם לכיוון האורות הדולקים של המסעדות ובתי-הקפה שעל קו המים. הוא נכנס לבית עסק שנראה ספק בית-קפה ספק פאב, התיישב במרפסת החיצונית אל מול המים האפלים, והזמין כוס גדולה של בירה מקומית ושוט כפול של וודקה וערכב בין השניים. "חיזוקית" הוא קרא למשקה הזה, שאותו למד לשתות אצל דיפלומט רוסי שהכיר בווינה. זה טוב לבריאות, מונע תולעים ושותים אותו כשבאים מים עד נפש. אחרי שתי חיזוקיות נוספות מצא את עצמו יושב עם שני ארגנטינאים בעלי אגו גדול שדיברו כמובן על כדורגל. בחיזוקית הרביעית הסכימו שלושתם שהאמא של השופט זונה, ובחיזוקית החמישית הסביר לו אחד הארגנטינאים, באנגלית רצוצה מלווה בהרבה מימיקה, את הפילוסופיה של הנאמנות: "אתה יכול להחליף הכול", אמר לו, "את המקצוע שלך, את מקום המגורים, את הדת שלך, את האישה שלך ואפילו את המין שלך. אבל אתה לא יכול להחליף את האמא שהולידה אותך ואת קבוצת הכדורגל שלך". "נכון", אמר אבא, "ומה עם האבא?" הארגנטינאי לא הבין את השאלה.

מאוחר בלילה חזר מתננד לבית הזקנה. היא היתה עדיין ערה, כמו חיכתה לו. הוא נשכב במיטתו בתחושת קבס והרגיש שחומו עולה. בלי שביקש הופיעה הזקנה בחדרו, התיישבה לצד מיטתו והניחה רטיות קרות ורטובות על מצחו. בבוקר ירד החום, אך הוא היה חיוור וחלש. הוא חיבק

אותה, נפרד ממנה בדמעות, רכס את תרמילו ועלה לאונייה ברגליים רועדות.

ההפלגה נקבעה לשעת צהריים, ועד אז התאפשר לו להתרגל לשהות באונייה בעודה עוגנת ולהירגע מעט. אחרי שנפרד מהמלח שליווה אותו ניסה אבא לשוות לתא צורה של בית. הוא מצא בארונית סדינים ושמיכת צמר דקה והציע את המיטה, הוציא כמה חפצים אישיים מתוך התרמיל והניח אותם על מדף קטן שהיה תלוי על הקיר, ודחף לתוך הארונית את זוג הנעליים הנוסף שלו. בעודו טורח על מלאכת הקינון הופרה פרטיותו באחת. דלת התא נפתחה לרווחה ובחור צעיר נושא תיק טיולים גדול צעד פנימה. לאבא לא היה ספק: זה הנוסע הישראלי שיחלוק אתו את התא במהלך ההפלגה. בחו"ל ישראלים מזהים ישראלים באופן מיידי. לא ברור אם זה המראה, הלבוש, הריח, שפת הגוף או הגורל המשותף, כולם יחד או כל אחד מהם לחוד. אם בישראל אדם לאדם זאב, בחו"ל זאב לזאב ישראלי.

וכך ניצבו שניהם פנים מול פנים, בניסיון לתהות זה על קנקנו של זה ולקבל תשובה לשאלה: מה לכל הרוחות אתה מחפש בארובת הרוחות של אנטרקטיקה? מה הסיפור שלך? שהרי אין זה עניין של מה בכך לפגוש ישראלי נוסף בתא שלך בסוף העולם דרומה. אבא סקר את הבחור. ניסיון חייו לימד אותו לעמוד במהירות על טיבם של בני-אדם. תחושת הבטן היתה טובה. הבחור נראה בשנות העשרים המוקדמות של חייו, בעל קומה ממוצעת, שער שחור, גוון עור כהה, בגדיו נקיים ומגוהצים, נעליו מצוחצחות. הוא הקרין צניעות, טוב לב ונעימות ונעדר כל סימן לשחצנות. רק עיניו הכהות, שני בורות עצב שחורים, חשפו את אשר בלבו. הבחור עורר בו תחושת אבהות טבעית, כזו שחש בנוכחות בנותיו.

אבא התעשת ראשון. בכל זאת, חובת המבוגר האחראי פעמה בו. הוא הושיט את ידו בתנועה רחבה קדימה ואמר בחמימות: "שלום, ברוך הבא. אני אבא". מה שהתרחש בהמשך היה מפתיע ובלתי צפוי. הבחור שמת

את תרמילו הכבד, צנח בכבדות על המיטה הפנויה, הליט את פניו בכפות ידיו ומלמל: "לא, זה לא יכול להיות. זה לא אמיתי. לא יכול להיות שאתה אבא. זה יותר מדי בשבילי, אני לא יכול יותר". הוא פרץ בבכי חרישי עצור. רק הרטט בכתפיו הסגיר את עוצמת הסערה בנפשו. אבא, שכבר ידע סערה או שתיים בחייו, היה שקט וקשוב. הוא התיישב על המיטה ממול והמתין בסבלנות עד שפסק הבכי. דקות ספורות לאחר מכן חדל גם הרטט בכתפיים. אבא רכן לעברו ואמר לו בקול ענייני: "בוא, נעלה למעלה ונתאוורר. גם לי התא הזה בעומק האוניה לא עושה טוב". הם טיפסו בגרם המדרגות הלולייניות והתיישבו בטרקלין העליון שרוהט בכורסאות, ספות קטנות ושולחנות נמוכים. כל הרהיטים היו מקובעים לרצפה בטבעות ברזל כדי למנוע מהם לשוט בחדר בזמן שהאוניה חוצה את מימיו הסוערים של מצר דרייק. המזנון בטרקלין היה פתוח. אבא קנה שתי פחיות קולה ונתן אחת לבחור. "שתה, אומרים שקולה טובה לבחילות, וכאלה ממתנות לנו הרבה". הבחור לגם מן הקולה ונראה רגוע יותר. הוא הביט באבא וחייך חיוך קטן. "אני מתנצל על הקטע הקודם", אמר והושיט את ידו, "אני הרצל". הפעם היה תורו של אבא להשתומם. "אם אתה הרצל, אני אבא אבן". הוא געה בצחוק גדול שעזר לו לשחרר במעט את המתח שנאגר בגופו. רק כשנרגע הבחין אבא שהבחור לא היה שותף לצחוקו. "קוראים לי הרצל ציוני. כשאבא שלי עלה מתימן הוא שינה את שם משפחתו מצנעני לציוני כדי לבטא את שמחתו על שזכה להגיע לציון. באמת קוראים לך אבא אבן?" "כן", אמר אבא, "כשהתקבלתי לקורס צוערים במשרד החוץ רמזו לי שמן הראוי שיהיה לי שם משפחה עברי, אז החלפתי את שטיין לאבן. אמא שלי לא אהבה את השינוי ונשארה בשם הקודם. אין לי שום קשר לשר החוץ לשעבר של מדינת ישראל".

אבא השתתק. הוא הבחין שוב במצוקתו של הבחור. הרצל תלה את שתי בארות עיניו בפניו של אבא ואמר: "אבא שלי מת לפני שלושה חודשים. הוא היה חובב טבע מושבע, ונדבקתי ממנו באהבה לבעלי החיים ולטבע. היה לנו חלום משותף להפליג יחד לאנטרקטיקה. זה היה אמור להביא

לשיא את אהבתנו המשותפת. הכול כבר היה מוכן, ואז הוא מת פתאום. התפרקתי לגמרי יחד עם החלום. כשהצלחתי לקום, החלטתי שאסע לכד לאנטרקטיקה, אביא משם אבן יפה ואניח אותה על קברו של אבא. עכשיו אתה מבין מה זה אבא אבן בשבילי?" אבא הבין. מי אם לא הוא יבין. שתיקה ארוכה השתררה בין השניים. להפתעתו של אבא, ולראשונה בחייו, הוא חש צורך לשתף אדם זר בסודו. כנראה שצריך להגיע לסוף העולם כדי לדבר על התחלת החיים. "גם אבא שלי מת. הוא טבע בים כששחיתי בבטן של אמא שלי. מאז יש לי אבן כבודה על הלב ואני פוחד שהיא תטביע אותי", אמר לבחור. "היום אפליג בים לראשונה בחיי. באתי לפה לעבור מבחן אומץ קיצוני, להתגבר על הפחד של החיים שלי".

אחרי הדברים האלה נרגעו העניינים, לפחות לזמן מה. בשעת צהריים הרימה הספינה עוגן והפליגה מן הנמל בצפירה ארוכה. כל עוד שטה בקרבת דרום אמריקה היה הים שקט ונעים להפלגה. אבא והרצל עלו לסיפון העליון וצפו בים הרגוע. גם אבא היה רגוע יחסית, להפתעתו. הוא אמנם חש בתוכו היטב את הרעד הקל והמוכר של המתח התמידי שלו, אך התקף החרדה שחשש ממנו לא הגיע. אבא לא הקדים לשמוח. הוא הכיר היטב את גישושי הפתיחה בתחילת המשחק, כשאתה עדיין מקווה שתעבור את המשחק בשלום, למרות החששות הכבדים שמלווים אותך כל השבוע. לפעמים אתה מצליח אפילו לסיים את המחצית הראשונה בתיקו-אפס. ואז מגיעה ההתמוטטות. במחצית השנייה הקבוצה היריבה מאכילה אותך בארבע חתיכות של דגים מסריחים, שבא לך להקיא ולמות. ובכל זאת, התגנב ללבו פתח תקווה שאולי יצליח במשחק המבחן, והחיים שלו יעלו ליגה. משהו בנוכחותו של הרצל עזר לו להאמין באפשרות הזו. אולי היתה זו שותפות הגורל, אולי התחושה שהילד זקוק לו ואסור לו לאכזבו, ואולי זו פשוט נוכחות הבחור שריככה את תחושת הכבדות.

אבא והרצל שהו על הסיפון העליון כל שעות אחר הצהריים, ושוחחו על קורות הדרך ועל עניינים שביום-יום. הרצל, שהגיע לאושוואיה בדרך היבשה כדי לחסוך בהוצאות, סיפר על התלאות שפקדו אותו במסלול

הארוך שעשה מסנטיאגו, בירת צ'ילה, שאליה הגיע במטוס. עשרה ימים היטלטל בדרכים - ברכבת, באוטובוסים ובטרמפים - והגיע לעיר הנמל שבר כלי. אבא סיפר לו, איך לא, על אהבתו הגדולה לכדורגל, והתאכזב לגלות שהרצל לא מתעניין כלל בתחום. לעת ערב פרש הרצל התשוש לתא, והותיר את אבא בגפו.

אבא ישב בסיפון העליון של האונייה והביט אל האופק הכהה. לאחר כשעה החלו אירועי היום לתת גם בו את אותותיהם, והוא חש בעייפות שמשתלטת עליו. לאחר התלבטות החליט לרדת לנוח. הוא נכנס בשקט לתא ומצא את הרצל ישן. רגליו היו מקופלות, והוא שכב על צדו לכיוון הקיר. אבא חלץ את נעליו באנחת רווחה קלה, פשט את חולצתו ונשכב על גבו במיטה. הוא נשאר במכנסיו. לא היתה לו כל כוונה להירדם; היה זה היום הראשון להפלגה, והוא רצה להיות בשליטה. שלוש דקות מאוחר יותר כבר ישן שינה עמוקה.

בדרך כלל סבל אבא משינה שטחית ומקוטעת, ויקיצותיו היו מהירות וחדות. אלא שהפעם שקע בשינה עמוקה וארוכה, והתעוררותו היתה הדרגתית. הוא חש המום מעט וחסר ישע משהקיץ משנתו. ראשית חדרו אליו הרעשים: גניחות מתכתיות, קולות של עצמים נגררים, חריקות צורמניות והדים עמומים של מהלומות מחזוריות. אחר כך חש בתנועות. אף שהיה שרוע על גבו במיטה, חש כמרחף מצד לצד. גופו טולטל בפראות מקצה המיטה עד הקיר ובחזרה. הוא התיישב במיטה ואחז בדופן המתכת הרוטטת. התא היה חשוך והמחוגים הזוהרים בשעונו הורו על 3:12. לאט-לאט התרגלו עיניו לחשכה. המראות היו קשים. בחדר שרר תוהו ובוהו. כל חפץ שלא היה מקובע למקומו שייט לו ממקום למקום, והחפצים המקובעים, כמו השולחן והמיטות, חרקו בזעם. אלא שהנורא מכול היה המראה שנסקף אליו מבעד לחלון השקוף. באור החיזור ראה אבא את נחשולי המים הסוערים מכים שוב ושוב בחמת זעם על הזכוכית. הם היו פראיים, מלאי קצף מטורף, משתלחים לכל הכיוונים. הם לא ירפו עד שיפרצו את החלון ויציפו את גרונו במי מלח. אבא חש שהוא נחנק. אולי

הוא נמצא כבר מתחת למים. זרם של קיא עכור פרץ מגרונו, ושחרר לרגע קט את המחנק, אך גל שני של חנק כבר החל לעלות מקיבתו. הוא גישש את דרכו לעבר השירותים, אך ברח משם כשראה שמי האסלה המתנדנדים עלו על גדותיהם והחלו לזלוג לרצפה. בשלב זה אבא - מבועת, רועד וחנוק - כבר היה בהכרה מלאה. "זה הדרייק. זו הסערה האיומה של הדרייק. החרא הזה לא ישקוט עד שלא יחסל אותי", תקפו אותו המחשבות. החנק היה נורא. אבא פרץ את דלת התא והחל לטפס לעבר הסיפון העליון. אוויר, הוא מוכרח אוויר. אם יאבד עכשיו את הכרתו הכול אבוד. בשארית כוחותיו הגיע לקצה העליון של גרם המדרגות ונפלט אל הסיפון הפתוח. אוויר היה לו שם. אפילו יותר מדי. רוח איומה וקרה צלפה בו ללא רחם. הסיפון הרטוב והחלקלק התנדנד בפראות ומדי פעם נשטף במי הגלים. הלילה היה אפל, והים הואר באורות הספינה הדלוחים. המראה היה נורא הוד. גלים ענקיים שקצף בראשם נעו במערבולות מכל הכיוונים בקצב לא אחיד. מלחמת עולם בין שלושה אוקיינוסים, שכל אחד מנער את שמלת הים השחורה כאוות נפשו.

אבא הקיא שוב, הפעם על עצמו. האם כך נראה הלילה שבו נעלם אבא? אמא סיפרה לו שהיה זה ליל סערה. הוא שחה בבטן של אמא בזמן שאביו אמר לה שחנוק לו בתא והוא יוצא לשאוף אוויר על הסיפון. והנה הוא על הסיפון, כמו אבא. פעמים רבות דמיין את התמונות, בכל פעם ערך אותן לסרט אחר. אבל עכשיו הוא על הסיפון, והוא יכול לביים את הסוף באופן שנראה לו הולם ביותר. האונייה גבוהה מאוד. הוא ייפול למים. מפגש עם הים מגובה כזה יהיה כמו מפגש עם משטח בטון קר שיהמם אותו. בתוך דקות ספורות יאלחשו המים הקפואים את שארית הכרתו, וכשישקע כבר יהיה שקט ורגוע ויוכל לצלול במי הים של אבא כמו ששחה במי השפיר של אמא. גל אדיר הלם בדופן הספינה. האונייה נטתה חדות ואבא הוטח אל רצפת הסיפון והחליק לאורכה עד שראשו נחבט בעצם מתכתי. הכאב היה חד אך הוא לא איבד את הכרתו. הוא עצם את עיניו. כואב, קפוא, ספוג בקיא, אך בדעה צלולה, לחש לעצמו: "אבא ואבא. אבא ואבא".

"אבא, אבא. אבא, אבא, אבא", הקול שנשמע לו רחוק הלך והתקרב. הוא פקח את עיניו, ולפניו הרצל גוהר מעליו וקורא בשמו שוב ושוב. "תודה לאל שמצאתי אותך, אתה בסדר?" "קצת דפוק, אבל די בסדר", ענה לו אבא והוסיף: "כבר חלפה הדקה התשעים. זה זמן פציעות". הרצל מישש את ראשו המדמם של אבא ואמר לו: "אם אתה מדבר עכשיו על כדורגל, סימן שזה רק שריטה במוח". הוא חיך בהקלה, עזר לאבא לקום ותמך בו עד הגיעם לטרקלין, שם נאספו כבר נוסעים נוספים שנפלטו מתאיהם, ירוקים וחיוררים ממחלת הים המשתולל. הרצל הביא לאבא בגדים יבשים ושמיכה להתכסות בה, הכיין לו תה עם לימון והתיישב לצדו. "מה קרה לך על הסיפון?" שאל, "מה עובר עליך?" אבא הקיא עוד פעמיים בשירותים לפני שהקיא את הסיפור.

אבא סיפר לו את סיפור ילדותו המוקדמת, ואז הגיע לאירוע טראומתי מתקופת נעורו: "לקראת גיל 13 התחלתי ללמוד את ההפטרה שאשיר בבר-המצווה. היה לי מורה מקסים. הוא כיבד את המסורת היהודית, אך חבש כיפה רק כשעסק בתורה. הוא לימד אותי באהבה, ואני קלטתי מהר. הייתי שר לאמא בבית את ההפטרה וחיכיתי ליום שאעלה לתורה. השבת שלי הגיעה, כולם נאספו בבית-הכנסת ואני, חגיגי ונרגש, נקראתי לבימה. כשהגעתי לשם איש זר ולו זקן גדול התחיל לשיר בקול רם: 'יעלה ויבוא אבא בן... הוא רכן אליי ושאל: 'בן... נו, מה שיים האבא?' הבנתי שהוא רוצה לדעת מה השם של אבא שלי, אבל לא ידעתי אותו. איזו בושה. הס נפל בבית-הכנסת. אמא שלי, הרחק למעלה מאחורי הפרגוד של עזרת נשים, לא שמעה ולא הבינה במה מדובר. רק המורה האהוב שלי, שעמד לצדי, חילץ אותי חלקית מן המצב. 'אבא בן רבקה', אמר לגבאי המופתע, 'נו, נו, יעלה ויבוא אבא בן רבקה', זירז אותו. אבל וחפוי ראש מלמלתי את ההפטרה וברחתי מבית-הכנסת. אחרי הטרגדיה הזאת בבית-הכנסת אפילו אמא הבינה שהניסיונות שלה להגן עליי פוגעים בי - וסיפרה לי הכול, כמעט".

אבא לגם מכוס התה. הוא הביט בהרצל ותהה מה הוא מרגיש למשמע הסיפור. קרוב לוודאי שהסיפור מכאיב לו, אך בשלב זה אי-אפשר כבר להפסיק. אבא חש שהוא חייב לספר את הסיפור ששורט את לבו כל השנים. אולי אחר כך יוקל לו.

"אמא שלי היתה בת 15 כשהגיעה אליה המלחמה", המשיך בסיפור, "גיל שבזמנים נורמליים נמצאים בו עם רגל אחת בילדות ועם רגל שנייה בכגרות. אלא שבזמנים ההזויים של 1940 אתה נמצא עם רגל אחת בקבר, אם חושבים שאתה ילד, ועם רגל שנייה במחנות עבודה, אם חושבים שאתה בוגר. אינני יודע את כל קורותיה בזמן המלחמה - 'זה לא שייך אליך', נהגה לומר לי - אך בדרך כלשהי היא הצליחה לברוח לסיביר ולשרוד, למרות חרפת הרעב והקור. ב-1945, עם סיום המלחמה, והיא בת עשרים, גילתה שאיש מבני-משפחתה לא שרד. בדרך לא דרך, כמו רבים בדורה, התגלגלה למחנה של עקורים, שבו קיבלה קורת גג ומזון, ושהתה שם כשנה. הימים היו ימי טרום קום המדינה, ולמחנה הגיע בחור צעיר בשם נחום - את שמו הפרטי הסכימה לגלות לי. הוא היה שליח של מוסדות המדינה שבדרך, ותפקידו היה לארגן את שורות החלכאים והנדכאים לקראת העלייה ארצה, עלייה בלתי חוקית שכן שערי הארץ היו סגורים בצו המנדט הבריטי. בעת המתנתם להזדמנות נאותה כדי לעלות, נקשרו נחום ורבקה בקשר שאינני יודע את טיבו, אך אני יודע את תוצאתו: רבקה הרתה לנחום. וכך, ביום ההפלגה, יחד עם עוד כמאתיים פליטים, עולים לאוניה נחום, רבקה ואני, עובר בן חמישה חודשים בבטן אמי. התנאים באוניה היו נוראיים, הצפיפות בלתי נסבלת והים סער. בשל הריונה זכתה אמא לתא קטן. נחום, שלא התכחש לאבהותו, אך לא שש לחשוף את טיב הקשר עם אמי כל עוד הם בספינה והוא המדריך, היה חומק לעת ערב לתא כדי להיות עם אמא ולהקל עליה את בדידותה. אמא סיפרה שבמהלך ההפלגה נחום חש בכי רע - אני לא בטוח אם היה זה בגלל הים או מחמת המצב האישי שנקלע אליו - ואז, באחד הלילות הסוערים, אמר נחום לאמא שהוא צריך אוויר, עלה לסיפון ונעלם. אמא גילתה את דבר היעלמותו רק

אחרי יומיים. בתחילה סברה שהוא טרוד בענייניו ולכן לא חזר לתא. רק ביום השלישי, לאחר שהחלה לגשש בעניין, התברר שאיש אינו יודע היכן הוא. היא פנתה אל הקברניט, איש גס רוח שעשה את מלאכתו רק מתוך בצע כסף, והוא ניאות לסרוק את האונייה. משלא נמצא דבר, משך בכתפיו והצביע לכיוון הים.

שבוע מאוחר יותר, בלילה אפל, הועלו בחשאיית המעפילים הבלתי חוקיים אל החוף בישראל ופוזרו במהירות לכל עבר. אמא נשארה לבד, עם תינוק בבטן ואבא שנעלם בים. היא לא ניסתה למצוא את משפחתו של אבא. וכי מה תגיד להם אחרי שאיבדו את יקירם? שהיא נושאת את זרעו? מי יאמין לה? ואולי יש לו בארץ אישה או אהובה? ואולי לא היה מעוניין כלל לחיות אתה ולגדל את הילד?

אלה היו נסיבות לידתי. אינני יודע מדוע החליטה לקרוא לי בשם 'אבא'. אולי רצתה שיהיו אבא ואמא. מי ידע נפש אישה ערירית, שאיבדה את כל משפחתה והגיעה למולדת חדשה וממזר בבטנה. כיום אין לי כבר את מי לשאול. היא נפטרה בגיל צעיר יחסית, ונגאלה מייסורי מחלה קשה שפקדה אותה בשנותיה האחרונות."

שתיקה השתררה. אבא והרצל ישבו מכונסים בעצמם, איש איש וסיפורו. האונייה המשיכה להיטלטל בחוזקה, אך נראה שהסערה הגדולה שככה ואור של בוקר חדש הפציע דרך החלונות הגדולים של הטרקלין. אבא הביט לכיוון החלון והמשיך בדבריו, ספק אל הרצל ספק אל הים: "שנים ניסיתי להסביר לעצמי מה קרה לאבא באותו לילה סוער. החלק הכי כואב היה השלב שבו חשבתי שלא רצה אותי, והיה מעוניין רק באמא. חשבתי שהרסתי את החיים שלו ושל אמא. שנאתי את עצמי. אחר כך חשבתי שלא רצה את אמא ולכן ממילא לא רצה אותי. בשלב הזה שנאתי אותו. מאוחר יותר חשבתי שאולי חיכתה לו אישה אחרת בארץ, והוא לא מצא מוצא מן הספק. זה השלב שבו ריחמתי עליו. לאמא לא נטרתי בשום שלב. תמיד אהבתי אותה. אבל לאהוב אישה אחרת לא הצלחתי מעולם. את הלב שלי אני שומר רק לבנות שלי. ולכדורגל."

"ואולי", אמר הרצל, "אולי הים לקח אותי, ככה סתם, בלי סיבה, פתאום, כמו שהמוות לקח את אבא שלי". הוא השתתק, הביט בעיניו של אבא ואמר לו: "אתה יודע, אבא, אני לא מסוגל לדמיין את עצמי חי, גדל ומתפתח בלי אבא. פתאום הבנתי מהסיפור שלך כמה אני בר-מזל שהמוות לקח את אבא שלי בהיותי בן 22, ולא הרבה קודם".

האור התחזק. השמים היו מעוננים חלקית. מדי פעם הציץ השמש וחזר למקום מחבואו. אבא והרצל היו עייפים לאחר אירועי הלילה. הם ירדו לתאם, התרחצו במים חמים במקלחת המתנדנדת וחשו הקלה יחסית במצב הבחילה. במערכת הכריזה נשמעה ההזמנה לעלות לטרקלין לארוחת הבוקר. הכרוז הפציר בכל הנוסעים, גם באלה שחשו ברע, לבוא ולאכול. התברר שקיבה ריקה רק מחמירה את המצב. נפלאות דרכי הים בקיבת האדם. לאחר ארוחת הבוקר נאספו הנוסעים בטרקלין לשמוע את הרצאתו של מייקל, מדען קנדי צעיר, שופע קסם וידע, שהדוקטורט שלו עסק בבעלי חיים ימיים והתמחותו היתה באנטרקטיקה. הוא סיפר להם על בעלי החיים שהם צפויים לפגוש, על אורחות חייהם ועל דרכי ההסתגלות המופלאות שפיתחו כדי להתמודד עם תנאי חיים כמעט בלתי נסבלים. בין השאר הזכיר את האלבטרוס המלכותי, גדול העופות הימיים, שסיגל לעצמו יכולת לחצות אוקיינוס במעוף ובדאייה, בלי לנחות אפילו פעם אחת. העוף העצום הזה חי כל חייו עם בת-זוג אחת קבועה, ואתה הוא מגיע פעם בשנה לאי מסוים מאוד, כדי להביא לעולם את גוזלם האחד והיחיד ולטפל בו עד שהוא מגיע לבגרות. מובן שהוא הביא גם את סיפורו של הפינגווין הקיסרי, המקנן בלב לבה של היבשת הקפואה. פעם בשנה מטילה הנקבה ביצה אחת גדולה ויקרה מפז, וכדי שזו לא תקפא בני-הזוג שומרים עליה בקפל מיוחד בין רגליהם. חודשים ארוכים עומדים ההורים על מקומם בקור הנורא, חולקים משמרות ארוכות; כל אחד בתורו יוצא למסע של מאות קילומטרים כדי להגיע לים ולשבור את הצום הארוך, ולאחר מכן חוזר על עקבותיו לכיוון ההורה שנשאר לעמוד על המשמר, כדי לשחרר אותו לאותו מסע בדיוק.

לאחר ההרצאה עלו הרצל ואבא לשבת בסיפון העליון. הדרייק המשיך לערב את הים ולטלטל את הספינה, אך מזג האוויר השתפר והיה נוח למדי. לאחר שתיקה קצרה אמר הרצל: "אתה יודע, אבא, אף שיש לי שלוש אחיות גדולות ממני, גם אני סוג של בן יחיד. אחרי שאבא הגיע ארצה מתימן והתחתן עם אמא, נולדו לאבא ציוני שלי גלילה, שרונה ונגבה. אמא רצתה להמשיך ולהרות, אבל אבא, שאהב אותה מאוד, חשש שיהיה לה קשה מדי. היא לא התחשבה בדעתו והרתה שוב, כמעט בניגוד לרצונו, והפעם אני נולדתי. אני זוכר סרט וידאו שמתעד את טקס ברית המילה שלי. אבא נראה שם צעיר יחסית, קצת שתוי שלא כדרכו - הוא שתה כל החיים רק מים - ואומר למצלמה: 'כל התפילות שלי התגשמו. הצלחתי להגיע לציון, אחרי שאיבדתי את רוב משפחתי בדרך, והקמתי משפחה חדשה. הולדתי שלוש בנות נפלאות, ועכשיו נולד בני יחידי, שיאמר אחריי קדיש. אם תרצו אין זו אגדה, ולכן ייקרא שמו בישראל הרצל'". אבא נתן בהרצל מבט אוהב ואמר בעצב: "אשריך ואשרי אבא שלך שזכיתם במשפחה חמה. אצלנו היו רק אמא ובן יחיד. מייקל לא סיפר לנו בהרצאה מה קורה אם הקיסר הפינגווין לא חוזר מן המסע הארוך אל הים. האם ממשיכה הקיסרית לשמור על הגוזל או שהיא שומטת אותו לאדמה הקפואה. תמיד חשבתי על הסיפור שלי מהצד של הגוזל שנולד בלי אבא. פתאום הבנתי כמה גיבורה היתה אמא שלי, שנשארה לכד בעולם ולא נתנה לי למות".

בערב שוב נאספו הנוסעים בטרקלין כדי לשמוע את הרצאתו של ג'ורג', היסטוריון אנגלי שנון ובעל חוש הומור מושחז דק, שריתק את קהל השומעים בסיפוריו על גבורת האדם באנטרקטיקה, על המשלחות הרבות של החוקרים שניסו בעבר הרחוק להגיע לקוטב, על הסבל שחוו, על הקורבנות שהקריבו כדי לגלות את צפונות היבשת וגם על החוקרים בהווה, השוהים חודשים ארוכים בתנאי בידוד ומזג אוויר קשה. ג'ורג' סיכם את המפגש במילים האלה: "מחר נגיע לאנטרקטיקה. אנטרקטיקה היא מקום נדיר. היא אינה שייכת לשום אדם ולשום אומה. היא של העולם

כולו. היא סמל לניקיון אקולוגי, לטוהר המידות של האדם ולכרית שבין הטבע והאדם. אשריכם שזכיתם לבוא אליה, מעטים דרכו על אדמתה. אנטרקטיקה היא מקום נכון להיטהר בו, נפשית ופיזית. קחו אתכם את הטוהר הזה ופזרו אותו בעולם, למענכם ולמען הדורות הבאים."

למחרת השאירה האונייה את מצר דרייק מאחוריה והגיעה אל המים השקטים מול חופי היבשת הקפואה. הספינה שטה בין המפרצים והנוסעים ירדו מדי יום באמצעות סירות גומי לסיורים רגליים בחוף, שם חיכו להם, בין נופי קרח עד, אלפי פינגווינים, עופות ים למיניהם, אריות ים ופילי ים. הרצל לא הפסיק לצלם. הוא גם הכין כרזה עם הכיתוב "אבא אבן באנטרטיקה", והוא ואבא הצטלמו עם הכרזה על רקע הנוף. הוא שכנע את אבא לא להכין כרזה של הפועל פתח-תקווה. "באנטרטיקה", אמר לאבא, "אין קבוצות ואין יריבות. כולם קבוצה אחת". הרצל חיפש בקפידה אחר אבנים מיוחדות, ולבסוף הטמין בתרמילו ארבע אבנים לא גדולות.

שבוע לאחר מכן שבו לאושוואיה. מצר דרייק נראה להם ידידותי יותר בדרך חזרה. תרמילו של הרצל היה כבד, אך הלבבות קלים יותר.

עם חזרתו ארצה החליט אבא שבשלב זה הוא רוצה להיות סקיפר, רב-חובל של ספינה קטנה, ונרשם לקורס סקיפרים במרינה בהרצליה. ביום הראשון לקורס חש רוממות רוח. הוא סידר את זקנו, לבש מכנסי ג'ינס נקיים וחולצה כחולה ועליה סמל של הפועל פתח-תקווה, כיאה למעמד חגיגי. בדרך, בצומת הסירה, ניצב מעליו פסלו של הרצל על ראש גבעת כורכר, עיניו נשואות לים ומתחתיו השלט: "אם תרצו אין זו אגדה". אבא עמד לפנות לשדרות אבא אבן ולנסוע לכיוון המרינה.

בכניסה למתחם הסירות חיכתה לו מדריכת הקורס. לבו של אבא פעם בפראות. ראשית, הוא הופתע שאישה מדריכה קורס שיט. כבר הדהדו בראשו בדיחות הימאים על המזל הרע שנגרם מאישה על הסיפון, ועל אחת כמה כשהאישה בתפקיד! אולם מה שהסעיר אותו באמת היו הפנים השזופות שלה, הגזרה הדקה, השער הדבשי שהתנופף ברוח והעוצמה ששידרה. הוא העריך שהיא כבת ארבעים ומעלה, אבל לא היה מחליף

אותה בשום בחורה בת עשרים. "שלום, שמי ירדנה. ברוך הבא לקורס", שמע אותה אומרת. הוא לא השיב. "הלו", חייכה והמיסה אותו סופית, "צא מההלם. אתה נראה עכשיו בדיוק כמו הקבוצה שלך". זה באמת הוציא אותו מן ההלם. "מה את יודעת על הקבוצה שלי?" שאל בפליאה. "הפועל פתח תקווה", אמרה בכוז, "עבר גדול, הווה שחור, עתיד לא ברור. אני אוהדת של מכבי פתח-תקווה. קדימה, בוא אחריי", הורתה לו והחלה ללכת לכיוון הספינה שעגנה בקצה המזח. הוא הלך אחריה בלי יכולת להסיר את מבטו מן העכוז הזרזי שלה. הוא לא היה בטוח אם הוא בטריבונה או במרינה. כל מה שחש זה צורך עז לבצע עליה עבירה גסה מאחור. דרבי זה משחק של יצרים. הוא עצר את עצמו רק כי פחד שאם יעשה זאת היא תסתובב אליו, תוציא לו כרטיס אדום ותרחיק אותו. לתמיד. הוא החליט להסתכן בעבירה של כרטיס צהוב, הושיט את ידו ומשך בידה מאחור. היא עצרה והסתובבה. לא נשלף כרטיס. "מאיפה", גמגם, "מאיפה את מבינה בכדורגל?" עכשיו נמלאו עיניה גאווה ונוסטלגיה. "אתה מכיר את בן דרור ששיחק שנים ארוכות במכבי פתח תקווה? אני בת דודה שלו. את כל הילדות שלי ביליתי במגרשי הכדורגל".

תשעה חודשים מאוחר יותר, בשעות אחר הצהריים המאוחרות, עמד אבא ליד ההגה והשיט את הספינה. לצדו ירדנה מניחה יד על שכמו, ומאחוריו יושבות שלוש בנותיו וגרושתו. הרצל התמקם בירכתיים וצילם. שלושה חודשים קודם לכן השתתף אבא באזכרה במלאות שנה למות אביו של הרצל. הרצל בנה בית זכוכית קטן על המצבה, ושם הניח את האבן שהביא מאנטרקטיקה. האזכרה היתה פשוטה ומרגשת. הרצל קרא פסוקים בסימן נ.ש.מ.ה ואמר קדיש. כשהסתיימה האזכרה חיבק הרצל את אבא והזמין אותו לבית-הוריו כדי לפגוש את אמו ואחיותיו. כשהתפזרו הנוכחים התיישב הרצל לצדו של אבא, הוציא שתי אבנים ואמר לו: "הבאתי ארבע אבנים מאנטרקטיקה. אחת שמתני על הקבר של אבא שלי, אחת אני שומר לי ואלה השתיים שלך. אחת תשמור לך, ובשנייה אולי תעשה מצבה סמלית לאבא שלך".

אבא חיכה עד שסיים את הקורס. הוא רצה להשיט את הספינה בעצמו לטקס הזיכרון. לעת ערב, לפני השקיעה, עצר אבא את הספינה בלב ים, דומם את המנוע ועגן במקום. השמש נח על קו האופק, כמו ממתין לאיתות מן המים שהם מוכנים לקבלו פנימה. רוח קלה נשבה והים היה נוח. גלים קטנים נדנדו את הספינה קלות. אבא ליטף את האבן החלקה ושמט אותה למים. בנותיו פיזרו פרחים מסביב לספינה. אבא חבש כיפה. ראשית אמר קדיש יתום. בפסוק האחרון של הקדיש אמר: "עושה שלום במרומיו ובמצולותיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל, ואמרו אמן". אחר כך אמר תפילת אל מלא רחמים לנשמת נחום, שאת שם אביו לא ידע, וסיים בפסוק "וינוח בשלום על משכבו, ונאמר אמן".

בתום הטקס הקיפו אותו כולם וחיבקוהו בחום. אפילו המבט בעיני גרושתו היה רך. אבל יותר מכול ריגשה אותו ירדנה. היא נצמדה אליו בכל כוחה, ידיה החזקות חיבקו את גבו ופיה נישק את פניו. יעידו שני עדים, השמש והים, כי מה שחש כלפי המכביסטית הזאת לא חש מעולם בשום משחק דרבי.

עד העצם: דמיון מודרך

בן 53 היה שמרלינג בעת שישב מול ד"ר אלבולסקו במרכז הרפואי על-שם סוראסקי. הוא היה גבר במלוא אוננו. מעולם לא אושפז, ולא ידע מחלות מהן. הוא לא היה שמן, אף שלא היה מזיק לו להשיל חמישה קילוגרמים, אכל אוכל בריא, לא הפריז בשתיית אלכוהול, מעולם לא צרך סמים, הפסיק לעשן לפני 15 שנה (גם בשנים שעישן לא הגזים), צעד ברגל יום-יום כשעה ושתה הרבה מים. חייו המשפחתיים והחברתיים היו טובים ונעימים, הוא אהב את עיסוקו, ומצא בו סיפוק ופרנסה טובה.

חודש קודם נאות להפצרות רופא המשפחה לבצע בדיקות דם מקיפות, ולא שהיו סימנים מדאיגים שהצריכו זאת. "שגרה רפואית", אמר הרופא, "כבר שנים רבות לא עשית בדיקות דם מקיפות, למרות שביקשתי ממך שוב ושוב. אנא, בגילך זה חשוב". שמרלינג ידע שהרופא צודק, אלא שהפחד שלט בו. האיש המאוזן, המתפקד היטב, לא הצליח להתגבר על חרדתו מפעולה פשוטה ושגרתית לכאורה: נעיצת מחט לתוך ורידיו ויניקת דם מגופו. החרדה היתה ממוקדת, בלי סימנים משניים. שמרלינג, שכבר הספיק להתנסות בדבר או שניים, תפקד היטב במצבי לחץ: הוא נחשף בחייו לפצועים ולהרוגים, ולהבדיל - ללידות של ילדיו, הוא השתתף בלוויות, ידע לעודד אנשים שהיו שרויים בדחק כלכלי או אישי ואפילו, עד כמה שהדבר יישמע מוזר, קיבל בגבורה, אם כי לא באהבה, זריקות

חיסון. דקירה והכנסת חומרים לגופו, ניחא. חדירה לגופו במחט ריקה ושאיבת דמו - לא בא בחשבון.

ארוך, מיוסר ולבן היה הלילה שלפני הבדיקה. ככל שהתקרב מועד התור שלו הלך והתעצם הסיוט. בבוקר קם ממיטתו מותש, מילא בקבוק במים קרים וגרר את עצמו למרפאה. הוא לא הכיר איש מהאחיות, והן נראו לו גדולות ואימתניות. בנימוס רב ויתר על מקומו בתור לטובת שתי זקנות שהיו אמורות להיכנס אחריו, וכשקראה האחות בשמו כבר לא נותרו לו תירוצים. הוא נכנס לחדר הבדיקות, צנח בכברות על הכיסא, והניח את זרועו החשופה על סד העיניים. האחות היתה עסוקה עדיין בעניינים קודמים. הוא הביט בה. היא היתה שמנה. החלוק הלבן שלה נרכס בדוחק על כרסה, ושדיה הגדולים היו נתונים בחזייה שבצבצה מבעד לכפתורי החלוק. העיסוק בגופה של האחות הסיח מעט את דעתו, אך משנפתה אליו כבר ידע שגורלו נחרץ. ובכל זאת, זכה לעוד דקה של חסד. היא העבירה את הכרטיס המגנטי בחריץ שלצד המחשב, אמרה את שמו בקול רם והוסיפה: "לא היית אצלנו אף פעם?" הוא ניסה לענות, אך הצליח רק להניד בראשו לשלילה. בשלב זה כבר התקדמו העניינים במהירות. היא נטלה מגש פלסטיק, הניחה עליו מחט מחוברת לצינורית דקה שקופה וחמש מבחנות קטנות. שמרלינג לא האמין למראה עיניו. חמש מבחנות?! המוצצת רוצה את כל דמו? ראשו היה סחרחר עליו. הוא ראה במעורפל שהיא קושרת בחוזקה רצועת גומי על זרועו, אך את המחנק חש בגרונו. הוא הפנה את מבטו, עצם את עיניו, הידק את לסתותיו בכוח והמתין לדקירה. וזו אכן באה. בוטה, חסרת כל רגישות, מתרווחת בתוכו. הוא חש את הכאב עד שיניו החשוקות, פקח את עיניו ופלט גניחה שנשמעה לו עזה. הוא לא נענה אפילו במבט. האחות נראתה אדישה ולא מרוכזת במלאכתה. ואז, בעוד הנוזל האדום ניגר למבחנה דרך הצינורית השקופה, צלצל הטלפון הנייד של המפלצת. כשהחלה להבריג את המבחנה השלישית בידה האחת וקירבה את הטלפון לאוזנה בידה השנייה, איבר אותה שמרלינג.

כשפקח את עיניו מצא את עצמו שרוע על המיטה בחדר האחות. היא ניצבה מעליו, רגועה ואדישה כפי שזכר אותה. "התאוששת?" שאלה בלי להמתין לתשובה. "היית צריך להגיד לי לפני הבדיקה שאתה רגיש. נמאס לי מכל הגברים הגדולים האלה שמתעלפים לי בכיסא, ואז צריך לסחוב אותם עד המיטה. לא פלא שאני סובלת מכאבי גב". שמרלינג לא חש שום אמפתיה כלפיה. לולא היה עסוק בעצמו היה מאחל לה עוד כמה מחושים, מן הסוג הגרוע ביותר. הוא התיישב על המיטה, חיכה רגע עד שהסחרחורת הקלה חלפה, ויצא מן החדר בלי לתת בה מבט נוסף.

הטלפון שקיבל מרופא המשפחה למחרת היום הצליח להפתיע אותו, חלקית. הוא ציפה שהרופא ינזוף בו על שברח מן הבדיקה באמצע ויכריח אותו לשוב ולסיימה. ואכן, הרופא ביקש ממנו לחזור על הבדיקה, אך מסיבות אחרות לגמרי. "תוצאות הבדיקה שלך לא טובות", שמע אותו אומר, "היה לך חום או איזו דלקת בזמן שעשית את הבדיקה?". "לא", ענה שמרלינג, "אני מרגיש מצוין". הוא החליט לא לשתף את הרופא במה שקרה במהלך הבדיקה. "תחזור על הבדיקות בדחיפות. נקווה שהיתה טעות במעבדה". האפשרות הזאת תאמה בהחלט את דעתו של שמרלינג על האחות הרשלנית, אבל מה עושים עם הכורח לחזור על הבדיקה?

שמרלינג דחה את הבדיקה החוזרת, ולמען האמת התכוון להתחמק ממנה. אבל טלפון נוזף מרופא המשפחה לאחר יומיים הצליח לעורר בו חשש מסוג אחר. משום מה ייחס הרופא לבדיקה החוזרת חשיבות מיוחדת, שסדקה חריץ בתחושת האונות הטבעית שלו. בעיקר פגעו בו המילים "חוסר אחריות" שבהן השתמש הרופא. הוא לא היה מורגל בקבלת ביקורת שלילית מאחרים. הוא היה תמיד בסדר. כל כך בסדר. מתוכנן, מידתי, אחראי כלפי עצמו וכלפי אחרים. באיזו זכות מרשה לעצמו רופא משפחה, שאינו מכיר אותו, לדבר אתו על "חוסר אחריות"? מי יודע אם ההומו הזה לא חבר אל המוצצת.

יום שלם נוסף של כעס חצץ בינו לבין הבדיקה החוזרת. בסופו של יום התעשת. דווקא תחושת האחריות הכריעה אותו. הוא קבע תור לבדיקה.

למחרת בשעת בוקר מוקדמת התייצב אל מול גורלו. להפתעתו, קיבלה אותו בחדר אחות אחרת, שקטה, צנועה ובעלת פנים נעימות. הוא סיפר לה, לאחר התלבטות, את קורות הבדיקה הקודמת. היא פטרה את העניין בחיוך של "אין שום בעיה", ביקשה ממנו לשכב על המיטה וביצעה את הבדיקה בזריזות וביעילות. שמרלינג רעד מפחד במהלך כל הבדיקה, אך לא התעלף.

תחושת הקלה עצומה מלווה ברוממות רוח אפפה את שמרלינג לאחר הבדיקה. יום עבודתו עבר עליו בנעימים. בערב הפתיע את אשתו בהצעה ללכת לקולנוע. היא נעתרה ברצון. הם צפו בסרט מרגש, לאחריו ישבו במרפסת הקרירה של בית-הקפה החביב עליהם וקינחו בחיבוק חם במיטתם, זו הנושאת את חייהם המשותפים כבר שנים רבות.

הטלפון מרופא המשפחה למחרת היום תפס את שמרלינג בלתי מוכן לחלוטין. השיחה בישרה על תפנית חדה בעלילת סרט החיים הטובים. הפעם לא היתה בקולו של הרופא נימת נזיפה, אלא כזו המשלבת בין מקצוענות לחמימות מזויפת, ודבריו כללו מילים נקיות כמו "חשד", "אבחנה לא ברורה", "בירור מעמיק", ששמרלינג לא הצליח לקלוט. בסוף השיחה ביקש הרופא משמרלינג שהוא או אשתו יסורו מיד למשרדו כדי לקחת את מכתב ההפניה למרפאה ההמטולוגית בבית החולים.

וכך, כגבר בן 53 במלוא אוננו, ישב שמרלינג בחדרה של ד"ר אלבולסקו במרפאה ההמטולוגית בבית-החולים. כשהמתין בחוץ לתורו ניסה לדמיין איך היא תיראה: צעירה או מבוגרת, גדולה או קטנה, מכוערת או יפה. שם משונה יש לה. הצליל נשמע לו רומני, אך אין לדעת. שמות עלולים להיות מתעתעים. ואולי זהו שם משפחתו של בעלה, ואילו היא תימנייה מתולתלת. יש בכלל רופאות תימניות מתולתלות? האם היא נשואה? שמרלינג אהב להשתעשע בניחושים ולטוות בדמיונו סיפורים שלמים על אנשים שטרם פגש. זה עוזר, חשב שמרלינג, לבנות סיפור בזמן שמחכים ללא נודע, למוצא פיה של הרופאה.

היות שלא הצליח לצייר את דמותה בזמן שחיכה, לא הופתע מן המראה שלה, שהיה רגיל למדי. היא לא היתה תימנייה מתולתלת. פניה היו עגולים ובהירים, ושערה הפזור היה חום וחלק. היא עטתה חלוק לכן וישבה מאחורי שולחן, כך שלא הזדמן לו להתרשם מקווי גופה. החזה היה סביר, לא קטן מדי, אך לא בולט במיוחד. מבטה היה מקצועי, נעים במידה הנדרשת, אך לא חם. אחרי שזיהתה אותו בשם והקישה את מספר תעודת הזהות שלו, הביטה בו ובצג המחשב לסירוגין ואמרה: "יש לנו חשד שיש לך סוג של לוקמיה". שמרלינג לא הבין מה היא אומרת, ולמי היא מדברת. האם אמרה "יש לנו חשד"? על איזה "חשד" היא מדברת? ומי זה "לנו"? האם היא מתכוונת אליו? לשמרלינג לא היה שום חשד, והוא לא רצה לקחת חלק בחשדות שלה.

היא היתה סבלנית. היא לא דחקה בו ונראתה מתורגלת היטב במצבים כאלה. שמרלינג הימר שהיא בת 48, ומאחר שבשלט התלוי על דלתה נכתב שהיא מנהלת המרפאה ההמטולוגית, סביר שיש לה כעשרים שנות ותק כרופאה. אם כך, אולי היא בכל זאת יודעת משהו שהוא לא יודע. הוא הביט בה במבט מזוגג, ואמר לה שהוא לא מבין על מה היא מדברת. התשובה שקיבל דרדרה עוד יותר את מצב הקליטה שלו. "לוקמיה", אמרה לו בטון של מורה סבלנית, "היא סוג של מחלת..." כאן הפסיק לשמוע אותה לחלוטין. היא אמרה את המילה המפורשת של המחלה שפעם לא היו מזכירים את שמה והיום כולם מתים ממנה, "אבל אל תדאג, אנחנו עוד לא יודעים איזה סוג של סרטן דם יש לך. יש סיכוי סביר שהלוקמיה שלך אינה אלימה וקטלנית אלא כרונית, ותוכל לחיות אתה עוד הרבה שנים". ברור לגמרי. מה יש לדאוג, אמר לעצמו. הוא הרגיש שמעיין הציניות שבקרב מתחיל להגיר ארס, וידע שמצבו קשה. "שכב על המיטה", הורתה לו, "תפשוט את החולצה ותפתח את המכנסיים. אני רוצה לבדוק אותך". הוא עשה כדבריה, התיישב על המיטה והיא נעמדה מולו. בשלב זה התאפשר לו לבחון את תווי גופה. קומה ממוצעת, גזרה מלאה אך לא שמנה, אגן נעים למראה, נשימה קלה, מרפרפת. הוא לא ראה טבעת או סימני טבעת על

אצבעות ידיה. גרושה? פרודה? אלמנה? לא סביר שהיא רווקה. בזוגיות? מגע אצבעותיה היה קריר ומקצועי. ראשית מיששה את צווארו, הלך ושוב, ממששת ומחפשת. אחר כך העבירה את ידיה בתנועות סיבוביות בבתי השחי שלו. הוא קיווה שהדאודורנט יתגבר על ריח הזיעה הדקה שעטפה את גופו. לאחר מכן פקדה עליו לשכב על גבו, ביקשה שינשום עמוק ויעצור את הנשימה בזמן שנעצה יד קשה אל תוך בטנו. לסיום תחבה בזהירות ובמיומנות את ידה לתוך מכנסיו, מיששה את מפשעתו והודיעה לו שהוא יכול לקום. בזמן שהתלבש היא רחצה ידיה במים ובסבון בכיור שבחדר, וכשהתיישב מולה כבר מצא אותה ממתינה לו.

"הבלוטות שלך מוגדלות וגם הטחול. זה מחזק את החשש שמדובר במחלת דם. אני רוצה להאמין שמדובר במחלה שההתפתחות שלה אטית. גם המצב הגופני הכללי שלך, שנראה טוב, תורם לאופטימיות שלי. עם זאת, כדי שנהיה בטוחים באבחנה אנחנו צריכים לכצע בהקדם בדיקת מוח עצם. נקבע מועד, ואני אעשה לך את הבדיקה. זו בדיקה שבה אנו שואבים נוזל מחוט השדרה ושולחים למעבדה. כמה ימים לאחר מכן נקבל את התוצאות".

שמרלינג ישב מובס וחסר אונים. הוא לא היה מסוגל למצוא שום דרך להתגונן אל מול המתקפה המשולבת שהתרגשה עליו בשעה האחרונה. דבר לא יועיל: לא רציונליות, לא הומור שחור, לא רחמים עצמיים, לא ציניות ואפילו לא הכחשת המציאות. איך אפשר להתעלל בו כך? ניחא, סרטן. כן, סרטן. הנה הוא הוגה את המילה. מכל הסוגים שבעולם, שכל אחד מהם איום ונורא, למה דווקא סרטן הדם? ולמה הוא, שמתעלף בבדיקת דם שגרתית אחרי שלילה שלם לא נרדם מרוב פחד? ועכשיו היא רוצה לשאוב נוזל גם מחוט השדרה? איך יתמודד עם חדירה לחוט השדרה שלו ועם שאיבה של...? די, הוא לא יכול יותר. מוח עצם, היא אמרה, לא מִח עצם. שום מוח מעוות לא היה יכול להמציא סיוט גדול יותר לאדם כמוהו. ד"ר אלבולסקו היתה בטוחה שהוא מעכל את הבשורה על הלוקמיה, ולכן הופתעה כשנשא אליה שתי עיניים מתות ואמר לה בלחש פסקני: "אני

לא מסוגל לעבור את הבדיקה. אני פוחד פחד מוות. אולי עדיף כבר למות מאשר לעבור את כל עינויי הפחד". עם כל ניסיונה, היא לא נתקלה במקרה שבו פחד המטופל מן הבדיקה יותר מאשר מן המחלה. היא התבוננה בו, אישרה לעצמה שמצבו הרגשי קשה ואמרה לו: "אני לא יודעת לרפא פחד. יש לנו במרפאה פסיכולוגית מומחית בנושא שעובדת עם חולי סרטן. היא עשתה דברים יפים עם כמה מן המטופלים שלי. אני מציעה לך לפגוש אותה".

אחרי שהתפרק מכל הגנותיו היה שמרלינג מוכן לפגוש אפילו פסיכולוגית. מה כבר יש לו להפסיד? ממילא הגיע לתחתית התהום. מעולם לא נזקק לשירותים אלה, לא האמין בהם ואפילו בז להם. אדם כמוהו מתמודד, משקיע, מוצא פתרונות, לא מוותר. הוא מוכן לחשוב יחד עם אחרים ולבחון אפשרויות, אבל לבקש סעד? להגיד "אני לא מסוגל" ולצפות שמישהו אחר יפתור לו את הבעיות? אין בררה, אם צריך גם להתבזות, ילך לפסיכולוגית.

שלושה ימים לאחר מכן ישב בכורסת הפסיכולוגית ובחן אותה. כמה הרגלים מן העבר בכל זאת נותרו לו. עכברית קטנה, אפורה, שערה אסוף. נראית כבת 35. אולי נשואה לפסיכולוג או לעובד סוציאלי, כי ספק אם גבר מן השורה יחשוק בה. בניגוד לציפיותיו, לא שאלה על עברו. תולדות חייו עניינו אותה מעט. לעומת זאת שאלה, והוא סיפר לה בפירוט רב, על פחדיו מפני בדיקות הדם ובדיקת מח העצם. אחרי כמחצית השעה אמרה לו: "מר שמרלינג, אתה אדם יציב מבחינה נפשית ומתפקד היטב. יש לך פחד ממוקד מבדיקות פולשניות שבהן שואבים מגופך נוזלים. היות שבדיקת מח העצם דחופה, אנחנו צריכים להתמקד בשיפור היכולת שלך לעבור אותה. כל השאר יכול לחכות. אנחנו נעשה את זה באמצעות מידע, סימולציה וירטואלית ודמיון מודרך. בוא אחריי". שמרלינג הלך אחריה המום. לזאת לא ציפה. היא לא ריחמה עליו ולא התנשאה עליו. היא היתה עניינית ולא זיינה לו את השכל. היא ידעה מה היא רוצה, והיתה נחושה להשיג את המטרה. לו היתה במקצוע אחר היה מגייס אותה לאלתר לעסק

שלו. הוא היה רוצה לכרוק את תעודותיה המקצועיות. לא יכול להיות שהיא פסיכולוגית.

היא הובילה אותו לחדר בדיקות מח עצם. היא הסבירה לו בפרוטרוט כיצד ישכיבו אותו על בטנו על המיטה המוגבהת, יפשילו את מכנסיו, יאלחשו את מקום הבדיקה בזריקה אחת, אחר כך יחדירו לתוכו מחט אחרת, גדולה יותר, וישאבו חומר מחוט השדרה. הפרוצדורה נמשכת כמה דקות, עד שהרופאה משוכנעת ששאבה די חומר. מלבד ד"ר אלבולסקו, שתבצע את התהליך כולו, ינכחו בחדר שתי אחיות, ואתן יערוך פגישת היכרות יום לפני הבדיקה כדי שלא תהיה לו תחושת זרות. במהלך הבדיקה ידברו אליו הרופאה והאחיות, וחשוב שיקשיב להן ויתקשר אתן. בזמן הבדיקה הוא עלול לחוש אי-נוחות, ואולי אף כאב. כל אחד מגיב אחרת, ובדרך כלל אם המטופל רגוע זה עוזר לו ולצוות הרפואי לעבור את הבדיקה בקלות יחסית וללא כאבים מיותרים.

קשה לומר שההסבר שנתנה לו הרגיע אותו. נהפוך הוא. בפעם הראשונה ששמע את הדברים מפיה רצה לאטום את אוזניו ולברוח מן החדר, אבל שארית כבודו העצמי עצרה בעדו. כנראה שבכל זאת עוד היה לו אכפת איך ייראה בעיני העכברית ששאגה. היא חזרה על הפרטים פעם נוספת כדי שיתרגל למשמע הדברים. אחר כך הורתה לו להשמיע לה את הפרטים שוב ושוב, ובשלב מסוים ביקשה ממנו לדמיין את התהליך בראשו בשקט, ואחר כך לתאר לה אותו בקול רם.

למחרת פגש אותה שנית. שוב חזרה אתו על הפרוצדורה המתוכננת, והפעם הוסיפה לימוד טכניקה של נשימות נכונות והרפיה גופנית במטרה לעזור לו לשחרר את המתח. הטכניקה הצליחה להצחיק את שמרלינג. היא ראתה בכך סימן חיובי, היתה זו הפעם הראשונה שהעלה חיוך על פניו מאז התחילו בתהליך הייעוץ. הוא לא גילה לה שהנשימות וההרפיה הגופנית הזכירו לו מצב של אחרי אורגזמה, והצחיקה אותו המחשבה איך נראית העכברית אחרי אורגזמה, אם זה בכלל קורה לה. באותו יום פגש גם את שתי האחיות שיעזרו לד"ר אלבולסקו לבצע את הבדיקה. הן היו

מאוד שונות זו מזו, ושמרלינג תהה כיצד אנשים מרקע אישי כל כך שונה מגיעים לאותו מקצוע. תחילה פגש את אמונה, צעירה דתייה, שביס על ראשה, נעימה, חמה וכובשת לב. אף שנראתה לו אדוקה באמונתה, לא שמרה נגיעה, לחצה את ידו בחום והביטה ישירות לתוך עיניו. היא סיפרה לו בחופשיות שיש לה ארבעה ילדים קטנים שהיא מטפלת בהם ללא עזרת בעלה, שהוא קצין בקבע ומגיע הביתה פעם בשבועיים, במקרה הטוב. שמרלינג הביט בגזרתה הדקה, שלא הסגירה את ארבע הלידות שעברה. אכן, אשת חיל. הוא קינא קלות בקצין הקבע שלה, שחוזר הביתה אחרי היעדרות ממושכת ומקיים בה מצוות פרו ורבו כהלכתה. אחר כך פגש את אולגה. או יותר נכון, אולגה פגשה אותו כמו שסופת טורנדרו פוגשת עץ תלוש ומעיפה אותו בסחרור השמימה. כשאולגה פגשה את שמרלינג הוא נותר בלי אוויר. יופייה הרוסי הקר הזכיר לו קרחון כחלחל שהטבע עיצב באמנות. היא דיברה, חיכה, גילתה רצון טוב, אך היתה בלתי מושגת ובלתי מתמסרת בעליל, לא לשמרלינג ולא לשום גבר אחר. אם היתה אי-פעם מישהי ששמרלינג דמיין איך זה לשחק אתה ברופא-חולה, היתה זו אולגה.

למחרת נפגש עם הפסיכולוגית לפגישה שלישית, אחרונה לפני הבדיקה המתוכננת. היא חזרה בקצרה על הנלמד בשתי הפגישות הקודמות, ואחר כך לימדה אותו דמיון מודרך. במצבי לחץ ודחק, הסבירה לו, מלבד ההקפדה על שליטה באמצעות הידע ושמירה על נשימות נכונות והרפיה, הוא יכול להפליג בדמיונו למחוזות רחוקים ונעימים ולשהות בהם עד שיסתיים האירוע המפחיד. מכל מה שלימדה אותו, שיטת הדמיון המודרך היתה הטבעית ביותר עבור שמרלינג. תמיד אהב לפנטז, לרקום בדמיונו סיפורים, לייחס לאנשים ולאירועים משמעויות משלו. והנה עתה קיבל גושפנקא מדעית לכאורה שהדבר יכול להציל אותו. "אולי בכלל הייתי חצי פסיכולוג ולא ידעתי שאני כזה", גיחך שמרלינג בינו לבין עצמו. התוכנה הזאת היתה הדבר החיובי ביותר שהיה יכול לייחס לעכברית, אבל

הוא בחר שלא להחמיא לה. היא לימדה אותו שאת תכני הדמיון המורדך הוא רשאי לשמור לעצמו. זה שלו ורק שלו.

ואכן, שמרלינג הכין היטב את "שיעורי הבית" שלו. למחרת בבוקר, לפני שיצא לבדיקה, חיבקה אותו אשתו בחום והפצירה בו שוב לאפשר לה להתלוות אליו. הוא הצמיד אותה אליו, נשק על פיה ואמר: "יש מקומות שגבר הולך אליהם לבד". הוא הגיע ל"מכון העונג על שם סורסתי" בשעה מוקדמת. הוא אהב את השם שהמציא. "הם עובדים פה הפוך על הפוך", ציין לעצמו בסיפוק. הוא קיווה שלא יפגוש שם איש מלקוחותיו או ממכריו. וכי מה יוכל לענות להם אם ייתפס מבקר במכון בשעת בוקר. הוא התנחם בכך שגם אם יפגוש מישהו מוכר תהיה המבוכה הדדית והדבר יישמר בסוד. הוא התיישב על כיסא בפנינה וחיכה. כמה לקוחות להוטים כבר היו שם, אך לשמחתו לא הכיר איש. בשמונה בבוקר נכנסה המאדאם, דוקטור אלבולסקו, לבושה בחלוק לבן. היא חיכה אליו חיוך רחב כמו שמחה שבא, ניגשה אליו ואמרה בלחש: "יופי שהקדמת. חשבתי שנעשה את זה בתשע וחצי, אבל אני לא רוצה לחכות יותר. אני הולכת לבדוק אם אמונה ואולגה כבר הכינו את החדר ואת האביזרים ומיד נתחיל. אל תדאג, תראה שיהיה לך טוב אתנו".

עשר דקות לאחר מכן כבר היה שמרלינג סגור בחדר נעול עם מאדאם אלבולסקו ועם אמונה ואולגה שלבשו מדים של אחיות. ריח נעים של בושם נשים עמד באוויר. היוזמה היתה כולה בידיים שלהן והוא התמסר להן בהכנעה. ללא כל גינוני טקס, כמו מקצועניות אמיתיות, הן נתנו את הפקודות והוא ביצע. "פתח את המכנסיים, תפשיל אותם ותשכב על הבטן", פקדה אמונה. הוא מילא אחר הוראתה ונשכב על המיטה, עם הפנים שקועות בכרית. הוא דמיין את אמונה סוקרת את ישבנו החשוף, ותהה איך זה בשביל אישה דתייה לראות כל כך הרבה ישבנים, בנוסף לישבן הקבע שלה בבית. האם בעלה מתגרה מזה? ואולי ממילא הוא מעולף מתשוקה כשהוא חוזר הביתה אחרי שלושה שבועות של היעדרות. קולה של מדאם אלבולסקו קטע את מחשבותיו. "אולגה, תכיני את האביזרים ותודיעי לי

כשאת מוכנה. אני כבר ממש רוצה להתחיל. מר שמרלינג רגוע בידיים הטובות של אמונה ומחכה לנו". ואכן, אמונה הניחה שתי ידיים חזקות על כתפיו, ספק מלטפת אותו, ספק מרתקת אותו למיטה. "במהלך כל התהליך אני אחזיק לך את הגב ואעביר לך אנרגיות טובות. אם יהיה לך קשה בזמן החדירה, אתה יכול לנשוך את הכרית. אני אהיה פה כל הזמן מאחוריך עד שנגמור". שמרלינג חש סוג של ציפייה דרוכה לחוויה חדשה. במשך כל שנותיו הבוגרות לא התנסה בחדירה מאחור, ולא תיאר לעצמו שבגיל 53 יהפוך לנושך כריות. אכן, סיפור מהתחת. בשלב זה גם אולגה נכנסה לתמונה. היא העבירה אצבע ארוכה בשיפולי גבו בואך לחריץ הישבן, כמו מסמנת טריטוריה, נטלה ספוגית רכה עם חומר חיטוי והעבירה אותה בתנועות רכות ועגולות על בשרו החשוף. אצבעה הצוננת של אולגה והקור של חומר החיטוי הרתיחו את דמו של שמרלינג. הוא חשק בקרחון הרוסי כפי שמעולם לא חשק באישה. "אם נגזר עליי לסיים את חיי", חשב, "זה רק אחרי שאקבור את עצמי בגופה של אולגה ואזלוג שם למוות". "אנחנו מוכנים, דוקטור", אמרה הקרחון. עכשיו הגיע תורה של הדוקטור. "אני מחדירה עכשיו חומר אלחוש", אמרה לו. "אתה תרגיש דקירה קטנה כי אני משתמשת במזרק דק. אנחנו עושים זאת כדי שלא תסבול בהמשך, כשנשתמש במזרק גדול יותר". שמרלינג דמיין את מהלך חייה של המאדאם. כמה סבל חוותה עד שהגיעה לענייני הסאדו-מאזו במעמד של דוקטור. כמו נערות רומניות רבות, נולדה כנראה למשפחה ענייה ומפגרת בכפר קטן. גורלה נחרץ כבר ביום היוולדה. ממקום נמוך כזה לא מגיעים רחוק. אבל נינה, זה היה שמה הפרטי, לא הרימה ידיים בימים ובלילות שבהם נאלצה להרים רגליים. כמה סבל חוותה, כמה בחינות העבירו אותה גברים אכזריים, כמה תורנויות לילה, עד שהגיעה למעמד שבו קוראים לה דוקטור, והיא כבר לא עובדת בגפה אלא מפעילה נשים אחרות. "יופיי", שמע אותה אומרת, "עכשיו ניכנס בעזרת המזרק השני ונוציא ממך קצת חומר טוב. אמונה, תחזיקי אותו בבקשה". אמונה גהרה מעליו מאחור והגבירה את אחיזתה בכתפיו. פיה היה קרוב לאוזנו והוא

חש את נשימתה החמה. הוא השתוקק לנשק את שפתייה, נשיקה אסורה של גבר נשוי לאשת איש דתייה. נשימתה הפכה מהירה יותר, והיא לחשה באוזנו: "תנשום, יקירי, תנשום, עוד מעט גומרים, אל תפסיק לנשום". שמרלינג שאל את עצמו כמה גברים הפסיקו לנשום באמצע האקט של ד"ר אלבולסקו. הוא דמיין את עצמו ואת אולגה עירומים בחדר בבית מלון, והוא בועל אותה עד כלות. כשמגיע השוטר לחדר מצביעה אולגה על גופתו המתה המכוסה בסדין, ואומרת: "חשבתי שהוא עומד לגמור, אבל הוא נגמר. באמצע, פתאום, הפסיק לנשום". עכשיו היה הלחץ התוך-גופי שהפעילה המאדאם חזק וממושך, ושמרלינג קיווה שאמונה מתפללת עבורו שיהיו אלה חבלי משיח שקושרים אותו למיטה ושהגאולה קרובה. ואכן, תפילותיה של אמונה נענו. ד"ר אלבולסקו פלטה צווחה קצרה של סיפוק וצהלה: "זהו, גמרנו, הוצאתי את כל החומר שרציתי". היא קרבה לעבר פניו והעבירה יד מלטפת על ראשו: "יופי, היית נהדר. יש לך עצמות רכות כמו של בחור בן 20". שמרלינג לא היה בטוח שזו מחמאה לגבריותו, אך היה לו ברור שהמאדאם באה על סיפוקה.

שבוע מאוחר יותר שמרלינג מצא את עצמו יושב בחדרה של ד"ר אלבולסקו בבית-החולים. המעמד כבר נראה לו מוכר. היא חייכה אליו והוא היה נינוח יחסית למי שבא לשמוע את גזר דינו. היות שכבר צלח בדיקת מח עצם, פסגת הפחד עבורו, היה נדמה לו שהעתיד יהיה קל יותר. היא עטתה על פניה ארשת של אמפתיה מקצועית, ואמרה לו שתוצאות הבדיקות מאששות את החשד שיש לו לוקמיה כרונית, שאיננה אלימה בשלב זה, אך היא מצריכה טיפול כימותרפי קל יחסית של כמה חודשים, שיינתן בהזרקה לוויד. בדרך כלל הטיפול יעיל, אם כי אינו מרפא בהכרח את המחלה. שמרלינג בחן את המידע בכלים רציונליים של רווח והפסד. הוא אינו הולך למות, סביר שיחיה עוד שנים לא מעטות. עליו לעבור טיפול שאיננו נעים, אך מוגדר קל יחסית. אין לו בעיה עם הזרקת חומרים לתוך גופו. סביר שיצטרך מעתה ואילך לעבור בדיקות דם לעתים קרובות ומזומנות, ועם זה יש לו בעיה. הוא יצטרך למצוא לכך פתרון כשם שמצא

פתרון לבדיקת מח העצם. לכאורה, הכול בסדר, הכול בשליטה. "ועוד דבר", הוסיפה ככל שהתארכה שתיקתו, "אני רוצה שנעשה בדיקת סי-טי כל-גופי. אל תדאג, זו אינה בדיקה פולשנית". היא חייכה אליו חיוך גדול של שותפות סוד. תשובתו של שמרלינג הלמה בה. הזעם שלו התפרץ ללא סימנים מוקדמים: "ואני רוצה שנעשה בדיקת צי צי כל גופך. אל תדאגי, זו בדיקה פולשנית". שמרלינג קיווה שהוא מדמיין. הוא לא האמין למוצא פיו. אבל פניה של ד"ר אלכולסקו הבהירו לו שמדובר במציאות. הוא ראה את ההלם על פניה הופך לעלבון. אחר כך נעזרה בניסיונה המקצועי כדי להעלים כל סימן לרגש. שמרלינג קם על רגליו נבוך ורועד. "אני מצטער", אמר. "עדיף שאלך". היא לא ענתה. הוא הסתובב והלך לכיוון הדלת. היא הביטה בגבו המתרחק, ואחר כך נעצה מבט בישבנו. דקות ארוכות אחרי שנסגרה הדלת אחרי נשארה לשבת, וניסתה לשווא למחוק את עקבות נוכחותו מהחדר.

אבצט

הוא היה שם שנים רבות. כל כך הרבה שנים שיואל התייחס אליו כאל חלק טבעי מגופו, מין המשך ישיר שצמח יחד אתו, בשנים שבהן עדיין צמח. נדמה לו שהפעם הראשונה שנשאל עליו היתה בלשכת הגיוס. בן 17 היה כשהתייצב לכריקות הרפואיות לקראת השירות הצבאי. רזה וחיוור עמד בתחתוניו מול הרופא הצבאי, מילואימניק שמנמן ומשועמם. כשהגיע הרופא לאמצע גבו, התעכב לרגע ושאל כמה זמן הוא שם. יואל לא הבין את השאלה, ואז נודע לו לראשונה על הימצאותו של גידול באמצע הגב. הרופא אמר שזה נראה שפיר ולא מעורר דאגה, אך כדאי להיות במעקב. זה גם לא הביא להורדת הפרופיל הרפואי שלו, כך ששנה מאוחר יותר הוא מצא את עצמו בטירונות אומללה בהנדסה קרבית.

יואל לא הסתדר שם, בלשון המעטה. אף שהיה צייתן וממושמע מטבעו ותלמיד טוב בבית-הספר, לא הצליח להסתגל למסגרת השירות הקרבי. והוא באמת ניסה. הוא השתדל לבצע את התרגולות, אך תמיד קיבל תרגול נוסף; השתדל להיות נחמד לחבר'ה, אך אלה התרחקו מן החנון; השתדל לשמור על מורל סביר, אך בלילה היה מתפרק ובוכה. לילה אחד אפילו התקשר הביתה ומירר בכבי באוזני אביו. אלא שזה שמע ושתק. אולי בגלל השעה המאוחרת, אולי כי חשש להעיר את אמו, ואולי כי תמיד שתק.

באותם לילות שחורים חש בו לראשונה. בעת ששכב בחושך, וגבו צמוד למזרן הצבאי הדק, קיבל ממנו איתות: מין נפיחות שכזו, גודש קל, קצת

כואב, אבל ידידותי. נוכחותו אף הפיגה מעט את בדידותו. אחרי יומיים החליט לפנות למרפאה. לא בקלות נעתר מפקד הכיתה לבקשתו. מסדר החולים הפונים למרפאה הלך וגדל ככל שנתארכה הטירונות. כשנכנס למרפאה הממוזגת והנקייה הלם בו הפער שבין הגיהנום המתמשך של הטירונות ובין גן העדן ששרר במרפאה. הוא חיכה לתורו והתענג על הזמן הממושך שחלף עד שנקרא לחדר הרופא. הרופא בחן את גבו ותוך כדי כך הכתיב לחובשת את פסק הדין: "יש נפיחות ואודם, אולי יתפתח לאבצס. בינתיים ללא טיפול. לשמור על היגיינה. חוזר לאימונים". יואל לא הבין מה זה "אבצס", אבל המינוח נשמע לו רפואי ביותר. ובכל זאת, אם הרופא קבע שהוא חוזר לאימונים, לצערו, כנראה שזה לא מסוכן. הוא גם לא הבין את הקשר בין היגיינה לאימונים. הוא הניח שהרופא שכח מזמן, ואולי לא ידע מעולם, איך נראית היגיינה בטירונות של הנדסה קרבית.

בסופו של דבר נפלט מן הטירונות לאחר שבועיים נוספים, ולא בגלל הגידול, שלא הבשיל לכלל אבצס. בשלב זה הוא כבר ידע שאבצס זה רקמה סגורה המכילה מוגלה, ובעברית נקראת מורסה. הוא העדיף את השם אבצס. בלי ששאל לדעתם של החבר'ה בטירונות, הוא היה בטוח ש"אבצס יואל" נשמע גברי יותר מ"יואל מורסה". ואכן, אחרי שדורג אחרון במבחן הסוציומטרי שנערך במחלקה, וגם מפקדיו היו תמימי דעים שאין הוא מתאים להיות חייל קרבי, שוחרר מן הטירונות ושובץ במפקדה, ששרצה חיילים חסרי מוטיבציה לשירות צבאי. למזלו ולשמחתו, נתגלגל למשרד השלישות, שם הבחינו במזגו הטוב וביכולותיו השכליות ומינו אותו למש"ק תקשורת מחשבים. יואל, שאהב את התחום והתמצא בו, ביצע את תפקידו על הצד הטוב ביותר ולשביעות רצונם של מפקדיו. בסופו של דבר הוא השתחרר מהצבא לאחר שלוש שנות שירות מלאות, ואף זכה לתעודת הוקרה על תפקודו. גם האבצס, שלא הטריד אותו יותר במהלך השירות, השתחרר יחד אתו.

שנות האוניברסיטה, בחוגים לכלכלה ולסטטיסטיקה, עברו בשקט. גם יואל וגם האבצס לא בלטו יותר מדי. יואל היה תלמיד טוב, לא מצטיין,

שהשקיע שעות ארוכות בשינון החומר ושקד על שיעורי הבית ועל ההתכוננות לבחינות. מדאגות קיום היה פטור מאחר שהמשיך להתגורר בבית-הוריו, ואלה דאגו לצרכיו היום-יומיים. הוא השתדל לא להיות לנטל כלכלי עליהם. הם אמנם היו שכירים שהתפרנסו בכבוד, אך הוא הכיר היטב את חרדתם הקיומית. הם נהגו לערוך בדיקות חוזרות ונשנות לפני כל הוצאה כספית, קטנה כגדולה, ולדבר בשבחה של "כלכלה נבונה", שבמקרה שלהם לא היתה אלא כינוי נרדף ל"חסכנות יתר", ובמילים פחות עדינות - קמצנות קשה. התנהלות כלכלית זו היתה אחת הסיבות שיואל נמנע מלטייל בחו"ל לאחר השחרור מן הצבא. "בזבז מוחלט של כסף וזמן שעדיף להשקיע אותם בלימודים", פסקו בזמנו הוריו. חוץ מזה, היו לו כמה סיבות משלו: לא היה לו עם מי לנסוע, ולנסוע לכד הוא פחד. את הלימודים באוניברסיטה הוא מימן באמצעות כספי מענק השחרור וחיסכון שצבר בעבודות מזדמנות. הוצאות נוספות לא היו לו כי היציאות היחידות שלו היו בשירותים.

וכך חלפו להן, קשה להגיד בנעימים, ארבע שנות הלימוד באוניברסיטה. בשנת הלימודים האחרונה עזב אחיו הבכור יורם את הבית, ויואל נותר לגור עם ההורים. יורם, הבוגר מיואל בארבע שנים, התחתן ונולדה לו בת. יואל לא הצטער על עזיבתו של אחיו. למען האמת, יורם נחשב לאח המוצלח, ונוכחותו בבית רק עצבנה את יואל. היה לו ליורם מקום עבודה קבוע ומכובד, שהעניק לו משכורת יפה ורכב, והיו לו שלושה חברים טובים שאתם נהג לבלות. אמנם אחיו לא הרבה לצאת עם בנות, אך מיום שפגש את אסנת נקשר אליה בקשר מחייב. הוריו התגאו באחיו, ומיום שנולדה נכדתם הראשונה אפילו חרגו מנוהלי החסכנות שלהם וקנו לה מתנות קטנות מדי פעם. אם היה משהו שהרגיז את יואל יותר מכול היה זה המבט בעיניהם של "בקרוב אצלך".

אבל ה"בקרוב אצלך" התארך מאוד במקרה של יואל, הרבה יותר מכפי שציפו הוריו. עם סיום לימודיו התקבל יואל לעבודה בחברת ביטוח גדולה. הוא שובץ בצוות קטן עם שלושה עובדים ותיקים ממנו, וגם אחרי ארבע

שנים של עבודה עדיין לא הצליח להתקדם משמעותית. הוא היה עובד חרוץ וממושמע, אך באופן קבוע היה מקבל את העבודות האפורות יותר. אבל היו לעבודה שם גם צדדים חיוביים: משכורת סבירה, שאת כולה חסך, לשמחתם של הוריו; ארוחות מסודרות; ימי כיף מאורגנים, שסיפקו הנאות חנם אין כסף; ואפילו שני חברים שאיתם היה שותה קפה בהפסקות, אך מעולם לא הזמינו אותו להצטרף אליהם מחוץ לשעות העבודה. מדי פעם היה יואל נותן את עיניו באחת מן הפקידות הצעירות, אך מעולם לא התקרב אליהן. על הנשים בנות גילו שעבדו אתו לא העז אפילו לחלום.

יואל המשיך להתגורר בבית-הוריו, ואף שכבר התקרב לגיל שלושים הסידור הזה נראה לו טבעי ביותר. זה היה ביתו, לא היה לו מקום אחר, ולא היו לו שום עיסוקים או עינוגים שדרשו פרטיות. היה לו חדר משלו שבו היה קורא, משוטט באינטרנט וסתם חולם בהקיץ. מדי פעם היה מצטרף להוריו בסלון, ויחד היו צופים בסרטים בטלוויזיה. הוריו אהבו סרטי אהבה ומלודרמה, ואף שהוא נהנה יותר מסרטי מתח ופעולה, העדיף את הצפייה המשותפת על פני הבדידות בחדרו. וכך, כרעם ביום בהיר, או יותר נכון כגשם קר ביום סגריר, ניתכה על ראשו דרישתם שיעזוב את הבית וימצא לו דירה משלו. זה קרה זמן קצר לאחר יום הולדתו השלושים. באותו יום חגיגי גילו הוריו נדיבות לא אופיינית. הם הזמינו לביתם קרובי משפחה, כמה חברים וכמובן גם את אחיו, את אשתו ואת ילדתם הקטנה. כולם בירכו אותו והביאו לו מתנות. אמו אפתה עוגה עם מעט שוקולד "כי הרבה זה לא בריא", וקישטה אותה בארבעה נרות דולקים. "נר אחד לכל עשר שנים, ועוד אחד לשנה הבאה, שתגדל ותהיה עצמאי". יואל המרוגש ואסיר התודה לא תיאר לעצמו שהאירוע לכבודו היה בעצם הפתיח לשיחה שיקיימו עמו הוריו למחרת בערב, או נכון יותר – שיחה שאמו תקיים עמו, ואביו רק ישב לצדה ויהנהן בראשו אחרי כל משפט שלה. "אתה כבר לא ילד", אמרה לו, "אתה צריך ללמוד לנהל את החיים שלך באופן יותר עצמאי. תוכל לבוא לבקר מתי שתרצה, אבל אתה צריך לגור לבד ולדאוג לעצמך".

שנה שלמה נלחם יואל בכשורה שנראתה לו בלתי סבירה בעליל. בהתחלה הגיב בעלבון ובכעס. שלא כדרכו, היה רב עם הוריו על כל דבר קטן. כל מילה שהם הוציאו נענתה בהתנגדות, בזעם ואפילו בלעג מצדו. הוא ביקר אותם, הטיח בהם מילים קשות וסירב לשתף פעולה בכל הנוגע לסדר ולניקיון בבית. חדרו כבר הגיע למצב בלתי נסבל: פריטי לבוש היו זרוקים על הרצפה ושרידי מזון ובקבוקים ריקים סבבו את מיטתו. אמו הגיבה בסנקציות משלה. היא סירבה להיכנס לחדרו וחדלה לנקות אותו, וגם לארוחות לא הזמינה אותו. יואל היה לוקח לעצמו מהסירים שהיו במקרר, מחמם ואוכל לבדו. המריבות, בעיקר עם אמא, נעשו תכופות וקולניות יותר, ודרישתה שיעזוב את הבית הפכה בוטה ופוגענית. בשלב מסוים ניסה יואל לשנות טקטיקה. הוא ניהל שיחות עם אביו וניסה לשכנע אותו בחוסר ההיגיון הכלכלי שביציאה מהבית. אביו כדרכו היה מקשיב לטיעונים, ועונה: "אמא צודקת. אתה חייב להיות עצמאי, גם אם יש לזה מחיר כלכלי". יואל היה משוכנע שאביו מדווח לאמו על שיחותיהם, אך שום תפנית לא חלה בעמדתה. פעם אחת אפילו העירה לו בסרקזם: "חבל שאתה מבזבז זמן בשיחות עם אבא מאחורי גבי, במקום לחפש דירה". בסופו של דבר פסק יואל מניסיונות השכנוע. הוא הסתגר בחדרו ולא דיבר איתם. ככל ששקע יותר פנימה, כך האבצס הלך ובלט החוצה.

לאחר כשנה, שבה התקבעו בני-הבית בהסדר שלא החמיא לאף אחד מהצדדים, חל מפנה בעלילה. לא, הוריו של יואל לא שינו את עמדתם וגם יואל לא יזם דבר. אלא שיום אחד בזמן הפסקת קפה סיפר לו חברו לעבודה כי הוא נאלץ לעזוב באופן מידי את דירתו, והוא מחפש שוכר חלופי. "הדירה נעימה, בעל הבית נחמד והמחיר ממש מציאה. אפילו לא צריך לערוך חוזה חדש, רק לשנות את שם השוכר". יואל ניאות לראות את הדירה. היא אכן היתה נעימה ונוחה. בהיותו תשוש ממלחמתו בהוריו הוא חתם על החוזה, ועזב את הבית בתחושת תבוסה.

ההסתגלות למצב החדש ארכה פחות זמן ממה ששיער. הוא העביר לדירה רק את המינימום הנדרש, כדי להימנע עד כמה שאפשר מחפצים

שידרשו ממנו תחזוק שוטף. הוא סידר את בגדיו בארון: צד אחד בגדי קיץ, צד אחר בגדי חורף. במגירה התחתונה מימין הנעליים, במגרה השמאלית הסנדלים והכפכפים. את הכביסה המלוכלכת כיבס במכבסה ציבורית קרובה. בחישוב מדוקדק שערך מצא שזו החלטה כלכלית נכונה: אם מוסיפים לעלות של מכונת כביסה, מייבש ומגהץ את מחירי חומרי הכביסה, החשמל והמים ומחלקים במספר כביסות ממוצע בשנה, מתקבלת תוצאה סטטיסטית המצביעה על עדיפות כלכלית ברורה למכבסה ציבורית. מה גם, ולזה לא ניתן לתת ערך מספרי, שבמכבסה אפשר לפגוש אנשים נוספים הממתינים לסיום פעולת הכביסה, כמו שלוש הבחורות הצעירות שחלקן דירה בקומה שלוש בבניין שלו. הן היו צעירות ממנו בעשר שנים, קולניות, צחקניות ופרועות. הן קשרו אתו שיחה מיוזמתן, שאלו למעשו וכשגילו שהם שכנים הזמינו אותו לקפוץ לביקור "מתי שבא לך". ואכן, בשעות הערב, לאחר שהיה חוזר מהעבודה ומתקלח (בימים חמים כל יום, בימים אחרים כל יומיים), היה עולה לקומה שלוש, שזכתה לכינוי "קומה שלוש בחורות".

הבנות בדירה חיו יחד בקומנה עליזה ומבודקת. בחייהן לא היה סדר יום, אך היתה שיטה: "אנחנו זורמות", אמרה לו גלית בזמן שהגישה לו חומס בפיתה עם הרבה חריף ובקבוק בירה. "אוכלות מתי שרעבות, ישנות מתי שעייפות, מזדיינות מתי שבא לנו. ואין בררה, גם עובדות מתישהו". בהתחלה היה יואל נבוך ואף המום מצורת הדיבור החופשית שלהן, אך עם הזמן למד להכיר אותן והפך לבן-בית. הן ראו בו אח צעיר, ולא גבר המבוגר מהן בעשר שנים. הן דיברו ביניהן בצורה חופשית וחסרת גבולות על הגברים שאתם בילו, ציינו את שמותיהם המלאים ואת מקומות העבודה שלהם, חילקו להם ציונים על ביצועיהם במיטה ולעגו, לעתים ברחמים, על חסרי האון שביניהם. מתברר שכאלה היו לא מעט בין גברברי העיר. ביואל לא ראו אובייקט מיני. וכך, בנוסף לסיפורי הזימה ששמע, זכה לראות אותן מסתובבות בדירה בלבוש מינימלי או חולפות על פניו מעורטלות למחצה

בדרך לאמבטיה. הרבה למד יואל בתקופה זו על גוף האישה, וגם הגדלת מספר המקלחות לא צינן את יצרו.

גם בנושא האוכל היה יואל מאורגן ומסודר. בבוקר לפני צאתו לעבודה היה אוכל פרוסת לחם מרוחה דק בממרח שוקולד ושותה כוס קפה נמס עם מעט חלב. הוא גילה שלחם שחור אחיד יכול להשתמר במשך כשבוע, אם כי מן היום השלישי הוא מאבד מטעמו, ויש לחמם את הפרוסה במצנע לפני האכילה. לנושא החלב הטרי לא מצא פתרון נאות. היות שצרך כמות מזערית של חלב, רק פעם אחת ביום בקפה של הבוקר, היה החלב מחמיץ בטרם היה מסיים את הקרטון שהכיל ליטר. טעמו של חלב עמיד לא ערב לחכו, והוא נאלץ, למורת רוחו, לשפוך לכיור את החלב שהחמיץ. לעתים מזומנות, כשנשאר ללא חלב, נאלץ לנקוש בעדינות על דלתה של הזקנה שגרה מולו ולבקש ממנה כוס (קטנה) של חלב. בתחילה נענתה ברצון, אך משחזרו הבקשות על עצמן, החמיצה לו פנים ויואל המשיך להצטער על חלב שנשפך. את ארוחות הצהריים הארוזות שהוזמנו על-ידי החברה היה אוכל בחדר האוכל. האוכל היה שגרתי ותפל למדי, אך יואל אכל ממנו לשובעה. בערב, בדירתו, היה מסתפק במעדן חלב ובחטיף בוטנים. לפעמים, אם שכח לקנות מעדן חלב במכולת השכונתית, היה מפשיר פיתה שהוציא מן המקפיא ואוכל. וכמובן, לפעמים היה זוכה לפינוקי אוכל, לסיפורים עסיסיים ולמראות טריים של נשים צעירות בקומה שלוש בחורות.

סופי השבוע היו קשים ועגומים. הבנות מקומה שלוש היו עסוקות אז בסידורים ובמפגשים, ולעתים אף נעדרו לגמרי מדירתן. עצבות אפפה אותו כבר מיום חמישי בערב. בימי שישי לא עבד וכל ניסיונותיו למצוא לעצמו עיסוקים להעביר את הזמן הריק לא צלחו. כמה כבר אפשר לשבת במכבסה הציבורית. יום שישי היה רק קדימון ליום שבת ארוך וארוך. הוא היה מחכה בכיליון עיניים ליום ראשון כדי לחזור לעבודה. עם משפחתו ניתק כל קשר. למרות הזמן שחלף וההסתגלות הסבירה, לא מחל להם על שזרקו אותו מן הבית. העלבון לא שכך, הפצע לא נרפא וגם לא האבצס, שהלך ותפח.

ערב אחד, שלושה חודשים לאחר שעזב את הבית, צלצל אליו אחיו. השיחה היתה מוזרה, לא קולחת. שאלות כלליות כמו "מה נשמע? מה שלומך? איך אתה מסתדר? חסר לך משהו?" ותשובות לקוניות בסגנון "טוב תודה, הכול בסדר, אין בעיות, לא חסר כלום". "אז ביי, תשמור על קשר". "בטח בטח, ביי". לשם מה צלצל, המוצלח של אמא? רצה לכדוק אם הוא חי או לוודא הריגה? שימשיך ליהנות עם אשתו ויעזוב אותו בשקט. רק לאחייניתו הקטנה התגעגע. ילדה מתוקה. חבל שיש לה הורים מגעילים. בטח כבר מכינים לה אח או אחות נוספים. אבא ואמא יוכלו להיות גאים ביום שלהם שמביא להם נחת. ילד אחד מוצלח שמוחאים לו כפיים, וילד שני שזורקים מן הבית. בבוקר, לראשונה בחייו, לא הלך לעבודה. שכב במיטה ולא קם. למחרת אסף את כוחותיו וחזר לעבודה. האבצס התחיל לכאוב.

חודשיים מאוחר יותר, ביום שלישי בתשע בערב, צלצל אליו אביו. יואל ידע שהשיחה קשה לאביו השתקן, בעיקר אחרי חמישה חודשים של נתק. זו הסיבה שלא טרק את השפופרת והמשיך להקשיב. אביו היה מאופק וניסה לשמור על טון דיבור אחיד וענייני. ניכר היה שגלגל את הדברים פעמים רבות על לשונו לפני שצלצל. "אמא ואני מאוד מצטערים שבחרת להתנתק מאתנו. חבל לנו מאוד שכך אתה מרגיש. כל הכוונות שלנו היו תמיד רק לטובתך. אנחנו חושבים שהגיע הזמן לסיים את הנתק ורוצים להזמין אותך לארוחת שבת, אם זה מתאים לך". יואל שתק. הוא היה צריך שהות כדי לעכל את העובדה שאביו הרים אליו טלפון ולהתמודד עם ההזמנה המפתיעה. לאחר רגע של שקט מתוח, שבו שמע את נשימותיו של אביו מעבר לקו, אמר לו: "תודה שצלצלת ותודה על ההזמנה. אני רוצה לחשוב על זה קצת. אחזור אליך ואודיע לך". עכשיו שמע יואל את ההקלה בקולו של אביו: "ומה שלומך בכלל? איך אתה מסתדר?". "אני בסדר. גם בעבודה הכול בסדר גמור", ענה לו. "טוב", אמר אביו, "אז תחזור אליי, כן?" "כן, כן, אחזור אליך", ענה וסגר את השיחה.

יומיים התחבט בעניין. בסופו של דבר הכריעה אותו הבדידות של

סופי-השבוע. ולמען האמת, אחרי חמישה חודשים של פרוסת לחם מרוחה בשוקולד בבוקר, אוכל תפל במגשית אלומיניום מחוממת בצהריים ומעדן חלב בערב, האוכל הביתי של אמא נראה כמו ארוחת מלכים. הוא טלפן לאביו ואמר לו שיבוא, אך בתנאי אחד: שיורם אחיו לא יוזמן לארוחה. אביו ניסה בתחילה לשדל אותו לשנות את עמדתו, אך משחש בהתעקשותו ויתר והסכים. יואל החל לאכול ארוחות שבת בבית הוריו אחת לשבועיים, כלומר בשבתות שבהן לא הוזמן יורם. המתח בארוחה המשותפת הראשונה היה חד יותר מן הסכין שחתך את העוף הצלוי של המנה העיקרית. שני הצדדים הלכו על ביצים במיונז במנה הראשונה ורק הקינוח של האגס השיכור בליקר המתיק מעט את הארוחה לקראת סופה. לאחר כמה שבועות החל להתפוגג המתח, אך לכלל שיחה חופשית לא הגיעו. אמו העדיפה למלא את פיה מים בין המנות, ועם אביו שוחח על עניינים כלכליים, שקל לתת בהם עצות שממילא אינן משנות דבר. ואף-על-פי כן חש יואל שחידוש הקשר עם הוריו, ולו באופן חלקי, הוריד מעליו מעמסה רגשית גדולה, שייטכן אפילו שלא היה מודע לה.

שיפור מצב רוחו של יואל חידד את כמיהתו לקשר עם אישה. הוא הכיר במגבלותיו והיה מוכן להסתפק גם בקשר חלקי. הוא היה בן 32, בתול ומשולל כל ניסיון במגע גופני עם אישה. לעומת זאת, החשיפה הנמשכת בקומה שלוש בחורות גירתה אותו באופן שגבל בסבל. הוא לא השלה עצמו שישועתו תבוא משם. העוצמות המיניות והלשונות המשתלחות שלהן הטילו בו מורא משתק, מה גם שמבחינתן הוא היה אח קטן, כמעט בן-משפחה. הן חיפשו אריות במיטה ולא גילוי עריות. בייאושו החל לחפש אחר היכרויות באתרי האינטרנט. החיפוש היה לו קשה. הרשת היתה מלאה בגברים וכנשים שחגגו את חדוות המין יום ולילה, מבוקר עד ערב, כל הזמן ובכל מקום ורק הוא לא שותף בחגיגה. הוא גר בסדרום וחי במנזר השתקנים. יום אחד נתקל בבלוג של גבר צעיר שהמליץ בחום, מתוך ניסיון אישי, על "מירי המדהימה": "היא נהדרת, יוצאת דופן בנוף המקומי. היא צעירה, נעימה, חייכנית, יפה וסקסית. היא עושה לך מסז' מהמם כשהיא

ערומה, נותנת לך לגעת בה אבל לא לחדור אליה. ואז כשאתה מוטרף ממנה, אם אתה נחמד, היא עוזרת לך לגמור. דווקא העובדה שהיא לא שוכבת עם אף לקוח גורמת לכולם לחזור אליה שוב ושוב, ולפעמים צריך לחכות כמה ימים בתור". הבלוגר הנלהב היה נדיב לקוראיו ופרסם מספר טלפון נייד של המדהימה.

יואל בחן את כדאיות העסקה. לא כך תיאר לעצמו קשר ראשון עם אישה. זרה, פוגשת גברים רבים, מנוסים, ודאי מוצלחים ממנו בהרבה. וצריך גם לשלם. הבלוגר המתלהב לא ציין מחיר וזה סימן רע. בדרך כלל מוצרים שלא מצוין מחירם הם יקרים ביותר. "יש כרטיס מועדון?", "יש הנחות לכתול יד ראשונה?" גיחך לעצמו במבוכה. ואולם, זה התאים לו. היא היוזמת, היא העושה במלאכה, היא לא נותנת שישכבו אתה, הוא לא צריך להוכיח את עצמו והיא גם לא תרגיש שהוא לא בדיוק יודע מה לעשות. אולי טוב שהתרגול הראשון יהיה על יבש, ואחרי זה יעשה על רטוב עם מישהי אחרת. בסופו של דבר, כיאה לכלכלן, החליט לפי תחושת הבטן, התחתונה.

חלפו ימים אחדים עד שנקבע מועד הפגישה. היא לא ענתה לטלפון. הודעה קולית נעימה ביקשה שישאיר שם, מספר טלפון ליצירת קשר ומועד רצוי. בהמשך חזרה אליו, נקבע מועד וגם קיבל כתובת. ביום המיועד הקדים להגיע. נרגש, נכנס לבית המשותף בן ארבע הקומות, עלה ברגל לקומה השנייה ונקש על הדלת. היא הכניסה אותו פנימה וכיוונה אותו לחדרון קטן ובו כיסא יחיד. "חכה לי כאן כמה דקות", אמרה לו. הוא התיישב, היא סגרה את הווילון, נכנסה לחדר פנימי בדירה וסגרה אחריה את הדלת. חלפו כמה דקות. מבעד לווילון שמע את דלת החדר הפנימי נפתחת, ואז הציפו את מחבואו קולות צחוק של גבר ואישה, מצמוץ של נשיקה, מילות פרידה וטריקה של דלת הכניסה הנסגרת. לאחר עוד כמה דקות של שקט מתוח הוסט הווילון והיא עמדה שם מולו, לבושה בחלוק דק וקצר וחיכה אליו. יואל לא הבין איך היא עושה זאת. לפני רגע נפרדה פרידה נרגשת מגבר שיצא מחדרה ועכשיו היא מחייכת אליו בחום, בערגה, כאילו ציפתה

לו, כאילו חיו יחד שנים רבות, נפרדו לזמן קצר ועכשיו התאחדו מחדש. היא הושיטה לו שתי ידיים ועזרה לו לקום על רגליו, חיבקה אותו והצמידה את גופו אל גופה. אחר כך הובילה אותו ביד קלה ובוטחת לתוך החדר הפנימי, סגרה את הדלת, הפשיטה אותו מכל בגדיו וביקשה ממנו לעלות על מיטת הטיפולים המוצעת ולשכב על בטנו.

את פרטי הפגישה שחזר יואל רק כשחזר לדירתו. בזמן הפגישה היה ראשו סחרחר, רוב הזמן רעד מהתרגשות וכשהעונג החד טלטל את גופו כמעט איבד את הכרתו מעוצמת הפרכוסים. לפני כן הוא זכר את צליל קולה החם שדיבר אליו בזמן שידיה הטובות עיסו את עורפו וליטפו את שכמותיו. את דבריה לא הצליח לשחזר. אחר כך העבירה את ידה שוב ושוב לאורך עמוד השדרה שלו, מחליקה בעוצמה רכה על גבי השמן החם שהזליפה על גבו. יואל לא ידע בוודאות, אך נדמה לו שבזמן שידה האחת חלפה על פני האבצס במרכז גבו וידה השנייה חפנה בכוח את פלח עכוזו, התפרק לראשונה בחייו בנוכחות אישה. היא חשה היטב במתרחש, הרפתה מן העיסוי ורק הניחה את ידה ללא תנועה על גבו עד שנרגעה מעט נשימתו. היא שאלה אם הוא רוצה להסתובב ולשכב על גבו, אך יואל, שלא חש בנוח בגלל הרטיבות שמילאה את הסדין מתחת לבטנו, סירב. הוא קם מן המיטה, התלבש בזריזות, הודה לה ברפיון פה ונמלט. הוא הגיע לדירתו, נשכב בבגדיו על הספה בסלון וניסה להירגע. רק אז שם לב שלא שילם לה, ואפילו לא שאל על המחיר.

דווקא עניין הכסף הוסיף לה בעיניו נקודות זכות. הרי זו פרנסתה. אם היתה פועלת רק מתוך מניעים כספיים גרידא, היתה בוודאי דורשת את התשלום. מה גם שהוא לקוח חדש, ואם לא ישוב לביקור נוסף לא תקבל את כספה. אולי בכל זאת יש משהו אמיתי בחיך הנפלא שלה. הוא לא האמין שמישהי יכולה להעמיד פנים בצורה כל כך מושלמת. משהו, לפחות משהו, חייב לבוא מן הלב. זה שווה בדיקה נוספת. וגם אם יראה שזה לא בא מן הלב, לפחות יראה את שדיה. הוא ישלם על שתי הפגישות והיא תראה לו את שני שדיה. עסקה טובה.

יואל שילם הרבה יותר משתי פגישות. הוא החל לפקוד את מירי המדהימה באופן קבוע. הוא התמכר לחיוך הנדיב, ליחס האישי, להתחשבות שנהגה בו עד שהתגבר על ביישנותו ומבוכתו ולמד להתענג על מגע ידיה הטובות בכל איברי גופו. בהמשך אפילו אזר אומץ וביקש ממנה לטפל בו כשהיא עירומה, ואף שעל פגישות אלה שילם יותר, מראה גופה היה שווה את זה. היא הרשתה לו לגעת בה, ללטף אותה ולנשק את גופה ולשיא ההתמכרות הגיע כשהרשתה לו לטמון את פניו בפלומה העדינה של ערוותה ולשאוף את ריחה המשכר. יותר מכך לא נתנה. צדק הבלוגר.

אבל בנוסף לכסף, שילם יואל מחיר גבוה על הקשר עם מירי. בתחילה ניסה לשמור ממנה מרחק רגשי נאות. הוא צינן את התלהבותו בשוכו הביתה ושינן לעצמו שהיא מוכרת את שירותיה תמורת כסף. הוא אפילו עשה תחשיב של סכום הכנסותיה והגיע למסקנה שיש לה מחזור חודשי קבוע ויפה, והיות שהיא מונעת מן הגברים לחדור אליה היא פטורה ממש הכנסה. אבל השיקולים הכלכליים ששירתו אותו נאמנה במקרים רבים אחרים, לא הועילו הפעם. מירי מילאה את מחשבותיו, הוא לא חדל לראות את דמותה לנגד עיניו, וגרועה מכול היתה הקנאה העזה שהעבירה אותו על דעתו. המחשבות על הגברים הרבים שנוגעים בה גרמו לו לתחושות תוקפנות שהוא לא האמין שקיימות בו. "זונה, זונה", היה מכנה אותה בלבו ואחר כך פורץ בבכי מר של ייאוש, זעם וחוסר אונים. זה לא עצר אותו מלהמשיך ולפגוש אותה בתדירות הולכת וגדלה.

הראשונות שחשו במתרחש היו הבנות בקומה שלוש. אף שצמצם את ביקוריו שם ולא שיתף אותן בעניין, האפים המחודדים שלהן איתרו ריח של אישה בחייו. הן שמחו בשבילו. "נו, מי זאת? איך היא נראית? שווה? נותנת?" הוא פטר אותן בחיוך מסתורי: "כן, היא מאוד נחמדה, אבל זה עדיין מוקדם מדי לדבר על זה". הן כמוכנ מילאו אותו בעצות עשה ואל תעשה, בביטחון גמור שהניסיון העשיר שלהן יעזור לו בטיפוח הקשר. ואולם, משחלף הזמן ולא התקבלו ממנו פרטים נוספים בנוגע לקשר, רק פניו הלכו והתקדרו, הן עברו לעצות של "איך לא להיפגע", אלא שגם אלה

לא שיפרו את המצב. גם בעבודה לא הצליח להסתיר שעובר עליו משהו. מדי פעם היה נעדר ללא סיבה. שני חבריו בעבודה ניסו לעודדו, אף שלא חלק עמם את סודו.

ראש השנה התקרב, תקופה רעה לאנשים שסובלים מאהבה בלתי אפשרית ומקשרי משפחה בעייתיים. שתי דילמות קשות העסיקו את יואל. הראשונה היתה קשורה כמובן במירי, והשנייה בהזמנה שקיבל מהוריו לארוחת חג משותפת עם אחיו ומשפחתו. קודם כול, יואל התלבט אם לתת למירי מתנת חג ואם כן, איזו. הוא גילה שלמרות האינטימיות ביניהם, הוא לא יודע דבר על חייה, על טעמה ועל העדפותיה, וזה דיכא אותו עוד יותר. בלית בררה, אף שלא אהב את הרעיון, החליט לתת לה במתנה כסף. אבל כמה? הוא לא רצה להיתפס כקמצן, אך גם לא רצה לנהוג בפזרנות. בסופו של דבר שם במעטפה סכום של 1,000 שקל, ולאחר שניסה אין-ספור נוסחים ופסל את כולם, צירף את הברכה: "למירי הנהדרת, בתודה מקרב לב על כל מה שאת נותנת לי. בברכת שנה טובה, שבה נמשיך להיות יחד. באהבה, יואל". מירי קיבלה את המתנה בתודה ובחיוך, נשקה על לחיו ואמרה לו שזה יעזור לה לקדם את החלום שלה להתחיל בחיים חדשים. יואל לא העז לשאול אותה לכוונתה, אך כשחשב על כך בביתו לא הצליח להיפרד מן החלום שלו - להתייצב בפני מירי יום אחד ולהציע לה להיות אתו. הוא יפרנס ויחד יבנו חיים חדשים.

התקווה שטיפח הקלה על הרגשתו הכבדה וגם עזרה לו להחליט בחיוב לגבי הדילמה השנייה. שבועיים לפני החג הופתע לקבל שיחת טלפון מאמו. היא ביקשה ממנו שיבוא לארוחת ערב החג, אף שגם אחיו, אשתו וילדותיהם (בינתיים נולדה להם עוד בת) יהיו נוכחים. כשענה לה יואל ברפיון שהוא צריך לחשוב על זה, הפתיעה אותו בגילוי לב לא אופייני: "אני מאוד מבקשת ממך שתבוא, למרות שזה קשה לך. אם לא תבוא, כולנו נהיה עצובים. אנחנו נשב עצובים לארוחת החג בלעדיך ואתה תשב עצוב לבד בדירה שלך. זה יהרוס לך ולנו את החג. בבקשה תבוא, אנחנו רוצים להיות איתך". הוא אמר לה שישקול את העניין בחיוב, אך תכנן לא

להופיע ולו כדי שלא יראו אותו בעצבונו. אלא שהתקווה בנוגע למירי הפיחה בו כוחות חדשים, והוא נענה לבקשה והגיע לארוחת ערב החג. חג שמח לא היה לו, אך הערב עבר יחסית בטוב.

ההתרסקות הגיעה אחרי החגים. לפני ראש השנה הודיעה לו מירי שהיא יוצאת לחופשה למשך כל תקופת החגים. יואל לא אהב את הבשורה, אך התנחם במחשבה שאולי היא תהיה עם משפחתה, דבר חיובי כשלעצמו וגם שלא תהיה עם לקוחות אחרים. הוא חיכה בקוצר רוח עד תום החגים, אך כשצלצל לקבוע מועד לא נענה, וגם תגובה על הודעות הטקסט ששלח לא קיבל. אחרי שבועיים נוספים של תהייה שהפכה לדאגה לא הצליח להתאפק יותר ובלב נרגש עלה לדירתה, אף שלא קבע תור. הדלת היתה נעולה ואיש לא פתח לו גם כשהקיש עליה. אימה גדולה הציפה אותו. מירי נעלמה והוא לא ידע לאן.

מירי לא חזרה יותר. הוא המשיך לצלצל ולשלוח הודעות טקסט במשך שבוע נוסף, אך לא נענה. לא היה לו שום סיכוי למצוא אותה. הוא לא ידע את שם משפחתה ולא את מקום מגוריה ולא הכיר איש ששמע עליה. מירי נהגה בדיסקרטיות מלאה כלפי לקוחותיה. בהברקה של רגע, שאחר כך הצטער עליו עד עמקי נשמתו הדואבת, נכנס לבלוג של הבחור שבזכותו הגיע אליה. עיניו חשכו למקרא הדברים: "מירי המדהימה אבדה לנו, נעלמה מחיינו בלי להשאיר עקבות. היא נראתה לאחרונה בחברתו של סטון, שחקן הכדורסל השחור של הפועל תל-אביב, שלא התאקלם בקבוצה והחליט לחזור למולדתו. השמועות אומרות שמירי נסעה אתו לארצות-הברית. אנחנו מאחלים לה הצלחה, אבל לא נצטער אם לא תצליח ותחזור אלינו. אנחנו כבר מתגעגעים".

שבוע ימים הסתגר יואל בחדרו, לא הלך לעבודה, לא עלה לקומה שלושה ולא השיב לטלפונים של הוריו המודאגים. הוא לא הצליח לאכול, בקושי שתה מים ולא התקלח. מדי פעם נתקף פרצי בכי בלתי מבוקרים. לאחר שבוע, משלא חל שיפור במצבו, התקשר לחברו בעבודה ושאל אותו אם הוא מכיר פסיכולוג שיוכל לדבר אתו. החבר המליץ לו על פסיכולוגית

שעזרה לכמה אנשים שהכיר. שלושה ימים לאחר מכן, בשעת ערב מאוחרת, ישב יואל בכורסה מול הפסיכולוגית וסיפר לה על עצמו ועל הבלחתה של מירי בחייו. הוא הפתיע את עצמו. הוא, השתקן, המכונס, הביישן, שאינו חולק דברים עם אחרים, מצא את עצמו חושף ללא מעצורים את רגשותיו האישיים ביותר, ולא מסתיר שום פרט. היא הקשיבה עד שנדם, אחר כך שאלה עוד כמה שאלות הבהרה ולבסוף אמרה לו: "אני חושבת שקרה לך משהו חיובי ומאוד משמעותי. מירי עשתה לך טובה גדולה. היא לימדה אותך לגעת באישה, אך חשוב יותר - היא לימדה אותך מה מרגישים כשאוהבים אישה, הרגשה שלא הכרת. היא גם נעלמה בזמן הנכון, אחרת היית מבזבז את השנים שלך על אהבה לאישה שאי-אפשר לממש אתה את הקשר. למרות ייסורי האהבה הקשים שאתה עובר, זה יעזור לך למצוא בעתיד אישה שתאהב ושתוכל להיות אתה. וחוץ מזה, כדאי שתתחיל לדבר עם ההורים שלך. הם לא האויבים שלך וגם הם עשו לך טובה בזה שגרמו לך לעזוב את הבית".

יואל יצא ממנה המום. אמנם הוקל לו מעט אחרי שדיבר על הדברים, אך הוא היה מלא זעם. מה היא חושבת לעצמה, הזקנה הבלה הזאת? מה היא מבינה ביחסים בין גבר לאישה? אם ידעה בכלל גבר בעברה, סביר להניח שכבר שכחה מה זה. ואיזו שפה יש לה: "ייסורי אהבה". מי מדבר ככה היום? איפה היא חיה? מירי עשתה לו טובה. טובה גדולה. קודם כישפה אותו ואחר כך ריסקה אותו והשאירה אותו מדמם למוות על הכביש. והיתה מוכרחה גם לדחוף לו את ההורים. באיזה עמוד בספר שלה זה כתוב? ואחרי כל הבולשיט שלה, הזונה המכוערת לקחה ממנו סכום כסף כפול ממה שהיה משלם למירי היפה. שתתפגר היא וכל הנשים. כן, גם מירי. כמוכן שלא שב לפגוש את הפסיכולוגית.

בלית ברירה, נטול כוחות וחסר חשק, הכריח את עצמו לחזור לעבודה. הימים חלפו לאט, הלילות היו ארוכים מתמיד. לכאורה חזר לתפקד והרגשתו השתפרה. על פני השטח הוא היה בסדר, אך מתחת לפני העור התחיל האבצס לומר את דברו. הוא הלך ותפח, בלט יותר ויותר החוצה.

אחרי שלושה חודשים היה כבר בגודל שיואל חש בו היטב בעת שנשען עליו בישיבה ושכב עליו במיטה. בשלב זה החל גם הכאב. יואל קנה מראה קטנה ולאחר תמרונים מול המראה הגדולה בחדר האמבטיה הצליח לראות את האבצס. מוזר, חשב, אחרי כל כך הרבה שנים יחד, זו הפעם הראשונה שהוא רואה אותו. הוא בחן אותו בקפידה. האבצס היה גדול, אדום ומודלק. לא נותרה בררה. צריך לטפל בו, אחרת המצב יחמיר.

יואל צלצל למרכז זימון התורים של קופת החולים. להפתעתו, נענה בתוך זמן קצר על-ידי מוקדנית חביבה ועניינית שקבעה לו תור לרופא כירורג במרפאת הרופאים המומחים. יואל, שציפה לבירוקרטיה מסורבלת, הופתע שוב כשגילה במרפאה מערכת ממוחשבת של ניהול תורים שידעה על בואו והפנתה אותו לחדר הרופא שאליו נקבע התור. איזו קדמה! הוא נזכר בסיפורי הוריו על הימים שבהם היו משכימים בשש בבוקר כדי לתפוס תור בקופת חולים, על המתנה של שעות ומלחמה עיקשת עם הגברת ש"יש לה רק שאלה", עם הזקנה שהחליטה ש"היא היתה קודם" ועם האמא של הילד שהודיעה ש"ילדים זה בלי תור". עשר דקות לאחר הגעתו למרפאה כבר ישב מול הרופא.

ד"ר גלבוע היה איש מבוגר שהזכיר ליואל את אביו. שער השיבה שלו סורק בקפידה, התנהלותו היתה זהירה ושקטה והוא נהג ביואל בנימוס ובכבוד. לאחר שבחן את האבצס הוא הקליד כמה שורות לתוך המחשב. יואל חיך. הרופא הקליד בדיוק כמו אבא: בזריזות יחסית, אבל עם אצבע אחת. ד"ר גלבוע השתייך לדור שבו החסידה הביאה לעולם ילדים בלי עכבר ביד. לעומת זאת, האצבעות שלו היו דקות ועדינות, מדויקות מאוד, וכשאמר ליואל שהוא צריך לפתוח את האבצס ולנקז את המוגלה החוצה, חש יואל שהוא בידיים בטוחות.

ד"ר גלבוע הוביל את יואל לחדר הטיפולים הכירורגיים והפקיד אותו בידי האחות כדי שתכין אותו ל"אופרציה הקטנה". האחות קיבלה את פניו בחיוך שזהר מתוך פניה העגולות והשחומות. "שלום יואל, אני האחות תמר ואני אכין אותך לפתיחת האבצס. תוריד בבקשה את החולצה ותשכב

על המיטה על הבטן". יואל עשה כדבריה וחשב בלבו: "הפוזת הזאת מוכרת לי. נקווה שהפעם הסיפור ייגמר יותר טוב". תמר הביטה בפניו והוא נראה לה מוטרד. "אל תדאג, יואל, ד"ר גלבוע הוא רופא מצוי, יש לו ידיים מאומנות ומאחוריו שלושים שנה של ניתוחים. אני אחטא לך את המקום עכשיו, בעדינות. האבצס שלך מודלק מאוד". הרופא הזריק לו חומר אלחוש ליד האבצס ואמר: "עכשיו אעשה חתך קטן ואחדיר פנימה פתילת ניקוז שתוציא את המוגלה. תמר תחבוש לך את הפצע ותיתן לך הוראות להמשך. אני מקווה שהאבצס יתרוקן ויתנקה ולא נצטרך לנתח אותו בעתיד".

למחרת בבוקר חזר יואל אל האחות תמר. עיניה היו טובות ורכות. היא התעניינה בשלומה, שאלה אם היו לו כאבים ולאחר שהסיר את חולצתו השכיבה אותו שוב על המיטה. בידיים זריזות ומיומנות הסירה את החבישה ושלפה החוצה את פתילת הניקוז. "האבצס פתוח עכשיו והוא ימשיך להפריש מוגלה במשך זמן מה. אני אחבוש לך את המקום, אך חשוב מאוד שתמשיך לטפל בו בבית. בכל יום תסיר את החבישה, תרחץ את המקום במים ובסבון ותחבוש אותו חזרה. על התחבושת תמרח משחת חיטוי שאתן לך. חשוב מאוד לשמור על היגיינה. תחזור אליי לביקורת בעוד שבוע". יואל יצא ממנה מדוכדך. הרגשה דומה אפפה אותו כשיצא מחדר הרופא בטירונות, שבדק את האבצס ושלח אותו חזרה לאימונים עם המלצה שישמור על היגיינה. תחושות הבדידות וחוסר האונים הלמו בו. הוא לא היה מסוגל להגיד לתמר, אף שחש בנוח בקרבתה, שאין לו שום דרך לטפל באבצס, שנמצא במרכז הגב. בקושי הצליח לראות אותו לראשונה בתמרונים מראות. בשום תמרון לא יצליח להגיע אליו כדי לטפל בו. אבל הגרוע מכול, אין לו איש בעולם שהוא מוכן לבקש ממנו עזרה אינטימית שכזו. לא הוריו, לא אחיו, לא הבחורות בקומה שלוש. גם לא מירי. אפילו שניקתה את זרעו, לא היה רוצה שתנקה את מוגלתו.

חפוי ראש חזר אל תמר למחרת בבוקר. "היא אחות", שכנע את עצמו בזמן ההמתנה לתורו, "היא צריכה לעשות את זה גם אם אני מגעיל אותה.

זה המקצוע שבחרה". כשנכנס לחדר הטיפולים נתנה בו מבט מופתע ומודאג: "יואל, מה קרה? יש בעיה עם הפצע?" העובדה שזכרה את שמו עודדה אותו והוא החליט לומר לה את האמת: "אני לא מסוגל לטפל בפצע לבד, ואין אף אחד שיכול לעזור לי". היות שעיניו היו מושפלות, לא ראה את הלחלוחית בעיניה ולכן גם הופתע כשחיבקה אותו. "חבל שלא אמרת לי אתמול שיש לך בעיה. הייתי מזמינה אותך לבוא אליי הבוקר וחוסכת לך התלבטות ואי-נוחות". הפעם היה זה תורו של יואל להיות מופתע: כמה רגישות והתחשבות יש באישה הזאת, והיא בכלל לא מכירה אותו. תחושה של הקלה והכרת תודה הפציעה בו.

כך התייצב יואל מדי בוקר במרפאה בחדרה של תמר. היא קיבלה אותו במאור פנים וטיפלה בו במסירות. שלושה שבועות חלפו. הפצע המשיך לזלוג וכך גם השיחות ביניהם. הוא סיפר לה בפירוט על עבודתו ובצמצום על משפחתו. היא סיפרה לו בפתיחות רבה על עצמה. רוב חייה עברו עליה במושב ליד קריית גת, הבת השלישית במשפחה של חמישה ילדים. היו לה זיכרונות ילדות טובים של משפחה חמה ומלוכדת, שדות ירוקים בחורף וצהובים בקיץ והרבה חופש לעשות דברים כרצונה. אחרי השירות הלאומי, כעוזרת הוראה לילדים בעייתיים, נסעה לתקופה של שנה להודו ולטיבט. היא התרחקה מן המטיילים הישראלים, שימיהם ולילותיהם הוקדשו לסמים, לאלכוהול ולסקס מזדמן, והתקרבה למקומיים שלימדו אותה צניעות, דרך ארץ ואהבת הזולת. "הדבר הכי יפה ומרגש שלמדתי מהם", אמרה לו בזמן שניקתה בעדינות את הפצע בנוזל חיטוי, "זה דאנה. דאנה זו נתינה של נדיבות הלב. היא יכולה להיות חומרית או רוחנית, כל אחד לפי יכולתו, ואין לך אדם שאין לו מה לתת, אם רק ירצה. אם תהיה לי בת, אקרא לה דנה". משסיימה את החבישה הסתובב אליה יואל. מעולם לא חש ערגה רכה כזו כלפי אישה. הוא הביט בה וחשב: אם תהיה לי חברה, אקרא לה תמר. היא הביטה בעיניו והסמיקה, כאילו קראה את מחשבתו. בשבוע הרביעי, לאחר שהפצע המשיך להפריש, קראה תמר לד"ר גלבוע כדי שייתן את דעתו על הפצע העקשן. הוא העיף מבט בפצע והורה

להמשיך באותו טיפול. לא היה לו הסבר רפואי מדוע התארך הריפוי, ולכן אמר בחיוך: "כנראה שהיתה לך מוגלה של הרבה שנים". אחר כך המשיך ברצינות: "ממילא אין אפשרות במצב הנוכחי של הפצע לבצע ניתוח ולעקור את האבצע מן השורש. צריך לחכות בסבלנות שהמוגלה תצא והפצע יגליד". הטיפול נמשך והסבלנות השתלמה. האבצע לא נסגר, אבל תמר ויואל נפתחו זה לזה יותר. בוקר אחד התפלא יואל לראות שפניה של תמר נפולות, שלא כדרכה. היא סיפרה לו שבעל הבית מכר את הדירה שהיא שוכרת, ובניגוד לחוזה ביניהם דרש ממנה לעזוב לאלתר. המחשבה על המסע לחיפוש דירה דכדכה אותה, בעיקר משום שסלדה מגסות רוחם ומתאוות הבצע של המשכירים. הפעם היה זה תורו של יואל להחזיר לה דאנה. "את באה לגור אצלי", אמר לה בנחישות שהפגיעה אותו. "יש לי שני חדרים בדירה, ואת יכולה לגור באחד מהם". הוא חיך אליה והוסיף: "חוץ מזה, בתור חולה כרוני, מגיעים לי טיפולי בית".

כך עבר הטיפול באבצע לדירתם המשותפת של יואל ותמר, ועד מהרה הפך לטיפול זוגי. בלילה הראשון ישנו בחדרים נפרדים, כלומר יואל היה ער במיטתו והאזין לקולות שעלו ממיטתה של תמר, שהתהפכה שוב ושוב על משכבה. למחרת בבוקר נכנסה תמר לחדר האמבטיה בעת שיואל התקלח ואמרה לו: "המטפלת שלך הגיעה". יואל, שעמד בגבו אליה, אמר לה: "לא כדאי שתרטיבי את הבגדים שלך". "נכון", השיבה. היא התפשטה ונעמדה מאחוריו תחת זרם המים וחיבקה אותו. מאותו לילה הצטופפו יחד במיטת היחיד של יואל. לשמחתו, גילה יואל שהוא חש משוחרר ונינוח במגע הגופני אתה. בינו לבין עצמו לא החליט עד כמה עליו להודות למירי, על ההכשרה הטובה שנתנה לו, או לתמר, שהיתה חמה ונעימה ונדיבה בלילה כמו ביום. שבוע מאוחר יותר, ביוזמתו, קנה יואל מיטה זוגית חדשה, ולא חסך גם באיכות המזרן. הוא לא התחרט על הקנייה גם כשהתברר שהם ממשיכים להצטופף יחד בצדה האחד של המיטה הזוגית.

זמן קצר לאחר מכן הציג יואל את תמר בפני הבחורות מקומה שלוש. הן הגיבו בצהלות שמחה קולניות, פתחו שולחן וגם פָּה, ולא חדלו להלל

ולשבה את יואל ואת תמר. תמר כבשה את לבן, ואף שהיתה שונה מהן במובנים רבים מצאו הבנות שפה משותפת. אהבתן לתמר נראתה לו מובנת מאליה, בהיותה כובשת לבבות סדרתית, אך הוא תמה עד כמה שמחתן אמיתית גם בנוגע אליו, וכמה כנה האהבה שהרעיפו עליו. האם תמיד חשו כך כלפיו או שזו תרומתה של תמר? על כל פנים, הדבר ריגש אותו מאוד.

שלושה שבועות מאוחר יותר הציעה תמר שייסעו באחת השבתות להתארח אצל משפחתה במושב. הדבר זירז את החלטתו של יואל לרכוש רכב. בתקופה שגר בגפו לא היה לו צורך ברכב, וגם בפעמים שנגרמה לו אי-נוחות - גברו השיקולים הכלכליים. לא צריך להיות כלכלן כדי לדעת שקניית רכב היא עסקה גרועה ביותר: הוצאות שוטפות גבוהות וירידה תלולה בערך הרכב. ובכל זאת, מלבד הנסיעות למשפחתה במושב, קסמה לו המחשבה שייסע את תמר בכל בוקר לעבודתה ויהפוך את יומה לנעים יותר. יואל, שהבין בכלכלה אך היה בור מוחלט בענייני מכוניות, ביקש את עזרתו של אביו. זה נענה בשמחה ובבוקר יום שישי הגיעו שניהם למגרש לממכר מכוניות משומשות. הקביל את פניהם איש מכירות צעיר, יהיר ומטורזן בעניבה אדומה. יואל עקב בעניין אחר התנהלותו של אביו, שהיה ענייני וידע בדיוק מה לשאול ומה לברר. הוא רוקן את איש המכירות מהאוויר שניפח אותו והחזיר אותו לממדיו הטבעיים בצורה סמכותית אך ידידותית, ולבסוף ניהל אתו משא-ומתן על המחיר באופן מנומס אך עיקש. האיש השתקן והכנוע שהכיר מן הבית הפך מול עיניו המשתאות לאיש דברן והחלטי. בסופו של עניין, לאחר שהרכב נבדק במכון סמוך ונמצא תקין, נחתמה העסקה. כשיואל כבר עמד לעזוב את המקום, ומפתחות הרכב בידיו, אמר לו איש המכירות: "אבא שלך אחלה גבר. כיף לך שאתה הבן שלו".

לאחר שבאחת השבתות הוצג בפני משפחתה של תמר, חמולה קולנית ושמחה שקיבלה אותו בזרועות פתוחות, לא נותר לו אלא למצוא את

העיתוי הנכון כדי להציג את תמר בפני משפחתו. חג הפסח התקרב, אך יואל לא מצא לנכון לערבב שמחה בשמחה. הוא צלצל לאמו ואמר לה שאת ליל הסדר יעשו עם משפחתה של תמר, אך את ערב החג השני ישמחו לעשות אצלם. היא נתעצבה מעט אך עברה לסדר היום. לשאלתה אם הוא מסכים שתזמין גם את אחיו ומשפחתו השיב בחיוב. לפני שסיים את השיחה, הוסיף יואל: "ועוד דבר, תמר צמחונית. לא מפריע לה שאחרים אוכלים בשר בנוכחותה, אבל היא עצמה צמחונית". שתיקה. יואל הכיר היטב את דעותיה של אמו על צמחונים. הם תויגו אצלה באותה קטגוריה מגונה של הומואים, שמאלנים וערבים.

זו היתה סיבה אחת שבגללה הגיע יואל עצבני לארוחת החג אצל הוריו. סיבה נוספת היתה ריב ראשון שנתגלע בינו ובין תמר. תמר עמדה בתוקף על דעתה שהיא צריכה לקנות מתנה להוריו. יואל התנגד נחרצות: "מה פתאום מתנה? את לא עומדת בשום מבחן ואת לא צריכה לנסות ולמצוא חן בעיניהם. שהם יקנו לך מתנה קודם, הקמצנים. חוץ מזה, גם אני לא קניתי מתנה להוריך כשבאתי אליהם". לא עזר דבר. למרות התנגדותו, קנתה תמר מתנה, ואפילו יקרה. וכך, במצב רוח קרבי, הגיע יואל עם תמר לבית-הוריו. הוריו היו נרגשים וקיבלו את תמר בשמחה גלויה. בזמן הארוחה ישבה אמו לצדה של תמר והן שוחחו ביניהן. אמו השתדלה מאוד והכינה תפריט שכלל מנות צמחוניות, פסטה ופשטידות עבור תמר, וגם אוכלי הבשר לא קופחו וזכו בצלי עגל בתנור. אביו פתח בקבוק יין, כולם הרימו כוסות ובירכו. כשהגיעה המנה האחרונה כבר היה יואל רגוע ומפויס. בתום הארוחה, כטוב לבו באוכל וביין, התרווח על הספה והביט במשפחתו המורחבת. אביו נמנם קלות. אחיו שיחק עם בתו הבכורה, והתינוקת ישנה בעגלה. שלוש הנשים, אמו, גיסתו ואהובתו, נעלמו במטבח ועסקו ברחיצת הכלים ובאיסוף שאריות האוכל. מדי פעם עלו משם פרצי צחוק שגברו על שקשוק הכלים. כשעמדו ללכת, ליד דלת היציאה, אמרה לו אמו: "תמר מקסימה. אני כל כך שמחה בשבילך". היא מחתה דמעה ופנתה חזרה למטבח.

והאבצס? שבועיים לאחר חג החירות סיים האבצס את תפקידו ההיסטורי. תמר, שעמדה מאחוריו, דיווחה לו שהכול נגמר: אין מוגלה, אין פצע, אין בליטה. נותרה רק צלקת קטנה, לזכרו.

מושבים ופרדים

החופשה המשותפת הראשונה שלהם ב"חוצלארץ", כמו שהדסה היתה מבטאת זאת, עברה בשלום, על אף החששות שקדמו לה. גם לה וגם לארנון היתה זו הפעם הראשונה מחוץ לארץ-ישראל, אף שמניין שנותיהם המשותפות כבר נשק לחמישים. אמה של הדסה, ששמה הלך לפניה בקהילה בזכות שליטתה בכפל לשון, היתה נותנת בה מבט שקוף דרך משקפיה המבהיקים ופוסקת: "הבטתי כה וכה והנה את בת כ"ה, ויחד עם ארנון - נ' שנים לכם". לשונה החדה של האם פצעה את אוזנה של הדסה. גם אם לא התכוונה לפגוע בה, בגיל 25 כבר ציפו כולם לפרי בטנה, אלא שזה בושש לבוא.

מה לא עשתה הדסה כדי להרות. גם הטיול לחו"ל היה למטרה זו. מאז נישאה לארנון, לפני שלוש שנים, מילאה את כל חובותיה כבת-ישראל כשרה. הדליקה נרות שבת, התפללה בכוונה גדולה וטבלה במקווה טהרה בתום ימי נידתה. בתקופה המותרת הקפידה שארנון ייתן לה את עונתה, אף בלילות שבהם לא פקד אותו יצרו. משלא נסתייע העניין, הרחיקה אפילו עד קבר הצדיק בטבריה כדי לשטוח בפניו את תחינתה. את בקבוקן המים הקדושים, סגולה לבן זכר, סירבה לרכוש מן הרוכל המזוקן. בכל זאת, קצת כבוד עצמי עוד נותר בה. ואולי מפני שהיא בכלל התפללה לבת. בצר לה חיפשה סיבות לעונש. אולי עוררה את כעסו של היושב במרומים בכך שהתחתנה עם בחור חילוני. והרי מן המפורסמות שאין דעתו של האל

נוחה מזיווג שכזה. ואולי נענשה, שומו שמים, וסוד כמוס הוא עמה, מפאת אי-שמירת נגיעה טרם נישואיה. לא, בל יעלו הרהורי חטא כבדים על דעתכם. אין העניין קרוב אפילו למקום ההוא. ובכל זאת חטאה בכך שכל כך אהבה את ארנון וכל כך נמלא לבה רגש חם כלפיו, עד שנעתרה לתחינה שבעיניו והרשתה לו לאמצה אל לכו ולנשקה על לחייה. את הנעשה אין להשיב, אפילו אם לאחר ארבע שנים של חברות סודית נשא אותה ארנון לאישה כדת משה וישראל בטקס שנערך קבל עם ועדה.

כנערה למדה הדסה עם חברותיה באולפנה בבני-ברק, קרוב למקום מגוריה. בצד לימודי הקודש למדה גם לימודים כלליים. משפחתה השתייכה לזרם של הפועל המזרחי, ואף שהקפידו על שמירת קלה כחמורה, בכל זאת נחסכה ממנה הקיצוניות שאפיינה זרמים אחרים. היתה זו משפחה מלוכדת ששררה בה אווירה נעימה ותחושה של מחויבות הדדית ועזרה לזולת. אמנם אמה, שהיתה מורה במקצועה, הגדישה לפעמים את הסאה בתוכחות ארכניות שמוסר השכל פדגוגי בסופן, אך על אלה חיפתה דמותו החמה של האב, שבחוש ההומור העדין שלו ידע להרגיע ריב עם אחיה המתלהם או לנחם את אחותה המפונקת שתמיד חשה מקופחת. דווקא האב, עורך-דין מצליח שעסק בדיני אישות ונחשב איש מקצוע חריף ולוחמני, היה משיל את גלימתו בבואו הביתה, משחק עם הילדים, מקריא להם סיפורים בכישרון תאטרלי שרכש בהופעותיו הרבות בבתי-המשפט, ולעתים אף נתן קולו בשיר. "לולא השעות הנפלאות עם הילדים", אמר לחברו הטוב כשיצאו מתפילת השבת בבית-הכנסת, "ספק אם הייתי שורד את הסחי והמיאוס של המדמנה שבה אני מבוסס יום-יום בעבודתי".

באולפנה היתה הדסה תלמידה טובה וממושמעת. היא הקפידה למלא אחר הדרישות ולעשות את המוטל עליה, כיאה לבת נאמנה של מחנכת ותיקה בקהילה. הרי לא יעלה על הדעת שתטיל קלון על אמה בהתנהגות נלוזה או באי-הכנת שיעורים. אם תחטא היא עלולה, חס וחלילה, לבזות את האם ולהראות ברבים את כישלונה החינוכי. ובקהילה, שבה הכול

יודעים על הכול, אין לך דבר שאנשים אוהבים יותר מאשר סיפור על מורה שנכשלה בחינוך ילדיה.

הדסה השקיעה הרבה בקשרים עם חברותיה הטובות באולפנה. הן היו קבוצה של בנות מרקע חברתי דומה, עולם התוכן המשותף שלהן יצר ביניהן קרבה טבעית, וככל שבגרו בשנים הלך הקשר והתהדק עד מאוד. הן שיתפו אלה את אלה במחשבותיהן ובסודותיהן, ריכלו על המורות, דנו בשאלה אם הגיע זמנם של שדיים צומחים להיכלא בחזייה מתחת לחולצה שאסור לה להיות שקופה, והעבירו מידע, לעתים אמין ולעתים בדיוני, בכל מה שקשור להלכות עשי ואל תעשי בזמן המחזור החודשי. אחד הנושאים שחזר ועלה היה האיסור להשתמש בהמצאה החדשה, טמפון בלעז, בעת המחזור. הבנות, שהסתמכו על שמועות בדוקות, טענו בלהט שהדבר עלול, רחמנא לצלן, לגרום לאובדן הבתולין, ואוי לה לרווקה בת-ישראל שבתוליה לא בין רגליה. שהרי ידוע לכול לשם מה נכנסת כלה לחופתה. בהיעדר בתולין, עדיף לה שתשתה מכוס התרעלה מאשר מכוס היין שמשקה אותה חתנה.

על בנים ועל העניינים ההם שהשתיקה יפה להם לא דיברו אלא ברמיזא. את הבנים ראו ממרחק נאות בשעות אחר-הצהריים בפעילות של בני-עקיבא. בניגוד לבנות החסודות, פקעת הבנים היתה רועשת, פרועה ורוגשת. בשני מעגלים מקבילים, אך לא נושקים, התקיימו היחסים, אם כי היו גם פעילויות חינוכיות כמו הרצאות אורח, שבהן נכחו הבנים והבנות יחד, ישובים בשתי קבוצות. בחגים היו מתקיימים ריקודים בשני מעגלים. לעתים היה מעגל הבנים, כאילו בשוגג, מתנפץ לתוך מעגל הבנות, ומעורר אצל הבנות קולות טרוניה וגלי צחוק של מבוכה, ולפעמים היו הבנים מתחרים במגרש הכדורסל והבנות היו צופות בהם ומרכלות.

שם, בשולי הפעילות של אחר-הצהריים בבני-עקיבא, החל להתרקם סיפורם של הדסה וארנון. אף שארנון גר בשכונת פרדס-כץ הסמוכה, שבינה ובין מגוריה של הדסה בבני-ברק הפריד רק כביש סואן אחד, המרחק ביניהם היה ת"ק פרסה. תחום השבת של בני-ברק הסגורה והמסוגרת נעל

את תושביה פנימה, והותיר את השכונות החילוניות שהקיפו אותה מחוץ לתחום, תרתי-משמע. איש לאוהליך ישראל, ומי שדר באוהלה של תורה, אושפיוזן חילונים אינם חביבים עליו. על אחת כמה וכמה, ולא יעלה על הדעת, יחסי קרבה בין עלמה חסודה לבחור אפיקורס, ירחם השם.

ארנון דווקא לא היה אפיקורס. הוא בא ממשפחה מרוקאית מסורתית למדי, אף שמעולם לא הגדירה את עצמה דתייה. בני-המשפחה לא שמרו שבת, אך הקפידו על כשרות. בפסח נמנעו מחמץ ואכלו מצות. ביום כיפור צמו והלכו לבית-הכנסת לשמוע תפילת כל נדרי ותפילת נעילה. מכל שאר הבחינות ניהלו אורח חיים חילוני. מאז עלייתם ארצה, בשנות החמישים של המאה הקודמת, התגוררו בבית קטן בשכונת פרדס-כץ. אביו של ארנון, שהיה בעל ידי זהב וידע לפרק, לתקן ולהרכיב כמעט כל מכשיר עלי אדמות, פתח מוסך לתיקון כלי רכב באזור התעשייה סמוך לבית. ככל שרכבו כלי הרכב בשנות השבעים, כך שפעה פרנסתו. הלקוחות העריכו את יכולתו המקצועית, סמכו על יושרו ואהבו את נועם הליכותיו. הוא היה אדם שקול ביותר מבחינה כלכלית, ועם הזמן צבר די ממון כדי לעבור לסביבת מגורים טובה יותר. אלא שהוא אהב את ביתו הצנוע ואת הקרבה למקום עבודתו ונשאר בשכונה. ארנון בכורו נהג לעבוד עמו. מגיל צעיר העדיף את המוסך על פני בית-הספר, ובגיל 16 הפסיק את לימודיו והפך ליד ימינו של אבא. אביו שמח על בחירתו של ארנון שכן עם השנים הזדקן והמלאכה קשתה עליו. מלבד זאת, ענף המוסכים עבר בתחילת שנות השמונים תמורות גדולות, והוא התקשה לעשות את המעבר לעידן החדש. בעלי המוסכים נדרשו ליותר ויותר תעודות מקצועיות, שחייבו לימודים בקורסים פורמליים, כדי לקבל רישיון לפתוח מוסך. ארנון עזר לאביו לעמוד בחלק מן הדרישות, אך לכלל הכרה כמוסך מורשה של יבואן לא הצליחו להגיע. וכך נשאר מוסך של פעם, אינטימי, קצת מלוכלך, עם לקוחות בעלי מכוניות מיד שלישית או רביעית, שהמוסכניק מגיש להם קפה שחור עם שניים סוכר, מיד ראשונה מגורזת.

המפגש הראשון בין הדסה וארנון התקיים בזכות תגרה שכמעט וגלשה לפסים אלימים. הבנים של בני-עקיבא הגיעו אחר-צהריים אחד למבנה שבו התנהלה פעילות התנועה, וגילו שמגרש הכדורסל הצמוד לו נתפס על-ידי חבורת נערים חילונים. בתחילה חיכו בסבלנות, אך משראו שהחילונים מתעלמים מקיומם דרשו מהם לפנות את המקום. תחילה השמיעו קולות תוכחה מתונים, אך אלה גלשו חיש מהר לצעקות ולקללות הדדיות, שלא נעדרו מהן ביטויים כמו "רוסים מסריחים" ו"שקוצים מגעילים". בן רגע התנגשו הנערים אלה באלה, ואך כפסע היה בינם לבין קטטה אלימה שסופה מי ישורנה. הבנות שהגיעו בינתיים למקום ניצבו מנגד ואחזו ידיים באימה. היה זה ארנון שהפריד בין הנצים. הוא הדף בכוח את חבריו אל מחוץ למגרש, ופקד עליהם לשמור על איפוק. לאחר שהמחנות נעמדו זה מול זה רושפים מזעם, הציע להם ארנון מוצא של כבוד: משחק כדורסל קבוצה מול קבוצה, ולמנצח שיר מזמור. המדריך המבוגר של בני-עקיבא, שהגיע למקום בשלב זה, בירך על המוגמר והציע את עצמו כשופט המשחק. המשחק היה חם ומתוח - רבו בו העברות הספורטיביות, שני הצדדים טענו לקיפוח מצד השופט והזכירו רבות את אמו. אך משנסתיים המשחק והשחקנים צנחו תשושים אלה לצד אלה בצלו של האלון הגדול שצמח בחצר, התברר שהמנצחים הגדולים היו השכל הישר והרצון הטוב. באותו מעמד הפך ארנון, שלא בידיעתו, למנצח הגדול ולאביר חלומותיה של הדסה. פעמים רבות אחר כך ניסתה להבין כיצד ומדוע קרה הדבר בעוצמה ובמהירות שכאלה. נסתרות דרכי האל בלבה של נערה תמה בת 17. פעמים רבות שיחזרה את האירוע המכונן ההוא, ותמיד היו עולות בה התמונות המוכרות שהפכה בהן שוב ושוב: קומתו התמירה הניצבת בתווך בין שני המחנות, השפעתו החיובית על מהלך העניינים, גופו הגמיש המתפתל כשהכדור בידיו והמבט שנתן בה כשחלף על פניה לאחר המשחק, מבט שחרץ את בשרה ואת גורלה.

המשחקים בין שתי הקבוצות נמשכו גם אחרי היום ההוא. מתקני ספורט נוספים לא היו בסביבה, והנערים חלקו ביניהם את המגרש. נוצרה

מעין מסורת של משחקים ומשחקים חוזרים, והם היו מונים את הניצחונות וההפסדים. בימים שבהם היתה נוכחות שחקנים דלילה באחד המחנות היו מקיימים משחקים של קבוצות מעורבות. האווירה היתה טובה, המחנאות לא שיחקה תפקיד, וגם אם נתגלעו מדי פעם ויכוחים בין הנערים, הם לא נסבו על עניינים של אמונה. רוב הכנות לא מצאו עניין בתחום, ורק הדסה היתה צופה במשחקים בקביעות, ועיניה נשואות אל ארנון.

ארנון לא התעלם מן האוהדת האדוקה. היא מצאה חן בעיניו, אם כי תחושתיו שלו לא דמו לעוצמת רגשותיה. למרות המשיכה ההדדית ביניהם, לא הבשילו התנאים לקידום הקשר. מגרש הכדורסל החשוף לעין כול לא היווה קרקע פורייה להנבטת זרעי אהבה, לא כל שכן בין נערה דתייה לנער חילוני. מדי פעם היה ארנון מחליף אתה דברים. הוא לא האריך עמה בדיבור, שכן מבוכתה ועיניהן הבולשות של חברותיה הבהירו לו שהוא מעמיד אותה במצב לא נוח.

שנה מאוחר יותר נוצרו התנאים להתפתחות הקשר. בוקר אחד נפגשו בתחנת האוטובוס המוביל לתל-אביב. לרגע לא זיהו זה את זה שכן שניהם לבשו מדי צבא. באוטובוס, לאחר שהתיישבו במושבים צמודים, גילו שהם משרתים באותו בסיס, במחנה הקריה בתל-אביב. בניגוד לשיחות החטופות בעבר, הפעם התארכה השיחה וזרמה כמו בין שני מכרים ותיקים. הדסה סיפרה לו שהתלבטה בין שירות לאומי במסגרת בית-חולים ובין שירות בצה"ל, ובחרה לבסוף להמשיך את המסורת המשפחתית של שירות צבאי. היא התאכזבה משיבוצה כפקידה במשרד הביטחון, אך קיבלה את הדין והשתדלה למלא את תפקידה על הצד הטוב ביותר. ארנון סיפר לה שהתלבט אם להתגייס לצבא, שכן אביו הזדקן ונזקק לו מאוד במוסך. לבסוף, דווקא בעידודו של האב, התגייס ולשמחתו גילה ששלטונות הצבא מוכנים להתחשב במצבו, והוא שובץ קרוב לבית כמכונאי רכב בסדנה הצבאית בקריה. הידע והניסיון הרב שהביא אתו מן הבית הפכו אותו לאיש אמונו ויד ימינו של מפקד הסדנה, רס"ר ותיק ששפמו מטיל אימה, אך

כרסו מלאה כל טוב. מפקדו זה אפשר לו, בהעלמת עין, להיעדר בימים שבהם אביו כורע תחת נטל העבודה במוסך המשפחתי.

לשמחתם של ארנון והדסה אפשרו להם פקקי הבוקר הנוראיים לשוחח זה עם זה שעה ארוכה. אך לכל שמחת בוקר בכביש יש סוף, וכשדלתות האוטובוס נפתחו בהתנשפות בתחנת הקריה נפלטו עם שאר החיילים למדרכה המפויחת. הם פסעו יחד אל שער המחנה, וארנון, כאילו היה הדבר מובן מאליו, ליווה אותה עד הבניין ששירתה בו. רק כשעמדו להיפרד הציפה אותם המבוכה. הנה דיברו כידידים ותיקים שעה ארוכה ונעימה, הנה הגיעו עד פתח משרדה. ומה בשלב זה? מפטירים "שלום" ומתכוונים "להתראות".

למחרת בבוקר הקדימו שניהם להגיע לתחנת האוטובוס. היות שלא נדברו להיפגש הקדימו מתוך כוונה להמתין זה לבואו של זה. ארנון הגיע ראשון ודקות ספורות אחריו הגיעה הדסה במרוצה, כאילו איחרה. בשעת בוקר מוקדמת זו היה מספר הנוסעים מועט, והם התיישבו במושבים צמודים בירכתי האוטובוס, ונהנו מפינה אינטימית משלהם. מכאן ואילך התפתח הקשר הרבה מעבר לנסיעות משותפות באוטובוס. לפעמים כשהיו מקדימים להגיע לבסיס ניצלו את שעת הבוקר הקרירה לטיול בין בתי-הטמפלרים בשכונת שרונה מול המחנה. אף שרוב הבתים העתיקים אוישו במשרדים ממשלתיים וצבאיים, נשתמר כבודם הראשוני ויחד עם העצים הענקיים, ששיני הזמן ניכרו בהם, היווה המקום רקע הולם לרומנטיקה שפרחה בלב הזוג הצעיר. בימים אחרים היה ארנון חומק בצהריים לביקור קצר במשרדה ומתכבד בכריך טעים שהדסה הביאה עבורו מן הבית, ולעתים היו מבלים יחד שעות אחדות בגמר יום העבודה. בנסיבות חגיגות היה ארנון מצליח לשכנע את הדסה, שלא היתה אכלנית גדולה, לאכול יחד ארוחת ערב במסעדה. "כשרה, כשרה, כשרה", היה אומר לה שלוש פעמים, עד שהיתה פורצת בצחוק ונענית לו.

עם התהדקות הקשר נחשפה מורכבותו. ארנון החליט בעצה אחת עם הדסה שהגיע הזמן להציג אותה בפני אביו. הוא הזמין אותה לבוא למוסך.

לכית-הוריו נמנע בשלב זה מלקחת אותה. במוסך פגשה את אביו, וזה נהג בה בחום ובחביבות, אלא שלאחר כמה שבועות קרא לארנון וקיים עמו שיחה קשה בעניין. האב המודאג התריע בפני ארנון שהדסה היא בחורה דתייה, ואם אין כוונתו להינשא לה בגיל צעיר מאוד, דבר שהוא אינו ממליץ עליו, עדיף שיפסיק את הקשר. "הדסה היא אישה של גבר אחד. היא לא בנויה כמו הבנות החופשיות בשכונה. היא רוצה אותך מעכשיו ועד עולם", חלק אתו האב את חששותיו. "אם תעזוב אותה בעוד שנה, אתה תשבור אותה לגמרי".

גם מצדה של הדסה החלו לצוץ הדאגות, או יותר נכון - החברות הדאגניות. ככל שניסתה לשמור את העניין בסוד, לא הצליחה. כמובן שהוריה לא ידעו דבר, אבל חברותיה הקרובות החלו לחשוד, לחבר פרט לפרט, עד שלא נותרה לה בררה והיא התוודתה בפניהן. סערת הנפש שלהן למשמע הדברים עימתה אותה עם חששה שהקשר הזה יעורר תגובות שליליות עוצמתיות. הבנות התקשו לעכל את העובדה שהדסה בקשר עם בחור, לא כל שכן בחור שבא מהחילונים, שפגיעתם רעה. הוא ינצל את תומתה ויעזבנה, שהרי חתונה עם חילוני לא תעלה על הדעת. בקיצור, צקצוקי לשון של פליאה נתחלפו אצל חברותיה בדאגה אמיתית.

אף בקשר עם ארנון החל להצטבר מתח. תחילה היה זה מתח גופני כללי, אלא שהוא הלך והתעצם, עד שהפך למתח מיני ממוקד וקשה. הדסה לא הבחינה בסימנים. היא מצדה - אולי בגלל התפתחותה הגופנית המאוחרת, אולי בגלל הבית הדתי שגדלה בו, ואולי כי באה על סיפוקה מבחינה רגשית - לא נצרכה לעניין המיני. היתה בה ערגה שלא יכלה להתכחש אליה, לשים את כף ידה בכפו או לחוש את חיבוקו החם, וכך גם עשתה, אף שחונכה לשמור נגיעה. הוא לעומת זאת חש תסכול הולך וגואה בכל פעם שהרחיקה אותו מעליה כשניסה ללטף את גופה. במיוחד נסערה ונרתעה כששלח את ידיו למקומות שהצנעה יפה להם. באחד הערכים, שעה שישבו בפניה מוסתרת בגינה הציבורית, הוא התפרץ עליה בזעם והטיח בפניה כי האיסורים שלה גורמים לו ייסורים קשים מנשוא.

שלוש שנים נמשכה חברותם הסודית למחצה, עד שארנון אמר לה שאינו יכול עוד ושהוא רוצה לשאת אותה לאישה. במהלך שנות חברותם ניסה כמה פעמים, ללא הצלחה, להתנתק ממנה. לעתים, בהתקפי זעם, היה נעלם לימים אחדים בלי ליידע אותה מראש, ולאחר שנרגע היה חוזר אליה. היא קיבלה את שובו כדבר מובן מאליו, לא שאלה ולא התחשכנה, רק אמרה שהיא סולחת. פעמיים עשה ניסיונות פרידה ארוכים יותר. פעם אחת הודיע לה שהוא מבקש לעשות פסק זמן של חודש כדי לבדוק את תחושותיו. היא נפגעה. מעולם לא נזקקה לזמן כדי לבדוק את רגשותיה כלפיו. היא נתנה לו את ברכת הדרך. בשלושת השבועות שחלפו עד ששב אליה היתה עצובה ולראשונה קינן בה החשש שהוא יעזוב אותה. בפעם אחרת הודיע לה שהוא רוצה לסיים את הקשר. הוא לא קצב זמן ונתן לה להבין שהחלטתו סופית. לאחר שחלפו חודשיים, והלשונות הרעות של חברותיה הטובות סיפרו לה שראו אותו בחברת נערה אחרת, נתקפה אימה.

שבוע ימים הקיאה את נשמתה בוקר-בוקר. היא שאלה את עצמה אם לא עדיף שגם היא תנסה לנעול את לבה ולהינתק ממנו. אלא שתשובתה הנחרצת היתה הגברת התפילות לשובו. לא היה בה כוח להיפרד ממנו וממילא גם לא רצון. כשחזר אמר לה שהוא רוצה לשאת אותה לאישה. בשלב זה היה עליהם לעבור את המחסומים המשפחתיים, והם החליטו ללכת מן הקל אל הכבד, או לפחות כך חשבו. ארנון דיבר עם אביו, וזה לא שמח לשמע הבשורה. הוא חשב שבגיל 21 ארנון אינו בשל לשאת אישה. כל אישה, לאו דווקא הדסה, שאותה העריך וחיבב. מלבד זאת, הוא חשש מן המגבלות הדתיות שעמן יצטרך בנו להתמודד וכן מהוריה של הדסה, שאולי לא יישושו לאמצו אל חיקם. ארנון נפגע מתגובתו של אביו, וחודש ימים לא דיברו זה עם זה. באחד הימים, בזמן שרכנו יחד מעל קרביה המפורקים של מכונית ישנה, אמר לו האב: "תזמין את הדסה אלינו הביתה. נכיר לה את אמא ואת האחים שלך. שיהיה בשעה טובה ושאלוהים יעזור."

המפגש עם משפחתו של ארנון נערך בשעות אחר-הצהריים. כדי להקל על הדסה החליט ארנון שלא להזמין אותה לארוחה משפחתית, והם הסתפקו בקפה, בתה ובעוגה שאפתה אמו. אחיו של ארנון קיבלו אותה במבוכה מנומסת ודיברו רק מעט. אביו נהג בה בחביבות, אך ניכרו בו סימני אי-נוחות. רק אמו פתחה את זרועותיה לקראתה וחיבקה אותה. כשפרסה את העוגה והגישה להדסה אמרה לה: "את העוגה הזאת אוכלים במשפחה שלנו ברגע שהיא יוצאת מן התנור, כמו בשורה חמה. אל תדאגי, כשאני התחתנתי הייתי יותר צעירה ממך, והנה, ברוך השם, תראי איזה יופי של משפחה".

הדסה התלבטה בינה ובין עצמה כיצד להציג את הנושא בביתה ולמי מהוריה לפנות קודם. בסופו של דבר החליטה לבשר להם באותו הזמן. ביום שבת אחר-הצהריים, בעת שאחיה נעדרו מן הבית, נטלה נשימה עמוקה וסיפרה להם הכול, מן ההתחלה. אולי רק את עניין אי-שמירת הנגיעה חסכה מהם. היא דיברה ברצף, ללא הפסקות, כמו מיחלת שהסיפור כבר יצא ממנה ויהיה מוטל שם לפנייהם, לטוב או לרע. בסוף דבריה ביקשה את סליחתם על שהסתירה את העניין מפניהם, ואמרה שארנון מבקש לשאת אותה לאישה, ברשותם. הדממה שהשתררה בחדר היתה מעיקה. הוריה לא הצליחו לבלוע את גודש המידע: רומן סודי שנמשך שלוש שנים, בחור חילוני וחתונה עכשיו. הם הביטו בה כלא מאמינים למשמע אוזניהם. הדסה, בתם החסודה, הילדה הטובה שמעולם לא המרתה את פיהם, שתמיד היתה כל כך בסדר, ועכשיו סיפור שכזה! איך זה ייתכן? איך זה קרה לה, דווקא לה? ואיפה הם היו, שלא שמעו ולא ראו דבר? ולאן יובילו את הבושה אחרי שיוודע הדבר בקהילה?

אביה התעשת ראשון. ביקש שתיתן להם זמן לעכל את העניין ולכלכל את צעדיהם. אמה לא אמרה דבר. היא קמה, יצאה מן הסלון והסתגרה בחדר השינה, משם היא הגיחה רק אחרי חודשיים. שפעת קשה שהסתבכה לדלקת ריאות הפילה אותה למשכב. יום ולילה היו שיעוליה מהדהדים בין כותלי הבית, קורעים את עור התוף של הדסה ומפלחים את בני-מעיה.

היות שאמה סירבה להיעזר בה במהלך מחלתה, לא נותר להדסה אלא להתפלל לאלוהים שירפא את ריאותיה וירכך את לבה. הדסה התכנסה בתוך עצמה, הרבתה לבכות ומיעטה לאכול. כשקמה אמה ממיטת חולייה נראו שתייהן כמו הצל של עצמן, או נכון יותר – כמו הצל של זולתן.

חודש מאוחר יותר קרא לה אביה לשיחה. גם אמה נכחה בה. הוא היה מאופק וענייני: "האושר שלך חשוב לנו יותר מכול. לא נעמוד בדרכך ואפילו נעשה כמיטב יכולתנו כדי להיות לצדך. תזמיני את הבחור אלינו הביתה כדי שיכיר אותנו. יש לנו רק בקשה אחת. אל תסתתרי יותר מפנינו. מחכה לכם דרך לא קלה, אל תישארי לבד עם הקשיים". שבוע לאחר מכן, בערב של יום חול, נבוכ ונרגש הכיר ארנון את משפחתה של הדסה. הוא הסב עם כולם לשולחן, וכשנסתיימה הארוחה פרשו האחים לענייניהם. הדסה וארנון נשארו לשבת עם הוריה, ואלה הופתעו לגלות כי למרות גילו הצעיר והשכלתו החלקית, ניחן ארנון בגישה בוגרת ובחוכמת חיים. הוא ראה נכוחה את הקשיים הצפויים להם, הבין היטב שיצטרך להתגמש בדברים שמבחינת הדסה הם ייהרג ובל יעבור, וקיווה שלא תתעקש אתו על דברים לא עקרוניים שימררו את חייו. זמן לא רב אחר כך נערך מפגש בין הורי שני הצדדים, ובו סוכמו ה"תנאים": החתונה תיערך באולם כשר למהדרין בבני-ברק, כל צד יישא בהוצאות באופן יחסי למספר מוזמניו, "שבת חתן" תתקיים בבית-הכנסת שבו מתפללת משפחתה של הדסה והזוג הצעיר יתגורר בינתיים, עד שיוחלט אחרת בעתיד, בדירה שכורה בגבול פרדס-כץ ובני-ברק. הפגישה הסתיימה בתקיעת כף, בברכת "שהחיינו" ו"בורא פרי הגפן" ובהשקת כוסיות "לחיים". "אנשים טובים", אמרה אמו של ארנון לאביו בשובם הביתה. הוא לא ענה וחלץ את נעליו באנחת רווחה. "הלוואי שיצליחו", אמר אביה של הדסה לאשתו כשעלו על יצועם. היא לא השיבה וניגבה את דמעותיה.

החתונה נערכה ברוב עם, ולמרות החששות מפני הבדלי הגישה והמנהגים השונים של הצדדים המחותנים, עבר האירוע בטוב, וכל צד תרם את חלקו להצלחה. אמנם בשעת האכילה ישבו המוזמנים בשולחנות

נפרדים, איש-איש עם משפחתו ומכריו, אך בכל שאר הזמן ערכבה השמחה את המחנות. להקת הכליזמרים הפליאה לנגן בקצב שהקפיץ את הרגליים, חברותיה של הדסה חוללו עם הכלה וסחפו אתן למעגלים גם בנות חילוניות בלבוש חשוף, ובני עקיבא רקדו עם החתן ונשאו אותו על כפיים כמלך ביום חגו, אף שלא בצבצה ציצית מבגדיו. חבריו של ארנון הזמינו לחתונה את להקת הג'אז האהובה עליו. להפתעת הכול, נשתלבה נגינת שתי הלהקות להרמוניה נפלאה, לעתים זו הובילה ולעתים האחרת. בקיצור: שמע ישראל מוזיקה, אדוני אלוהינו אדוני אחד.

כשתמה תרועת הפסטיבלים החלו ארנון והדסה לארגן את חייהם החדשים. למרות שלוש השנים שבהן נפגשו כמעט בכל יום, לא ידעו כיצד נראים חיי יום-יום משותפים. ארנון נתן להדסה להוביל. בעזרת אמה וחברותיה ריהטה הדסה את הדירה השכורה בפשטות נעימה. היא ארגנה את המטבח והכלים בייעילות, הפרידה בין חלבי לבשרי, וארנון שיתף פעולה ונענה לכללי המותר והאסור. בשבתות סעדו בדרך כלל אצל הוריה של הדסה, שאליהם הגיעו ברגל. מדי פעם התארחו אצל הוריו של ארנון, ואלה התאמצו להכין מזון שהדסה תוכל לאכול והגישו לה אותו בכלים חד-פעמיים. את הימים הנוראים עשו אצל הורי הדסה, וארנון אפילו הצטרף לאביה ולאחיה בהליכתם לבית-הכנסת. אביה קנה לו מושב לצדו והדריך אותו בסבלנות ובנועם בהלכות התפילה. מדי פעם היה ארנון מסיט את מבטו אחורה ולמעלה ומגניב חיוך אל הדסה, שישבה במושבה הקבוע בעזרת הנשים.

במהלך השבוע היו שניהם עסוקים למדי, כל אחד בשגרתו. ארנון עבד עם אביו במוסך, אך בפועל עול ניהול המקום היה על כתפיו. הדסה למדה בסמינר למורות, ועבדה במשרה חלקית כמורה מחליפה. אלא שלקראת סוף-השבוע היו מתגלעות המחלוקות. את ימי שישי, שבהם לא עבד במוסך, אהב ארנון לבלות בשיטוטים ברחובות תל-אביב. בעיקר היו חביבות עליו שעות אחר הצהריים המאוחרות, שבהן דעך שאון העיר. את שעות החסד האלה נהג להעביר בישיבה בבתי-קפה עם חבריו, אלא שמאז החתונה

נקטעה הנאתו זו. גם אם הסכימה הדסה לבלות אתו את שעות הבוקר של ימי שישי, לקראת צהריים כבר נהייתה קצרת רוח וביקשה לשוב הביתה. זו דרכו של עולם: בנקוף השעות בימי שישי לקראת כניסת השבת נופלת על הגבר החילוני עצלות נעימה ורוגעת, ואילו האישה הדתייה מתמלאת דריכות וחוסר שקט, שמא לא תספיק לעשות את כל המוטל עליה לפני כניסת השבת.

השבתות והחגים לא היו פשוטים. הדסה לא הפעילה חשמל בימי קודש. כפי שהיה נהוג בבית-הוריה, קבעה בשעון השבת היכן יישאר אור דולק במהלך השבת. ארנון לא שיתף פעולה בעניין זה. בשבתות היה משתמש בחשמל על-פי צרכיו, מדליק ומכבה כאוות נפשו. גם רדיו וטלוויזיה היה מפעיל. הדסה מעולם לא מנעה זאת ממנו ולא העירה לו על כך, אך ארנון ידע שהדבר חורה לה. הוא אהב מאוד את הדסה, ולא רצה לצער אותה, אלא שבתחום זה הוא לא ויתר. ככל שחלף הזמן חסרו לו יותר ויותר גם טיולי השבת שנהג לצאת אליהם עם חבריו. מאז החתונה לא טייל בשבתות. אף שהדסה עורדה אותו לנסוע, היה עושה זאת לעתים רחוקות ביותר. הוא לא אהב להשאיר אותה לבד בבית או בבית-הוריה, מה גם שחבריו טיילו עם בנות-זוגם, והוא לא חש בנוח להיות שם בגפו.

הוא לא בא על סיפוקו גם באותם עניינים שגרמו לו תסכול וייסורים טרם החתונה. ליל הכלולות עצמו עבר בשלום ובקרבה נעימה. ארנון, שהיו לו כמה התנסויות מיניות מן התקופות שבהן ניסה להתנתק מהדסה לפני החתונה, נהג בה ברוך, בסבלנות ועורר את אהבתה עד שתחפץ. הדסה התמסרה לו בחפץ לב, והוא עצמו נתמלא עונג והתרגשות מן העובדה שסוף-סוף הותר לו ללטף אותה כאוות נפשו, בכל המקומות שכל כך השתוקק אליהם שלוש שנים. ביומיים הראשונים שאחרי החתונה הסתגרו בדירתם ובילו את רוב הזמן בנשיקות ובגיפופים, כמו תמהים על היותה מותרת לו. ארנון היה מאושר ואמר לה: "כל השנים אמרתי לעצמי ששווה לחכות לך. עכשיו אני רואה שצדקתי".

אלא שמהר מאוד למד ארנון על בשרו שגם אחרי החתונה הוא ממשיך לחכות. לא שלוש שנים, אבל שבועיים בכל חודש. נידתה של הדסה נתארכה כשבוע ויחד עם שבועה הנקיים ויום הטבילה במקווה מצא את עצמו ארנון מחשב את הקץ בהמתנה לאשתו החוקית, אך האסורה. בעניין זה לא היה מקום להתגמשות מצדה של הדסה. ארנון ידע שמדובר באיסור של ייהרג ובל יעבור מבחינתה, ואי לכך נמנעה ממנו אפילו הזכות לכעוס עליה, ולא נותר לו אלא להתבוסס בתסכולו. בתקופה הראשונה אחרי החתונה היה מנחם את עצמו שכגודל ייסורי ההמתנה כך עוצמת ההנאה שבעקבותיה, אך עם הזמן לא מצא בדבר אפילו נחמה פורתא.

בכך לא תם העניין. ככל שחלף הזמן והדסה לא נתעברה הלכו הדברים והורעו. מלכתחילה לא היה ארנון ער לעניין זה וממילא לא היה מוכן לקראתו. הדסה היתה צעירה מאוד, בגיל שבו רוב הנשים החילוניות אינן נשואות כלל, ובוודאי שלא הופכות לאמהות. אלא שבהיותה אישה דתיה, ואף שלא חשה בשום רמיזות ישירות או עקיפות מצד משפחתה או חברותיה, קינן בה בעוצמה צורך קמאי להרות במהירות האפשרית. כאילו הקידושים אינם נקנים בכיאה, אלא בזרע קודש ובפרי בטן. לא חלפו אלא חודשים מספר וכבר נתמלאה דאגה, וזו הפכה בתוך שנה לחשש מקנן, ובתוך שנתיים לחרדה מייסרת. בשנה השלישית כבר מילא ההיריון הנעדר את כל ישותה ומעשיה. בהתחלה חיפתה ההתרגשות הראשונית מחיי המין על כל דבר, אך כשזו חלפה נתגלעו הקרעים ונחשפו פערי הגישות והבדלי הצרכים. הדסה לא יחסה משמעות רבה לסיפוק המיני שלה. היא אהבה את ארנון בכל נשמתה, וענייני הגוף נראו לה משניים. היא שמחה שהוא מוצא בה את סיפוקו ונהנתה להגיש לו את גופה, אך בזאת תם חלקה במעשה האהבה. היא לא מצאה לנכון ליזום או לעורר אותו בטרם בא אליה. חוסר היוזמה שלה בעניין זה רק העצים את תסכולו של ארנון, שהיה ממתין לה שבועיים בכל חודש. לאחר שהיה מספק את יצרו בלילה שבו חזרה מטבילתה, גילה בה עניין הולך ופוחת בהמשך החודש. הדסה, לעומת זאת, שניסתה בכל כוחה להתעבר בתקופה המותרת, דרשה ממנו

את עונתה. כך מצא את עצמו ארנון נאלץ לקיים חובת תשמיש המיטה עם אשתו, המוטלת לפניו כאבן שאין לה הופכין; ואם היתה משמיעה קולה במהלך מצוות פרו ורבו, לא היה זה קול באישה ערווה, אלא מלמול תפילה.

בשנה השלישית לעקרונה ניאותה הדסה לפנות לייעוץ גינקולוגי. הרופאה החביבה שבדקה אותה, באמצעים הרפואיים המוגבלים של תחילת שנות השמונים, לא מצאה שום פגם במערכת הרבייה שלה. לעומת זאת לא התקשתה לגלות שלפניה אישה מתוחה ועצובה, שכל חייה אינם אלא ציפייה להיריון. היא ניסתה להרגיע אותה, לעודד אותה ולטעת בה תקווה. היא גם הסבירה לה שמתח נפשי יכול להיות גורם המונע התעברות, והפצירה בה להרפות מן העניין, ליהנות מחייה, וההיריון בוא יבוא. הדסה חזרה מן הביקור אצל הרופאה מיואשת ומדוכדכת. הפעם לא עמד לה כוחה והיא חלקה את ייסוריה עם אמה ועם חברותיה הטובות. השיתוף הקל עליה. היא גילתה אצלן אוזן קשבת, הבנה והזדהות. היתה זו אמה שהעלתה את רעיון הנסיעה. "סעו יחד לחו"ל. תחליפו אווירה, תיהנו, תראו דברים יפים ותחזרו בכוחות מחודשים. אנחנו נשלם את ההוצאות. זו תהיה מתנתנו לציון כ"ה שנותיך".

הדסה שיתפה את ארנון לא רק בהצעה לנסוע לחו"ל, אלא פתחה את סגור לבה ושטחה בפניו את ייאושה וחרדותיה. שלא כדרכה, חשה שאינה מסוגלת לשאת יותר את הנטל לבדה. אולי תרמה לפתיחותה ההקלה שחשה בעקבות השיחות שקיימה עם חברותיה ועם אמה; אולי חששה מתוצאות התרחקותו ממנה; ואולי ידעה שלא תוכל לשרוד שבוע בחו"ל, מנותקת מסביבתה הטבעית והתומכת, בלי שארנון יחזור להיות אתה ושלה כמו בימים הטובים ההם. לאחר שסיפרה לארנון את העובר עליה, ולא כיחדה ממנו דבר, הביט בה בעיניים תמהות. אמנם חלק מן הדברים היו ידועים לו ובחלק אחר חש במעורפל, אך הוא לא העלה בדעתו כי בעוד הוא עסוק בכעסו ובתסכולו, מתרסקת אשתו החיה לצדו לרסיסים. גל של חרטה

וקרבה הציף אותו. רגשות של אהבה להדסה, שכבר נדמה היה ששכח מקיומם, התעוררו בו מחדש וטלטלו אותו. הוא אימץ אותה אליו בכל כוחו ופרץ בבכי. "את נשמה טהורה", לחש לה, "לא הבנתי כמה את סובלת, ועוד לבד. אני מצטער. מעכשיו נהיה יחד, בטוב וברע".

לאחר התלבטות החליטו על מדריד. סוכנת הנסיעות הזמינה עבורם את כרטיסי הטיסה ואף מצאה להם מלון קטן וזול במיקום נוח במרכז העיר. לשניהם היתה זו הפעם הראשונה בחו"ל. ארנון התרגש, הדסה חששה. היחסים ביניהם חזרו להיות קרובים והם ציפו לחוויה משותפת נעימה. ביום הטיסה בשעת בוקר מוקדמת הסיע אותם אביו של ארנון לשרה-התעופה. לאחר שעברו את כל תחנות הבידוק והביקורות, עלו למטוס והתיישבו זה לצד זה במושבים שהוקצו להם. הדסה ביקשה מארנון שישב ליד החלון והיא התיישבה במושב הפנימי. ארנון שאל אותה בחיך אם היא חוששת שתיפול החוצה אם תשב ליד החלון. בתגובה שלפה מכיס חולצתה ספרון תהילים ומגילת קלף קטנה והשיבה לו: "לא אירא רע כי אתה עמדי. והנה גם תפילת הדרך לטיסה. אם אינך אומר תהילים, לפחות אמור את התפילה". ארנון הביט בה בעיניים טובות ונטל את מגילת הקלף. הוא יאמר את תפילת הדרך. אם לא יועיל, לא יזיק. הוא תמה מדוע נזקקים המאמינים לתפילת דרך מיוחדת לטיסה, וכי לא מספיקה תפילת הדרך הרגילה. האין היושב במרומים רואה שניתקנו מן האדמה ואנו מרחפים קרוב אליו? בזמן ההמראה קראה הדסה פסוקי תהילים בדבקות, אך ליתר ביטחון נזקקה גם ליד החזקה. לא של הרמב"ם, של ארנון.

השבוע במדריד עבר בנעימים. הם נהנו מן המראות היפים של העיר ומן האווירה המיוחדת, המשלכת את מזג האוויר הקריר של אירופה עם המזג החם של הספרדים. אף ששניהם לא היו צרכני תרבות, לא יכלו שלא להתפעל מכל מה שיש לעיר הזאת להציע. ערב אחד ראו מופע של פלמנקו ומאוד נהנו, והיה בוקר שהדסה התלוותה לארנון בביקור מודרך שנערך בברנבאו, אצטדיון הכדורגל המפורסם של קבוצת ריאל מדריד. הדסה מעולם לא ראתה אותו מתפעם כך. בנושא האוכל היו קצת בעיות.

היכלי החזיר בעיר הרתיעו את הדסה מלאכול אפילו במסעדות צמחוניות. איכשהו הסתדרו בעזרת גמישות ויצירתיות. בערב האחרון שלהם במדריד חיפשו ומצאו מסעדה יהודית כשרה, וקינחו את השבוע בארוחה טובה. יום החזרה לא היה מוצלח. טיסתם נקבעה לשעת ערב מאוחרת. הדסה, ששוב נתמלאה חששות מפני הטיסה, היתה קצרת רוח ולא הצליחה ליהנות במשך היום. למעשה הם העבירו את הזמן בציפייה שהשעות יחלפו. לעת ערב, אף שהקדימו לצאת לכיוון שדה התעופה, נקלעו לפקק ענקי. במשך שעותיים עמדו במקום עד שנפתח הכביש, שהיה סגור לתנועה עקב תאונת דרכים. הם הגיעו לשדה באיחור רב, וכשהתייצבו סוף-סוף מול דלפק חברת התעופה, נאמר להם שהטיסה כבר סגורה. רק אחרי ויכוח מורט עצבים נמצא הפתרון: הם יוכלו לעלות לטיסה, אך יצטרכו לשבת במושבים נפרדים ומרוחקים, אחד באמצע המטוס והאחר בשורה האחרונה. ארנון, שהיה מודע היטב לחרדותיה של הדסה, הציע שידחו את שובם ויחכו לטיסה הבאה. הדסה סירבה. המתנה נוספת רק תרע את מצבה. ארנון והדסה עלו למטוס והתיישבו במושבים נפרדים.

בעת העלייה למטוס החליטה הדסה שהיא תשב בשורה האחרונה, קרוב לשירותים ולעמדת הדיילות. בעזרת הדיילות ובעזרת השם תעבור את הטיסה בשלום. ארנון התיישב במקומו, ולצדו, ליד החלון, ישבה אישה צעירה. הוא היה לחוץ ומתוח ודאג להדסה. מיד כשכבו סימני הידוק החגורות בגמר ההמראה, קם ומיהר אליה. לשמחתו, מצא אותה רגועה יחסית. במהלך ההמראה ישבה לצדה דיילת, ונוכחותה השרתה עליה ביטחון. להפתעתה, כאשר החל המטוס להתגלגל על המסלול, גם הדיילת אמרה את תפילת הדרך. עם שתי תפילות, אחת של אישה שומרת מצוות ואחת של דיילת בתפקיד, שום רע לא יכול לקרות. המתח פג. ארנון ביקר את הדסה במושבה פעם נוספת לאחר סיום הגשת ארוחת הערב, ולאחר שכיבה הדייל הראשי את האורות במטוס התרווח ארנון במושבו באנחת הקלה. היתה זו טיסה לילית, ובשלב זה התאפשר לו לנוח כשלוש שעות. רק עכשיו התפנה להביט באישה הצעירה שישבה לצדו. היא היתה

שחומת עור, שערה השחור גלש על חולצה לבנה, שכפתורה העליון היה פתוח ואפשר הצצה נדיבה לשדיה. אלה היו אסופים בחזייה לבנה, בעלת שולי תחרה. עיניה השחורות נצצו באור החיוור שהשתקף בחלון, וכשהביט לתוכן הישירה אליו מבט וחייכה חיוך צחור. "נרגעת?" שאלה אותו. "כן", ענה לה, "סוף-סוף. זו הנסיעה הראשונה שלנו ואשתי פוחדת מאוד". הוא החל לדבר אתה על קורות היום הארוך שעברו, ומכאן גלש וסיפר על הטיול שעשו במדריד, על המקומות היפים שראו, ותיבל באנקדוטות על חיפוש מזון כשר עבור אשתו שומרת המצוות. היא הביטה בו בחיבה ואמרה: "אשתך זכתה בגבר שאכפת לו ממנה ושבאמת דואג לה. קיוויתי למצוא אחד כזה במדריד, אבל אני חוזרת בלי כלום". בשלב זה דוק של עצבות כיסה את עיניה. הוא עודד אותה להמשיך ולספר. "אתה לא רוצה לישון?" שאלה. "אני אף פעם לא ישן בטיסות", ענה לה בלגלוג עצמי, "אני צריך לשמור שהמטוס של אשתי לא ייפול". שניהם צחקו. היא שאלה אותו לשמו וגם הציגה את עצמה - סמדר. גם לה היתה זו הנסיעה הראשונה לחו"ל.

"אני עובדת כפקידת קבלה במלון דן בתל-אביב כבר שלוש שנים. אני מקווה השנה לסיים את הלימודים, הנהלת חשבונות. הבטיחו לי בשנה הבאה לעבור למחלקת הכספים. לפני כחודשיים, כשהייתי במשמרת, הגיע לקבלה אחד האורחים, תייר מספרד. הוא היה מבוהל וסיפר שערב קודם היתה לו פגישת עבודה עם קבוצה של ישראלים ואחר כך יצאו כולם לפאב. מה שקרה אחרי זה הוא כבר לא זכר. הוא סיפר שמונית החזירה אותו למלון, וכשהתעורר בחדרו גילה שאיבר את התיק עם הארנק, הדרכון ועוד מסמכים חשובים. הוא היה עצבני והאשים את כולם. אני כבר טיפלתי במקרים כאלה בעבר, אז הרגעתי אותו והבטחתי לו לעשות הכול כדי למצוא את התיק. הפעלתי את קצין הביטחון והוא איתר את תחנת המוניות ואת המונית שבה שכח את התיק. כשמסרתי לאורח את התיק האבוד, שנמצאו בו הארנק וכל המסמכים, הוא לא ידע איך להודות לי. הוא הציע לי כסף, אבל לא הסכמתי לקחת. בערב הזמין אותי למסעדה מפוארת.

הוא היה נחמד וחביב, ולפי הדיבורים שלו הבנתי שהוא עשיר מאוד. בסוף הערב ביקש ממני לבוא אתו לחדר, אבל לא רציתי. לא רק שזה אסור לנו לפי הנהלים של המלון, גם לא התאים לי לבלות לילה עם מישהו שאחר כך ייעלם. אפילו נעלבתי כשניסה לשכנע אותי והציע לי סכום כסף גדול. למחרת, לפני שיצא לשדה-התעופה, נפרד ממני בחום ושאל אם הוא יכול לארח אותי במדריד. חייכתי, ולא ציפיתי להמשך".

סמדר מתחה את גופה והניחה רגל על רגל. עכשיו היתה עוד יותר קרובה אליו במרחב הצפוף של המושבים הצמודים. "ההמשך היה ממש מפתיע", המשיכה. "אחרי שבוע צלצל סוכן נסיעות למלון וחיפש אותי. הוא הודיע לי שיש לו בשבילי כרטיס טיסה הלוך ושוב למדריד. חשבתי יומיים ובסוף הסכמתי. אני לא עשירה, אף פעם לא הייתי בחו"ל, וגם, אני מודה - האגדה על סינדרלה והנסיך העשיר סובבה לי את הראש. הוצאתי את החסכונות שלי, קניתי בגדים יפים, עליונים... ותחתונים. ארוזתי את כל התקוות שלי במזוודה, וכשהמטוס המריא למדריד החלומות שלי היו בעננים. הנהג שלו חיכה לי עם שלט בשדה התעופה, וכשהמרצדס נסעה בשקט על הכביש הרגשתי כמו נסיכה בהצגה שאני לא מכירה. רק כשהגענו לווילה המפוארת באיזה פרוור של העיר, קלטתי כמה הוא עשיר. נבהלתי ומצב הרוח שלי התרסק. זה היה לא ייאמן! הבנתי שאפילו אם האגדה תתגשם, והנסיך ישים לי את הנעל מזכוכית על הרגל, היא תישבר לרסיסים ברגע שאדרוך על אבני המדרכה של מדריד. הנסיך לא בא לפגוש אותי באותו ערב. הוא שלח לי הודעה שהוא עסוק בענייני עבודה ויפגוש אותי למחרת. בבוקר ליווה אותי אחד העובדים לארוחת הבוקר בחדר האוכל. היו שם עוד שני אנשים שלא הכרתי ולא אמרו לי שלום. אכלתי ממש קצת והשתדלתי לא ללכלך. שני האחרים בלסו. אחר כך הראו לי את הבריכה הענקית. כמה יפהפיות שנראו לי כמו דוגמניות או שחקניות שכבו על מזרנים באמצע הבריכה. הן צחקו ושתו המון יין. אני סירבתי לשתות יין וגם לא רציתי שיעשו לי מסז'. כל אחר-הצהריים נחתי בחדר שלי, וחיכיתי בכליון עיניים לערב ולפגישה עם הנסיך. אספתי את עצמי, התלבשתי

יפה והמשרת הוביל אותי לחדר יוקרתי נפרד, שבו הגישו לנו את ארוחת הערב. פדרו, זה היה שמו של הנסיך באגדה, שמח לראות אותי והתנהג אליי בחמימות. הוא דיבר הרבה, בעיקר על עצמו. אני שתייתי הרבה יין כדי לשכוח את עצמי. אחר כך הוא לקח אותי לחדר השינה שלו. הפעם לא יכולתי לסרב. הסקס היה מגעיל. עשיתי כל מה שביקש. כשחזרתי לחדר שלי, הקאתי את היין ואת הנשמה."

"יותר לא ראיתי את פדרו כל השבוע. אחד העוזרים שלו אמר לי שהוא טס ללונדון לכמה ימים. העברתי את המשך השבוע בבטלה וחיכיתי לטיסה חזרה. יום אחד נסעתי למרכז העיר והסתובבתי שם. למרות היופי, לא הצלחתי ליהנות. ערב אחר יצאתי לאיזה בר שניגנו שם שירים עצובים. זוג ישראלים כבר אמר לי שאלה שירי פאדו. למרות שלא הבנתי את המילים, המנגינה חדרה לי לנשמה ולא הפסקתי לבכות. ביום הטיסה חזרה הופיע פדרו להגיד לי שלום, הוא איחל לי כל טוב והנהג שלו הסיע אותי לשדה-התעופה. בזמן ההמתנה לטיסה עשיתי לעצמי סיכום של אגדת סינדרלה והנסיך: הנסיך מצא את התיק האבוד, סינדרלה איבדה את התקווה ואולי גם את הכבוד."

היא השתתקה והביטה בארנון כמו לא מאמינה ששטחה את סיפורה בפני זר שפגשה בטיסה. לא נורא, אמרה לעצמה, במילא לא אראה אותו יותר. חבל, דווקא מצא חן בעיניי ואפילו ידע להקשיב. היא נעמדה. "אני צריכה לשירותים", אמרה והעבירה רגל אחר רגל מעל ברכיו כדי להגיע למעבר. בזמן שאחוריה חלפו מול פניו היה יכול לראות מעל קו מכנסיה הצמודים את משולש המלמלה של תחתוני החוטיני, שתאמו את דוגמת החזייה. עדות אילמת לתקוות שנגוזו.

כשחזרה ניסתה לחפות על מבוכתה. "דיברתי ודיברתי ואפילו לא שאלתי אותך מה אתה עושה", אמרה לו. "אני לא נסיך ולא איש עסקים עשיר", ענה לה בחיוך, "אני מוסכניק שמתקן מכוניות". עיניה אורו. "בדיוק מישוהו כמוך אני צריכה. הגרוטאה שלי חונה ליד הבית כבר חודש ימים. לא הצלחתי להעביר אותה טסט וחשבתי למכור אותה לפירוק".

"תביאי אותה אליי", אמר לה. "אנחנו מתמחים בהחזרת זקנות לחיים". הוא שלף מארנקו כרטיס ביקור מקומט ונתן לה. האורות במטוס נדלקו והקפטן הודיע שמתחילים בנחיתה.

הדסה נהנתה מנחיתה רכה. היא היתה גאה בעצמה על שהסתדרה יפה בחו"ל ועל שעמדה בכבוד בטיסה חזרה, שבה ישבה במושב נפרד מארנון. תקווה קטנה פעמה בה שאולי התעברה. במהלך השהות במדריד ארנון בא אליה מרצונו כמעט בכל לילה, וגם היא היתה נינוחה ושיתפה פעולה. בתוך שבועיים נתברו תקוותיה. תשמיש המיטה הזמני בחו"ל לא הועיל לה. לעומת זאת, שלא בידיעתה, הטיול בחו"ל גרם לארנון להיות אורח קבוע במיטתה של סמדר. זו הופיעה במוסך עם הרכב המקרטע שלה שבוע לאחר הנחיתה. ארנון חיבק אותה כמו היתה ידידה משכבר הימים. הוא תיקן את הרכב, העביר אותו טסט והתייצב אתו מול דירת החדר בכרם התימנים, שם התגוררה. היא פתחה לו את דלתה, הטילה אותו על המיטה, הפשיטה אותו מבגדיו וגהרה עליו כשהיא מנשקת כל איבר בגופו.

שנה שלמה בער הרומן הסודי. לשווא ניסה ארנון לכבות את השרפה, או לפחות לשלוט בגובה הלהבות. הדסה לא חשה בדבר. גם קודם לא יקדה תשוקתו של ארנון אליה. היא החלה להשלים עם הגזרה משמים שלא יהיה לה ילד. כלפי חוץ המשיכה לתפקד, בתוכה הלכה וכבתה. אהבתה לארנון לא פחתה, והיא התנחמה במחשבה שמכיוון שאיננו דתי לא יגרשנה למרות עקרותה. אלא שבסופו של דבר עזב אותה ארנון בגלל הילד - של סמדר. יום אחד הפתיעה אותו סמדר בזמן שקם ממיטתה והתלבש: "אני בהיריון. אל תדאג, אני אפיל". ארנון ההמום ביקש ממנה זמן כדי לעכל את הבשורה. שבועיים לא היה בקשר אתה בניסיון לגבש עמדה. סערה התחוללה בקרבו. אשתו אומללה כי אין לה ילד. אהובתו אומללה כי יש לה ילד. בפעם הראשונה בחייו חש חסר אונים, דווקא בזמן שקיבל הוכחה שאונו תקין. בתסכולו הטיח אגרוף קפוץ לשמים: "מה אתה רוצה ממני? מה עשיתי לך? תגיד לי מה לעשות!"

אחרי שבועיים קשים התייצב בפני הדסה וסיפר לה על הרומן עם

סמדר. על הילד לא סיפר לה. לא צריך לנעוץ מאכלת בלבה המדמם. הוא אמר לה שאינו מסוגל להמשיך כך וכי הוא מבקש שיתגרשו. הדסה לא ענתה. היא צררה תיק עם מעט בגדים וחפצים אישיים ועברה לבית-הוריה. גם ארנון ארז מזוודה - ונסע לביתה של סמדר. היא קיבלה אותו בתדהמה שלא הבין את פשרה. בתוך דקות התחוורו לו הדברים. סמדר לא חיכתה. למורת סבל מגברים מיהרה להפיל את העובר. ארנון נשאר בדירתה. את הנעשה עם הדסה לא ניתן היה להשיב. אביה של הדסה טיפל בכל ענייני הגירושים. הוא נהג בארנון באיפוק ובהגיונות. קל להיות הגון כשאינן רכוש משותף ואין ילדים. גם לאחר הגירושים לא נשא ארנון את סמדר לאישה, אף שהמשיך להתגורר בדירתה.

הדסה ניסתה להמשיך בחייה. היא כבר היתה מורה מוסמכת, עבדה בבית ספר והשקיעה את עצמה בתלמידה. היא התגוררה עם הוריה. אמה נתגלתה במלוא גדולתה. לא רק שלא באה אתה חשבון על בחירתה, אלא התייצבה כולה לצדה. היא תמכה בה, גוננה עליה, הפיחה בה תקווה לעתיד טוב יותר, ושמרה עליה מפני הידרדרות לתהומות של ייאוש. גם חברותיה הטובות פרסו תחתיה רשת ביטחון חברתית ולא אפשרו לה ליפול. בחלוף חודשים אחדים החלו החברות לטוות את חוטי הקשרים שלהן כדי למצוא לה חתן חלופי. הן האמינו באמונה שלמה שאם ימצא לה חתן והיא תבנה חיים חדשים, אירועי העבר ילכו ויישכחו. לא קל למצוא חתן לאישה דתייה גרושה, שבעלה החילוני זנח אותה לטובת אישה אחרת וצל של עקרות מעיב על בטנה. צריך להתפשר. וכך נשתדכה לאפרים, אלמן חובש כיפה סרוגה בן 36, שאיבד את אשתו בתאונת דרכים קטלנית ונותר עם שתי בנות קטנות. לאחר החתונה, שנערכה הפעם בצנעה, עברה הדסה להתגורר בביתו, ביישוב קטן בשומרון.

חלפו כמעט שנתיים של היעדר כל קשר בין הדסה לארנון, עד שנפגשו באקראי בצומת ההומה שמחבר, ואולי מפריד, בין בני-ברק לרמת-גן. הדסה הגיעה למשרדו של אביה כדי להשלים באופן פורמלי את תהליך

אימוץ בנותיו של אפרים. ארנון הגיע לסניף הבנק הסמוך למשרדו של אביה כדי להסדיר עניין כספי. האם היתה זו סמיכות המקום של המשרד והבנק שהפגישה אותם? האם היה הדבר על דעת המקום? לאלוהים פתרונים. תגובתה הראשונית של הדסה היתה הלם. ברגע הראשון רצתה להתעלם ממנו, אך היא נשארה נטועה במקומה. משחזרה אליה נשימתה שאלה את עצמה אם חל עליה איסור לשוחח עמו. חשש ייחוד לא קיים בטבורה של עיר לאור יום. הוא גם איננו גבר זר. שנים ישן במיטתה. וגם הנימוס מחייב. דרך ארץ קדמה לתורה. ארנון ניסה לרכך את המבוכה. "שלום הדסה, שמח לראות אותך. אני מקווה שאת לא שונאת אותי". "אין בי שנאה וגם לא כעס. זו לא דרכי לנטור טינה, אבל אני מתקשה לומר שאני שמחה לראות אותך". "בבקשה הדסה", הפציר בה בעיניים מתחננות, "בואי נדבר קצת. שנים היינו יחד ונפרדנו בלי לומר מילה. זה לא בסדר. מגיע לנו שניפרד קצת יותר טוב". הדסה היססה. חששה שתיפגע שוב. בקושי הצליחה להדביק את שבריה. אבל יש היגיון בדבריו. כך לא נפרדים, אפילו לא מאויבים, וארנון מעולם לא היה אויב מבחינתה. חוץ מזה, הסקרנות הכריעה את הכף לחיוב. "בסדר", אמרה, "בוא נשב ונדבר". הם פסעו לאורכו של הרחוב הסואן, פנו לסמטה צדדית ונכנסו למסעדה קטנה ששלט גדול של "כשר למהדרין" התנוסס מעליה. היתה שעת צהריים מוקדמת והמסעדה היתה עדיין ריקה למחצה. העובדים באזור טרם יצאו להפסקת הצהריים. "אתם יחד?" שאלה המלצרית, והם הגיבו בצחוק מריר. לאחר שהתיישבו בשולחן פינתי ועיינו בתפריט, ארנון הזמין שווארמה כבש בלאפה עם צ'יפס וחמוצים ופחית קולה, ואילו הדסה הזמינה סלט ירוק ומים. שניהם חייכו. הרגלי האכילה שלהם לא השתנו בעקבות הגירושים.

ארנון פתח ראשון. הוא אמר לה שאינו מבקש מחילה על מעשיו. הוא ניסה בכל כוחו להפסיק את הקשר עם סמדר, אך לא הצליח. תקופה ארוכה לא סלח לעצמו על שפגע בהדסה, עד שהשלים עם כך שהדבר היה למעלה מכוחותיו. "דבר אחד לא סיפרתי לך אז כי לא רציתי לפגוע בכך עוד יותר. מה שהביא אותי סופית להחלטה להתגרש ממך היה העובדה שסמדר נכנסה

להיריון". הדסה היתה המומה. "יש לך ילד?" שאלה. "לא", השיב והניד בראשו, "סמדר מיהרה להפיל את הילד כי חשבה שאשאר אתך. כשחזרתי אליה אחרי שהודעתי לך שאני רוצה להיפרד, כבר לא היה היריון. גם עכשיו אין. אנחנו חיים יחד, אבל לא התחתנו".

המלצרית הביאה את המנות והניחה אותן ביניהם. הדסה לגמה מן המים. אחרי רגע ארוך של דומייה אמרה לו: "אתה רואה, בסופו של דבר הילד שלא היה הפריד בינינו. אבל עכשיו אני יודעת בוודאות שזה בגללי. היתה תקופה שחשדתי שאולי הבעיה היא אצלך, אבל אחרי שנתיים עקרות גם עם אפרים, ואחרי מה שסיפרת לי היום, ברור לי שהבעיה איננה אצל הגברים שלי, אלא אצלי". עכשיו היה תורו של ארנון לחוש זעזוע: "מי זה אפרים?" היא סיפרה לו. גל עכור של קנאה שטף אותו. הוא לא הצליח לשלוט בתגובתו. "את אוהבת אותו?" שאל בחוצפה. "אנחנו חיים בכבוד הרדי", אמרה לו בקור רוח. "אני מכבדת את אשתו המתה שממשיכה לחיות בלבו, והוא מכבד את בעלי הגרוש שממשיך לחיות בלבי. אבל יש לנו אהבה משותפת גדולה לבנות. אפרים והבנות רואים בי אמא לכל דבר, ועכשיו אני מאמצת אותן כבנותי באופן פורמלי. להיכנס להיריון אינני מסוגלת, אבל להיות אמא אוהבת אני יכולה. כנראה שזה רצון האל וצריך לקבל את הדין".

הם קמו ללכת. ארנון השאיר שטר כסף על השולחן, לצד המנות שלא נאכלו. שמש צהריים הכתה בעיניהם עם יציאתם לרחוב. "את רוצה שאסיע אותך לאיזה מקום?" הציע ארנון. "לא, תודה", ענתה הדסה והוסיפה בחיור: "אנחנו לא נשואים עכשיו, ואני אשת איש. אמנם אין כאן חשש ייחוד, אבל אתה יודע, אם יראו אותי יושבת לצדך ברכב, אנשים עלולים לחשוב ולדבר... ואולי בכלל עדיף לנו שניסע במושבים נפרדים".

בן שכול

כשאמא של ילד בן 13 מתה, זה לא טבעי. כשאמא נעשית חולה במחלה סופנית כשהילד בן 11 ומתה אחרי שנתיים, זה כבר יותר צפוי. אבל זה רק נראה צפוי. ההפתעה היא מוחלטת. אף שבמשך שנתיים רוחשות מסביב לחישות המבוגרים, ואף שמבעד למעטה הסודיות מפציעים שמות לא נעימים של בדיקות, טיפולים ותרופות, כשהסוף מגיע ההלם מכה בראש והכאב צורב בעיניים המסרבות לבכות.

השנתיים האחרונות בחייה של אמא היו הטובות ביותר מבחינת היחסים ששררו בינה ובין אבא, עד כמה שאפשר לכנות אותן כך. הם מעולם לא התאימו ואף פעם לא השלימו. הפערים ביניהם היו קשים וסופניים כמו המחלה של אמא. אבא היה מבוגר מאמא ב-11 שנים. הוא נולד והתחנך בווינה כבן יחיד להורים מבוגרים שהאמינו בחינוך פרוסי, העריצו את הסיפורים על יד הברזל של ביסמארק והאזינו לאופרות של ריכרד שטראוס. אבא נפטר מהוריו ומהאופרות בגיל צעיר יחסית, אך את הנעשה כבר אי-אפשר היה להשיב: הוא שנא מוזיקה מכל סוג שהוא, בעיקר אם הושמעה בקול רם, וגדל להיות איש נוקשה, מסוגר ומזרה אימה. את קשריו עם אנשים ביסס על שיקולי כדאיות, והם התאפיינו בהתחשבות ובכוחנות. בפעמים המועטות שבהן ניסה להיות קצת יותר חברותי, היה מטפטף ציניות ארסית. הוא לא הבין מדוע אנשים אינם מצטרפים לצחוקו המריר.

כשאבא פגש את אמא לראשונה הוא היה אלמן בן 48, והיא רווקה בת 37. היו לו כבר שני ילדים מעל גיל עשרים מנישואיו הקודמים, עמם לא שמר על קשר. אחרי שהתאלמן חיפש אישה שתנהל עבורו בית שאליו יוכל לחזור אחרי יום עבודה קשה. הוריו רצו שיהיה אדריכל או לפחות מהנדס, אך הוא העדיף להיות אינסטלטור. לימים התרככה תחושת הבושה שלהם כשקרא לעצמו "קבלן אינסטלציה". הוא היה אדם גשמי שנבר בצינורות ביוב ובזו לכל עניין שנדף ממנו ריח של רוחניות ותרבות. כל חפצו היה לבוא הביתה בערב, להתרחץ, לאכול ארוחה חמה, לקרוא עיתון ולהירדם. ילדים נוספים לא היו בתכניות שלו, אך הוא נעתר לבקשות אשתו החדשה שרצתה ילד.

אמא היתה שונה ממנו בתכלית השינוי. היא היתה הבת הקטנה במשפחה עיראקית חמה ועוטפת. לאביה היתה חנות תבלינים ואמה עזרה לו בניהול החשבונות. הוריה ושני אחיה הגדולים, שעבדו גם הם בעסק המשפחתי, הרעיפו עליה אהבה ופינוק. בני-המשפחה היו אנשי מסחר ממולחים, אך מעולם לא רכשו השכלה פורמלית. כשהבת הקטנה שלהם, שהצטיינה בלימודיה, סיימה תואר ראשון ושני בעבודה סוציאלית והתקבלה גם ללימודי דוקטורט, לא היה קץ לגאוותם.

למרות התקדמותה המהירה בתחום המקצועי, היתה התפתחותה הרגשית אטית. כנערה היתה חולמנית, מרחפת בעולמה, קוראת ספרים סדרתית וטובת לב. כל כלב רעב וכל חתול רועד זכו לקבל ממנה מזון וחום, ועד מהרה נשמע מכיוונה של החצר הגדולה של בית-הוריה בליל נביחות שמחה של כלבים שבעים וגרגורי נחת של חתולים מתפנקים בשמש. הוריה, שקיבלו את העניין בהבנה אם כי לא בשמחה, היו מסתכלים עליה ונדים בראשם: "ומתי תדאגי קצת לעצמך?"

והיא באמת לא דאגה לעצמה, לא בנעוריה ולא בבגרותה. בשירות הצבאי, כמובן מאליו, בחרה במסלול של מש"קית ת"ש. כשסיימה בהצטיינות את קורס ההכשרה ניתנה לה הזכות לבחור באיזו יחידה לשרת. היא בחרה בגדוד סדיר של גבעתי, ועשתה לילות כימים בטיפול בחיילים

בעייתיים. לאחר השחרור, ללא שום אתנחתה של טיול לחו"ל או סתם תקופת התבטלות, החלה בלימודי עבודה סוציאלית והשקיעה את עצמה בעבודה מעשית של טיפול בנזקקים, תחילה כחלק ממסלול הלימודים ואחר כך כעובדת מן המניין במחלקת הרווחה של הרשות המקומית.

כך, עמוסת מטופלים תובעניים, המשיכה בחייה עד הגיעה לגיל 37, אז מצאה את עצמה חסרת ניסיון במערכות יחסים עם גברים וחוששת שתאחר גם את המועד להביא ילד לעולם. היא נענתה להצעתו של אבא, אף שהיה אלמן מבוגר עם שני ילדים גדולים. כשהציגה אותו בפני בני-משפחתה נתקלה לראשונה בחייה בחזית של התנגדות מצדם. מצבו המשפחתי של החתן המיועד וגילו המבוגר לא הפריעו להם. הם היו המומים מן הקור והריחוק שנשבו ממנו. לכם ניבא להם שחורות. הם אפילו הציעו את תמיכתם המלאה במקרה שתבחר להיות אם חד-הורית. אולם היא סירבה לכך. היא רצתה משפחה רגילה עם אבא ואמא. בלית בררה קיבלו את החלטתה, אבל נבואת הלב שלהם התממשה במלואה. הוא ניהל נגדם מלחמת חורמה מיום החתונה ועד המוות, וגם אחרי המוות.

עד להולדת הילד התנהלו היחסים בין בני-הזוג כמו הסכם שלום קר, והצדדים שמרו על שביתת נשק. הם היו עסוקים איש-איש בעבודתו, נפגשו מעט ועוד פחות מכך דיברו. אמא הקפידה על ביקור שבועי אצל הוריה. ברוב המקרים אבא לא הצטרף, ואם בכל זאת הגיע לארוחת שבת או חג שמר על שתיקה רועמת מלווה בשיעול יבש. הוריה של אמא מיעטו לבקר בביתה, וכשכבר הגיעו היה אבא מוצא עיסוקים שונים בבית או מחוצה לו. במהלך ביקורים אלה המשיך לשמור על זכות השתיקה, אך הקפיד לרטון.

שנה לאחר החתונה התעברה אמא, וכעבור שבועה חודשים קצרים בקע הפג מבטנה. קטן, סובל מתחלואי לידה מוקדמת, אך אמיץ ולוחם על שרידותו. אמא לא משה ממנו. היא היתה בטוחה שמלבד הטיפול הרפואי, הפג חש בנוכחותה, זקוק לה ושואב ממנה כוחות חיים. שלושה חודשים

מאוחר יותר שוחרר התינוק מבית החולים במצב טוב, וכשהובא הביתה פרצה מלחמת עולם.

המערכה הראשונה התחוללה סביב ברית המילה. אבא היה אתאיסט גמור, ונהנה להרגיז אנשים שהאמינו באלוהים. הוא ראה בהם יצורים חסרי חוט שדרה ומשוללי דעת הזקוקים לכוח עליון. אבא לא היה זקוק לאף אחד, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. מבחינתו, ברית המילה היה טקס פגאני שמשעבד את הילד לדת. כשגילה שעבור אמא ומשפחתה ברית המילה היא חובה קדושה שלא יוותרו עליה, התקשחו עמדותיו עוד יותר: הנה מצא דרך מצוינת להכות מכה כפולה, הן את אלוהים והן את משפחתה של אמא, ולהיפרע משניהם גם יחד. בסופו של דבר, לאחר שבוע סוער של החלפת מהלומות מילוליות, שאך כפסע היה בינן לבינן מהלומות של ממש, נמצאה הפשרה שהשאירה את אבא עם הפסד מול אלוהים, אך עם ניצחון מול אמא ומשפחתה: תהיה ברית מילה, אך אבא של אמא, הסבא הגאה – לא יהיה הסנדרק.

יום אחרי הפשרה, ויומיים לפני הטקס, התחדשו הקרבות. לאחר התלבטויות רבות החליטה אמא ששמו של הילד בישראל יהיה יותם. אבא, שקודם לא התעסק כלל בבחירת השם, ראה בכך התרסה אישית נגדו. "השם הזה בא להראות שהילד יתום מאב ושהוא רק שלך. אם היתה נולדת בת היית קוראת לה יותמת?" איש לא הבין את ההיגיון של אבא חוץ ממנו. מאותו יום ואילך גדל הילד כמו יתום מאב. הוא לא התקרב אליו, לא השתתף בגידולו ולא הכיר את עולמו. ומנגד, עטפה אמא את יותם באהבתה, כמו כדי להגביה את החומות סביבו ולהגן עליו מפני חרונו של האב הנערך.

את החומה הבצורה שבנתה אמא סביב יותם לא העז אבא לתקוף. הוא ידע שאם ינסה לעשות זאת היא תשסף את גרונו כלביאה פצועה, גם אם יעלה לה הדבר בחייה. את המלחמה שלו העביר לזירה אחרת. גם הוא בנה חומה, בין ביתם ובין משפחתה של אמא. בתקיפות ובנחישות מנע מהוריה לבוא לביתם ולשהות במחיצת הנכר. אמא ניסתה להפיס

את דעתו, להסביר את חשיבות הקשר בין הילד ובין סבא וסבתא. היא התווכחה, צרחה ובכתה. לבסוף נטלה את יותם ועברה לגור בבית-הוריה. אבא לא הגיב, לא צלצל ולא יצר קשר אתם. אחרי שבועיים חזרה אמא הביתה שבורה ומובסת. הוריה לא ביקרו יותר בביתה. בימי שישי אחר-הצהריים היתה אמא לוקחת את יותם ועוברת לגור בבית-הוריה עד מוצאי שבת. אבא מעולם לא ניסה לשנות את מנהגה. כל עוד הוריה אינם דורכים בביתו, מבחינתו הכול בסדר.

יותם גדל והיה לילד. התפתחותו הגופנית היתה תקינה ולא נותרו בו תסמיני פגות, מלבד אולי היותו נמוך ורזה יותר מבני-גילו. הוא היה תלמיד בינוני, למגינת לבה של אמו. המורים ציינו שהוא "ילד נבון שאינו ממצה את יכולותיו", והאמת היא שהלימודים לא כל כך עניינו אותו. הוא לא השתייך לחוג "המקובלים" בכיתה, אבל הוביל את "חבורת הזבל". הוא נקשר תמיד לילדים חלשים, נזקקים, בעלי מום וסתם כאלה שהיו לא מקובלים. הוא היה נותן להם יחס חם, עידוד ועזרה והפך למנהיג המושיע שלהם. היו פעמים שהגן עליהם ממש בגופו מפני התנכלויות, ולכן הסתבך בתגרות לרוב. אף שהיה צנום, היתה בו עוצמה של לוחם ללא חת. הוא לא נרתע מלעמוד על שלו ולהיאבק גם מול ילדים גדולים וחסונים ממנו. לא בכל הקרבות ניצח. גם כשספג מכות נמרצות לא נשבר. עם הזמן זכה ליחס של כבוד אפילו מצד "המקובלים". מעמדו אף התחזק כשארגן את חבורתו לקבוצת כדורסל, שבלטה ברוח הלוחמנית שלה, בעבודת החיפוי ההדדי ובחתיירה הבלתי נלאית לניצחון.

כך נמשכה מסכת חייו של יותם עד גיל 11. מחלתה הקשה והפתאומית של אמו קטעה באחת את שגרת היום-יום שלו. בבדיקה רפואית שנערכה לה לאחר שהתלוננה על כאבי ראש ובעיות בראייה התעורר חשד לגידול במוח. תחילה שמרה את המידע בסוד, ולא שיתפה את יותם ואת אביו. הבדיקות הרבות גרמו לה להיעדר מן הבית, וחששותיו של יותם הלכו וגברו. כשהחשד הפך לאבחנה חד-משמעית שמדובר בגידול המאיים על חייה, שיתפה את אבא בפרטים המדויקים, ואילו ליותם אמרה שיש לה

מחלה קשה אבל היא בטוחה שהרופאים ימצאו לכך תרופה. יותם העדיף לא להתעמק בפרטים. גם כך חש שהמארג המשפחתי שלו עומד לקרוס. הוא לא היה מסוגל להעלות על קצה דעתו את המחשבה הבלתי אפשרית שיאבד את אמו ויישאר לבד עם אביו. שנתיים מאוחר יותר, כשהיה בן 13, בשעת אחר-צהריים של יום שבת גשום, הודיע לו אבא בקול יבש שאמא מתה.

יותם לא בכה. הוא נכח בלוויה, אך נמנע מלהביט בגופת האם מורדת אל הקבר. הוא עמד שם, מחובק עם סבא. סבתא נתמכה על-ידי שני בניה והיתה מעולפת מכאב ומסמי הרגעה. אבא ניצב לבד מעל הקבר הפתוח. הוא עקב אחר התנהלות הטקס ושריר לא זע בפניו. רק השיעול הטורדני שלו גבר. קדיש סירב לומר. גם המוות לא יגרום לו להודות בקיומו של האל. יותם עוד לא הגיע לגיל בר-מצווה וכך נחסכה ממנו אמירת הקדיש, שספק אם היה מסוגל לעמוד בה. וכך נתכבד הסבא, שלא זכה להיות הסנדק בברית המילה של הנכד, באמירת קדיש על בתו. המילים השבורות שיצאו מפיו נשמעו כמו יבבה ארוכה שנסתיימה ב"אמן".

במהלך השבעה המה הבית מבקרים. אמא, שהיתה דמות מפתח במחלקת הרווחה העירונית, הכירה רבים מעובדי העירייה ומתושבי העיר. הם באו בהמוניהם, ומילאו את הבית בסיפורים על טוב לבה, על מסירותה לעבודה ועל האכפתיות שלה מאנשים קשי יום ומוכי גורל. גם ראש העיר הגיע. הוא לחץ בחום את ידו של אבא, והבטיח להושיט כל עזרה שתידרש. יותם עצמו לא נטל חלק בהמולה. הוא הסתגר בחדרו ואפשר כניסה רק לכמה מחבריו. הוא התכנס בתוך עצמו ושקע בשתיקה, אך כשסבו היה נכנס לחדר כדי לומר לו לילה טוב, היה נצמד אליו בחיבוק עז. במהלך השבעה ביטל אבא את האיסור על הכנסת סבא וסבתא לביתו.

בתום השבעה נותר בבית חלל גדול. אבא חזר לעבודתו, ויותם היה גורר את עצמו בכל בוקר לבית-הספר בחוסר חשק מוחלט. גם קודם לא עניינו אותו הלימודים, ומצבו רק הלך והידרדר. בחלק מן המקצועות הוא נכשל, ובאחרים קיבל ציונים גבוליים. המורים ניסו לעזור לו, אך הוא דחה

בנימוס את הצעותיהם. בסופו של דבר הניחו לו והוא הושאר במסגרת בית-הספר יותר מתוך כבוד לזכרה של האם מאשר בזכות ציוניו. מיד עם תום השבעה חידש אבא את החרם המוחלט על סבא וסבתא. הוא לא מנע מיותרם לשוחח איתם בטלפון, אף שמאוד לא אהב זאת, אך אסר עליהם להיפגש. יותרם היה חלש מכדי להיאבק באיסור הגורף. מדי פעם שקל לברוח לבית סבא וסבתא ולהישאר שם, אך הוא הבין שהדבר יגרור עימותים קשים ורק יוסיף על הצער הכבד שהם שרויים בו. בשלב מסוים הם ניסו לפנות לסיוע משפטי כדי שיתאפשר להם לראות את נכדם, אולם משנתברר להם שמדובר במערכה ארוכה וקשה, שגם יותרם יצטרך להיות מעורב בה, ויתרו על הרעיון. במלאות שנה למות האם, לא נערכה אזכרה משותפת בבית הקברות. האב ארגן אזכרה חילונית צנועה, ולמחרת ארגנו הוריה אזכרה דתית. יותרם לא השתתף באף אחת מהן. הוא לא היה מסוגל לראות כיצד אנשים מדברים אל האבן הקרה שעליה חקוק שמה של אמו באותיות שחורות.

חלפו שלוש שנים. בגיל 16 פרש יותרם מבית-הספר ובכך תמו שנות לימודיו הפורמליים. הוא נרשם לבית ספר-אקסטרני, אך גם שם מיעט לבקר ולבחינות לא ניגש. גם אביו פרש. מן הבית. שנה קודם לכן הוא פגש את ז'קלין, בלונדה מצועצעת שלבשה מכנסיים צמודים עד להתפקע. היא היתה אלמנה עליזה שנפטרה מבעל זקן שהוריש לה ממון רב. כל מה שהיא חיפשה היה גבר שקט שיעסוק בענייניו, ולא יפריע לה לנהל את ביתה הגדול ולארח את משפחתה הענפה. היא היתה ברורה וחדה כמו חוד נעלי העקב הגבוהים שלה כשהבהירה לאבא שאין לה מה לחפש בבית שלו, ואם הוא רוצה אותה שיחפש אותה בבית שלה. שנה שלמה היה אבא מגיע לביתה בשעת ערב מאוחרת, ישן אתה בלילה ולפנות בוקר חומק חזרה לביתו ומחנה את רכבו בצורה כזו שתוכיח לשכנים ש"יש לילד אבא בבית". אחרי שנה פקעה סבלנותה המוגבלת של ז'קלין והיא הציבה לו תנאי: "או שאתה כאן או שאתה שם". בתוך יומיים עבר אבא לגור בביתה

דרך קבע. בתור מתנת פרישה קנה ליותם קטנוע ליום הולדתו השישה עשר.

יותם נשם לרווחה כשאביו עזב את הבית סופית. אמנם הבית הגדול והריק העצים את תחושת הבדידות שלו, אך גם קודם חש נטוש. הוא ניהל את חייו בעצמאות מוחלטת, והקטנוע החדש הקל עליו להגיע לכל מקום. הוא צמצם עוד יותר את נוכחותו בבית-הספר, ישן עד מאוחר ובלילות היה מבלה במועדונים שבהם ניגנו להקות שוליים. כל ימיו רצה יותם לנגן על תופים, אך אביו, ששנא מוזיקה ובפרט מוזיקה רועשת, הטיל על כך וטו מוחלט. יותם היה מתאמן מדי פעם בחדר חזרות קטן בקצה הרחוק של העיר. בגחמה של רצון טוב, ואולי כדי לחפות על שרידי רגשות אשמה, ניאות אבא לקנות לו מערכת תופים. יותם הכה בתופים יום ולילה בחמת זעם, והדי התיפוף זעזעו את השכונה השקטה. רק מתוך חמלה על הילד הנטוש נמנעו השכנים מלהתלונן עליו במשטרה.

עם הזמן נאספו אל הבית בנים נוספים, רובם מרקע אישי ומשפחתי קשה. תחושת החופש והיעדר ההשגחה בביתו של יותם קסמו לאותם מתבגרים. הם היו מגיעים בדרך כלל בשעות הערב המאוחרות, מאזינים למוזיקת רוק כבד, שותים, מעשנים ולפעמים גם מנגנים ביחד. כדרכו נהפך יותם לדמות הדומיננטית שבחבורה. הוא נזהר שלא לנהוג כלפיהם באדנות, ומעולם לא השתמש בזכותו להרחיק מישהו מהם מן הבית. יותם גיבש להקת נגנים של כמה נערים. הם התאמנו יחד ואף ניגנו מדי פעם בברים קטנים. גם מיקה הופיעה איתם בכמה קטעי שירה.

מיקה הגיעה לחבורת הבנים בשלב מאוחר יחסית. חיצונית היה קשה להבדיל בינה ובינם. היא הסתירה את נשיותה בתוך בגדים רחבים וגדולים ממידתה. מעולם לא התאפרה וספק אם הסתרקה. שיערה השחור והמקורזל גדל פרא ונראה כשדה קוצים נטוש. היא נראתה ביישנית בהתחלה, אך עם הזמן חשה בנוח בחברת הנערים והפגיעה אותם בחוכמת החיים שלה, ברגישותה לזולת ובקול הזך והרך שבקע ממנה כששרה איתם.

יותם נשבה בקסמה. הוא שוחח עמה שעות אל תוך הלילה, ומצא את

אישיותה כובשת. הוא היה מורגל בחברים שנשארים ללון בביתו, אך מיקה נשארה יותר מאחרים. הוא תמה על כך שמשפחתה אינה מודאגת מהיעדרותה מן הבית בלילות. בכל זאת היא בת, אף שהשתדלה להיראות כמו בן. הוא לא העז לשאול אותה על כך. ערב אחד הגיעה מיקה נסערת ומבוהלת. היא הסתגרה באחד החדרים וסירבה לדבר עם איש. לבסוף, כשנשארו לבד, אמרה לו מיקה: "עזבתי את הבית סופית. אין לי לאן ללכת. תרשה לי להישאר כאן כמה ימים עד שאתארגן". יותם סידר לה מיטה באחד החדרים. כל הלילה שמע קולות בכי חנוקים מכיוון חדרה. הוא כיבד את פרטיותה, אף שהשתוקק לנחם אותה. בבוקר הכין לה משקה חם ואמר: "תוכלי להישאר כאן כמה שתרצי". היא חייכה אליו בהקלה ונשארה, לתמיד.

הזוגיות ביניהם התפתחה לאט. יותם היה חסר ביטחון וחסר ניסיון עם נשים. מיקה חשה בנוח בחברתו, אך נרתעה מקרבה פיזית. יותם לא ידע כיצד לפרש את הפער בין החום שהקרינה כלפיו ובין הקיפאון שאחז בה בכל פעם שנגע בפניה או אחז בידה. בסופו של דבר, לאחר כמה חודשים, שאל אותה לפשר העניין. היא לא הופתעה מן השאלה וענתה לו בפשטות: "אבא שלי ניסה להתעסק אתי. כשסוף-סוף העזתי לספר לאמא, היא זרקה אותי מהבית. לכן קשה לי כשאתה מנסה לנגוע בי".

יותם היה המום. אב אכזר הכיר היטב, אולם אם אכזרית לא היה יכול לדמיין. באותו לילה היה זה תורו לבכות בחדרו. הוא בכה על מיקה, הוא בכה על עצמו והוא סוף-סוף בכה על אמא. מיקה נכנסה לחדרו, נשכבה לצדו בכגדיה וחיבקה אותו עד שחדלו רעידות הבכי והוא נרדם בחיקה. מאותו יום ישנו יחד. לאט-לאט למדה לתת אמון מחודש בגופה. ביום שאמרה לו שהיא מוכנה, ליטף אותה יותם ביד חמה ורוטטת. הוא תמה עד כמה נעימה ורכה פלומת ערוותה לעומת שער ראשה הקשה והשורט.

היו אלה ימים של ניחומים ליותם ולמיקה. הקשר ביניהם התהדק במהירות. יותם חזר ללימודים בבית-הספר האקסטרני, ואפילו ניגש לחלק מן הבחינות. מיקה המשיכה את לימודיה בבית-הספר, ולתדהמת המורים

הפכה בתוך חצי שנה לאחת התלמידות המצטיינות בכיתה. אט-אט חל שינוי גם בהופעתה, והיא הפכה נשית יותר. הצניעות וטוב לכה לא השתנו. עם הזמן גאלו את הבית מהזנחתו והפכו אותו למקום נעים עבורם ועבור החבורה שהמשיכה, בעידודם, לבקר בו. גם אבא של יתם היה מגיע מדי פעם לביקורים. הוא כמובן לא טרח להודיע מראש על בואו. הוא היה מתרווח בספה בסלון, פותח בקבוק בירה וצופה בטלוויזיה כאילו לא עזב מעולם. מיקה היתה מבחינתו מתנחלת זרה, אך הוא נמנע מלהביע בקול רם את התנגדותו לנוכחותה. לפחות היא מנקה ומסדרת את הבית, חשב, כך שאולי העסק משתלם בכל זאת. בימים שבהם שהה בבית היו מיקה ויתם נעלמים. הוא לא שאל היכן הם כי ידע שהם שוהים אצל סבא וסבתא. הוא השלים עם העובדה הזו בלית בררה, אך טרח להזכיר ליתם שהוא אוסר על כניסתם לביתו. יתם לא הפר את האיסור.

שנה מאוחר יותר, כשהיה יתם בן 17, פלש הצבא לחייהם. יתם נקרא לבדיקות בלשכת הגיוס. בהתחלה ניסה להתעלם מן הצו, כאילו הדחקת העניין תבטל אותו, אך אט-אט חלחלה המשמעות לתודעתו. השירות הצבאי יזעזע את עולמו. שלוש שנים ללא שליטה על חייו. שלוש שנים שבהן לא יהיה עם מיקה יום-יום, לילה-לילה. הזדקקותו למיקה הלמה בו. המחשבה על הגעגוע העתידי מוטטה אותו. הוא כבר איבר אישה אחת שהיתה כל עולמו. ומה יהיה על מיקה? איך היא תשרוד את הנטישה? ואיפה תגור? אבא הרי יעוט על ההזדמנות לסלק אותה מביתו.

כמו תמיד שיתף את מיקה בהתלבטויותיו ובפחדיו. מיקה הרגיעה אותו והחזירה אותו ממחוזות האימה לקרקע המציאות. בדרכה השקטה אספה את שבריו לחיקה, עטפה את פניו בשתי ידיה ואמרה לו: "אני אוהבת אותך. אתה נתת לי בית וחיים. אני אהיה אתך תמיד, כל החיים. גם אם תהיה רחוק, תחשוב שאני מחכה לך. שנינו נתגייס לצבא. זה יעשה לנו טוב. אחרי השחרור נקים לנו בית משלנו, במקום אחר". לאחר הדברים האלה היה ביכולתו לחשוב בהיגיון ולעבור לפסים מעשיים. ממילא לא אהב לגור בבית שכל פינה בו מזכירה לו את אמו המתה, וגם ביקוריו הגסים

של אביו נמאסו עליו. הוא הציע למיקה שעם גיוסם יעברו לבית של סבא וסבתא שלו, ויהפכו אותו לבסיס האם שלהם, עד השחרור. מיקה שמחה למשמע הרעיון, אך הציעה שקודם ידבר על כך עם אביו באופן גלוי. באי-רצון ובחששות גדולים מצא יותם הזדמנות לדבר עם אבא באחד מביקוריו בבית. "אני מתכוון להתגייס לצבא בסוף הקיץ. רציתי לדבר אתך על זה", אמר לו. "מצוין", השיב אבא, "תתגייס לשריון. הטנק הוא מלך קרבות היבשה. הפנצר הגרמני הכניע את כל אירופה במלחמת העולם". "לא מתאים לי להיות כלוא בכלוב ברזל", אמר יותם, "אני צריך להיות באוויר הפתוח ולהרגיש את האדמה מתחת לרגליים. וחוז' מזה, אבא, תתקדם. המלחמה היום מתנהלת בסמטאות הצרות של ג'נין, ולא בערבות הפתוחות של רוסיה. אני מתכוון להתגייס לגבעתי". "כמו אמא שלך", אמר אבא ועשה תנועת יד של ייאוש. "וחוז' מזה", המשיך יותם, "אני מתכוון לגור אצל סבא וסבתא בזמן החופשות מן הצבא. תוכל להשכיר את הבית במחיר טוב", ניסה יותם להמתיק לאבא את הבשורה המרה. אבא התרומם מן הספה. "אתה יכול ללכת לשם ולא לחזור יותר. מיום שנולדת אמא שלך והמשפחה שלה חשבו שאני רק מזיק לך. הרחיקו אותך ממני כאילו הייתי מצורע, והדעה שלי לא נחשבה ראויה בעיניהם. תעזוב את הבית כבר עכשיו ולך לכל הרוחות, אתה והמשפחה של אמא שלך". הוא יצא את הבית ויותר לא פגש את יותם לעולם.

יותם ומיקה התקבלו בביתם של סבא וסבתא בחום ובאהבה. אף שהחיים המשיכו במסלולם החיובי, נשאר יותם עם תחושה קשה של חמיצות. הוא לא התגעגע לאבא, שמבחינתו לא היה שם גם קודם, אבל הסצנה האחרונה עם אבא העכירה את רוחו. יותר מתמיד הוא חש על קו האש שבין שני המחנות הנצים. תמיד שמע את שריקות הכדורים, וראה את רשף מעופם, אלא שהפעם חטף פגיעה ישירה בבטן. וכך, ברגשות מעורבים, התייצב במועד שנקבע לו לבדיקות בלשכת הגיוס. מבחינה גופנית לא נמצא בו פגם, ונקבע לו פרופיל רפואי גבוה. לעומת זאת, את המבחנים הפסיכוטכניים עשה בחוסר ריכוז, וציוניו היו בהתאם.

ההתייצבות לצו שני רק הגבירה את מבוכתו. הוא ישב מול המראיינת הפסיכוכנית, חיילת צעירה בת-גילו, שניסתה לאמוד את מידת המוטיבציה שלו לשירות בכלל ולשירות קרבי בפרט. הוא אמר לה שהוא רוצה לשרת אך ורק בגבעתי, ולא בשום חיל אחר. זה לא הוסיף לו נקודות זכות בעיניה. היא שאלה אותו מדוע גבעתי, ויותרם ענה שהחתך האנושי שם נראה מתאים לו. תשובתו לא הניחה את דעתה, והוא נאלץ להוסיף שאמו שירתה שם בזמנו. היא ביקשה פרטים נוספים, ומרגע שסיפר לה שהתייתם מאמו כשהיה בן 13 הלך העניין והידרדר. בסופו של דבר, בנחישות שנראתה לו מוגזמת, הצליחה לחלץ ממנו שאביו נטש אותו והוא מתגורר אצל סבא וסבתא. היא העלתה גיחוך על פניו של יותם כשבישרה לו שהוא מתאים להגדרה של "חייל בודד". איזה גילוי מפתיע!

בכך לא תמה השיחה המייסרת. המראיינת אמרה לו שכלל לא ברור אם יוכל להיות קרבי ללא הסכמת אביו. יותם הוא בן יחיד לאביו ולאמו, אך לאביו ילדים נוספים מאישה אחרת, כך שמבחינת האב ספק אם יותם נחשב בן יחיד. ליתר ביטחון, ביקשו את חתימת האב. כשהתעקש יותם שאין באפשרותו לפנות לאב המתנכר לו, התרצו והסכימו לגייסו לגבעתי.

יותם החל את שירותו הצבאי בגבעתי עם נתונים בינוניים ומטה, ללא ציפיות גדולות, לא מצד הצבא ולא מצד עצמו. ההפתעה היתה גדולה כשסיים את מסלול הכשרת הלוחם כחניך מצטיין פלוגתי. יותם לא התכוון כלל להיות חייל מצטיין, רק לעשות את המוטל עליו בצורה סבירה, אך עד מהרה גילה שהמשמעות האמיתית של להיות לוחם ביחידה קרבית היא החברות בין החיילים. כשיותם נתקל בחיילים מתקשים ומיואשים - הוא לא היה מסוגל לעמוד מנגד ולתת להם ליפול. כמו תמיד הוא התגייס לעזור, לתמוך ולגונן. יותם הבין שכדי לעזור להם הוא בעצמו חייב להיות חייל למופת. מפקדיו הבחינו במצוינות האישית שלו, ולאחר שהגיעו התוצאות הגבוהות של המבחן הסוציומטרי, הכריזו עליו בסוף המסלול כחניך מצטיין פלוגתי.

טקס סיום המסלול היה מרגש. הלוחמים הגאים צעדו בסך, מפקד החטיבה סקר את המסדר, וכשהוכרזו ברמקול שמו של יותם כחניך מצטיין פלוגתי הוא התייצב מול מפקד החטיבה, הצדיע וקיבל מידי אהרן את אות הלוחם. סבא וסבתא שהיו בקהל לא הפסיקו לבכות. אולי גם על אמא, שלא זכתה לנכוח במעמד זה. מיקה, חיילת במדי חיל האוויר, לא הפסיקה לצלם ולמחוא כפיים. בתום המסדר רץ יותם לעבר הקהל וחיבק את שלושתם בחום. רק כשנרגע מעט הבחין בשינוי. מיקה הסתפרה. היא קצצה את מחלפותיה הסוררות והחליקה אותן. יותם בהה בה כאילו ראה אותה בפעם הראשונה. הוא הוקסם מיופייה.

המשך השירות של יותם כבר היה צפוי יותר. הוא יצא לקורס מפקדים שבסיומו חזר לבסיס האם כדי לקבל צוות של חיילים חדשים, שהיו אמורים להתחיל מסלול. הוא היה מעורב בבחירת החיילים לצוות שלו, ולפחות בחלק מן המקרים התאפשר לו לבחור חיילים מהסוג שאהב: שקטים, קצת חסרי ביטחון, ממשפחות קשות יום, עולים חדשים. בקיצור, כמו בעבר, הוא קיבץ אליו את "חבורת הזבל".

יותם השקיע בהם את נשמתו והם החזירו לו אהבה וכיצועים מעולים. הוא היה קפדן באימונים, לא ויתר להם על קוצו של נוהל קרב, תרגל אותם שוב ושוב ולימד אותם להרחיב את גבולות היכולת שלהם. לא קל היה להם אתו. הם חרקו שיניים, לפעמים קיללו חרש, לפעמים צעקו שהם לא יכולים יותר. הוא לא ויתר. אבל כשמישהו מהם היה נשבר הוא ידע שחבריו לצוות, ויוותם בראשם, יהיו שם כדי לתת כתף. הוא הדביק אותם בסיסמת הקרב שהמציא: "אני תמיד הולך בראש", היה צועק להם. "כולנו יחד, מחלקה שלוש", היו עונים לו בשאגה אדירה. לא פעם קרה שיוותם העביר את שעות הלילה בדיבור עם חייל שחוהו קשיים מיוחדים, ולמחרת היה מפציע אור חדש בעיני החייל. כשהיה נודע לו על בעיה משפחתית של אחד החיילים היה מערב בכך את מפקדיו ואת מש"קית הת"ש ומזנב בה עד לפתרון הבעיה. פעם אף זכה למילות שבח מצדה. "זה בזכות אמא, היא היתה מש"קית ת"ש בגבעתי", זרק לה והסתלק כדי לא להרחיב בנושא.

בסיום המסלול הגיע יותם לפרשת דרכים. מפקדיו רצו שיצא לקצונה. הוא סירב ודרש להמשיך עם הצוות שלו בפעילות מבצעית. כשלא הועילו שיחות השכנוע והלחצים, נשלח לשיחה עם מפקד החטיבה. נרגש התייצב יותם בלשכתו, התמתח והצדיע. "שב", אמר לו המפקד, "תוריד את הכומתה ותרגיש בנוח". הוא התבונן ביותם במבט בוחן. "עברתי על התיק שלך. הנתונים האישיים שלך מלשכת הגיוס נמוכים יחסית, אבל המציאות מראה שאתה חייל ומפקד למופת, בכל התחומים. אני גאה להיות המפקד שלך. אנשים כמוך הם העתיד של החטיבה, ואולי תוכל יום אחד אפילו לשבת בכיסא שלי. למה אתה מסרב להיות קצין? דבר איתי פתוח, אל תפחד". לכו של יותם אמר לו שהאישי היושב מולו אמין, והוא ענה בכנות: "אני מסוגל להיות קצין, אבל הקצונה לא מתאימה לי. אני לא איש של גינונים, של טקסיות, של שמירת דיסטנס. כל החיים שלי אני נמצא עם אנשים פשוטים. לא מתאים לי להשתייך למעמד הקצינים. אני תמיד ארגיש שם לא בנוח. זה לא המקום שלי. אני שייך לצוות שלי. אם אעזוב אותם עכשיו הם יתפרקו. הם צריכים אותי שם. אחרי מה שעברתי בחיים האישיים שלי, אני לא מוכן לנטוש אותם. אני יודע בדיוק מה מרגיש בן-אדם שנוטשים אותו". יותם השתתק, ונשאר מופתע מהפתיחות שתקפה אותו. גם המפקד שתק. אחרי רגע ארוך אמר לו: "אני מכבד את רצונך. יותר לא נטריד אותך בעניין הקצונה. בהצלחה". יותם קם, חבש את הכומתה והצדיע, לא רק לדרגות אלא לאיש. המפקד קם גם הוא, אך במקום להצדיע לו חזרה ניגש ליותם, טפח על שכמו ואמר לו: "נו, קדימה, חזור לצוות שלך ותספר להם שאתה ממשיך איתם". יותם היה מאושר. הוא השתחרר מן הלחץ ואפילו הרשה לעצמו לומר בחיך: "אתה חייב לי הצדעה, המפקד. תודה".

יותם והצוות שלו המשיכו יחד לפעילות בטחונית שוטפת, קשה, שוחקת ולעתים אף מתסכלת: אבטחת צירים, פשיטות לילה, הגנה על יישובים, מרדפים, תפיסת מחסומים, אימוני קיץ וחורף, וחוזר חלילה. לא קל היה לשמור על רמת כוונות ומוטיבציה גבוהות. יותם השקיע רבות בהעלאת כושר הלחימה של חייליו ובטיפוח המורל שלהם. שאגות

הקרב של "מחלקה שלוש" - הם שמרו את השם גם לאחר סיום המסלול - נשמעו היטב בשעות שונות של היום והלילה. הם נחשבו צוות מעולה וזכו למחמאות על ביצועיהם. בהתאם לכך קיבלו יותר ויותר משימות מורכבות ומסוכנות. יותם עבד קשה, נלחם בחוסר השינה הכרוני, אך האור לא מש מעיניו. ההתמסרות שלו לצוות מילאה אותו בכוחות מחדשים שוב ושוב.

כשפקד המוות את מחלקה שלוש - בנצי החובש נורה על-ידי צלף שהסתתר בקומה העליונה של בית בקצה הכפר - הם לא היו ערוכים לכך. תחושת הכוח שנבעה מן המצוינות שלהם נסכה בהם אשליית חסינות. יותם החדיר לתודעתם שאם יהיו טובים יוכלו להתגבר על הכול. אלא שהפעם גם ידו של יותם קצרה מלהושיע. יותר מכול הוא חש שנכשל בשמירה על חיי פקודו. המפגש עם המשפחה ההרוסה, שביקשה לשמוע פרטים על נסיבות מותו של בנצי, שבר אותו לחלוטין. זמן קצר לאחר מכן הוצאה המחלקה לחופשה של שבוע, ויותם הגיע לבית סבא וסבתא והסתגר בחדרו. רק מיקה שהתה אתו וליטפה את ראשו.

היה לו הרבה זמן לחשוב בשבוע הזה. זכרונות מן העבר עלו בו, תחילה תמונות מעורפלות ודהויות ששיני הזמן נגסו בהן, ובהמשך תוכנות צלולות וחדות שחתכו בבשרו. לפרקים היו אלה פניה של אמא שריצדו מולו, ולפרקים התחלפו אלה בדמות אמו של בנצי המביטה בו ומסרבת להכיר במותו של בנה. יותם הכיר היטב את התחושה. גם הוא סירב להפנים ולהשלים. איך אפשר להשלים? כל כך הרבה מאמצים השקיע כדי לשלוט בחייו, לנצח את המוות, להרחיק אותו, והנה שוב הוא מוטל מוכה ומובס, מול חייליו ובעיקר מול עצמו.

אוצר מילים חדש נגלה לו מאז נהרג בנצי. הוא למד שיש מילים השמורות לשימוש רק בחצר הסגורה של המוות הצבאי, כמו כדי ליצור חיץ ברור בין מוות של קודש לסתם מוות של חול. הרוג צה"ל איננו מת, הוא חלל. הוא לא נהרג ולא נרצח, הוא נפל. יש משפחת השכול הצבאית, ויש משפחת המתים האזרחית. יש חלקה צבאית, ויש בית-קברות כללי.

יש בן שכול, שאביו נפל בעת מילוי תפקידו בצבא, ויש בן שאמו מתה בעת מילוי תפקידה כאם. האם בן שאיבד את אמו, ואביו איבד אותו, איננו בן שכול?

לאחר הזעם באה האימה. יותם הבין שלמרות ניסיונו לזכות בחסינות במשחק האכזר על החיים ועל המוות, הוא עלול להיהרג, כלומר ליפול, בהמשך שירותו הצבאי. אלא שהדבר שהפחיד אותו בהקשר זה לא היה עצם מותו, אלא הפגיעה האנושה שיפגע בקרובים לו: מיקה, סבא וסבתא. הוא הרי הבטיח למיקה שלא ינטוש אותה, שאחרי השירות הצבאי יבנו בית חדש. איך היא תתמודד עם אובדן כזה אחרי שאיבדה את משפחתה? וסבא וסבתא, שכבר קברו את בתם, האם שוב יעמדו מעל קבר פתוח?

כשהבין שלא יוכל לשלוט בשאלת מותו, החליט לעשות סדר בעניין הזה. לפחות כאן יש לו שליטה. רצונו של המת כבודו, ואנשים ממלאים את בקשתו האחרונה. הוא קם מן המיטה, התרחץ, התגלח, לבש בגדים נקיים ואמר שהוא "הולך לסידורים". את הסידור הראשון עשה במשרד הפנים. הוא הוסיף לשמו את שם משפחתה של אמו. מעתה ייקרא שמו ברשומות המדינה יותם מועלם שולץ, ולא יותם שולץ. אחר כך פנה לבית העירייה ונפגש שם עם עורך-הדין גולץ, היועץ המשפטי של העירייה, שהכיר היטב את אמו שעבדה במחלקת הרווחה. הוא קיבל את יותם בסבר פנים יפות, אלא שפניו קדרו ככל שארכה שיחתם. למרות החלחלה שאחזה בו, הבטיח ליותם בסיום הפגישה שימלא את מבוקשו עד הפרט האחרון.

יותם חזר אל צוותו ואל החיים הקשים של פעילות ביטחון שוטף. לא היה לו קל להקים את עצמו מן ההריסות, אך עיניהם הנזקקות של חייליו שציפו למוצא פיו דרבנו אותו לאסוף את כוחותיו. הוא ביצע איתם כמה אימונים שיחזירו אותם לתלם, ולאחר מכן החלו לקבל בהדרגה משימות מבצעיות. הם המשיכו להיות צוות מלוכד, מיומן ומוצלח, אף שמשוהו בחדוות הקרב שלהם הועם.

הזמן רץ. חלפו למעלה משנתיים מאז התגייס יותם לצה"ל. מיקה כבר השתחררה ועבדה בעבודות מזדמנות, בהמתנה לשחרורו. העתיד החל

להסתמן באופק, והם נשאו אליו את עיניהם בתקווה לממש את תוכניותיהם המשותפות, ולשכוח את מאורעות העבר הקשים. אבל להווה היו תוכניות אחרות. מי שתמיד הולך בראש הולך ראשון בקרב שגובה חללים. יותם נהרג במשימה שגרתית של חיפוש אחר מבוקשים. הכול פעל לפי התרגולות. הם הקיפו את הבית בזהירות, בתנועת חיפוי הדדי, קראו ברמקול לדיירים לצאת החוצה, ואחרי שאלה יצאו והורחקו, נכנסו יותם ושלושה לוחמים נוספים לסרוק את הבית. לפי המודיעין שקיבלו, היה חשד סביר שמסתתר בפנים מבוקש חמוש. הם עברו מחדר לחדר במקצוענות כפי שעשו אין-ספור פעמים בעבר. כשנכנסו יותם לחדר הרביעי הבחין בצללית כורעת מתחת לאדן החלון. החושך בחדר הקשה על הראייה, אך כשהתרוממה הצללית נגלו לעיניו של יותם פניו המבוהלות של נער צעיר. מיד לאחר מכן נפתחה אש מן הפינה השנייה של החדר: הלוחמים של יותם פרצו פנימה וחסלו את השניים. כשהתפזר אבק השרפה דיווחו ברשת הקשר: "שני חשודים חוסלו. קרקוד נהרג. אני חוזר: קרקוד נהרג."

כשהגיע צוות המבשרים לביתו של יותם הם מצאו אותו נעול ונטוש. הם ידעו שיותם יתום מאם, אך התקשו לאתר את האב שהתגורר בביתה של ז'קלין. החלה התרוצצות ותוך כדי כך נאלץ הצוות לערב גם שכנים ומקורבים עד שנמצאה הכתובת. הם הגיעו לאבא ומסרו לו את ההודעה. הוא קיבל זאת בפנים חתומות ולא אמר דבר. הוא גם לא הודיע לסבא וסבתא. אליהם ואל מיקה הגיעו בהתחלה קטעי שמועות, ואלה הפכו לבסוף לעובדה קיימת. כשהתפרסמה הידיעה בכלי התקשורת מיהר עורך-הדין גולן, היועץ המשפטי של העירייה, ליצור קשר עם הגורמים המתאימים בצבא והראה להם את הצוואה שיותם הפקיד בידיו.

מכאן התגלגלו הדברים בדיוק כפי שיותם רצה. הלוויה היתה צבאית, אבל הוא נטמן בחלקה אזרחית רגילה. המונים השתתפו בהלווייתו: תושבי העיר, עובדי העירייה, חיילים וקצינים מן החטיבה. מיקה, סבא וסבתא עמדו מחובקים, ספק תומכים ספק נתמכים זה בזה. אבא עמד מרוחק, כמעט מחוץ להמון הגדול שהקיף את הקבר. חיילי צוות שלוש עמדו

במעגל הרוק, צמודים זה לזה, כמו מנסים לסגור את החלל שנפער בתוכם. "אני תמיד הולך בראש", לחש אחד מהם. "כולנו יחד, מחלקה שלוש", ענו לו וגעו בכבי. הרב הצבאי ניהל את הטקס, נורו מטחי הכבוד והקבר הטרי כוסה במרבד של זרי פרחים. "על-פי בקשת המנוח, לא יינשאו הספדים", הודיע הרב לקהל. "תם הטקס". מפקד החטיבה פילס לעצמו מקום אל מול הקבר ואמר בקול רם: "חטיבת גבעתי גאה בך, ואני חייב לך הצדעה, המפקד". במשך דקה ארוכה הצדיע לקבר, ואחר כך ניגש לחבק את חיילי צוות שלוש.

בתום השלושים נגלתה המצבה מעל הקבר. גם כאן, כמו בעבר, התגלעו חילוקי דעות במערכת הביטחון בעניינו של יותם. מצבה צבאית בחלקה אזרחית איננה דבר מקובל. בסופו של דבר הוכרע העניין והוקמה מצבה צבאית. הכיתוב על המצבה נעשה בדיוק על-פי הנחיותיו של יותם: פ"נ יותם מועלם שולץ, חייל ומפקד בחטיבת גבעתי, תאריך עברי ותאריך לועזי של יום הלידה ויום המוות, ת.נ.צ.ב.ה.

תם סיפור חייו ומותו של יותם. החיים נמשכים. חיילי צוות שלוש סיימו את שירותם הצבאי ללא נפגעים נוספים והתפזרו איש לגורלו. הם מוסיפים לפקוד מדי פעם את קברו של יותם. חלק מהם אף מביאים למקום את בנות-הזוג כדי להכיר להן את יותם, האיש והמפקד. סבא נפטר לאחר שנתיים וסבתא שרדה אחריו עוד שלוש שנים. מיקה סיימה תואר ראשון והתקבלה ללימודי תואר שני בפסיכולוגיה קלינית של הילד. שער ראשה צמח פרא.

זר פרחים

זר הפרחים היה מונח על המושב לצדו. הוא ישב ברכב, מהורהר, ושינן את המילים שיגיד לה כשיפגוש אותה. ריחם הנעים של הוורדים התערבב בריחם החריף של ענפי העלים הירוקים, שהוסיפו לזר נפח ונוכחות מרשימה. עטיפת צלופן שקופה, שנאספה בסרט צבעוני מסתלסל, השלימה את המראה החגיגי.

התנועה התנהלה בעצלתיים. היתה זו שעת ערב של יום חמישי גשום. הוא לא מיהר. ברגעים שהתנועה נעצרה לחלוטין היה יכול לראות מבעד לחלון את פניהם חסרות הסבלנות של הנהגים. מבחינתו, כל עכבה לטובה. גם כך נמנע מהחלטה זמן רב כי לא הצליח לגבש את דעתו. זה לא הוגן כלפיה, הוא לא יכול להמשיך ולמסמס את העניין. בכל פעם מצא פנים לכאן ולכאן. אף שערך טבלאות מסודרות של טיעונים בעד ונגד, לא ידע להציב בהן את ערכם הסגולי של המשתנים, ונותר עם רשימות שאינן מובילות לתוצאה מחייבת. איך אפשר לשקלל את חוש ההומור שלה, שתמיד גרם לו לצחוק, ואת הגוף היפה שלה, שתמיד גרם לו לרצות, עם צורת החשיכה שלה, סדר הקדימויות השונה וחוסר הרציונליות, שגרמו למריבות אין קץ שתוצאתן חוסר הסכמה מוחלט, כעס, עלבון וכתף קרה במיטה.

הפקק אפשר לו לחזור ולדמיין את העתיד הקרוב: כיצד יגיע הביתה, יחנה את רכבו במקום המסומן, יעלה ברגל לקומה השלישית, יפתח את

דלת הדירה, ייכנס לסלון המחובר במרחב פתוח לפינת האוכל והמטבח. איפה תהיה כשיפגוש בה? ישובה על הספה מול הטלוויזיה, מגיחה מאחד החדרים ומתייצבת מולו או אולי נשארת בחדר ולא באה לקראתו? ומה תגיד כשתראה את הזר בידיו? שוב שינן את הדברים שיגיד לה. הפעם יהיה החלטי.

כשהגיע הביתה, אחרי שעה, לא פעל כמתוכנן. במקום לעלות ברגל, החליט להשתמש במעלית. הוא לא רצה שנשימתו תהיה קצרה כשיפגוש בה. כשפתח את הדלת היא ישבה על הספה בסלון. הוא נעמד על מקומו. הזר הגדול בידו הסתיר כמעט מחצית מגופו. היא הביטה בו בפליאה, והוא היה יכול לזהות את המתח בפניה, אולי אפילו לנחש את מחשבותיה. ארבע שנים של חיים משותפים משאירים רק פתח צר להפתעות.

מה זה? חשבה. מה זה צריך להיות הזר הזה? הוא מנסה לחזר אחריי כמו פעם? יש לו עדיין אשליות שאפשר להתחיל דף חדש במחברת הזוגית שלנו, שדפיה נתלשו אחד-אחד, או אולי שניים-שניים? אפילו יועץ הנישואים אמר לנו שהקשר בינינו התרוקן, ואולי עדיף שניפרד לשלום. לא, אני לא מאמינה שהזר שהביא נועד להציל את יחסינו. הוא לא טיפש. ואולי הוא רוצה להיפרד כראוי. עם זר פרחים גדול, ואולי אפילו עם זיון חגיגי. הוא מכיר את החולשות שלי. פרחים תמיד עשו אותי רומנטית ושרמנטית. גם בתקופות הרעות שלנו ניסינו מדי פעם לגשר על הפערים שהלכו והעמיקו בעזרת היצמדות גופנית נואשת. אבל אחרי ארבעה חודשים ללא שום מגע פיזי, כבר לא אתן לו לחדור מבעד להגנותי. וגם אם אני מתגעגעת לסקס, זה כבר לא יהיה אתו. לא, יקירי, הזר לא יוביל אותנו למיטה.

ואולי הוא מצא כבר מישהי אחרת. כמה זמן יכול גבר להחזיק מעמד בלי סקס? אולי הוא חוזר עכשיו ממנה, ונותרו לו שרידים של רגשות אשמה על שלא נפרד מאשתו באופן סופי לפני שעבר לאחרת. תמיד הדגיש שחשוב לנהוג באופן ערכי, גם במצבים קשים. והוא באמת איש ערכי, רק שלחיות עם ערכים בלי אהבה זה מתכון לאבדון. אז כנראה שזו משמעות

הזר. ייצרו גבר על ערכיו והוא בא להתנצל. כן, זה מתאים לו.

”בשביל מה הבאת לי זר?” שאלה במרירות.

עכשיו יצא הטקסט ששינן כל הדרך. ”הזר לא בשבילך. נתנו לי אותו היום במסיבת פרדה שערכו לי במשרד. קיבלתי קידום ואני עובר לתפקיד בכיר בחברת האם בסיאטל. רילוקיישן. הודעתי להם שאני עובר לשם לכד, בלעדייך.”

על המשמעות הזו של הזר לא חשבה. אבל, בעצם, למה לא? גם על תלולית קבר טרי מניחים זר פרחים. היא קמה מן הספה ונכנסה לחדר השינה, פתחה את הארון וחיפשה בגד מתאים. היא לא ידעה לאן תלך, אך הרגישה צורך עז לצאת מן הדירה, החוצה. היא פשטה את הטרנינג ונטלה שמלה. כשהרימה את מבטה נתקלה במראה שממנה נשקפה דמותה בחזייה ותחתונים. לא רע, אמרה לעצמה. היא התלבשה, נעלה מגפי עקב ויצאה לסלון. זר הפרחים היה מונח על השיש, ואילו הוא עמד ליד הכיור ומילא מים באגרטל הגדול. היא חצתה את החדר בנקישות עקב רמות, ויצאה מן הדירה. לא היתה לה סבלנות להמתין למעלית. היא ירדה במדרגות במהירות. בקומת הקרקע חלפה בה מחשבה שאולי בחוץ, מתישהו, יחכה שם מישהו בשבילה. ועדיף שלא יחזיק בידו זר פרחים.

הטיול הגדול

בדור של דליה ואיציק הטיול הגדול היה מסע מים לים. לא, לא מסע מן החוף המזרחי לחוף המערבי של ארצות-הברית. איפה הם ואיפה אמריקה. כשהיו בגיל ההתבגרות אמריקה היתה הרבה יותר רחוקה מ-12 שעות טיסה. אמריקה היתה חלום בלתי מושג, משאלת לב שלא נראתה מציאותית אפילו בסינמה, אף שהסרטים התחילו להיות מוקרנים בצבעים טבעיים ולא רק בשחור-לבן. המסע שלהם אז מים לים נערך בחופשת הפסח. חניכי תנועת הנוער צעדו מחוף הים התיכון לחוף ים כנרת, מסע של גאווה בלב, יבלות ברגליים ושירים בגרון. בערך באמצע הדרך, במצפה-הימים, סיפרו להם שביום שבו הראות טובה אפשר לראות בצד אחד את הים התיכון ובצד שני את ים כנרת. הם לא ראו את הימים, אבל האמינו לסיפור. באותם ימים אמונה היתה עדיין ערך חשוב. בעיקר אמונה בדברי המדריכים, שידעו הכול.

והיו עוד מסעות. עלייה למצדה עם שחר בשביל הנחש, מסע להכרת החגור בתחילת הטייונות, מסע כומתה מפרך בן ארבעים קילומטר בסיום מסלול ועוד. לאף אחד מהם לא קראו טיול. טיולים שנתיים היו רק בבית-הספר ובתנועת הנוער, ולאף אחד מהם לא קראו "הטיול הגדול", גם כשהתארכו מאוד. את הביטוי הזה למדו דליה ואיציק שנים רבות מאוחר יותר, כשהבן הבכור שלהם הודיע להם שהוא נוסע לטיול הגדול, טיול חובה אחרי שירות חובה ולפני החובות של הלימודים והמשכנתא.

דליה ואיציק לא עשו שום טיול אחרי שירות החובה שלהם, לא טיול גדול ולא טיול קטן. בימים ההם לא היה זמן ולא היתה יכולת לערוך טיול גדול. אחרי השירות הצבאי היו הולכים לעבוד, צוברים קצת כסף, נרשמים ללימודים, לומדים בלי הפסקות כדי לסיים תואר, לרכוש מקצוע ולהתחיל להתפרנס. על ההורים אין מה לסמוך. בקושי היה להם עבור עצמם. דליה למדה הנהלת חשבונות. אף שבעצם רצתה ללמוד ראיית חשבון, הכריחה אותה המציאות הכלכלית לוותר על לימודים ממושכים. על החלום האמיתי שלה, להיות רופאה, לא העזה אפילו לדבר. דליה היתה עם שתי רגליים עמוק בתוך הקרקע. תחושת המחסור שבה גדלה בבית-הוריה הפכה אותה לאישה נרגנת, תגרנית ולוחמנית. תמיד חיפשה מקורות הכנסה נוספים, ולא התביישה להשתמש בכוח, בחנופה, בעורמה ובכחש כדי להשיג את מבוקשה.

חלומותיה לתהילה ולעושר התנפצו על מזח המציאות, ואת תסכולה היתה שופכת על ראשו של איציק, שהלך והקריח עם השנים ועם העלבונות. מעולם לא הבין מה מצאה בו זאת, חוץ מבן-זוג שנעלב ואינו עולב. בנעוריו עוד היה בעל מראה מצודד. גבוה, שער ארוך וגולש ברוח התקופה, ספורטאי שאהב במיוחד לשחק כדורסל, אף שלא התמיד בקבוצת הכדורסל העירונית. ואולי זה סיפור חיו: מותיר רושם במבט ראשון, נראה טוב ומבטיח, אך אינו מקיים ואינו מממש. דליה חשבה שהיא עושה עסקה טובה. יופי, אם להתבטא בעדינות, לא היה התכונה הבולטת שלה, ואם הצליחה להניח את ידה על בחור שנראה טוב ומחפה על כיעורה, הרי שהרוויחה פעמיים: גם יש לה חבר נאה שבחר בה, וגם גרמה שברון לב למלכת הכיתה שחשקה בו. ואין לך דבר שדליה אוהבת יותר מאשר עסקה הגורמת לה רווח, והפסד וצער לצד השני. פעמים רבות במהלך חייה, גם כשהגיעה להישגים שהיו אמורים לגרום לה סיפוק, נגרעה הנאתה אם לא היה בנמצא מישהו שהפסיד בגין רווחיה.

לא חלף זמן רב מאז נישאו - בגיל צעיר, כמקובל באותם ימים - ודליה הבינה שהעסק שהשקיעה בו את חייה ועתידה אינו נושא פירות כמצופה.

איציק פשוט לא סיפק את הסחורה. הוא היה עצלן למדי, נרפה, בעל שאיפות מצומצמות, ומסתפק בקיום מינימלי. לאוניברסיטה לא הלך, תיכון בקושי סיים, וצינוניו בתעודת הבגרות היו בינוניים בלבד. גם מסלול מקצועי ברור לא היה לו. מבחינתו, כל עבודה שהכניסה כסף כדי לשרוד עוד חודש היתה עבודה שמכבדת את בעליה. הוא עבד לסירוגין כנהג. היו תקופות שבהן הוביל סחורות בקווים ארוכים לכל חלקי הארץ, ותקופות אחרות שבהן הסיע ילדים למוסדות חינוך. איכשהו הצליח לצבור עברות תנועה רבות, שגרמו מדי פעם לשלילת רישיון הנהיגה שלו לתקופות ארוכות. היות שחשש, ובצדק, מתגובותיה הזועמות של דליה היה מנסה להסתיר זאת מפניה. אלא שהדבר רק הביא להכפלת כמות הצרחות ועוצמתן ברגע שהיתה מגלה את האמת. הקול של דליה היה אחד מכלי הנשק הקטלניים שלה. היה בו שילוב מיוחד של עוצמה שהיה בה כדי לקרוע את עור התוף, וצליל מתכתי, שבקע מעומק הסרעפת ועבר עיבוד מאיים ביציאה מגרונה. עיניה, שנדמו אז לחרכי ירי רושפים, השלימו את מחזה האימה. איציק, שמעולם לא ענה לה במצבים אלה, היה מנסה למצוא מפלט, אך ללא הועיל. בלבו קרא לה "הסירנה". קולותיה הזכירו לו צופר אזעקה של אמבולנס בדרך למקום אסון. בסיום מסכת הטרור הזו לא נותר לו אלא להצטרף לאנשי זק"א בחיפוש אחר איבריו המפוזרים.

בשונה מאיציק, דליה עבדה בחריצות שאין לה גבול. היא תמרנה בין שתי משרות מלאות. אחת בבוקר, במחלקת הכספים בעירייה, והשנייה אחר-הצהריים, במשרדו של רואה חשבון מקומי. היא בדתה אין-סוף תירוצים כדי לחפות על שעות שבהן נעדרה ממקום עבודה אחד בזמן ששהתה באחר. בנוסף לשתי המשכורות, היתה לה הכנסה מלקוחות פרטיים שנעזרו בה לצורך הנהלת חשבונות. בעבודות הבית מעולם לא שלחה את ידה. לא, זה היה תפקידו של איציק. פעם בשבוע בערך היה מנקה ניקיון שטחי, שהשאיר את הבית במצב די עלוב, אך לדליה זה לא הפריע. ניקיון לא היה ערך משמעותי בחייה, ובוודאי שלא עלה בדעתה לשלם כסף למנקה. גם על מלאכת הבישול הופקד איציק. הוא דווקא

אהב את ההתעסקות במטבח, ואף היה מנסה מדי פעם תבשילים חדשים - בתנאי שעלות חומרי ההכנה היתה מאפשרת זאת. דליה נהגה לבדוק בסוף כל חודש את פירוט ההוצאות, ואז נותנת באיזיק מבט של תסכול ומתלוננת שאינם מרוויחים די כסף וצריך להצטמצם.

בהפרש של ארבע שנים זה מזה נולדו שני הבנים. כדרכם של בנים, הם היו שובבים ומלאי מרץ. חוסר הסדר בבית לא הפריע לדליה, אך חוסר המשמעת שלהם הוציא אותה מדעתה. היא לא צמצמה את היקף משרותיה בשום שלב, וציפתה מהילדים להתחשב בסדר יומה העמוס ולהתנהג בהתאם: לאכול יפה, ללכת למיטה ולהירדם מיד. הם כמוכּן לא מילאו אחר ציפיותיה, ואז היה מתפתח דו-שיח אלים, שבו היא היתה צורחת את צריחות הסירנה שלה והם, אחוזי אימה, היו גועים בכי. לא פעם גם איבדה את עשתונותיה והפליאה בזאטוטים את מכותיה. מכה וצורחת, צורחת וכוכה, עד שנתערבבו קולות הבכי אלה באלה. איזיק לא העז להתקרב לשטח האש. קפוא וכואב היה מאזין לקולות ממרחק של חדר או שניים, נושך שפתיים וזועם, בעיקר על חוסר האונים שלו. פעם הטיח ראשו בקיר עד זוב דם.

שמונה שנים לאחר שנישאו פרץ ביניהם המשבר הגדול שכמעט וגרם לפירוד. באופן לא מפתיע הרקע לסכסוך היה עניינים כספיים. אי-יציבותו התעסוקתית ומבטי הזלזול של אשתו, שלא הפסיקה להזכיר לו שהם חיים בזכות משכורותיה, הביאו את איזיק להתפתות להיכנס לעסק של חבר - מסעדה קטנה של המבורגרים. הוא ידע שדליה תטיל וטו על כל הצעה שיש בה סיכון, אך הוא לא הצליח להתגבר על תשוקתו להרוויח כסף ולשקם את מעמדו בעיניה. בלי לשתף אותה לווה סכום כסף מאחותו, ורק לאחר שנחתמו כל הניירות והוא קנה את חלקו והפך לשותף בעסק, סיפר על כך לדליה. הפעם - מעוצמת ההלם - נעתקו המילים מפיה. איזיק הסביר לה שוב ושוב עד כמה העסק פשוט: ההוצאות אינן גדולות, המיקום מצוין, הקליינטים רבים, וגם הסכום שהשקיע קטן יחסית לרווחים הצפויים. דליה נתרצתה. המחשבה על הכסף הגדול השתיקה אותה. מה גם

שזה זמן מה טוותה בסתר תוכנית לרכוש דירה, ולהפסיק לשלם שכירות לבעל הבית השנוא עליה.

וכך הפך איציק לבעל עסק. בחלוקת העבודה בינו ובין שותפו נקבע שאיציק יהיה אחראי על כל מה שקשור למטבח, והשותף יהיה אחראי לכספים ולספקים. איציק היה מאושר. הוא עבד בחריצות במטבח וסמך בעיניים עצומות על שותפו. כשפקח את עיניו - מצא את עצמו בחוב של מאה אלף שקלים לבנק. הוא יצא מן העסק בשן ועין, והשאיר שם את הסכום שלווה מאחותו. אקורד הסיום של עסק הביש היה שומה שקיבל בגובה שבעים אלף שקלים, לאחר שביקורת של מס הכנסה פסלה את ספרי הנהלת החשבונות של העסק. איציק קרס. לא היו לו כוחות לניהול המשבר. גם הפעם לא צרחה דליה, אך איציק חש את המשטמה והבוז שרחשה לו. דליה אגרה כוחות לטיפול במצב. הוא לא ידע כיצד עלה בידה לעשות זאת, אך היא חילצה אותם מן המשבר. יום שלם ישבה מול פקיד השומה, בוכה, מתחנפת, מתחננת, מתמקחת, הורגת בהבל פה את הוריה החיים, ונשבעת בילד שלה, שלצורך העניין לוקה באפילפסיה. לו חשה שהוא מעוניין היתה אף מציעה לו אתנן. בסופו של דבר הוקטנה השומה לעשרים אלף שקל, ואלה חולקו ל-18 תשלומים חודשיים. אחר כך נפנתה לטפל בשותף שלו לשעבר. איציק לא בדיוק ידע מה התרחש שם, אבל השותף יצא מן הפגישה עם דליה בפנים חיוורות והסכים להחזיר את הסכום שהשקיע איציק בעסק. בסכום שקיבלה ממנו סגרה דליה את החוב לבנק. לאחותו של איציק הבטיחה שבכוא היום תחזיר לה את הכסף.

בתום המאורעות לא דיברה דליה עם איציק במשך ארבעה חודשים, היא חלפה על פניו כאילו לא היה קיים. הוא מצדו התהלך בבית כצל של עצמו. לבסוף אמרה לו בקול שקט שהקפיא את הדם בעורקיו: "אם אתה לא מוצא עבודה בתוך חודש, אני מתגרשת ממך". איציק הבין שהיא רצינית ומצא עבודה כאיש ביטחון בקניון. בוש ונכלם היה עומד שם ומפשפש בתיקיהם של אנשים שהכירו אותו. לשמחתו, לאחר כמה חודשים הועבר לתפקיד אדמיניסטרטיבי בחברת האבטחה, שם התמיד במשך שנים רבות.

משכורתו היתה נמוכה יחסית, אך פיצתה על כך תחושת השייכות למקום והקביעות שזכה לה. עם הזמן חזרו יחסיו עם דליה למסלולם הרגיל, וכך גם הזעם שלה כלפיו.

קביעותו של איציק בעבודה חיזקה את החלטתה של דליה לרכוש דירה. כשדיברה אתו על כך הביט בה בתדהמה מהולה בהערצה. הוא תמה מנין יגייסו את הכסף, ועם זאת לא היה יכול שלא לחוש הערכה לאישה הזאת, ששום דבר לא עמד בדרכה. ממה היא עשויה? חשב, מאיפה היא שואבת את הכוחות האלה? ואולי בכל זאת שפר עליו גורלו שהיא אתו? על כל פנים, במקרה שלה, עדיף שהיא בצד שלו מאשר נגדו. גדולים וחזקים ממנו לא עמדו מולה. הוא שיתף פעולה עם תוכניתה של דליה. כאילו שהיתה לו בררה אחרת. התברר שבמהלך השנים היא חסכה מדי חודש משכורת אחת שלמה. איציק, שמעולם לא היה בקיא בחשבונות, לא ידע על כך ולא הרגיש בזאת. בנוסף על כך היא הצליחה לשכנע את הוריה לתת לה בחייהם את חלקה בדירתם, דירה שהיתה אמורה לרשת בבוא הזמן יחד עם שני אחיה. סכום זה בנוסף על הסכום שחסכה הספיק לתשלום ראשון עבור הדירה, ועל השאר לקחו משכנתה.

וכך רכשו דליה ואיציק דירה משלהם. איציק הכיר לה תודה, ואף היא ריככה את תגובותיה אליו. משהו בה נרגע מעט, לפחות למראית עין. השנים חלפו ללא אירועים יוצאי דופן. הילדים גדלו. בכורם סיים את שירותו הצבאי, ונסע לטיול הגדול בהודו. לאחר שנה חזר מלא רוחניות, וזו התנתבה לתהליך מזורז של חזרה בתשובה והתחרדות. דליה ואיציק לא הבינו איך קרה הדבר. הם הרי היו אתאיסטים גמורים, אפילו סמלים כמו צום יום כיפור ומצות בפסח לא כיבדו. בנם הלך והתרחק מהם עד כדי התנכרות. הוא נשא אישה דתיה בשידוך, עבר לישיבה בירושלים ושם בילה ימים וילות בלימוד תורה, תפילות וצומות. דליה לא דיברה על כך מעולם, ואיציק לא ידע דבר על תחושותיה בעניין זה. הוא מצדו היה קשור יותר לבנו, וניסה לשמור אתו על קשר, אך נענה בסירוב. גם הבן השני לא האריך ימים בבית. בגיל 23 נסע לאזור נידח באוסטרליה,

הקים שם חווה חקלאית לגידול פרחים וחי בפשטות. אמנם הוא לא ניתק את הקשר עם הוריו, אך הריחוק הגאוגרפי והבידוד שבו חי הביאו באופן טבעי להתרופפות הקשר.

בלי להרגיש דליה ואיציק הגיעו לגיל פרישה. איציק, המבוגר ממנה בשנתיים, היה הראשון לפרוש. הוא הזדקן משהו עם השנים. תרמו לכך השגרה המיידית בעבודה ובעיות בריאות; בעשר השנים האחרונות נזקק לתרופות נגד לחץ דם וכולסטרול גבוהים, וכיחוד הציקו לו בקביעות כאבים בכתף, ששום טיפול לא הצליח להעבירם. עם יציאתו לגמלאות שמח על האפשרות להתבטל, לקרוא בשקט את החינמון היומי ולנסות תבשילים חדשים במטבח. היתה לו אפילו מחשבה להירשם לקורס בישול, אך דליה שכנעה אותו שאפשר ללמוד הכול דרך האינטרנט, חינם אין כסף. רק הניתוק והריחוק מילדיו העיבו על שמחתו. בכורו הירושלמי, שמילא אחר מצוות פרו ורבו באדיקות, ובעזרת השם הפך ליצרן ילדים סדרתי, מנע ממנו קשר עם הנכדים. ואילו בנו האוסטרלי, טיפוס עגמומי ומופנם, שהסתדר עם פרחים אך לא עם נשים, נשאר רווק.

כשהגיע זמנה של דליה לפרוש הופר השקט היחסי ששרר ביניהם. המתח החל להצטבר כבר שנה לפני פרישתה. כצפוי, היא לא ויתרה על מאבק עיקש עם מעסיקיה לשיפור תנאי פרישתה. היא למדה את החומר המשפטי הקשור לחוקי העבודה והפרישה, רתמה את ועד העובדים ואת ההסתדרות והמציאה שפע של תעודות רפואיות המעידות על נזקים שלכאורה נגרמו לה עקב עבודתה. כשכבר עשתה פה ושם אתנחתא קלה במאבקה, היתה מנצלת את הזמן כדי לשפוך קיתונות של זעם על ראשו הקירח של איציק. טענותיה היו שהיא זו שנלחמת כדי להבטיח את עתידם הכלכלי לעת זקנה, בעוד הוא, הבטלן, פרש ממקום עבודתו עם פנסיה זעומה, שלא תספיק להם אפילו ללחם ולמים.

בסופו של דבר פרשה ורק חלק מתאוותה בידה. אחוזי נכות לא קיבלה, אבל תשלומי הפנסיה שלה הוגדלו. המלחמה נגמרה והשקט של הפרישה חיכה לה, מפחיד ונטול יעדי תקיפה. כמה כבר אפשר להתנחם בהתעללות

באיציק? הוא הרי יריב לא ראוי, אפילו לא נלחם. מטרות אחרות לא נראו באופק. ומה עושים עם הזמן שעובר כל כך לאט? עושים חשבון נפש. משפסק המרוץ האיץ-סופי שלה, לא יכלה שלא להבחין בחד-ממדיות של חייה: מאבקי קיום, ותו לא. היו אלה חיים נטולי נהנתנות, ללא שמץ של התפנקות או תקופות של קלות דעת, ועל תענוגות הגוף והנפש אין בכלל מה לדבר. תמיד עשתה לביתה, מתי תעשה לעצמה? בפעם הראשונה בחייה חשה דיכאון צרוף, מעין אבלות על השנים שהחמיצה וחשש שמא תמות בלי שחוותה הנאה לשמה, הנאה שלה ועבורה.

דליה רקמה תוכנית שנועדה לפצות אותה על השנים האבודות. כדי לצמצם עד כמה שאפשר את שהותה בבית הריק לצדו של איציק חסר המעש, נרשמה למספר מסגרות של לימודי ארץ-ישראל. היא העדיפה תוכניות שהחומר העיוני בהן מצומצם והלמידה המעשית בשטח מרובה. במשך יומיים עד שלושה בשבוע השתתפה בסיוורים ברכב או ברגל. היא גילתה את ההנאה שבהגעה למקומות חדשים, ונתנה לסקרנותה הטבעית להוביל אותה. היא פגשה באותם סיוורים ולימודים אנשים מעניינים, רבים מהם בני-גילה, ואף היתה שוקעת בשיחות שלשם שינוי לא היו למטרות רווח כלשהו. בעיקר אהבה את המפגש עם אנשי המקום באתרים שהגיעו אליהם. היות שבושה לא היתה רגש שהכירה, היא הצליחה לדובב אותם בכל נושא שעניין אותה. איציק הרגיש שהיא מחפשת ריגושים מחוץ לבית, אך הדבר לא הטריד אותו במיוחד. ממילא היה רגיל כל השנים להיעדרותה מן הבית. ובכלל, כל עוד היא רחוקה, ואפילו נראה שהיא נהנית, יש לו שקט מן הסירנה.

שלב נוסף בתוכנית הפיצויים שלה היה כניסתה לעולם ריקודי הבטן. כשאיציק שמע על כך ממנה לראשונה, הוא לא היה מסוגל לשלוט בצחוקו, אף שהסתכן בתגובה הולמת, תרתי-משמע. דליה וריקודי בטן. "מה עוד?" שאל אותה, "לא אתפלא אם תספרי לי שהרב עובדיה מקפץ בדיסקו, פוטיץ בצעד תימני ואחמדינג'אד רוקד הורה!" דליה הביטה בו בכוז: "תמיד ידעתי שאתה עצלן ונצלן, אבל לא ידעתי שאתה גם מפגר שלא מסוגל לפרגן".

תגובתו של איציק לא ריפתה את ידיה ולא את מותניה. הנאה גדולה הפיקה דליה מריקודי הבטן. היא נתנה דרור לגופה ולנפש. כשעטתה את בגד הריקוד הנוצץ, וענטזה את עצמה לדעת בערפול חושים חשה שהיא מגשימה משאלת ילדות אבודה. היא שקעה לתוך המוזיקה הקצבית, נענעה את ירכיה והקפיצה את בטנה הגדולה. לימים, כאשר הזמנה להופיע במסיבת יום הולדת של גבר עשיר שחגג חמישים, הרגישה שהיא על גג העולם. לאחר מעשה היה גם נחמד לספור את השטרות האדומים שתחבו לה בזמן שחוללה מול פניהם המיוזעות.

כל אלה היו רק סימנים מקדימים לתוכנית האולטימטיבית שרקחה דליה, תוכנית הטיוול הגדול. טיוול בעולם עם כרטיס פתוח, ללא הגדרות ספציפיות של זמן ומקום, עם תרמיל על הגב וחופש. חופש גדול לעשות מה שרוצים, איפה שרוצים וכמה שרוצים. המושג "חופש גדול" לא הסתדר לה עם המונח "איציק". כמה רצתה לעשות את הטיוול הגדול בלעדיו, אבל בכל זאת לא העזה ללכת עם העניין עד הסוף. אפילו לה לא היה האומץ לעשות טיוול כזה לבד. אישה בת 65 שמסתובבת בגפה במקומות שונים ומשונים עלולה להיות טרף קל לאנשים רעים. אחרי שפסלה את הרעיון לנסוע לטיוול עם חברה, התיישבה מול איציק ואמרה לו שיש לה תוכנית לטיוול גדול בעולם למשך כשנה. איציק התחלחל. הוא ידע שאצל דליה תוכנית אינה מצע לדיון, אלא רשימת מטלות לביצוע.

וזאת היתה התוכנית לביצוע: הם ייסעו לטיוול הגדול עם כרטיס פתוח לתקופה של תשעה חודשים עד שנה, בהתאם להתפתחויות. את הכרטיסים ירכשו מראש במסגרת דילים זולים. זמן יש להם בשפע, ולכן אין מניעה לטוס במסלולים ארוכים יותר, ולא בטיסות ישירות, כדי לחסוך בעלות הכרטיסים. היעדים יהיו מדינות זולות במיוחד, כמו בוליביה ופרו. הם יטיילו כמו תרמילאים אמיתיים, באוטובוסים ובטרמפים, יאכלו בגרוש וילוונו בלירה. זמן השעות בכל אתר לא ייקבע מראש, אלא בהתאם לרצונם. את הכסף לטיוול ייקחו מהשכרת דירתם המרוהטת לדייר, שיהיה מוכן להתפנות בהתראה של חודש. לפי חישוביה, הדבר אמור לכסות את

ההוצאות, ואולי אפילו להשאיר אותם ברווח מסוים. מובן שאם יזדקקו לכסף נוסף, יוכלו למשוך מתשלומי הפנסיה שלהם, שימשיכו להיכנס מדי חודש, אם כי היא בטוחה שלא יזדקקו לכך. המועד המתוכנן לתחילת הטיוול יהיה בסתיו, אז מתחיל האביב בחצי כדור הדרומי.

איציק הביט בה המום. היא שטחה את תוכניתה בשקט, כאילו היא מכתיבה לו רשימת קניות במכולת. הוא התגעגע לסירנה. בזמן הסירנה סובלים, אבל אחר כך יש שקט. עכשיו היא מדברת בשקט, אבל הראש שלו מתפוצץ מאימה. הוא לא שלט במילים: "את מטורפת. כל החיים שלך היית מטורפת. את חושבת שזה סיור למיטיבי לכת בנחל עמוד? את מעוניינת בריקודי בטן בגלל קלקול קיבה בטיטיקקה? ומה איתי? את חושבת שאני מסוגל לישון בכלבייה ולסחוב מוצ'ילה כבדה על הכתף הכואבת שלי?" דליה הביטה בו במבט מזרה אימים: "כן, אני מטורפת. אני מטורפת שסחבתי אותך על הגב הכואב שלי כל השנים. תקשיב לי, ותקשיב לי טוב, כל החיים עשיתי בשבילך ובשביל הבית. עכשיו תורך לעשות בשבילי, אפילו אם זה לא נוח לך, בטלן, ואפילו אם כואבת לך הכתף העדינה. הבנת אותי?"

"אני לא נוסע", ענה לה ויצא מן החדר.

באמצע ספטמבר, בשעת לילה מאוחרת, עלו איציק ודליה לטיסת השכר בדרך לתחנה הראשונה במסע הארוך והפתלתל שלהם לדרום אמריקה. דליה היתה נרגשת ואיציק בלע שני כדורים נגד כאבים. אחרי מסע שנמשך שלושה ימים הגיעו ללה פז, בירת בוליביה. העיר אפפה אותם בחוויה מסוג שלא הכירו. איציק היה המום, דליה חגגה. ההמולה היתה עצומה. עושר של צבעים, עוני של אנשים מוזרים, שונים, מזכרות ועוד מזכרות ונחיל רוכלים טורדני שאינו ניתן לגירוש ואינו מרפה. הם מצאו מקלט בהוספדחה מקומי, שאפילו בקריטריונים הנמוכים של איציק ודליה היה מלוכלך. אחרי שישנו והתרעננו בזרזיף המים במקלחת, החלו לתור את העיר. מזג האוויר היה קריר. דליה קנתה סריג מצמר אלפקה והתעטפה בו, ואיציק מצא פליז מחמם בחנות של "איציק", תופר פליזים מקומי, שלמרות

שמו לא היה ישראלי ואפילו לא יהודי. אבל בשביל הישראלים שצובאים על חנותו ומזמינים פליזים בכמויות מסחריות, הוא מוכן אפילו להיקרא איציק. דליה קיבלה אישוש מוחלט להערכותיה הכלכליות. המחירים היו נמוכים ברמה שגרמה לה להגיר ריר של חמדנות. לשיא השיאים הגיעה בשוק אלטו. "אני לא מאמינה", מלמלה שוב ושוב, "בכסף שלנו בישראל אני יכולה לקנות את כל לה פז, ועוד יישאר לי עודף".

אחרי שמיצו את העיר יצאו לדרך כדי לראות את הטבע. האוטובוסים היו מזעזעים אך זולים. לדליה זה לא הפריע. איציק סיגל לעצמו התנהלות אדישה ואטית, שהשתלבה היטב בנוף המקומי. את "דרך המוות" חששו לעשות, אך לא ויתרו על סלאר דה אויוני, מדבר המלח של אויוני, ועל אגם טיטיקקה, כשמו כן לא הוא, מקום יפה ופסטורלי. נראה שהחודש הראשון למסעם המשותף עבר בשלום, ואיציק היה יכול לפלוט אנחת רווחה ולומר לעצמו: "היה יכול להיות יותר גרוע".

והוא צדק. מאגם טיטיקקה המשיכו לפרו. למרות המידע המקדים שהיה בידיהם, על מקום רווי אתרים נפלאים, הגיע איציק לפרו במצב רוח עכור. הוא התקשה להסביר לעצמו את פשר הנפילה שחוה במעבר מבוליביה לפרו. אולי הרגיש שמיצה, וההמשך נראה לו מיותר וחוזר על עצמו; אולי התעיף ורצה לנוח בשקט במיטה שלו בישראל; אולי הכאבים בכתפו נעשו תכופים ומציקים יותר; ואולי כי לא היה בנוי להתמיד במאמצים לאורך זמן, גם לא בטיולים ארוכים. דליה, שחשה ברפיון שפקד אותו, ניסתה בתחילה להיות סבלנית. כנראה שמשוהו מאורך הרוח של המקומיים דבק בה. אך משנמשך המצב ואיציק נשאר באכסניה וסירב לצאת אתה לסוירים קרובים, ועל אחת כמה וכמה לטיולים ארוכים, הפעילה את הסירנה. בצרחות מהולות בבכי הטיחה בו שהוא רוצה להרוס את הדבר הכי טוב שקרה לה בחיים, שהוא אגואיסט ומניאק, שלא אכפת לו ממנה, ושהיא מקללת את היום שבו הכירה אותו, ועוד יותר את היום שבו התחתנה אתו.

במצב עניינים זה היתה הופעתו של ד"ר סמי מורפורגו נס משמים, אחד מן הנסים שקורים בתרבות המקומית כעניין של יום-יום. ד"ר מורפורגו, "תקראו לי סמי בבקשה", היה רופא ישראלי, גרוש בן 65, שפרש מעבודתו בבית-החולים ומהקליניקה הפרטית המשגשגת שלו, והחליט להעביר את שארית חייו, כל עוד בריאותו תאפשר לו זאת, בטיולים בעולם. היות שצבר ממון רב במשך שנות עבודתו כרופא, היה יכול להרשות זאת לעצמו, ואפילו ברווחה. דליה וסמי נדבקו זה לזה כמוצאי שלל רב. שניהם נזקקו לבן-זוג שיחגוג אתם את החופש הגדול של הטיול הגדול. בתחילה עוד נשמר המשולש. מדי פעם הצליחו לשכנע את איציק להצטרף אליהם, אך עם הזמן העדיפו הצדדים את ההפרדה. איציק נשאר באכסניה, ודליה וסמי היו מטיילים יחד. תחילה טיולים של יום-יומיים, ובהמשך טיולים ארוכים שנמשכו שבוע ויותר.

למרות ההקלה שחש בהיעדר הסירנה, פעמוני האזעקה הפנימיים של איציק בישרו לו רעות. אולי היה נרפה ומדוכא, אך לא טיפש. הוא תיאר לעצמו שבטיוליהם הארוכים של סמי ודליה קורים דברים שהם מעבר לחברות במסע. יותר משהצטער על אוכדן אשתו, שאותה כנראה ממילא איבד מזמן, הלמה בו הפגיעה בכבודו. חודשיים הצליח איכשהו להחזיק מעמד, עד שנקרתה בדרכו ההזדמנות לשים קץ למצב. דווקא דליה עזרה לו בכך. "סמי ואני חשבנו לנסוע מכאן לגוואטמלה. מה דעתך?" איציק הביט בה במשטמה. "לכי תודייני, את והסמי שלך. אני חוזר הביתה".

למחרת צרר את חפציו במוצ'ילה, עלה על אוטובוס ונסע לקוסקו. ארבעה שבועות שהה איציק בקוסקו. מיד עם הגעתו למקום שלח מייל לדרייר ששכר את דירתם בארץ וביקש ממנו להתפנות בהקדם האפשרי. לאחר יומיים השיב לו הדרייר שיתפנה בעוד חודש. לאחר מכן פנה איציק לסוכנות נסיעות מקומית כדי לארגן לו מסלול טיסה ארצה במועד סמוך לתאריך פינוי הדירה. רק לאחר שהסדיר את סוגיית חזרתו לארץ, התפנה איציק לקוסקו. העיר היתה תחנת מעבר אידאלית בדרך ארצה, קולוניאלי ישראלית קולנית בדרום אמריקה. נוכחותם של הישראלים בלטה בכל

פינה: שלטי חוצות בעברית, בתי-עסק בעלי שמות ישראליים, מסעדות כשרות כמו "נרגילה", "הרצל", "נעמי", שבהן מגישים חומס, בורקס, שווארמה ואפילו גבינת קוטג' וקפה "עלית". גם המקומיים דיברו עברית בסיסית. איציק התנפל על המזון בערגה שהבהירה לו עד כמה הוא רוצה הביתה. עכשיו, במרחק בטוח מן הסירנה, היה יכול לתת דרור לתחושתו הבסיסית: הוא נגרר למסע הזוגי הזה באונס, ואפילו אם אשתו שוככת עכשיו עם אחר, הוא מוכן לשלם את המחיר הזה בשביל לחזור הביתה, לבד, מתוך בחירה.

יום לאחר מכן עבר איציק מן האכסניה המלוכלכת ששהה בה בימים הראשונים בקוסקו למלון קטן ונקי במרכז העיר. ארבעים שקל יותר ללילה, מחיר כפול מזה ששילם באכסניה, נראה לו מחיר הוגן עבור הרגשה טובה. דליה היתה עוקרת לו עין על בזבזנות שכזו, חשב לעצמו בעליצות. הוא ישב בבית-קפה נחמד בפלאזה דה ארמאס, הביט בפרחים הצבעוניים שמילאו את הכיכר והזמין קפהסיטו. "איזו חוצפה", היתה דליה אומרת לו ישבה לצדו. "יכולת להרתיח לעצמך קפה בחדר, חינם אין כסף". הוא הזמין גם אמפנדס.

ימים מספר לאחר מכן נסע למאצ'ו פיצ'ו הסמוכה. הוא ישב במרומי ההר, שמכינה דקה של עננים קלים כיסתה חלקית את העיר העתיקה, שאף שננטשה לפני דורות, נראתה כאילו זה עתה עזובה תושביה הקדומים. הוא השקיף על העיר כמהופנט. היא נראתה לו כמו הנצח, כאילו תמיד היתה שם ולעולם תמשיך להתקיים. סמל של תרבות רחוקה, נעלמה, שתושביה החכמים ידעו ליצור נפלאות ולנבא עתידות. מצד אחד נתגמדו חייו מול גדלות המקום, ומצד אחר חש את עצמו כחוליה בשרשרת אנושית רבת דורות. ואולי דווקא משום כך צריך שחיו, לפחות בחלקם האחרון, יהיו קצת שונים, אולי טובים יותר. בירידתו מן ההר הבין את ערגתה של דליה לעשות משהו אחר עם חייה לקראת סופם. הוא לא רצה להיות חלק מחייה החדשים, אך נתן לה את ברכת הדרך. הוא כבר לא ילמד לרקוד סלסה, אבל זכותה לרקוד ריקודי בטן.

בסוף-השבוע השני לשהותו בקוסקו מצא את עצמו איציק, לראשונה בחייו, מבלה במחיצתם של אנשים דתיים. כזכור, איציק היה אפיקורס גמור. לא היה לו בחייו שום קשר לדת. רק בלית ברירה התחתן בטקס יהודי; בזמנו פשוט לא היתה אפשרות אחרת. הוא ראה באנשים דתיים עובדי אלילים, בורים נבערים המאמינים באמונות טפלות. אף-על-פי כן, מסיבה שלא ידע להסבירה לעצמו, נעתר להזמנה של בחור צעיר שפגש במלון והגיע לארוחת ליל שבת במתחם חב"ד. הוא מצא שם קבוצה גדולה של צעירים ישראלים חילונים שהסבו לשולחנות ערוכים, שעליהם הונחו חלה, יין וסעודת שבת כשרה. שליחי חב"ד ניצחו על הברכות, על הזמירות ועל חלוקת מנות האוכל. במקום שרתה אווירה של חברותא טבעית, לא מאולצת, נעימה וחמה. בתום הארוחה נעמד בראש השולחן איש דתי מזוקן, שאיציק לא קלט את תוארו, אך קלט היטב את דבר התורה שנשא. הוא דיבר על הדיבר החמישי "כבד את אביך ואת אמך" והציג את הקשר שלו לפסוק מספר משלי: "חנוך לנער על-פי דרכו". ברגע שהמזוקן פתח את פיו החלו לרצד מול עיניו של איציק פניהם של בניו. האם חייבים בניו לכבדו, אף שעמד מגד בזמן שאלה ספגו מאמם מטחים של עלבונות ומכות? ובנו בכורו, החוזר בתשובה, האם חנך לו על-פי דרכו וכיבד את בחירותיו, או רק ביקר אותו ובז לו, עד שזה ניתק ממנו ואבד לו? איציק חזר לחדרו במלון נסער ומבולבל. הנה בא איש מן הדתיים, שתמיד נחשבו בעיניו עובדי אלילים חשוכים, פקח את עיניו, ואילץ אותו לראות את המציאות באור מלא.

שבועיים אחר כך, בשעת צהריים מאוחרת, נחת איציק בישראל. הוא היה עייף ורצוף מן הדרך הארוכה שבה היטלטל שלושה ימים, וכתפו הציקה לו. בדרך הביתה, כמושב האחורי של המונית שהרשה לעצמו לקחת ("סע ברכבת", היתה ודאי אומרת לו) החל להתחבר מחדש לנוף המוכר שנראה לו זר. חלון המונית הסגור חצץ בינו ובין קולות הדרך, אך החדיר פנימה את האור הישראלי המוכר. עם כניסתו הביתה חש שהגיע לארץ המובטחת, אך טרם שב אליה ממש. הוא הניח את תרמילו ליד דלת

הכניסה, התפשט והשתרע על המיטה בחדר השינה. כשהתעורר היתה השמש ברום השמים של יום המחרת.

לאחר ימים מספר חש איציק שהוא צריך להשליט סדר בבית המוזנח. גם טרם הנסיעה לא היה הבית מצוחצח, אך לאחר שהדייר הזמני התפנה המצב כבר היה בלתי נסבל. לא רק שהדייר לא ניקה אחריו, הוא אף הותיר סימני נטישה של ברגים חשופים בקירות החדרים ובאמבטיה. איציק ניסה לסדר את הדברים כמיטב יכולתו, אך לכלל ניקיון יסודי שימגר את הטינופת לא הצליח להגיע. בצר לו, בפעם הראשונה בהיסטוריה של דליה ואיציק, החל לחפש מנקה בתשלום. איציק ידע שבנוכחות דליה היתה היוזמה הזו מסוכלת מיד. היו לה הרבה עקרונות כספיים, ולא לשכור שירותי ניקיון היה אחד מהם. לשלם למנקה במקום שאיציק יבצע את העבודה היה ממש חציית קו אדום מבחינתה, עילה למלחמה על החיים ועל המוות, המוות של איציק. אולי בגלל זה התקשה למצוא מנקה. אחרי שבועיים נזכר בברטה, שכנה שגרה בבלוק ממול. הוא לא ידע אם היא גרושה או אלמנה, אבל זכר שהיא גידלה את שתי בנותיה בגפה, ללא נוכחות של גבר ברקע. ברטה התפרנסה מניקוי בתים. בכל יום, שישה ימים בשבוע, היתה מנקה שני בתים, אחד בבוקר ואחד אחר הצהריים. חריצותה והתמדתה אפשרו לה לפרנס את בנותיה בכבוד ולספק להן את כל צורכיהן. הן גדלו לתפארת, רכשו השכלה גבוהה ופיתחו קריירות מצליחות. שתיהן התחתנו והביאו לברטה חמישה נכדים. ברטה, שמבנה גופה היה רחב, שמחה תמיד לספר לכל מי שרק היה מוכן לשמוע שהיא מתרחבת מגאוה בבנות ומשמינה מנחת מהנכדים.

לא בקלות נעתרה ברטה לבקשתו של איציק לנקות את דירתו. ידיה היו מלאות בעבודה, ולא אישה כברטה תנטוש לקוחה קבועה ותגרום לה מפח נפש. היא לא הכירה מקרוב את איציק, אף שגרו בשכנות שנים רבות. עם זאת, היתה ערה לרכילות השכונתית שאיציק ודליה נסעו יחד לחו"ל, ואיציק חזר לבד. כשהוסיף להפציר בה, ניאותה לבוא ולראות במה מדובר. היא נדהמה ממצב הדירה. "המקום הזה נראה כמו אחרי פוגרום", אמרה

לו בהשתאות. "סליחה שאני שואלת, דליה יודעת איך נראית הדירה?" איציק התיישב מובס על כיסא במטבח ולפת את ראשו. "היא לא יודעת וגם לא תדע. היא לא גרה כאן יותר. רק אני, ואני לא מצליח לארגן את הדירה הזאת." ברטה ניגבה כיסא שעמד במטבח והתיישרה מול איציק. רגשותיה האמהיים נתעוררו בה. "אני אעזור לך. לאט-לאט. הדירה הזו צריכה ניקיון יסודי של כמה ימי עבודה. אני אבוא בכל פעם שאוכל ואנקה אותה חלקים-חלקים. אתה תשמור שכל חלק שניקיתי ימשיך להיות נקי, עד שנחזיר את הדירה למצב נורמלי". איציק הרים את ראשו. "תודה, ברטה, את אישה טובה".

וברטה אכן היתה אישה טובה לאיציק. מה שהחל כמבצע ניקיון משותף המשיך והתפתח ליחסים שנרקמו חלקים-חלקים, חדר אחר חדר, עד שנתמלאו חדרי הלב. ביום הראשון שבו התייצבה לעבודה ביקש ממנה איציק שתרשה לו לעזור לה במלאכת הניקיון. הוא אמר לה שאינו מתכוון לחסוך בכך כסף, והוא ישלם לה בעין יפה, אלא שמאחר שהיה לו חלק בהרס הוא חש צורך להיות שותף פעיל בשיקום. היא חייכה אליו חיוך גדול ואמרה: "גברים יודעים להרוס וללכלך. אני מופתעת שאתה רוצה לשקם ולנקות. בוא נראה מה אתה שווה". בניצוחה של ברטה, התברר שהם צוות לעניין. היא הובילה, הכתיבה את סדר העבודה, נתנה לו מטלות מוגדרות ובדקה שהן בוצעו כהלכה. הוא עזר לה בהזזת רהיטים כבדים, הביא לה את חומרי הניקוי, ניקה במקומות שהיה לה קשה להגיע. בהפסקה הכין לשניהם קפה שחור, פרס לה מן העוגה שאפה וגרם לה מבוכה כשהביט לתוך עיניה הטובות.

בסיום מלאכת השיקום הזמין איציק את ברטה לארוחת ליל שבת חגיגית בבית הנקי. הוא בישל את כל המנות בעצמו, והרשה לה להביא רק את הקינוח. על השולחן שכוסה במפה לבנה דלקו נרות ואורם השתקף בכלים הנאים. איציק, לבוש בסינר, פתח לה את הדלת. הוא הופתע מן המראה המלכב שלה, שכן עד עתה ראה אותה רק בכגדי עבודה. הוא הושיב אותה אחר כבוד לצד שולחן האוכל, הביא את המנות מן המטבח

ופתח בקבוק יין. "לחייך, ברטה", הרים כוס לכבודה, "תודה שהחזרת אותי לחיים". "לחייך, איציק. תתחדש", ענתה לו והצביעה על הבית. הם אכלו בתיאבון, דיברו בנחת ובקול שקט. באוויר עמד ריח של ניקיון ותבשילים, ריח של בית. בסוף הארוחה פינה איציק את השולחן ולא הרשה לה לרחוץ כלים, אף שביקשה לעשות זאת. בשלב מסוים הם התיישבו זה מול זה ואיציק שאל אותה אם תסכים להישאר לישון אתו. היא לא נבוכה וענתה לו תשובה מוכנה מראש: "עוד לא, ולא פה".

ברטה התייעצה עם שתי בנותיה בנוגע לקשר עם איציק. תמיד שררו בין שלושתן יחסים פתוחים וקרובים, וגם הפעם שיתפה אותן בפרטים. הבנות היו חלוקות בדעתן. שנים רבות ניסו לשכנע אותה להכניס גבר לחייה, אלא שהטריד אותן מעמדו הלא מוגדר של איציק. הוא לא היה גרוש, ואפילו לא הסדיר את ענייניו עם אשתו, שאיש אינו יודע היכן היא ומה תוכניותיה. ברטה החליטה להכיר את איציק לבנותיה, והיא הזמינה את כולם לארוחת צהריים בדירתה. לאחר לכתו היא נשארה לדבר עם הבנות, אך שוב לא קיבלה מהן תשובה ברורה. "הוא נעים ונחמד, אבל אני לא יכולה להיות בטוחה שזה שווה את הסיכון", סיכמה בתה הבכורה.

מה שלא עשה השכל עשה הרגש. ברטה נמשכה לאיציק מפני שנהג בה בכבוד ובהערכה, וראה את עצמו שותף מלא בעשייה הביתית. היא חשה כלפיו ערגה שכבר שכחה מקיומה. בסופו של דבר נעתרה לו, אך הציגה תנאים וגבולות. "אנחנו נמשיך להחזיק שתי דירות. בחלק מן הזמן נהיה אצלך, ובחלק מן הזמן נהיה אצלי. אבל לישון נוכל רק אצלי. אני לא מסוגלת לחלוק איתך מיטה שהיית בה עם אישה אחרת". איציק לא התווכח. הוא היה מאושר וכיבד אותה עוד יותר בשל החלטתה.

איציק התקדם בספר החיים והמשיך ללמוד עם ברטה פרקים חדשים. בלילות הראשונים שבהם ישן עם ברטה לא הצליח להירדם מרוב התרגשות. כשנרדם לבסוף, לאחר כמה לילות, התעורר בבעתה משנתו בגלל תחושה לא מוכרת בגבו. להפתעתו, גילה שידיה הטובות של ברטה חיבקו אותו בזמן שישן. והפתעות נוספות נכוננו לו; בכל פעם שעשה משהו למענה או

למען הבית, היא היתה מביטה בו בהערכה ואומרת לו: "תודה, אהוב שלי". לשיאם הגיעו הדברים כשברטה התרגשה עד דמעות מזר פרחים שהביא לה לשבת, וחיבקה אותו דקות ארוכות. הוא נזכר שפעם אחת בעבר הביא הביתה זר פרחים, ודליה הביטה בו בפלצות ואמרה לו: "זר פרחים עולה המון כסף. הפרחים נובלים אחרי יומיים ומה שנשאר זה המים המסריחים באגרטל. תשמור על הכסף, בטלן".

איציק שיתף את ברטה בתחושותיו הקשות בנוגע לבניו. בעידודה החליט לכתוב מכתב לבנו הירושלמי. היה לו ספק רב אם יש מחשב בביתו של בנו האדוק, ולכן כתב לו מכתב של פעם, כזה ששמים במעטפה עם בול ושולחים דרך דואר ישראל. כשכותבים בכתב-יד, ביד שמאל, יוצאים הדברים מן הלב ונכנסים אל הלב. וכך ענה לו בנו על המכתב: "אבא שלי, התרגשתי מאוד לקבל את המכתב. בכיתי כי הוא היה מכתב אמיתי עם כנות מצדך. אינני מסכים עם הרבה מהדברים שכתבת, אני רואה אותם אחרת. אני ממשיך להתחזק, וכשאהיה חזק מספיק אפגש איתך. תודה שכתבת לי".

עם בנו השני, האוסטרלי, היה איציק מדבר מדי פעם בטלפון. הוא לא הסתיר מפניו את העובדה שהוא חזר ארצה לבדו ואמו המשיכה בטיול. הוא שמח כשערב אחד צלצל אליו בנו, אך מששמע את דבריו חלף רעד ברגליו. "שמע איזו הפתעה", אמר לו בנו בקול מרוגש ולא אופייני, "אמא הודיעה לי שהיא נמצאת בניו-זילנד ובעוד שבועיים היא תגיע אליי. אולי תבוא גם אתה ונהיה יחד תקופה?" איציק התחמק בגמגום קל. "לא, תודה, זה באמת יפה מצדך להציע, אבל זה רחוק מאוד, ולא מזמן חזרתי מטיול ארוך וקשה. במצבי, אתה יודע, זה כבר לא פשוט כל כך". איציק סיים את השיחה והתיישב בכבודות. כתפו הכאיבה לו. דליה בניו-זילנד, זה לא מפתיע. היא מסוגלת להגיע לכל מקום. אבל שתיסע לבקר את הבן באוסטרליה? הוא בכלל לא חשב שהבנים נמצאים בראש שלה, בזמן שהיא רוכבת אל האופק עם האביר על הסוס הלבן. ואם היא מתכוונת לשהות אצל הבן, האם זה אומר שסמי כבר לא אתה? האם זה פירוד זמני, קבוע?

ואולי היא תתייצב אצל הבן עם סמי, ותציג בפניו את הגבר שהחליף את אבא?

בנוגע לבניו איציק שיתף את ברטה בהרחבה, אולם על דליה מיעט לדבר אתה, וניכר שגם היא העדיפה לא לדעת את הפרטים. היו בה תחושות מעורבות של קנאה וחשש כלפי האישה הזאת. לכן איציק לא מיהר לספר לה על השיחה שהגיעה מאוסטרליה. ברטה חשה שמשהו מעיק על איציק, ולאחר יום של התלבטות הוא סיפר לה על השיחה. הוא לא חשף בפניה את העניין עם סמי. שארית כבודו לא אפשרה לו זאת. אבל גם כך היה בסיפור די כדי להטיל עליה מורא. הנה דליה עלולה לחזור לחייו של איציק, ואנה היא באה. החדשות השרו על ברטה תוגה, וגרמו לה להתכנס בתוך עצמה באותו ערב.

שלושה חודשים חלפו מאז. ברטה ואיציק המשיכו בקשר ביניהם, אבל ענן של אי-ודאות העיב על שמחתם. הם השקיעו מאמצים גדולים כדי לשמר את היחסים. לעתים הצליחו בכך, ולעתים רוח קרה חדרה פנימה דרך חרכי התריס השבור ואיימה לכבות את שלהבת אהבתם הרוטטת. יום הולדתה של ברטה התקרב. איציק הציע שהיא תזמין לדירתה ביום שבת את הבנות ומשפחותיהן, והוא יביא סיר גדול של חמין, שיחמם את הקיבה ואת הלכבות. ברטה כדרכה התרגשה מן המחווה של איציק והזילה דמעה. איציק אימץ אותה אליו ממושכות, נשק לה ואמר: "תשמחי ביום ההולדת שלך. אל תדאגי, אני אוהב אותך מאוד".

באותו יום שישי לפני הצהריים עמד איציק במטבח דירתו וטרח על התבשיל. הוא הרתיח את השעועית ואחרי שהתרככה הוסיף את תפוחי האדמה, הגריסים והבשר לסיר החמין הגדול. הוא תיבל במלח גס ובפלפל שחור גרוס, ואף הוסיף מעט דבש כדי להשחים את התבשיל. עתה הגיעה שעתו של החמין לשהות בתנור עד למחרת בצהריים, עת יעלה, מהביל וריחני, על שולחנה של ברטה אהובתו, מנחה ליום הולדתה. איציק אחז בסיר הכבד והכניסו לתנור המחומם. לאחר מכן, שבע רצון ממעשה ידיו, התיישב לנוח מעט. בתוך רגעים ספורים שקע בנמנום נעים, אלא שהוא

ניעור באחת לשמע רעש מכיוון דלת הכניסה לדירה. לרגע חשב שברטה הקדימה לחזור מיום עבודתה, אבל אז שמע את הקול שממנו ניסה לברוח: "איציק, אתה בבית? חזרתי". את הקול הזה לא ישכח לעולם. הסירנה חזרה. הוא נותר ישוב על מקומו, ובהה בחמין המבעבע מבעד לדלת הזכוכית של התנור.

אנשי הצפרדע, אנשי הדממה

צלי היה איש צפרדע ואיש דממה עוד כששחה במי השפיר בבטן אמו, והוא נשאר כזה גם אחרי שצירי הלחץ פלטו אותו לעולם היבשה הרועש. היות שהיה חכם בצורה בלתי אנושית, הבין כבר בגיל צעיר שאם לא ייקח את גורלו בידיו, אנשים אחרים יחליטו מה יעשה בחייו. חרה לו למשל שאיש לא שאל אם ברצונו להיווצר, ולאחר שהדבר כבר נעשה – בגחמה של רגע – לא אפשרו לו להמשיך ולהתקיים לעד במי השפיר. כמה שפיר היה שם הכול: הוא היה לבד, אנשים לא הטרידו אותו בנוכחותם, והם לא הוטרדו מהתעלמותו מהם. אפלולית קבועה לא אפשרה לאירועים חיצוניים לחדור לחייו ודממה נעימה שררה שם. זו אמנם הופרה מדי פעם על-ידי קולות, אך אלה היו עמומים והגיעו אליו מסונני רגש, חד-גוניים ולכן מרגיעים. הוא לא חש שום עקה או לחץ, אפילו לא את משקל גופו, שצף נקי מדאגות במים הטובים שהיו בדיוק בטמפרטורת הגוף שלו. הוא ניזון בלי שהיה צריך לאכול, התרוקן בלי שהיה עליו להתנקות, ונהנה מחמצן די הצורך גם בלי לנשום.

כבר בתעלת הלידה השתנה הכול. כוח אדיר של חיים דחף אותו להיוולד, ואף שנאחזו שעות ארוכות בצוואר הרחם, מצא עצמו בסופו של דבר שמוט על צווארה של האם היולדת. צלי לא סלח לה לעולם על שהתעקשה ללדת אותו והעניש אותה על כך בכל הזדמנות. הדממה

הברוכה של הרחם נתחלפה באחת בצרחות האם, בהוראות הרופא ובאור קר ומכאיב שצרב את עיניו הסגורות.

מיד עם היוולדו נתחוורה לו עובדה נוספת: הוא דו-חיים, מסוגל לחיות גם במים וגם ביבשה. אם היה הדבר תלוי בו, היה מפסיק לנשום ברגע שנפלט אל היבשה. אך הנה הוא נושם, באינסטינקט שאינו מסוגל לגבור עליו. אין זה מפליא אם כן שברגע שפער את פיו וקרקר בבכי תמרורים על מר היוולדו, בקע מפיו קול הדומה לזה של צפרדע. צלי היה איש צפרדע מבטן ומלידה: בלית בררה ישרוד ביבשה, אך כל חייו ישאף לחזור למים. בנוסף לאמו, שהיתה שנואה עליו מרגע היוולדו, חיכו לו בחוץ שתי אחיות גדולות ואימתניות, שיחד עם האם יצרו חזית נשית מלוכדת וממלכדת, וזו ניהלה את חייו מבוקר עד ערב. הוא היה כובת המחמד שלהן, פיקדון עובר ושב מיד ליד. האכילו אותו כשהן היו רעבות, הלכישו אותו כשהן סבלו מקור וטיילו אותו בחוץ כשנמאס להן לשבת בבית. רק את חיתוליו לא החליפו בכל פעם שהן נזקקו לשירותים, ואף נזפו בו על שהוא ממלא את החיתול לעתים קרובות מדי. ההיררכיה המטריאלית בבית היתה ברורה ונוקשה: צלי חסר כל דעה ודעת, האחות הבוגרת שולטת באחות הצעירה, ואמא שולטת בשתייהן, לכאורה, אך למעשה עושה כל מה שהן רוצות. במקרים שהאחיות מאסו בטיפול בו היו מטילות אותו לזרועותיה הקפוצות של האם. די היה במבט אחד שלה לנוכח קרקורו, כדי לגרום לו להתגעגע למשטרת האחיות. פעם אחת, כשהיה בן ארבעה חודשים ונותר לבד עם אמו, טמן את ראשו בשמיכה והפסיק לנשום. לרוע מזלו, הגיעה דודה בלומה לביקור, והוא נשלף מן המיטה כדי להיות מוצג בפניה. כך הצילה אותו אמו ממוות בעריסה וגזרה עליו חיים בהריסות.

ומה עם האב האובד? עובד. אביו של צלי, שממנו ירש את מנת המשכל הגבוהה, נחשב בבית כקליפת השום. משולש הברזל הנשי ראה בו אמצעי פרנסה, לא יותר. האב ניסה מדי פעם לקחת לידי את צלי התינוק ולשהות במחיצתו, אך גמלוניותו במישור הארצי הכריעה אותו, והוא ברח חזרה למקום שבו חש בעל ערך - המפעל הבטחוני, שם היה אחראי על

תכנון וייצור טילי אוויר-אוויר. אביו של צלי היה המהנדס הראשי של המפעל, וההערכה אליו שם גבלה בהערצה בשל יכולותיו השכליות, כושר היצירתיות שלו ומסירותו האיך-סופית לעבודה. צלי, שהבין בצפרדעים אך לא בתרנגולים, לא ידע להגדיר מה קדם למה: הביצה או התרנגול? האם כילה אביו את ימיו ואת לילותיו במפעל כי שם ניתנה לו האפשרות לזקור את כרכולת הגבר שלו; או שמא נמלט מפני הנשים הסרסניות בבית שאיימו לפצח את ביציו. מבחינתו של צלי, אחת היא. היה לו אבא נהדר בעבודה ואבא נעדר בבית.

מצבו של צלי לא ידע שיפור עם הזמן. בהגיעו לגיל שבו יצא ממשמורת האחיות והופקד בידי מערכת החינוך, גילה שהחליף עסקה רעה בעסקה גרועה. בשלב זה התבקש להתאים את עצמו לדרישותיהם של המורים ולציפיותיהם של הילדים. לא היתה לו שום כוונה להשתתף לא בפואמה הפרדגוגית ולא בפסטיבל הילדים. את המורים הוא לימד שאין להם מה לחדש לו. הוא התעלם מנוכחותם בכיתה, ואף לא השיב להם כאשר פנו אליו בשאלות על החומר הנלמד. עם זאת, מחברותיו היו מסודרות להפליא, כל שיעורי הבית ערוכים למופת, ובמבחנים היה מקבל ציון מקסימלי, אף שסיים אותם בזמן מינימלי. אט-אט למדו המורים לכבד את דרכו, והיחסים ביניהם התייצבו על איזוהו סטטוס קוו: הם לא יטרדו אותו, והוא מצדו לא יפריע למהלך השיעור ולא יעיר להם על טעויותיהם בחומר. גם הילדים הרימו ידיים. תחילה הציקו לו והתעמרו בו, אך עם הזמן פשוט הניחו לו. הם לא פנו אליו והוא לא דיבר איתם. איש הדממה. פעם אחת ניסתה פסיכולוגית בית הספר לגרום לו להפר את שתיקתו, אך הוא לא נענה לה. כשזימנה את הוריו (רק אמו הגיעה) כדי להוכיח אותם ש"הילד לא בסדר", ענתה לה האם, בנוכחותו: "הוא גאון כמו אבא שלו, וגם אבא שלו לא מדבר". בזאת הסתכם הטיפול הפסיכולוגי.

ובכל זאת היה יתרון להתבגרותו. בהגיעו לגיל 13 הצליח לשכנע את אמו - תחילה ניסה בטוב ואחר כך פתח בשביתת רעב עד שנכנעה - לאפשר לו ללכת לים בגפו. הם גרו בדירה מרווחת בתל אביב, ברחוב בוגרשוב,

מרחק הליכה של דקות מהים. מיום שניתן לו האישור פקד צלי את הים בכל הזדמנות, קיץ וחורף. אף שמעולם לא לקח שיעורי שחייה, הוא חש כמו דג במים, או במקרה שלו: צפרדע. אחד מתענוגותיו הגדולים היה למלא את ריאותיו באוויר ולהעמיק בצלילה. הדגים, שראו בו בן בית, היו מקיפים אותו ומארחים לו לחברה. שיכור ממי מלח היה צלי מזמזם לעצמו את הפזמון האהוב עליו: "אנשי הצפרדע, אנשי הדממה, איש לא ראה, איש לא שמע".* כל ניסיונותיו להישאר שם במעמקים לא הועילו. אינסטינקט הנשימה אילץ אותו לחזור ולעלות על פני המים, ומשם ליבשה. דו-חיים. עם הזמן שכלל את יכולותיו וצירף סנפירים לרגליו ומשקפת לעיניו. תקוותו היתה שיום אחד יצמחו לו קרומי שחייה בין אצבעותיו.

צלי היה בן 17 כשקיבל בדרך לא דרך את ההודעה על מות אביו. היתה זו שעת צהריים כשנשמעה נקישה על דלת הבית. תחילה התעלם, אך משקלט שאמו ואחיותיו אינן בסביבה ניגש לפתוח את הדלת. שני גברים שלא הכיר עמדו בפתח, ועל חולצתם תגים של המפעל שבו עבד אביו. "שמענו על האסון ובאנו לשאול אם אפשר לעזור", אמר אחד מהם. צלי הביט בהם בהשתוממות. "מה, לא הודיעו לכם?" שאל האחר. הפרטים התבררו בהמשך היום: בבוקר נקרא אביו למנהל המפעל, וזה הודיע לו על סגירת הפרויקט לפיתוח הטיל המיוחד, פרויקט שהאב השקיע בו ארבע שנים של עבודה מסביב לשעון. "בגלל שיקולים כלכליים", אמר לו מנהל המפעל. "אתה לא אומר לי את האמת", ענה לו האב והמשיך: "זה בגלל הניסוי האחרון שנכשל". הוא יצא מהבניין, נכנס לרכבו, נסע למגדל שלום, ובלי להגיד שלום לאיש עלה לגג וקפץ ממנו. כמו טיל שהתרסק לקרקע. אמו של צלי בכתה במהלך כל ימי השבעה, והצלחה להתגבר על בכייה רק כשנתבשרה מפני גורמי הרווחה במפעל שהיא מובטחת לכלית לכל ימי חייה. צלי לא התאבל על אביו. אין אדם מתאבל על מה שלא היה לו. הוא התעלם מאביו כשם שזה התעלם ממנו.

* "אנשי הדממה", יורם טהרלב

זמן קצר לאחר מכן, עם התייצבותו בלשכת הגיוס, הודיע צלי שבכוונתו לשרת אך ורק בילת"מ, היחידה למשימות תת-מימיות בחיל הים. "אני איש צפרדע מבטן ומלידה. המקום היחיד שאוכל לשרת בו הוא מתחת למים, ולכן מקומי בילת"מ", אמר למאבחנת שראיינה אותו. הוא גם הסביר לה שלקומנדו הימי לא יצלח משום שלמרות כישוריו המימיים המעולים, אין הוא מסוגל לעמוד באימוני היבשה המפרכים הכרוכים בשירות שם. המאבחנת התלבטה רבות בעניינו, ובסופו של דבר החליטה להעביר אותו למיון בביתן חיל הים, בעיקר בזכות כישוריו הקוגניטיביים החריגים. הוא נשלח להתרשמות של פסיכולוג היחידה, וכך נכתב בחוות הדעת שלו: "מועמד יוצא דופן. רמתו השכלית בתחום הגבוה ביותר של הנורמה. ציוני תעודת הבגרות שלו מעולים. אישיות סכיזואידית וקושי רב ביצירת קשרים בין-אישיים. עם זאת, מתאים ביותר לפעילות תת-מימית ממושכת, וייתכן שביחידה קטנה וחמה יצליח להשתלב. ממליץ לנסותו". עכשיו נותרה לצלי רק בעיית האב המת. מאחר שנחשב בן למשפחה שכולה התעקש הצבא לקבל את הסכמתה של אמו לשירותו ביחידה המיוחדת. היא סירבה באופן נחרץ. הפעם גם שביתת רעב לא עזרה. רק כשמצאה אותו בוקר אחד שוכב ער במיטתו וחבל כרוך על צווארו, נכנעה וחתמה על מסמך ההסכמה.

צלי ראה ימים יפים בילת"מ. הצלילות היו בעבורו חוויה נעימה, ולא אימון מפרך. הוא שכלל את סגנונות השחייה שלו, ובעיקר אהב את הטילוף, שחייה למרחקים ארוכים כשסנפירים על רגליו. הוא למד להפליג על כלי שיט קטנים ולצלול לעומק, הן עם ציוד מועט וקל והן עם ציוד כבד ומתוחכם. האימונים נערכו מסביב לשעון, יום ולילה, אך הוא לא חש עייפות ותמיד היה מוכן להמשיך ולהתאמן עוד ועוד. עם המדריכים מיעט לדבר. הם היו מסבירים ומדגימים, והוא היה משיב להם במנוד ראש ומבצע. היחס של המדריכים היה חיובי, מעודד ומאוד סבלני. הם היו צוללנים ותיקים, אנשי קבע ששירתו ביחידה שנים רבות, מקצוענים ואחראים. מי שצולל שעות ארוכות כמעט מדי יום אינו יכול להיות צעקן.

מתחת למים הכול שקט, אטי ומחושב ומתנהל בסימנים מוסכמים קטנים של תנועות ידיים וגוף. צלי השתלב היטב בנוף המקומי. נראה שרוב חיילי היחידה העדיפו לחיות במים, וגם כשנאלצו לעלות על פני היבשה, המשיכו בשתיקתם.

מעט מאוד חיילים חדשים מגויסים ליחידה הזו מדי שנה, גם בגלל הדרישות הגבוהות וגם כי רוב המשרתים בה הם אנשי קבע שחתומים לשנים ארוכות. ארבעה חיילים בלבד גויסו במחזור של צלי. מטבע השחייה האינטנסיבית אלה בחברת אלה פיתחה חבורת הצעירים יחסים קרובים ומעמיקים. אפילו צלי, להפתעתו, חש בנוח בלהקת הראשנים שהתפתחו בהדרגה לאנשי צפרדע. הם היו אנשים אינטליגנטים, בעלי מזג שקט ורגוע, מוכנים תמיד לעזור, ולמרות הקרבה ביניהם, ידעו לכבד את המרחב האישי של הזולת. לראשונה גילה צלי שהוא נושם היטב ביבשה גם בנוכחותם של אחרים. אחד מהחבורה הזו היה בחור בשם מתי, והמפגש עמו שינה את מהלך חייו של צלי.

הקשר ביניהם החל ביוזמתו של מתי. כבר מהיום הראשון לגיוס היה מתי כרוך אחר צלי וביקש את קרבתו. הוא לא הרבה לדבר ובכך סלל את הדרך ללבנו. הוא עשה זאת במינון הנכון. כל פעם הידק קצת יותר את הקשר, כמו הכבל שחיבר ביניהם בצלילות הראשונות. את רוב אימוני הצלילה עשו בזוגות, כמתחייב על-פי נוהלי הבטיחות. תחילה בנוכחותו של מדריך, ואחר כך בגפם. כמו באופן מובן מאליו נצטוו מתי וצלי לזוג קבוע בצלילות, ומה שהתחיל כקשר קבוע מתחת לפני המים עלה אט-אט גם לפני השטח, באותו סגנון שלימדו אותם המדריכים: ממעמקים עולים בהדרגה, בזהירות, אחרת הגוף מתפוצץ. לפני שנושמים אוויר מעל המים, צריך לשחרר בהדרגה מן הגוף את רעלי החנקן שנצטברו בו כמעמקים.

ואכן, הקשר עם מתי ניקה בזהירות ובהדרגה את רעליו הכבושים של צלי. הוא חש בנוח בקרבתו של מתי. ההעדפה הטבעית שלו – שיתעלמו מנוכחותו – התחלפה בתחושת קרבה, שלא הכיר קודם לכן: מישהו רוצה להיות בחברתו, מישהו צריך אותו, מישהו נהנה כשהוא מביט בו. ואותו

מישהו לא עושה זאת רק כי הוא מעריץ את שכלו, אלא בגלל מי שהוא, גם אם הוא שקט ועצוב ועזוב. צלי הרשה למתי לאהוב אותו לפני שהעז לאהוב את מתי.

בימי החורף הקרים, לאחר שהיו מגיחים מן המים הקפואים, היו נזרקים בחדר המוסק וממשיכים לרעוד מקור שעות ארוכות. היו אלה שעות של חסד. הניסיון הנואש לחמם את הגוף הביא את הצוללנים הצעירים להפיק חום אנושי זה כלפי זה ולחוות קרבה נפשית. בזמנים אלה היו צלי ומתי משיחים בקול חרישי, כמו ממתקים סוד בלשון מלוחה. בתחילה שוחחו בעניינים הקשורים לאימונים, והיו מחליפים חוויות ומשחזרים כשלים והצלחות, עד שפעם שאל מתי את צלי לשמו המלא. צלי המופתע נאלם דום. לרגע אפילו פסק הרעד הבלתי רצוני של הגוף. הוא לא היה מוכן לרמת קרבה כזו, ומתי הבין מיד שעלה על מוקש ימי. הוא פרק את המוקש כשסיפר לצלי ששמו המלא הוא מתתיהו. לרגע השתררה דממה ואז פרץ מתי בצחוק גדול. לאחר שפסק הצחוק סיפר מתי שכל חייו התבייש בשמו הארוך, וחשב שהוא שם איום ונורא, עד שעשה רשימה של שמות גרועים יותר. הטבלה הסופית הכילה את השמות יששכר, יהויכין, יהושפט, ישעיהו, זרובבל, ירמיהו ושמריהו. צלי העלה חיוך קטן על שפתיו ושאל אותו מדוע נקרא מתתיהו. מתי ענה שאינו יודע בוודאות משום שהוריו מעולם לא שיתפו אותו בעניין. "המצאתי לעצמי הסבר מצחיק. אבא שלי עבד בעירייה כמטאטא רחובות. כנראה שאהב במיוחד לטאטא את יהודה המכבי ולכן קרא לי מתתיהו. טוב שלא קרא לי מטאטא". הפעם צלי כבר לא היה יכול לשלוט בעצמו ופרץ בצחוק גדול שנמשך דקות מספר. מתי הביט בו בחיבה. צלי, שמעולם לא צחק בנוכחות אדם אחר, הקדיש את צחוקו הבתולי למתי.

חלף פרק זמן עד שצלי, מיוזמתו, סיפר למתי ששמו המלא הוא בצלאל. "הילדים בבית הספר היו קוראים לי בצל ירוק ובצל יבש, אבל זה לא הפריע לי. האדישות שלי רק הגבירה את הכעס שלהם, והם עברו למכות. חטפתי לא מעט, אבל גם המכות לא הזיזו לי. בסוף הם התייאשו ועזבו

אותי". מתי ניגב דמעה בסתר. "הים הזה עושה לי עיניים אדומות", הסביר במבוכה. "העיניים שלך אדומות בגלל הבצל", ענה לו צלי, אבל מתי לא צחק. "גם אני לא יודע למה קראו לי הוריי בצלאל. אף פעם לא יכולתי להעלות בדעתי שאבא שלי שכב עם אמא שלי כשעשו אותי. אמרתי לעצמי שנוצרתני כנראה בעבודת יד ולכן קראו לי בצלאל, כמו האקדמיה לאמנות". הפעם שניהם כבר צחקו יחד. מתי ניצל את ההזדמנות. הוא ניגש לצלי, חיבק אותו ונישק אותו על-פיו. באותו רגע הפך איש הצפרדע לנסיך. וכנסיך היה יכול להרשות לעצמו לאהוב את מתי. והוא אכן אהב אותו כמו שלא אהב מעולם.

כמה נוח היה לסיים את האגדה המתוקה הזו בסוף טוב, למשל שצלי ומתי סיימו יחד את שירותם הצבאי, שטפו את מי המלח מעל גופם, יצאו מן הים ומן הארון וחיו באושר ובעושר עד עצם היום הזה. אלא שבחיים קורות גם תאונות, והסיפור המלוח הזה עתיד להסתיים עם גווייה בארון ועם גווייה שלא נמצאה עד היום. אז קחו הרבה אוויר, אנחנו עומדים בפני צלילה למעמקים.

בשלב מתקדם יותר בהכשרה לומדים החניכים לבצע צלילות עומק. השיא ביחידה היה צלילה לעומק של תשעים מטר, עומק כמעט בלתי אנושי, שרק יחידי סגולה, כרישים מנוסים, מבצעים לעתים נדירות. בעבור החניכים שלושים מטר נחשב לקו המגדיר צלילת עומק. מעומק זה ואילך מתרבות הסכנות של שכרון מעמקים ודקומפרסיה, הנובעים מעוצמת הלחץ ומהצטברות חנקן בגוף. שהייה ממושכת בעומק או עלייה במהירות בלתי מבוקרת יכולות לגרום נזקים קשים, חלקם בלתי הפיכים, עד כדי מוות.

ההכשרה וההכנות לצלילות עומק הן ארוכות, מדוקדקות והדרגתיות. בסיום הלימודים התאורטיים מתבצעות צלילות עם מדריך, ורק בסופו של התהליך צוללים החניכים בזוגות, ללא מדריך, וצוות חילוץ משייט מעליהם. צלי ומתי נחשבו לחניכים מצוינים שניתן לסמוך עליהם, ועד מהרה החלו לבצע צלילות עומק עצמאיות. הפרוצדורה נשמרה בקפדנות.

שניהם צוללים יחד, יורדים באופן מדורג לעומק, עושים חניות ביניים כדי לוודא שהכול תקין וכדי לווסת לחצים. באותה הדרגתיות מתבצעת גם העלייה חזרה.

יום אחד היו צלי ומתי אמורים לבצע צלילה לעומק של ארבעים מטרים. עד לעומק שלושים מטרים התנהלו הדברים כשורה, ואז החל מתי להתנהג בצורה מוזרה. הוא אותת סימני מצוקה שצלי לא הצליח להבין את פשרם, וגרוע מכול – הוא המשיך לצלול מטה, במקום לעצור ולאפשר לצלי לנסות לאתר את התקלה ולעזור לו. צלי החל להתלבט. בסופו של דבר החליט לצלול בעקבות מתי. כשהגיע לעומק של 40 מטר לא הבחין במתי. החשכה בעומק זה כבדה וטווח הראייה מצומצם. בשלב זה כבר הציפה אותו חרדה ששיבשה את שיקול דעתו. היכן מתי? האם המשיך לצלול בלי עצירה לתחום האסור? הוא לא הפעיל נוהל חירום. כל מה שהיה מסוגל לחשוב עליו זה שהוא צריך למצוא את מתי, לעזור לו, להציל אותו ולקחת אותו אתו למעלה. הוא איבד את תחושת הזמן והאוויר החל לאזול במכל. נרעש, חסר תושייה, המום ומפוחד נפלט צלי במהירות בלתי מבוקרת למעלה. כשבקע ראשו מעל פני המים חש כאב נורא ואיבד את הכרתו.

ימים רבים היה מחוסר הכרה. תחילה טופל בתא לחץ ואחר כך במחלקה פנימית בבית-חולים כללי. הפגיעות הפנימיות היו רבות ומגוונות. למרות הזמן שחלף והשיפור במצבו הגופני, לא חזרה אליו הכרתו. הרופאים שערכו לו בדיקות יסודיות לא מצאו לכך הסבר. בסופו של דבר, לשמחת כולם, פקח את עיניו והביט סביב. אבל השמחה היתה מוקדמת. אף שהיה ער ולא נמצאו כל פגיעות מוחיות או נוירולוגיות, לא ענה לשאלות הרופאים ונותר שותק ודומם. עם הזמן, בעזרת הסגל הרפואי, ירד מן המיטה ואף החל להסתובב במחלקה. הוא אכל ושתה, אמנם מעט, אך לא דיבר. אחרי חודשיים של אשפוז בבית-החולים הכללי, הועבר לבית-חולים פסיכיאטרי.

בבית-החולים הפסיכיאטרי קיבלה את פניו ד"ר בינה מולכו, מנהלת המחלקה. מלבדה נכחו בחדר פסיכיאטר מהמחלקה ורופאה מתמחה,

שרשמה פרוטוקול. לפני כניסתו של צלי הם עברו יחד על סיכום המחלה שקיבלו מבית-החולים הכללי, שם צוין שנפגע קשה בתאונת צלילה, שבה איבד את חברו הטוב ובן-זוגו מתי. מצבו הגופני השתפר, אך מאז התאונה הוא אינו מדבר, ולא נמצאו לכך סיבות פיזיולוגיות. בדיון שערכו ביניהם טרם כניסתו לחדר הביעו הרופאים ספקות בנוגע ליכולתם לאבחן את מצבו, בהנחה שלא יענה על שאלותיהם. צלי הוכנס לחדר ונתבקש לשבת מולם. כשהתיישב פנתה אליו ד"ר מולכו בלשון רבים: "אז מה מביא אתכם אלינו?". שני הרופאים שישבו בחדר לא התפלאו על השאלה ברבים. ד"ר מולכו היתה ידועה בשיבושי הלשון שלה. היא הגיעה מפריז, שם למדה רפואה ורכשה את ניסיונה העשיר בפסיכיאטריה. אף שנמצאה בארץ כבר מספר לא מבוטל של שנים, נקטה, כמו בצרפתית, לשון רבים בפנייה לאדם זר. מלבד זאת, לא הצליחה להשתלט על כללי הזכר והנקבה, בעיקר במספרים. היות שחיה בגפה, ללא בן-זוג, ומעולם לא נראתה בחברת גבר, היו כבר בקרב עמיתיה מי שתהו אם יש לה בעיות בהגדרת זהותה המינית או שהיא מבלבלת בין המינים רק בעברית.

"אז מה מביא אתכם אלינו?" חזרה ד"ר מולכו על שאלתה. להפתעת כולם, התקבלה תשובה. הקול נשמע כמו קרקור, אך היה אפשר להבין את המילים. "אני איש צפרדע, קוראים לי מתי. מאז הצלילה האחרונה צלי דבוק לי לתחת. הוא נושא אותי על הכתפיים ולא עוזב אותי". הדברים היממו את הרופאים, ודממה נפלה בחדר. ד"ר מולכו התאוששה ראשונה. "ומה אתה אומר, צלי?" וצלי ענה: "אני איש צפרדע, קוראים לי צלי. בצלילה האחרונה הלך מתי לאיבוד וטבע, אבל אני הצלתי אותו. הוא יושב עליי ואני מנשים אותו. אם הוא ירד לי מן הראש לא יהיה לו חמצן והוא ימות". "לא נוח לי", קרקר מתי. "גם לי לא נוח, אבל אין בררה. מקרה של חיים ומוות", ענה צלי.

המתמחה כתבה בתיק הרפואי את מה שהכתיבה לה ד"ר מולכו: "החולה במצב פסיכוטי, סובל מהלוצינציות שבהן מתקשר עם חברו המת שטבע בזמן שצללו יחד. לא ברור אם מדובר באפיזודה פסיכוטית או בסכיזופרניה

שהתפרצה על רקע של תגובה פוסט-טראומטית קיצונית. בינתיים יישאר באשפוז תחת השגחה במחלקה סגורה. יש פוטנציאל אובדני. יקבל טיפול תרופתי אנטי-פסיכוטי. לאור מורכבות המקרה יישאר בטיפול האישׁיׁ. למרות הכבוד שזכה בו, להיות מטופל של ד״ר מולכו, ולמרות התרופות שקיבל במינון הולך וגדל, לא חל שינוי במצבו של צלי. ד״ר מולכו הסבירה לו שעליו להתמיד בנטילת התרופות כדי שיבריא, וצלי הבין היטב שהיא מנסה לשכנע אותו להיפטר ממתני, כלומר להעדיף את חייו שלו על חשבון חייו של חברו. הוא לא ענה לה, אך בינו לבינו ובינו לבין מתי, אמר לעצמו ואמר למתי, שפעמיים לא יעשה את אותה שגיאה. פעם אחת כבר טבע מתי, והוא הצליח להחיות אותו. עכשיו, כל עוד הוא בחיים, לא ירפה ממתני ולא יאפשר לאיש לגרום לו לאבד אותו. גם לא לאישה נבונה שקוראים לה בינה מולכו, אפילו אם הוא מחבב אותה וחש בכדידותה. צלי שכנע את מתי לעזור לו בעניין התרופות. צלי היה מכניס את התרופה לפה, ממלא פיו מים, ומתי היה יורק אותה אחרי שהאחות התורנית היתה יוצאת מן החדר.

ד״ר מולכו החלה לחשוד שצלי מרמה בעניין התרופות. גם אם כבר ראתה במהלך הקריירה שלה מקרים שבהם לא הועילו התרופות באופן משמעותי, הרי שברוב המקרים נרשמה ירידה בהלוצינציות, מה שלא קרה אצל צלי. היא עשתה טעות והחליטה לעמת אותו עם חשדותיה. בתגובה הפסיק צלי לדבר אתה. לאחר כמה פגישות בחדרה, שבהן ניסתה ללא הועיל לדובב אותו, הודיעה לו שיקבל מעתה את התרופות באינפוזיה דרך הווריד. הפעם דיבר צלי: ״אצום עד שאמות״. כך מצא את עצמו צלי עם ידיים קשורות בכוח למיטה ומקבל תרופות ומזון דרך הווריד.

צלי הגיב בדיכאון כבד. לאחר כמה ימים של הזנה מלאכותית כבר לא היה צורך לקשור אותו למיטה. הוא לא קם יותר. הוא שכב שם יום ולילה, שותק, מאובן ועיניו עצומות. הוא לא הגיב לסביבה, וד״ר מולכו העצובה ראתה אותו הולך ורועך, שוקע לתוך מצולותיו. היא ידעה שלו היה הדבר בידיה היה עוצר את נשימתו עד מוות. בשל הסכנה שנשקפה לחייו הוגברה

ההשגחה עליו, והוא הועבר לחדר שהיה ממוקם מול עמדת האחיות, שם שהה בגפו. בחברת מתי, כמוכן. ד"ר מולכו החליטה לנסות טיפול בנזעי חשמל, המיועד לחולים דכאוניים קשים, שתרופות לא הועילו להם. צלי אהב את הטיפול בחשמל, כלומר את החלק שבו היו מרדימים אותו לקראת הטיפול. ההרדמה אפשרה לו מנוח מייסוריו, אך משזו פגה היה לוקה בהתקפי זעם מרוב תסכול על חזרתו לחיים. במקרים אלה היה הסגל הרפואי מרסן אותו מידית. אחרי המחזור השני של הטיפולים הפסיק אפילו לכעוס, ועם התעוררותו מההרדמה היה רק אומר למטפלו בקול חלוש: "אני איש צפרדע, קוראים לי צלי. אני צריך טיפולי מים ולא טיפולי חשמל". להמחשת דבריו היה משתיץ במיטה. אחרי שלוש פעמים כאלה ניצח השתן את החשמל. ד"ר מולכו המיואשת כתבה בתיק הרפואי שלו: "אין הטבה בעקבות נזעי החשמל. החולה מגיב ברגסיה אינפנטילית. נפסיק את הטיפול בחשמל".

הצוות הרפואי החל להפעיל לחץ מתון על ד"ר מולכו. עמיתיה למחלקה הביעו בפניה את עמדתם שיש להודות בכישלון. הם מיצו את הכלים הטיפוליים שעמדו לרשותם, ולא נותר אלא להעביר את צלי למוסד של חולים כרוניים. בינה מולכו סירבה בתחילה לקבל את עמדתם, אך משחלף זמן נוסף ללא כל שיפור, החלה להשלים עם הכישלון. היא החליטה להתייעץ עם פרופ' אידלשטיין, מנהל בית-החולים. בחדרו של זה היא מצאה אותו במצבו הרגיל: נחבא מאחורי ערמת ספרים המונחת על שולחנו, גופו הקטן מכווץ על הכיסא, ורק עיניו הטובות, הרכות והחכמות, תלויות בכינה כאילו היא כרגע האדם החשוב בתבל, אולי היחיד בעולם. היא לא היתה צריכה לתאר לו את המקרה. עוד לפני בואה קרא כל פרט שנרשם בתיק הרפואי. "שבי, בינה, ספרי לי איך את". וכינה סיפרה לו איך היא, כי כמו תמיד על מצב החולה הוא כבר ידע עוד לפני שנכנסה. בסיום דבריה הוקל לה. "אני מבקשת עוד שבועיים, ואם לא ישתנה המצב נתחיל בסידורי ההעברה למוסד אחר". "אני אתך", אמר לה. "כמו תמיד", ענתה לו.

מי שהצילה את צלי מהעברה למוסד של חולים כרוניים היתה יינטל, ששמה המקורי היה נעמה. היא היתה חולה ותיקה במחלקה, נכנסת ויוצאת מאשפוז בערך פעם בשנה. היא ביקשה מכולם שיקראו לה יינטל, על שם סבתה שנספתה בשואה, והקפידה לחיות על-פי המורשת שהנחיל לה סבה, שנשלח לאושוויץ אך ניצל בזכות עבודתו בזונדר קומנדו, היחידה המיוחדת של יהודים שעסקה בפינוי הגופות מתאי הגזים. היא חלקה את מורשת הסב עם כל מי שרצה לשמוע, וגם עם מי שלא רצה לשמוע. "סבא שלי לימד אותי לא להאמין לאף אחד, לא לגויים ולא ליהודים. הוא סיפר לי שוב ושוב כמה ניסה לשכנע את היהודים שהגרמנים יעשו מהם סבון למקלחת. הם לא שמעו לו והעדיפו להאמין לגרמנים. בסוף הוא היה צריך לפנות גם את הגופה של סבתא יינטל, שתמיד קראה לו משוגע ואף פעם לא האמינה לו. לפחות הצליח להציל את הטבעת שהוריד מידה. את הטבעת הזאת נתן לי, והיא תמיד על האצבע שלי כדי שלא אשכח את מה שלימד אותי".

יינטל תמיד ידעה הכול, בעיקר כל מה שמתרחש בגטו, כך קראה למחלקה הסגורה. "שמע, צלי", לחשה לו, "אתה בסכנה. הם רוצים להעביר אותך למוסד של חולים כרוניים, שזה מקום יותר גרוע ממחנה השמדה. שם אתה תתפלל שיוציאו אותך להורג, אבל הם ישאירו אותך בחיים ויתעללו בך. אתה מוכרח להסתיר את מתי, אם אתה רוצה להציל אותנו ואת עצמך. תאמין לי, אני יודעת מה שאני מדברת". צלי האמין לה. יש יחסי כבוד ואמון בין אנשי הצפרדע בילת"מ ובין לוחמי זונדר קומנדו. הוא התייעץ עם מתי, ולמרות מחאתו של זה על הרעת התנאים, החביא אותו בתוך בטנו וציווה עליו לא לדבר עם אף אחד. צלי שיפר את דרכיו בהדרגה, כדי לא לגרום לצוות הרפואי לחשוד במזימתו. אט-אט חזר לאכול, השתתף בחלק מפעילויות המחלקה ובעיקר הקפיד לא להזכיר את מתי. הרופאים ייחסו את הכרס הקטנה שפיתח לעלייה במשקל, בעקבות השיפור בתאבוננו. איש מהם לא העלה בדעתו סיבה אחרת. גם בנושא התרופות שיתף פעולה. נטל את הכדורים בנוכחות איש סגל, שבדק את

פיו כדי לוודא שבלע אותם. רק שאחר כך בשירותים היה מתי מקיא אותם מהבטן לאסלה.

בישיבות המחלקה ציין הסגל הרפואי את השינוי המשמעותי שחל בצלי. הם לא ידעו להסביר את העניין, ולמען האמת לא התעסקו בכך יותר מדי. גם פסיכיאטרים הם בני-אדם, וכשיש הצלחות לא מקימים ועדת חקירה. הם הניחו שבסופו של דבר הטיפול התרופתי הועיל, אם כי באיחור. רק ד"ר מולכו לא היתה שקטה. משהו בה אמר לה שהסיפור הזה לא אמיתי. למודת בדידות קשה, סירבה להאמין שאיש בורד כמו צלי, שמעולם לא חווה קשר אנושי חיובי זולת הקשר עם מתי, ישלים עם מותו ויוותר על נוכחותו בחייו. היא חששה להביע את ספקותיה ברכים. אנשים לא אוהבים משבתי שמחות, וגם כך כבר רמזו לה שאיבדה את שיפוטה המקצועי בגלל מעורבות רגשית יתרה. לו רק היתה מניחה את אוזנה על בטנו של צלי, היתה ודאי שומעת את קרקוריו של מתי. אבל גם פסיכיאטרים טובים לא מטים אוזן לרחשי בטן של חולים, בעיקר כשנראה שהם משתפרים. חודשיים מאוחר יותר שוחרר צלי לביתו. הוא פוטר מהשירות הצבאי, אך לא הצטער על כך. לא היה לו שום רצון לחזור ליחידה, שבגדה באמונו. באחד מימי האשפוז הקשים הופיע מפקד היחידה בחדרו והתיישב לצד מיטתו. הוא זומן על-ידי הצוות הרפואי כדי שיספר לצלי מה העלו ממצאי החקירה של התאונה. הרופאים קיוו שהדבר יעמת את צלי עם עובדת מותו של מתי ויתרום לשיכוך רגשות האשמה שלו. ואכן, המפקד שטח בפניו את מסקנות החקירה, שלפיהן מתי טבע עקב תקלה טכנית נדירה, ולא נמצאו אשמים במותו. בתגובה אמר לו צלי: "אתה לא אומר לי את האמת". הוא סובב את גבו למפקד, אימץ אליו את מתי, לקח נשימה עמוקה וצלל לתהומות נשמתו הפצועה.

בבית, לאחר השחרור מן האשפוז, פגש צלי את אמו אחרי חודשים רבים שלא ראה אותה. בתחילת האשפוז אפשרו לה הרופאים לבקר אותו כמה פעמים, אלא שתוצאות הביקורים היו כל כך קשות שהיה צורך להפסיקם. אם כבר היה איזה יתרון באשפוז מבחינתו של צלי, הרי היה זה הריחוק

מאמו. משחזור הביתה נאלץ לחיות במחיצתה. אחיותיו הגדולות כבר עזבו את הבית, וכך נותרו שם רק שניהם, הוא ואמא. צלי התנחם בכך שזה לא יימשך זמן רב. הוא הסביר לה שעליו להוציא מבטנו את מתי כי אי אפשר להמשיך ולהתעלל בו, ללחוץ אותו במרחב הצר בבטן. מתי יחזור לשבת על כתפיו, ורגליו יחבקו את ראשו משני הצדדים. הוא הזהיר אותה לבל תרווח על כך לרופאים, שכן אם תעשה זאת, ירצח אותה ויתאבד. היה לה ברור שהוא מוכן לעשות הכול כדי לא לחזור לאשפוז. בפעם הראשונה בחייו שלט צלי באמו שליטה מלאה. הוא ראה בעינייה שהיא מפחדת ממנו פחד מוות, וטוב שכך.

התוכנית של צלי גובשה בראשו עד לפרט האחרון. ביום חורף קר וגשום, שבועיים לאחר ששוחרר מן האשפוז, יצא למשימה האחרונה. הוא לבש בגד ים, נעל את הסנפירים לרגליו, הידק את משקפת השחייה אל עיניו וכרך את שלשלת הברזל עם המנעול על מותניו. כך יצא מן הבית, בעוד מתי ישוב על ראשו, וצעד בצעדים מסורבלים לכיוון הים. הרוח והגשם הצליפו בגופו החשוף, אך זה לא הפריע לו. הוא ומתי כבר התנסו בצלילות חורף במים קפואים. הוא צעד במעלה רחוב בוגרשוב. היתה זו שעת בוקר שוקקת, אנשים ממהרים לענייניהם, מנסים לחמוק מן הגשם. איש לא תמה למראה הצעיר המהדס שסנפירים לרגליו. תל-אביב היא עיר ליברלית, וברחובותיה צועדים בכטחה חד-מיניים ודו-מיניים עטופים במעילי גשם, וגם דו-חיים חשופים בכגד ים. רק בעל חנות אופנה, שעמד קרוב לחלון הראווה, אמר לשותף שלו: "תראה, אמצע החורף, וכבר יש מי שעושה פרומו לקולקציה של בגדי ים. התחילו מוקדם את העונה, אלה". הוא פנה לצלי: "לאיזה פירמה אתם עושים פרומו?" מתי ענה לו: "אני לא בעסק". צלי החליט שזה סודי, ולא ענה לו.

הוא נכנס לים והחל לשחות. הגלים היו גבוהים, אך הוא הסתדר אתם בקלות. בשחייה הוא עקף את שובר הגלים, ובחר מקום שעומקו כארבעה מטרים. שם צלל פנימה עד שהגיע לתחתית שובר הגלים. קצה אחד של השלשלת הוא כרך סביב צווארו, את הקצה השני קשר לסלע, נעל את

המנעול וברק שהוא סגור היטב. עכשיו נתפנה למתי. הוא שחרר אותו מראשו וסימן לו בידו שישחה לבר. מתי שמח לשחות אחרי התקופה הארוכה שהיה צמוד לצלי. גם צלי שמח והיה רגוע. מעומק של ארבעה מטרים יוכל מתי לעלות למעלה מתי שירצה. בשלב זה הרגיש צלי הקלה גדולה. זהו. מתי חופשי לגורלו והוא, צלי, יכול לרחף בשקט במים. הוא הרפה את גופו שהיה קפוי שנים. עדיין היה הרבה חמצן בריאותיו, שכן כבר לא נדרש לנשום בשביל שניים. אט-אט נתרוקנו ריאותיו, אבל הפעם לא ינצח אותו אינסטינקט הנשימה. השלשלת חזקה, מתוחה ונעולה. הוא ישוב אל מי השפיר שכל כך התגעגע אליהם. סוף-סוף. סוף טוב, הכול טוב.

יום הזיכרון

בשנת 1949, כשהיה בן 15, הובא מישקה, ניצול שואה, לקיבוץ כילד חוץ. הקיבוץ הוקם שנים רבות לפני מלחמת העצמאות, אך גם שנה לאחר שנסתיימה, נלחם עדיין על שרידותו. הוא נבנה על אדמת הלס המדברית בנגב המערבי, אדמה מתעתעת. כלפי חוץ צהובה וחולית, יוקדת ומתפזרת בשעת הצהריים, קרה וצמיגית בטללי השחר. מבפנים היא קשה וסרבנית, ממאנת לקלוט אפילו את מטר חסדי השמים הנדיר, מקשיחה את גרגריה לכל יחלחל הגשם לתוכה. עיסה בוצית שנותרת מרוחה על פניה תעיד שניצח החול את המים החיים.

ועל האדמה הקשה הזו שרדו רק אנשים קשים. חלוצים הזויים חסרי כול הקימו את הקיבוץ, אולי בזכות להט אמונתם הציונית, ואולי משום חשכת סיפורם האישי. הם עלו על הקרקע, נברו בה בציפורניים שחורות, ידעו אותה עד שנענתה להם ונתנה פרייה, אם כי במשורה. את המעט חלקו ביניהם בקפידה, בשוויוניות של אביונים. זו היתה מלחמת השרידות. אחר כך נוספה מלחמת העצמאות. גם הפעם נלחמו על האדמה. בידיים חשופות ובשיניים חורקות החזיקו מעמד עד שזה נגמר. חבשו את פצעייהם, טמנו את מתייהם. מדממים, דוממים, אך לא דומעים חזרו לשגרת היום-יום, למלחמת השרידות.

ניהול השגרה הופקד בידי מזכיר הקיבוץ הנבחר וכמה חברי מזכירות. עדנה לא היתה להם בתפקידים אלה, אך ארנות מסוימת היתה גם היתה.

גם חברה מלוכדת ואידאולוגית כמו הקיבוץ לא הצליחה לרכא לגמרי רצונות אישיים שלא תמיד עלו בקנה אחד עם צורכי הכלל. או אז, כדי שהשוויון יישמר, ואולי כדי שהצדק ייראה, היה מתייצב הפרט הסורר מול האספה הכללית של הקיבוץ. בקול רועד היה חושף את מאווייו האישיים ברכים, זוכה בכרכת הדרך או בקיתונות של ביקורת, הכול לפי מנוד הראש של חברי המזכירות. החלטת האספה היתה סופית וללא עוררין. הכלל קובע והיחיד מציית.

עם תום מלחמת העצמאות הובאה לקיבוץ קבוצה קטנה של ילדי חוץ. היו אלה נערים ונערות צעירים שרובם היו ילדים בזמן השואה והצליחו לשרוד בדרך פלא. לאחר סיום המלחמה התגלגלו במקומות שונים, ובסופו של דבר התקבצו רובם למחנות עקורים זמניים באירופה, שהיו להם לבית למשך שנים אחדות. שם אספו אותם נציגי עליית הנוער של המדינה שבדרך. חלקם הוכרחו ארצה לפני קום המדינה, וחלקם הוכאו לישראל רק לאחר מלחמת השחרור.

ואכן, לרוב הילדים הניצולים ההגעה ארצה סימלה את השחרור הסופי מן המחנות וממקומות המסתור ומחסדיהם של הגויים. עם הגיעם ארצה התקשתה המדינה הצעירה שבקושי עמדה על רגליה לפנק אותם, והם פוזרו למקומות שאפשרו להם קיום פיזי בסיסי. אלא שהיתה באוויר הבטחה גדולה וזו נישאה בנאומים בכיכרות ובמילות השירים שחגגו את הקיום של העם החופשי בארצו.

אך מה נעשה עם סיפור השואה? שאלו הישראלים הגאים. לאן נוביל את הבושה? הרי באירופה הלכו היהודים כצאן לטבח ולא נפלו בגבורה, מעטים מול רבים, כמו הישראלים. בתחילת ימיה של המדינה קברו בדומייה גם את הנופלים במערכות ישראל וגם את האפר של היהודים בשואה. איש לא דיבר, ורק מיעוט של רכי נפש הזיל דמעה בסתר. הגיבורים הישראלים היו קשים כמו האדמה שעליה היו צריכים לשרוד, וניצולי השואה התלושים היו עיקשים כמו השורשים ששלחו כדי להיאחו בחיים. את העובדות ההיסטוריות לא יכלו לקבור. ברוב עם ובהורדת דגלים לחצי

התורן ציינו את יום השואה ואת יום הזיכרון לנופלים במערכות ישראל, אך על הסיפורים הביוגרפיים והסיוטים האישיים גזרו שתיקת מוות. עבור מישקה היתה השתיקה דרך חיים, אולי הדרך היחידה להמשיך בחיים. הוא הצליח לא לזכור דבר מן הביוגרפיה הקודמת שלו. זכרונות הילדות שלו התחילו בגיל 11. הוא זכר את מחנה העקורים שלאחר המלחמה, את האוכל שקיבל שם להפתעתו יום-יום ואת הבחור הצעיר, שליח עליית הנוער, שאמר לו שמקומם של כל היהודים הוא בארץ-ישראל. הבחור שאל את מישקה לשמו וזה שמח להגיד לו. את שם משפחתו המקורי לא זכר. במהלך המלחמה שיננו לו שוב ושוב: "אם ישאלו אותך תגיד ששם המשפחה שלך ביגל. אל תגיד את שם המשפחה האמיתי שלך. תשכח אותו, אחרת ייקחו אותך הגרמנים". הוא הצליח לזכור "ביגל", וכך רשם אותו הבחור מישראל: "מישקה ביגל".

את שאר זכרונות השואה מגיל שבע עד גיל 11 השכיח מעצמו, ולשמחתו לא נשאל על כך אחרי המלחמה. עם הגעתו לקיבוץ איש לא שאל אותו מדוע הוא שטום עין. יש אנשים עם שתי עיניים ויש ילד עם עין אחת. גם העין האחת התחמקה ממבטי הבריות, ונראה שאף הם העדיפו לא להישיר אליו מבט; מעל העין החסרה צלקת חצתה את מצחו ונסתיימה בשקע קעור מעל ארובת העין הריקה.

וכך חיו מישקה והקיבוץ בהרמוניה של שתיקה והתחמקות זה מזה. בשנתו הראשונה בקיבוץ כשהיה בן 15, ניסו למצוא לו משפחה שתסכים לפרוס עליו את חסותה ותיתן לו תחושת שייכות. הרבה מאמצים השקיעו בכך חברי המזכירות כי מתנדבים רבים לא היו במקרה זה. בסופו של דבר נמצא הצדיק שקיבל עליו את דין התנועה. חברי מזכירות הקיבוץ, הדורי גאוה, מיהרו למצוא את מישקה ולבשר לו על כך, אך להפתעתם היה הנער נחרץ בתשובתו: "לא רוצה עוד משפחה". כנראה שהיו לו מספיק משפחות בחיים, אמר מזכיר הקיבוץ לחברי המזכירות שבאו להתייעץ אתו. "תעזבו אותו". והם אכן עזבו אותו.

על לימודים בבית-הספר לא רצה לשמוע, וגם כאן לא התווכחו אתו.

באותם ימים העבודה בקיבוץ היתה חשובה יותר מהלימודים, וציונים לא ממש עניינו גם את התלמידים. הוא התנסה בעבודות שונות עד שהתביית על הרפת. הוא אהב את הפרות, ביצע כל עבודה שהוטלה עליו בזריזות וביעילות, ועבד במסירות ביום ובלילה. מעולם לא התלונן ולא ראה בשום מלאכה פחיתות כבוד, נהפוך הוא - את מעט הכבוד שעוד נותר בו חלק עם הפרות האהובות, והן בתמורה העבירו לשון דביקה על לחיו. לאחר שרכש את אמונו של האחראי על הרפת, הופקד מישקה על הטיפול בעגלים בני-יומם, שהופרדו מאמם מיד עם היוולדם. הוא עשה הכול כדי לתת לעגלים הקטנים תחושת שייכות וקרבה, ולהקל עליהם את כאב הפרדה האכזרית מאמם. ביד אחת היה מניק אותם בבקבוק חלב, ובידו השנייה מלטף את ראשם. מדי פעם היה נכנס למכלאה ומאפשר להם להתחכך בו. עובדי הרפת נשבעו ששמעו אותו מנהל שיחות ארוכות עם העגלים, וכששאלו אותו על כך לא השיב להם. "נו, מילא", אמר אחד הרפתנים, "מי שמדבר עם עגלים, כנראה לא רוצה לדבר עם אנשים".

מלכתחילה סירב מישקה לישון בבית-הילדים. לינה משותפת היתה משהו שלא הכיר, וממילא לא הרבה בשעות שינה. רוב הזמן היה דרוך וערני, וגם כשכבר ישן מעט היתה זו שינה חטופה וקלה. הוא מצא לעצמו פינות סתר בקיבוץ, שם היה משלים שעות שינה. משנתבססה עבודתו ברפת, היה מאלתר לו בלילה מקום בין ערמות החציר וישן שם בשעות המעטות שבהן לא שהו הרפתנים ברפת. לאחר שנתמנה כאחראי על העגלים, הכשיר לעצמו את הביתן הנטוש הצמוד לרפת ששימש בעבר כדיר. בלילות שבהם נדדה שנתו היה מבקר את עגליו האהובים. כששמע עגל גועה בגעגוע לאמו היה פורס מחצלת על הרצפה הקרה ומתכרבל לצדו. שינה זו נעמה לו מאוד.

בגיל 16 נפרצה בדירותו ורחל חדרה לחייו. מישקה לא ייחל ולא ציפה לכך. מעולם לא דמיין לעצמו קשר עם מישהו, על אחת כמה וכמה עם מישהי. ואולי מפני שחרג ממנהגו לעמוד על המשמר, נפל שדוד ללא קרב. כך היה גם במלחמת העולם. רגע אחד יש עולם, ורגע אחרי זה העולם

מתהפך - לעד. ושוב זה קרה לו: רגע אחד עולמו מסודר, יש אוכל, יש מקום לישון, יש עגלים, ורגע אחרי זה רחל חודרת למחשבותיו, מערבלת את חייו ומציפה אותו בתחושות עזות, וזאת עוד בטרם אמרה אפילו מילה. טוב, רחל היתה אילמת.

וגם חירשת. הגורל הוא אכזר. כשהוא נוטל לעצמו רשות להכות, הוא מכה פעמיים. אם כבר, אז כבר. למה לא? אין עליו מורא שמים. וכי מה יעשה האל לגורל? יהרוג אותו? אין לו זמן. הוא עסוק בהריגת אנשים. את רחל כמעט הרג, ולבסוף חס על חייה. היא לא ידעה מי היא ומניין באה. גם שמה ניתן לה על-ידי האחיות בבית-החולים. אנשי המזכירות ידעו לספר שנמצאה קפואה וכחושה בפח אשפה גדול בבאר-שבע. איש לא ידע מי הוריה ומדוע ננטשה. היא נלקחה לבית-החולים ושם הצליחו להציל אותה. אחר כך נתגלגלה ממקום למקום. כשהיתה בת 15 נעתר הקיבוץ לבקשת פקידת הסעד וניאות לקבל אותה כילדת חוץ.

רחל היתה ילדה שקטה. היא שובצה לעבודה במטבח ונתגלתה כעובדת יעילה ומסורה. היא הפתיעה את עובדות המטבח בכישוריה, ולאחר זמן לא רב כבר שלטה ברזי הבישול. חושי הטעם והריח שלה פיצו על היעדר הדיבור והשמיעה, ומדי פעם היתה מפליאה במטעמיה. למרות מיעוט המצרכים במחסן האוכל, ידעה לאלתר ולהשתמש בחלופות, והתוצאה - שפתיים יישקו. עם הזמן הרשתה לה האחראית על המטבח אפילו לסמן ברשימותיה מצרכים שיש להזמין. עם זאת, שמרה רחל על ריחוק מיתר העובדות. לדבר עם האחרים לא היתה מסוגלת, בשפת הסימנים לא השתמשה, וכך נותר עולמה סגור ומסוגר בפני הבריות.

את מישקה פגשה ברפת כשבאה לקחת את החלב למטבח. היה זה יום שבת, התורנים סיימו את עבודות החליבה, ומישקה נותר לברו ברפת והשיח עם עגליו. רחל הגיחה מאחוריו, בלי שחש בנוכחותה, וצפתה בו חרש. האהבה שבה ליטף את העגלים שבתה את לבה. היה זה רגש חדש שלא הכירה, ולהפתעתה זלגו הדמעות מעיניה בלי שליטה. כנראה שפלטה

אנחה קטנה שכן לפתע קפץ מישקה וסב כלפיה מופתע ונבוך. לרגע אחד הוא ניצב מולה, סקר אותה בעינו האחת, ואז ברח ונעלם.

הרגש שפעם בלבה של רחל הביא אותה לשוב ולחפש את מישקה ברפת. היא היתה מכוונת את שעות בואה לזמנים שבהם היה שם לבד. בפעמיים הראשונות ברח, אך סקרנותו החזירה אותו למקום. אט-אט מרחק הביטחון ששמר מפניה הלך והתקצר, כמו חיית רחוב העוברת תהליך בית. פעם אחת אפילו פיתתה אותו בפרוסה של עוגת שמרים שהביאה מן המטבח. זו היתה הפעם הראשונה שראתה אותו צוחק. הוא נטל בקבוק הנקה של אחד העגלים, עשה את עצמו יונק ממנו, ואכל את הפרוסה בצחוק גדול. רחל צחקה צחוק אילם וטפחה על ירכיה בהתרגשות.

מישקה התמסר לקשר באטיות ובחשש. רחל הצליחה לרגש אותו באופן שהיה זר לו. היה בה משהו חם, בלתי אמצעי. היא הציעה קרבה בלי לדרוש דבר בתמורה. התייחסותה אליו היתה טבעית; היא הישירה מבט לעינו האחת, העבירה אצבע סקרנית על הצלקת במצחו ועל השקע מעל ארובת העין הריקה. המגע היה נעים, ידידותי, לא מאיים, אפילו לא מביך. אחר כך נטלה את ידו והעבירה אותה על פניה. היא עצמה את עיניה ונתנה לעונג להאדים את לחייה. ואז התכרבלה בחיקו כמו מבקשת להיעלם בתוכו. מישקה אימץ אותה אליו, מופתע עד כמה נעימה התחושה שמישהו, ולא עגל, זקוק לו.

עם הזמן הסכים מישקה שרחל תישן לצדו בלילה. הוא, שמעולם לא הסכים לישון בחדר שהיו בו אנשים נוספים, חלק את מיטתו עם מישהי, שנצמדה אליו בכל גופה. בלילות הראשונים לא ישן כלל. הוא היה משגיח עליה, נותן בה מבט חד עין ומקשיב בהנאה לנשימותיה השקטות. לילה אחד בלי משים התאים את קצב נשימותיו לנשימותיה, עד שהיו לנשימה אחת, משותפת. אט-אט סחררה הנשימה את הכרתו. הוא נרדם והתעורר בבעתה. בחלומו ראה את פניה של אמו. מאז שהופרד ממנה בתחילת המלחמה לא חשב עליה, לא זכר אותה ואת מראה פניה. הוא לימד את

עצמו לשכוח הכול, כל יום, ולמחוק את חלומות לילותיו הקצרים בטרם יקיץ. ועתה הקיץ, רחל לצדו לפני אמו חרותים בזכרונו. כשהתעוררה רחל מישקה לא היה לצדה. היא לא התרגשה. ודאי אחד העגלים נזקק לו, חשבה. אבל מישקה נעלם לשלושה ימים, ואיש לא ידע לאן. בקיבוץ לא התרגשו. לנער מוזר יש מדי פעם התנהגויות מוזרות. העגלים התגעגעו אליו, רחל דאגה לו, אבל בקיבוץ החיים נמשכו כרגיל. בלילה הרביעי חזר מישקה לרחל. היא כל כך שמחה שאפילו לא שאלה את עצמה מה קרה. הוא חיבק אותה בנואשות ולחש על אוזנה: "אינני יודע איך אחיה עם הזיכרון של אמא, אבל אינני יכול לחיות בלעדייך". היא לא שמעה שום מילה, אבל אד נשימתו באוזנה אמר לה שהוא חוזר ושהוא שלה.

שלושה חודשים מאוחר יותר אזר מישקה עוז והלך לדבר עם מזכיר הקיבוץ. זה הביט בו בפליאה, כאילו ראה אותו לראשונה. מישקה היה נרגש ומיעט במילים. "אני מבקש לקבל חדר משותף לי ולחברה שלי", פלט. המזכיר לא הצליח להסתיר את הלעג הרק בחיוכו: "חברה, אתה, מי זו חברה שלך?" "רחל, זו מהמטבח", ענה לו מישקה ונעלו החלה לחפור במרצפות החדר. "בן כמה אתה?" שאל המזכיר. "בן 16", ענה לו. "והחברה?" המשיך ושאל המזכיר. "15", ענה. עננה של דאגה חלפה על פניו של המזכיר. "אתה לא יכול לקבל חדר", אמר לו. "אתם עדיין נוער, והנוער ישן בבית-הילדים. רק אחרי הצבא אפשר לבקש חדר". הוא סימן למישקה שהשיחה הסתיימה. מישקה יצא מבויש, והמזכיר נשאר מבוהל. הוא זימן אליו את אחות הקיבוץ ואת מרכזת החינוך. "השניים האלה לא מבינים שצריך להיזהר. היא תיכנס להיריון ותלד לנו פה ילד מפגר. ואם במזל לא יצא מפגר, הם ודאי לא יהיו מסוגלים להיות הורים. תנסו להסביר להם, עד כמה שאפשר, איך להיזהר". שתי שיחות עילגות ומביכות נערכו בעקבות זאת. האחיות ניסתה בעזרת סימנים משונים להעביר את המסר לרחל, וזו רק הסמיקה וכיסתה את פניה בשתי ידיה; מרכזת החינוך ניסתה

לדבר עם מישקה, אלא שברגע שהוא התאושש מן ההלם הראשוני של נושא השיחה, ברח מן החדר.

מישקה ורחל המשיכו לגור יחד. מישקה עבד ברפת ורחל במטבח. החיים נמשכו כסדרם, ולמרות תנאי המחיה הירודים, הם היו מאושרים. מבחינתם, לחיות בדיר מאולתר היה דבר טבעי. גם היה טבעי שרחל תיכנס להיריון. הם החליטו לא לשתף את אנשי הקיבוץ בידיעה, אלא שהגיע זמן שגם בגדיה הרחבים של רחל כבר לא יכלו להסתיר את הסוד. היא היתה בחודש השישי להריונה כשמזכיר הקיבוץ שוב כינס ישיבה בעניינם של הזוג. האחות הסבירה לו שאין אפשרות להפיל את הוולד בשלב מאוחר זה של ההיריון. "אז מה עושים?" תופף המזכיר באצבעותיו העצבניות על השולחן. "אל תדאג", אמרה לו האחות במתק שפתיים, "יש לנו חברים בבית-החולים בבאר-שבע. הרי כולנו חברי קופת חולים של ההסתדרות, וחברי הסתדרות עוזרים להסתדר כשצריך. אחרי הלידה נעלים את הילד ונמסור אותו לאיזה משפחה. לקיבוץ הוא לא יחזור". "טוב", אמר המזכיר, תעשו מה שצריך. מבחינתי, השיחה הזאת לא התקיימה".

בחלוף שלושה חודשים פקדו צירי לידה את רחל. השעה היתה שעת לילה, ומישקה המודאג הזעיק את האחות. "לעזאזל", סיננה, "אי-אפשר ללדת באמצע היום? למה כולן יולדות תמיד בלילה?" היא בדקה את רחל והבינה שצריך להזדרז. נסיעה לבאר-שבע בכבישים הפתלתלים והצרים של הנגב תארך כשעה וחצי. היא הלכה לחפש את יודק'ה, נהג הטנדר. הוא כמובן לא היה בחדרו. היא ידעה היטב שהוא בחדר של חנק'ה; בכל יום ראשון בבוקר היה יודק'ה מסיע את בעלה של חנק'ה לתחנה המרכזית בבאר-שבע, משם היה הבעל ממשיך לתל-אביב ונשאר בה כל השבוע כדי לעסוק בענייני התנועה הקיבוצית. ובלילות - היה יודק'ה עולה על יצועה של חנק'ה. ביום שישי היה יודק'ה מחכה לבעלה של חנק'ה בתחנה המרכזית בבאר-שבע ומחזיר אותה לחיקה של אשתו. יודק'ה היה נעלם עד יום ראשון, ולא נודע כי בא אל קרבה.

עכשיו לא נותרה לאחות בררה אלא לשלוף את יודק'ה מחדרה של חנק'ה. "בוא, אי-אפשר לחכות לבוקר. הלידה מתקרבת". יודק'ה קילל חרש והם יצאו לדרך: האחות ויודק'ה בקבינה, ורחל ישובה מאחור בארגז הרכב המכוסה ברזנט, ונשענת על כמה שמיות שפרס לה יודק'ה. לבית-החולים לא הספיקו להגיע בזמן. רחל הלמה על חלון הקבינה והם עצרו בצד הדרך ויילדו אותה. האחות עטפה את הילד במעיל של יודק'ה, ורחל התכרכלה מאחור באפיסת כוחות. כשהגיעו לבית-החולים אושפזה במחלקת יולדות ונרדמה במיטה למשך כמה שעות.

כשהתעוררה היתה המולה בחדר. התינוקות הובאו לאמותיהם להאכלה. למיטתה של רחל לא הובא התינוק. רחל לא הכירה את הנהלים וחשבה שאולי כך מקובל בשעות הראשונות שלאחר הלידה. אך משחלפו 12 שעות ולא קיבלה את תינוקה, החלה לדאוג ומשכה בכנף בגדה של אחת האחיות. זו השתחררה ממנה, וכעבור זמן מה התייצבו שתי אחיות ליד מיטתה והסבירו לה בסימנים שונים ובפנים חמוצות שאין תינוק, שהתינוק מת. בתחילה לא הבינה רחל מה ניסו להסביר לה. היא ראתה את התינוק אחרי הלידה. הוא היה מלוכלך ורטוב, אך חי ובוועט ובוכה. שוב ושוב ניסו להסביר לה. היא סירבה להאמין, הנידה בראשה בפראות מצד לצד, דחפה את האחיות והחלה להתרוצץ בין החדרים, מוכת אימה וייאוש, בחיפוש אחר תינוקה. היא נתפסה על-ידי שני אחים גברתניים, ואלה ריתקו אותה למיטה בזמן שרופא אדיש דחף מחט של זריקה לזרועה.

שבוע לאחר הלידה חזרה רחל לקיבוץ, בלי תינוק. מישקה לא ידע דבר על מה שהתחולל במהלך השבוע. איש לא עדכן אותו. חרד ומודאג ניסה לברר אצל האחיות מה קרה. היא בישרה לו שרחל בבית-החולים והיא תשוחרר כשיחליטו על כך הרופאים. מישקה העביר את הימים בדריכות ובסערת רגשות. יותר מכול דאג לשלומה של רחל. הוא חשש שמא נפגעה בריאותה במהלך הלידה. כלפי הילד לא חש הרבה. היתה בו סקרנות מסוימת מהולה בחוסר שקט, אך לא היה יכול להיקשר למישהו שלא הכיר.

כשראה את הטנדר מתקרב ואת רחל יושבת בו לצד הנהג, קפץ משמחה. אלא ששמחתו לא ארכה. הוא תמך ברחל ביציאתה מן הרכב וליווה אותה לחדר קטן שהקצו לה בבית-הילדים עד שתתאושש. היא נראתה אטומה. מבטה היה מזוגג, היא לא הגיבה אליו והתחמקה ממבטו. הוא עזר לה להיכנס למיטה וכיסה אותה בשמיכה. היא משכה את השמיכה מעבר לראשה. מישקה כיבה את האור בחדר, והתיישב בשקט למרגלות המיטה. פעמיים ביום באה האחות לבקר את רחל. רחל לא נגעה באוכל שהובא לה, ומים לגמה אך מעט. מישקה לא זו מהחדר. הוא ניסה לתקשר אתה ולעודד את רוחה, אך היא לא שיתפה פעולה. רק אחרי יומיים נזכר מישקה שלא שאל אותה בנוגע לילד. בינו ובין עצמו ניסה לחשוב אם נפגע הילד בעת הלידה ונותר מאושפז בבית-החולים או שמא קרה משהו חמור יותר. למען האמת, הוא דאג יותר למצבה של רחל מאשר לגורלו של הילד. הוא רצה שרחל שלו תחזור להיות עצמה, כמו שכל כך אהב: חמה וקרובה ונותנת מעצמה, כמו שאי-אפשר לבטא במילים.

האסון התרחש ביום הרביעי לשובה של רחל. באותו בוקר פקד אותה אי-שקט. בניגוד גמור לפסיביות שאפיינה אותה בימים הקודמים, קמה ממיטתה והחלה לצעוד בחדר הלוך ושוב בפיזור נפש, ולנופף בידיה בעוצמה. מישקה מעולם לא ראה אותה כך, והמחזה עורר בו מתח עצום. הוא חש שמשהו רע הולך ומתרגש. ואז היא נעמדה מולו, בפסוק רגליים, כותנתה הארוכה מסתבכת בין רגליה, והחלה להסביר לו, בסימנים שרק הוא ידע לקרוא, מה קרה לתינוק. הוא נולד חי, הוא היה בסדר, בסדר גמור, והם שם בבית-חולים לקחו לה את התינוק. לקחו לה את התינוק. את התינוק שלה. את התינוק שלו. והוא לא היה שם, והוא לא עשה כלום והוא לא עשה כלום.

פתאום הבזיק בו הזיכרון. מישקה לא הכיר את עצמו. הוא הסתער על רחל, הטיח בה את אגרופיו וצרח בערפול חושים: "למה נתת לו את התינוק? למה נתת לו את התינוק? אני הייתי הגדול, אותי היית צריכה לתת! למה נתת לו את התינוק? למה, למה?" לשמע הצרחות הגיע לחדר

אב הבית, ומטאטא בידו. כשראה מישקה את האיש נכנס לחדר, התמוטט ואיבד את הכרתו.

כשחזרה אליו הכרתו מצא את עצמו מוטל על הרצפה, ומולו ניצבת אמו בפיסוק רגליים, לבושה שמלת קפלים ארוכה. בידה האחת החזיקה את אחיו התינוק, ובידה השנייה ניסתה לדחוף את מישקה הילד אל מאחוריה. מולה ניצב גרמני שכיוון אליה רובה. "הנה, קח את זה, הקטן", התחננה אליו, והושיטה לו את התינוק. "תעזוב את הגדול, תן לו לחיות, תרחם עליו". ברגע שהגרמני הושיט את ידו כדי לאחוז בתינוק, מישקה השתחרר מאחיזתה של אמו והתנפל על הגרמני בחבטות ובצרחות. הגרמני הרפה מן התינוק והלם בכל כוחו בקת הרובה שלו בראשו של מישקה, מעל העין. יותר מישקה לא זכר. עד אותו יום, יום הזיכרון.

באותו לילה עלו באש מחסן המזון, המטבח וחדר האוכל. ידה של רחל היתה במעש. היא חמקה בלילה מן החדר, שפכה חומר דליק על המחסן, על המטבח ועל עצמה, והדליקה הכול. אש אדירה כילתה עד היסוד את המבנים הדקים ואת תכולתם. אנשי הקיבוץ שהתעוררו לאור הלהבות צפו במחזה האימים חסרי אונים. בבוקר היה הקיבוץ כמרקחה. איזה אסון! קיבוץ שלם נותר בלי אוכל ובלי חדר אוכל - לכו הפועם של הקיבוץ. רק מישקה ההמום נבר באפר בניסיון למצוא זכר לרחל. הקיבוץ היה עסוק בעניינים חשובים יותר, לוגיסטיים, ועוד באותו יום אסף השופל הגדול את השרידים המפויחים של המבנים לתוך משאית הפינוי. כך נסתיימו חייה של רחל - שהחלו בפח אשפה גדול בבאר-שבע - במשאית פינוי אשפה, שפיזרה את אפרה באתר הזבל. אסופית באה לעולם, ערירית וחסרת קבר יצאה ממנו.

רחל ואמו נשארו חקוקות בראשו של מישקה. להעלים את הזכרונות כפי שעשה בעבר, כבר לא היה אפשרי מבחינתו, ואולי אף לא רצה בכך. הוא היה היחיד בעולם שנשא את זכר שתיהן, ואם ימחק אותן, משמעות הדבר שלא היו קיימות מעולם. ולכך לא היה מוכן: טובות ונדיבות היו

שתיהן, ונתנו לו חיים. אמנם חיים מיוסרים, אך הוא היה מוכן לשלם את מחיר הזיכרון.

הזעם ותחושת הנקם פעפעו בו. כבר היתה לו תוכנית ערוכה וסדורה לפגוע במזכיר הקיבוץ. הוא הכיר היטב את אורחותיו. כל היום היה זה מתרוצץ בקיבוץ, מוקף אנשים המבקשים את קרבתו. רק למשך שעה אחת, מוקדם בבוקר, היה עושה שבת לעצמו, ואיש לא העז להפר אז את פרטיותו. הוא היה מתיישב ליד השולחן הפינתי בחדר האוכל, לבד, אחרי שאסף את פריטי ארוחת הבוקר, ועוסק שעה ארוכה בקיצוץ דק-דק של הירקות הטריים. הוא נהג לחתוך אותם לריבועים קטנטנים מדויקים להפליא, לפי סדר ידוע מראש: עגבנייה, מלפפון, פלפל ירוק, גזר, בצל. לאחר מכן היה מוסיף פטרוזיליה, שמן ומלח. ערבוב והסלט מוכן. אחר כך היה נוטל שתי פרוסות לחם שחור, מורח אותן בגבינה לבנה, ואוכל בריכוז. לסיום היה מורח פרוסת לחם נוספת במרגרינה ובריכה, ואוכל אותה תוך כדי שתיית כוס תה עם לימון. לבסוף היה מתרווח לאחור ומסיט את הצלחת לפאתי השולחן. או אז ידעו החברים שתם הטקס.

זאת היתה השעה שמישקה תכנן לפגוע בו. מבעוד מועד נטל סכין ארוכה וחדה מארגז הכלים של הרפת, והמתין כחודשיים עד שחדר האוכל ישוקם ויחזור לתפקוד. בכל אותו זמן סבלו אנשי הקיבוץ סבל נורא. גם מישקה התאזר בסבלנות ושחזר בראשו שוב ושוב כיצד ייגש לשולחנו של המזכיר בזמן שזה טורח על הכנת ארוחת הבוקר שלו. ודאי ירים המזכיר את ראשו ויפער שתי עיניים גדולות ותמהות לנוכח הנער החצוף שמעז להפר את טקס ארוחת הבוקר שלו. מישקה ינעץ את הסכין בעיניו הפקוחות לרווחה של המזכיר, בזו אחר זו. הוא יהיה קר רוח ומחושב. עין תחת עין, עין אחת עבור רחל ועין אחת עבור התינוק.

בלילה שלפני ההוצאה לפועל הלך מישקה להיפרד מן העגלים אהובי נפשו. הוא ידע שלאחר מעשה לא יוסיף לראותם. הוא נכנס לתוך המתחם שהם הוחזקו בו, ונפרד מכל אחד ואחד מהם בחיבוק ארוך ובלייטוף ראש. את הלילה הזה החליט לעשות במחיצתם ולא לשוב לחדרו. הוא התיישב

על הרצפה הקרה והתבונן בהם. והם, כמו נדברו ביניהם, הקיפו אותו במעגל קרוב והתבוננו בו. הוא הביט בעיניהם הטובות, הרכות, התמימות, החומות, וחמלה גדולה הציפה אותו. כל הלילה זלגו הדמעות מעינו האחת, וגם ארובת העין החסרה נרטבה. עם שחר ידע מישקה שלא יוכל לעשות כמעשה אותו גרמני שעקר לו עין. הוא קם, נפרד מן העגלים ועזב את הקיבוץ, שאותו לא יראה יותר לעולם, גם לא בעין אחת.

בן 17 היה מישקה כשהתגייס לצה"ל. היות שתעודות לא היו לו, העיד על עצמו שהוא בן 18 וגויס. חייל קרבי בעל עין אחת לא היה יכול להיות, אך הצבא נענה לבקשתו והסכים לגייסו לצנחנים כעובד מטבח. שלוש שנים שירת מישקה בחטיבת הצנחנים וזכה שם לכבוד גדול ולסיפוק. עם הזמן זכה לקידום, ועוד בהיותו בשירות חובה נתמנה לרס"פ מטבח. המטבח של מישקה ליווה את הלוחמים בכל מקום ששהו בו. אימון חורף, אימון קיץ, תפיסת קו, פעולות תגמול לאורך הגבול, תמיד ידעו הלוחמים שהקומנדקר של מישקה יגיע אליהם, ואחריו יצוץ אוהל המטבח הגדול ובו אוכל חם ושתייה. מישקה עצמו היה מרוצה. סוף-סוף חש כמי שמצא את מקומו בעולם ונהנה מתחושת שייכות ואף מהוקרה. לפעמים, בלילה, כשהיה מחכה בקומנדקר לשובם של הלוחמים, היה מביט בשמים זרועי הכוכבים ונזכר באמו וברחל. באותם רגעים הצטער שאין לידו איזה עגל, להביט בעיניו ולחבקו.

נס הדגים

אמנון שחתה בכינרת מאז ומתמיד. מיום שנולדה נקראה בשמה הארמי, אם-נון, הדג של האמא. אמא שלה שמרה עליה היטב בתוך הפה כדי להגן עליה מפני טורפים ומזיקים. גם כשיצאה מפי האם כדי להסתגל לסביבה, ברגע שחשה בצל של סכנה היתה נמלטת יחד עם אחיה ואחיותיה הדגיגים חזרה לפה הבטוח של אמא. אבא מושט חג בכל אותה תקופה בקרבתה של אמא. הוא היה מופקד בעיקר על אימון הדגיגים והכשרתם לחיים עצמאיים; הוא סימן להם מסלולים, לימד אותם להיזהר מדגים טורפים, ובעיקר להישמר מן הטורף הגדול בעולם, האדם ורשתו. אחרי חודש, אמנם חוששת אך מלווה בכרכת הדרך של ההורים, נפרדה מהם אמנון ויצאה לחיים עצמאיים.

טובים ונעימים היו ימיה בשנת חייה הראשונה. היא נהנתה מן החופש, הכינרת האירה לה פנים. בימי הקיץ זרחה השמש בעוצמה והמים היו חמימים, וגם בחורף, בימים הקרים והאפלוליים יותר, עטפה אותה הכינרת בשמיכת מים טובה שאפשרה לה להמשיך ולזרום בנחת. במהלך השנה גדלה והעלתה משקל, והפכה מדגיג זעיר וצנום לדגה נאה. היא אף צברה ניסיון וידע בהלכות האגם, ובנוסף לכישורי הישרדות בסיסיים שהקנה לה אביה לאחר לידתה, פיתחה חוכמת חיים משלה, שעזרה לה לא להיכנס לבורות יקוש.

לאחר שנה, בקיץ, השלים גופה התפתחות נוספת, ותפיחה בבטנה סימנה למושטים הזכרים שהיא נושאת ביצים. הם החלו להתעניין בה ולשוט סביבה. תחילה לא הבינה במה זכתה לתשומת לבם. חסרת ניסיון ובתולית היתה ביחסים בין המינים, אך ככל שנמשכו חיזוריהם, רמז לה גופה ביתר שאת שהיא בשלה לרבייה. משחדרה ידיעה זו לגנגליון שבראשה, ניצבה בפני ההכרעה הקשה בחייה: לבחור לעצמה בן-זוג מתאים. בשונה מרוב היצורים המפותחים החיים במים וכיבשה, אמנון ומושט חיים בקשר מונוגמי כל החיים. בטוב וברע, עד יפריד ביניהם המוות, ולא כשבועת שווא.

מושטים רבים חגו סביבה ואף אחד מהם לא היה המיוחד המיועד. הם פשוט לא ריגשו אותה. היא לא חשה את הפרכוס המיוחל בזנבה, והרטט שחיכתה לו לא עבר בזימים. אך כל זה השתנה ברגע שזיהתה את בחיר לבה. היא בחנה אותו היטב לפני שהחליטה להתמסר לו. פיו היה מלא בשיניים קטנות אחידות, הקשקשת שלו סדורה ומושלמת, סנפיר הגב קוצני ומשונן, אך אחוריו רכים ועגולים. צורת הזנב הזכירה מסרק, מושט בערבית. פסים אפורים ונקודת חן שחורה בצדו השלימו את התמונה של הזכר שלה.

מושט היה רציני וחרוץ. הרבה לפני טקס החיזור סימן טריטוריה קטנה במקום סתר במים הרדודים, וגירש משם בתנועות זנב חדות זכרים זרים שניסו להתחרות בו על חסדיה של אמנון. לאחר מכן ביצע מולה את טקס החיזור, שט סביבה במעגלים, וסימן לה שהגיעה העת. והיא נענתה. זרם ארוך של ביצים נפלט מגופה, ומושט, כולו גאוה וחיגיגות כחתן ביום חופתו, הפרה אותן בזרעו. מיד לאחר מכן אספו ההורים הטריים את הביצים המופרות לתוך פיהם. מעתה ועד לבקיעת הדגיגים ייכנסו לפיהם רק מים שיעניקו חמצן לביצים, והם יימנעו ממזון. לאחר בקיעת הדגיגים יחלקו ביניהם תפקידים. אמנון תשמור עליהם בפה בשעת הצורך, ומושט יבנה קנים עם מחילות עמוקות. הוא גם יאמן אותם לחיי עצמאות.

חודש לאחר בקיעתם עזבו הדגיגים את הקן. אמנון ומושט התפנו סוף-

סוף לירח הדבש שלהם. כהורים מסורים קודם דאגו לסדר את הצאצאים, ורק אחר כך יצאו לנופש בכינרת. פנויים מדאגות שחו להם השניים במעמקי האגם, אכלו, שתו ובילו. אהבתם לא נזקקה לאירועים יוצאי דופן. יום-יום שטו בחדווה במים הנעימים, ולילה-לילה חגו זה סביב זה באטיות. הם חיו בזוגיות תמידית שאין בה ספקות. מדי פעם היו חוזרים למחילות ההוריות ומעמידים דור חדש של דגים צעירים באגם. מושט ואמנון, כמו שאר הישראלים, התעניינו במפלס הכינרת. בשנים שחונות נאלצו להתאים את אזורי הרבייה לקו המים הנסוג, ובשנים גשומות נהנו מן השפע. עם זאת, בשונה מהישראלים, לא הפכו את מפלס הכינרת למדר של שמחה ועצב. הם קיבלו בשלוות נפש את מחזוריות הטבע. ואולם - מה שהתקבלה בפחות שלווה היתה מגפה מסתורית שפקדה את האגם והמיתה את הדגים באלפיהם.

"מגפה מסתורית עושה שמות בדגי הכינרת", זעקו באותיות שחורות מודגשות כותרות המקומונים בטבריה, ובאותיות דקות יותר העיתונים הארציים. השערות שונות ומשונות בנוגע לפשר התופעה הופרחו באוויר ושקעו במצולות. איש לא ידע מה הסיבה למוות ההמוני, ואם ידע - העדיף למלא את פיו מים. עובדה אחת היתה ברורה לחלוטין: הדגים מתו בהמוניהם, מוות אכזרי ומכוער. אמנון ומושט קיבלו את הידיעה באיחור גדול, אם כי גם הודעה מוקדמת לא היתה גואלת אותם. עיתונים כמעט ולא מגיעים אל דגי הכינרת. הדברים שמגיעים, ודווקא בשפע, הם שאריות מזון, מכלי פלסטיק ובקבוקי קולה ריקים, כפכפי גומי ושקיות ניילון. ואם כבר מגיעים עיתונים, הם בדרך כלל בלתי קריאים ולא עדכניים. על כן המשיכו אמנון ומושט בשגרתם, בלי להיות ערים לסכנת החיים שאורכת להם מעבר לפינה.

אמנון הבחינה במחלה של מושט כבר מהתסמין הראשון: עינו החלה לבלוט בצורה מזוהה. העין הלכה ונהרסה בעקביות עד שנעלמה כליל, והותירה אחריה חור פעור. לא חלף זמן רב והעין השנייה הלכה בדרכה של הראשונה. מושט העיוור עוד המשיך זמן מה לשחות לאטו לצדה של

אמנון, אבל אז השחיר כולו, ועל גופו הופיעו כתמים אדומים. הוא התהפך על צדו ומת. אמנון ניסתה להמשיך בחייה, אך דבר לא היה כבעבר. בן-הזוג שלה הלך לבלי שוב. לקראת הקיץ החלה לחוש בסימני ההבשלה המינית המחודשת. לא היתה לה שום כוונה לחזור לשוק הפנויים-פנויות, ולהעמיד דורות חדשים עם זכר אחר לא בא כחשבון מבחינתה. בכוונה ברורה ובדעה צלולה שחתה היישר לרשתו הרחבה של מוחמד הדיג. לא עבר זמן רב והיא היתה מונחת אפויה על צלחתו של האב פרנקו, שישב במסעדה הטבריינית של מוחמד, וחיכה בקוצר רוח לקיים בה מצוות אכילת דג סנט פיטר, לזכר נס הדגים: ישו פטרונו האכיל בטבחה חמשת אלפים איש בשני דגים שעלו מן הכינרת.

"איזה סנט פיטר יפה תפסתי לך", אמר מוחמד לאב פרנקו, "מלאה בכיצים, הנקבה הזאת. לא בכל יום אני תופס דג כזה יפה וגדול. בזמן האחרון הדיג חלש. להכין לך סלט ביצים שלה?". "לא, תודה", ענה פרנקו והחל לבצוע את בשר הדג. "ובשבילך, אברם, כרגיל, צמחוני?" שאל מוחמד את הגבר הנוסף שהסב לשולחן. "כן, מוחמד, אין על המגדרה והסלטים שלך. ותביא גם הרבה חמוצים".

היתה זו שעת צהריים חמה. שלושת הגברים ישבו בטיילת של טבריה במסעדה של מוחמד הדיג; מוחמד; האב פרנקו, כומר נוצרי שהגיע ממילנו למסע צלייני בארץ הקודש; ואברם היהודי, מורה דרך ישראלי שליווה אותו במסעו והביא אותו, לאחר שסייר בהר האושר וטבל בטבחה, למסעדת הדגים של מוחמד המוסלמי כדי שיאכל דג סנט פיטר.

מוחמד היה סקרן וגם קצת חוצפן. הוא פנה לפרנקו: "אני שמח שאברם הביא אותך למסעדה שלי. אני לא מתפלא שבאת לישראל לאכול את הדג הקדוש, אבל מאיפה העברית הישראלית הזאת שיש לך?" פרנקו סיים ללעוס בפה סגור, ואז השיב לשאלתו: "נולדתי בהרצליה בתור יהודי ישראלי. עד גיל 12 חייתי בארץ. אבא שלי היה איש עסקים ממוצא איטלקי, והמשיך לעשות עסקים באיטליה גם אחרי שעלינו ארצה. בשלב מסוים החליט שאנחנו חוזרים לאיטליה ומאז אני חי שם". תשובתו השאירה את מוחמד

עם לסת שמוטה. אחרי שהפנים את המידע המשיך בחקירתו: "כן, אבל איך נהיית מילד יהודי לכומר נוצרי?" פרנקו לא שש לספר. הוא הכניס חתיכת דג נוספת לפיו, לעס ובלע. רק כשראה שמוחמד אינו מתכוון להרפות אמר: "זה סיפור ארוך, אין לך קליינטים אחרים?". מוחמד חייך: "פתחתי את המסעדה שלי כי אני אוהב דגים וסיפורים, כמו כל טברייני. וזמן יש לי תמיד. החיפזון מן השטן". "טוב", אמר פרנקו, "אז ככה. כשהגעתי עם המשפחה שלי לאיטליה בגיל 12 היה לי קשה. אמנם ידעתי איטלקית מן הבית, אבל הכול היה לי זר ומוזר. לא אהבתי את המקום, לא היו לי חברים, וגם בית-הספר היהודי נראה לי משונה לעומת הארץ. אף פעם לא הייתי דתי, ופתאום לימודי יהדות, מסורת, תפילות. ממש סבלתי. אחרי שעות בית-הספר הייתי מסתגר בבית ומרגיש שאני משתגע מרוב ייאוש. בגיל 15 פגשתי את יוליה. היא היתה ילדה חדשה בשכונה, ההורים שלה עברו מכפר קטן למילנו. היינו שני ילדים אבודים, והיה לנו רק זה את זה. אהבה גדולה, מיאשת, התפתחה בינינו. ידענו שאין לזה עתיד. אני יהודי, היא קתולית, המשפחות שלנו בחיים לא יסכימו. איטלקים קתולים שנולדים בכפר זה כמו יהודים של בני-ברק. בגיל 16 התפוצץ העניין. המשפחה שלה עשתה סצנה איטלקית של צרחות בבית של ההורים שלי, ואבא שלי פירק אותי במכות. מוכה ופגוע זחלתי על ארבע לבית של ההורים שלה, ואמרתי להם שאני מוכן להיות קתולי, רק שירשו לי להיות עם יוליה. אבא שלה הוריד לי מחבת על הראש וצרח שאולי עכשיו יחזור לי השכל. אבל אני לא ויתרתי. שנה שלמה ניסיתי לשכנע את אבא שלי שירשה לי ללמוד בבית-ספר קתולי. שנה שלמה הוא הרביץ ואמא בכתה. כשהייתי בן 18 אלוהים לקח אותו. אמא אמרה שהרגתי אותו. עזבתי את הבית והלכתי למנזר".

אברם ישב נטוע בכיסא ולא נגע באוכל. מוחמד הכיר אותו היטב. עשרות פעמים הביא אברם את הצליינים שליווה למסעדה שלו, הם התיידדו ושררה ביניהם חיבה גדולה. מעולם לא ראה עצב כזה בעיניו. הוא הביט בו עד שאברם אמר: "יוליה, מה קרה ליוליה?" פרנקו הביט במים של הכינרת

ואמר בקול יבש: "אני בחרתי באלוהים, לא היתה לי בררה. לא האמנתי שיוליה תעזוב את המשפחה ותבוא לחיות אתי. התחתנתי עם אלוהים. עם אלוהים שלה. מאז אנחנו חיים ביחד, אלוהים ואני. זאת מונוגמיה לכל החיים, אף שלפעמים אני בוגד בו וחושב על יוליה. אבל הוא חנון ורחום, כמו שאומרים היהודים. הוא לא מעניש אותי על המחשבות. עם השנים התרגלתי. האמת היא שלהיות בן-זוג קבוע של אלוהים זה כמו לחיות עם אישה. בהתחלה אתה מתלהב, מחזר, עושה כל מה שהוא מבקש ואפילו יותר, מנסה כל הזמן שיהיה מרוצה. אחר כך נהיה קשר כזה קבוע כמו זוג אחרי 15 שנים. וכשאתה מזדקן, אתה כבר נשאר בגלל ההרגל ומפני שאין לך לאן ללכת. איזו דת תקבל אותי לעבודה אצלה כשאני בן חמישים?" פרנקו פרץ בצחוק ארוך, מוחמד חיך ואברם לא הגיב. מוחמד שאל: "לא פחדת שאלוהים של היהודים יעניש אותך שבגדת בו והלכת אצל האלוהים של הנוצרים?". "לא", ענה פרנקו. "ואגיד לך משהו שלא אגיד לעולם למתפללים בקפלה שלי: אלוהים יש אחד, רק השליחים מתחלפים".

מוחמד מזג מים קרים לכוסות של שלושתם. הם שתו ואז אמר אברם: "אתה אדם גדול, האב פרנקו. כל הכבוד לך. יש בך ניצוץ אלוהי שעוזר לך להתמודד עם החיים. אני, אין לי אמונה באלוהים. אין לי בכלל אלוהים. אני במקור קיבוצניק שנולד על שפת הכינרת. פה, לא רחוק. אנחנו אתאיסטים. בהתחלה האמנו בדת הקומוניסטית. אתה יודע, דת טובה, שוויונית, ערכית, סולדת מכסף, מאמינה באדם ולא באלוהים. אבל אחר כך אבא סטאלין מת, אמא רוסיה התפרקה ונשארו יתומים. רק האמונה באדם נשארה לי, וגם היא נשברה לפני שלוש שנים". האב פרנקו נכנס לתפקידו. בקול רך אמר לאברם: "ספר, זה יעזור לך". חמלתו של האב פרנקו נגעה ללבו של אברם. הוא חיך חיוך נוגה ואמר להם: "זה נשמע כמו התחלה של בדיחה: אתאיסט יהודי בא לוודוי אצל כומר מומר במסעדה של דייג מוסלמי". הפעם היה זה תורו לפרוץ בצחוק גדול שנגמר בדמעות. הם חיכו עד שניגב את דמעותיו ושתה מן המים. "אני חי בסרט משולש. בהתחלה היינו רק שניים. יורם ואני. נולדנו באותה שנה בקיבוץ, גדלנו יחד באותה שכבה

בבית-הילדים, ישבנו יחד על הסיר. עד היום אני מסוגל לזהות את הריח של הקקי שלו. גדלנו, הפכנו בחורים צעירים, הכול עשינו יחד. אחרי הצבא לא הלכנו ללמוד, נשארנו לעבוד בקיבוץ. אני בענף הדיג, הוא בפלחה. בגיל 25 נכנסה ננה לחיים שלנו. היא היתה מתנדבת יפה שנשארה בקיבוץ, וכך הפכנו למשולש. עד שהרגשתי שאני מתאהב בה. שאלתי את יורם אם זה בסדר מבחינתו. הוא אמר שהוא לא בעניין ואין לו בעיה. עברתי לגור איתה בחדר משותף, אבל המשכתי להיות החבר הכי טוב של יורם. אחרי שנתיים החלטתי שהגיע הזמן ללמוד. נרשמתי ללימודי היסטוריה וארץ-ישראל באוניברסיטה והייתי נשאר ללון בחיפה שני לילות בכל שבוע. אז התברר לי שננה פוחדת לישון לבד בלילה. באופן הכי טבעי ביקשתי מיורם שישגיח עליה בלילות שבהם אני נעדר, והסוף ידוע. ננה הודיעה לי שהיא עוברת לגור עם יורם. יורם לא דיבר אתי מילה. חודשיים אחרי זה עזבתי את הקיבוץ והתחלתי לעבוד כמדריך תיירים.

האב פרנקו נד בראשו והביט באברם. הוא חש חמלה כלפיו, אבל הסיפור לא הוציא אותו מעמדת הכומר הרגיל לשמוע וידויים. משולשים קשים יש בכל דת, לא רק בדת המאמינה בשילוש הקדוש. בני-אדם רגילים אינם מלאכים, והם אינם מסתפקים ברוח הקודש כדי לעבר אישה נשואה. כשהם רוצים אישה הם בועלים אותה. גם אם היא שייכת לאחר. בשונה מפרנקו, מוחמד היה נסער: "ככה עשתה לך, השרמוטה?" מבטו הזועם של אברם השתיק את מוחמד באחת. "אל תדבר עליה ככה. אתה לא מבין. אני לא כועס עליה שבגדה בי. אני כועס על יורם שבגד בחברות שלנו. אני כל כך אוהב אותו, שאם היה מבקש ממני, הייתי נותן לו את ננה, למרות שאהבתי אותה. לא היה דבר שלא הייתי עושה בשבילו. אני יכול להיות בלי ננה. אני לא יודע איך להיות בלי יורם."

המלצר ניגש לשולחן כדי לפנות את הצלחות. בצלחת של פרנקו נותרה רק אדרת הדג, אברם כמעט ולא אכל, ומוחמד מעולם לא אוכל עם אורחיו, גם כשהסב עמם לשולחן. הם חיכו עד שתמה מלאכת הפינוי והמלצר

הסתלק. "אתה חושב שתוכל אי-פעם לסלוח לו ותחזרו להיות חברים?" שאל פרנקו. "אני לא חושב", אמר אברם. "גם אם אצליח לסלוח לו, וכרגע זה לא נראה לי, צריך להתרחש נס כדי שנחזור להיות חברים. ולמרות שאנחנו פה בסעודה לכבוד נס הדגים, אני לא מאמין בנסים".

"ואני כן מאמין. הנה, תראה אותי, יושב לפניך נס רפואי", אמר מוחמד. "אתה שוב מתחיל עם הבדיות של דייגים טבריינים?" סנט בו אברם. "לא, הכול אמת, נשבע לך בזקנו של הנביא. לפני שנתיים, בחורף, יצאתי בלילה לדוג. היתה סופה נוראית, הגלים היו גבוהים, הרוח חזקה והגשם לא הפסיק. אנשים לא יודעים שגם בכינרת, ולא רק בים הגדול, יש לפעמים סערות אדירות. הייתי לבד בים, הדייגים האחרים לא יצאו לדוג באותו לילה. הסירה התמלאה במים, אבל אני המשכתי. אני עקשן גדול יותר מהכינרת. העליתי את הרשת הכבדה שהיתה מלאה בדגים, וכששמתי אותה על רצפת הסירה הרגשתי כאילו ברק קורע את החזה שלי. נפלתי על הדגים ולא יכולתי לזוז. הכאב בחזה היה נורא. הגשם המשיך לרדת והרטיב אותי. כנראה שבשלב מסוים איברתי את ההכרה. כשהתעוררתי מצאתי את עצמי בטיפול נמרץ בפוריה. סיפרו לי שמצאו אותי בכוקר בסירה שלי שנסחפה לחוף, שעברתי התקף לב, וזה שאני חי, למרות שהגעתי לבית-חולים שעות אחרי האירוע, זה נס רפואי. אחד הרופאים אמר לי שייטכן שמה שהציל את החיים שלי זה ששכבתי ספוג מים קרים שהורידו את טמפרטורת הגוף. אתה רואה, המים שירדו משמים, המים הקרים של הכינרת והדגים הקרים, עשו לי נס".

"גדולים מעשי האל", אמר האב פרנקו. ואברם אמר: "בסדר, אז אולי קרה לך נס בגלל המים והדגים, אבל על היבשה אין נסים. איך יצאת מן הסיפור?" "אתה צודק", ענה מוחמד, "ההמשך על היבשה כבר היה שייך לאנשים ולא לאלוהים". הוא השתק והשפיל את מבטו במבוכה. האב פרנקו נתן בו מבט מביז: "נראה לי שעכשיו יבוא הקונפסיונה". "כן", אמר מוחמד, "הגיע הזמן. לא סיפרתי את זה לאף אחד עד היום".

"בזמן האשפוז הייתי במעקב כל הזמן. הרופאים באו והלכו, באו והלכו,

ולכן לקח לי זמן עד ששמתי לב לרופאה הצעירה שהיתה נשארת בחדר הרבה יותר מאחרים. הלי קראו לה. היא סיפרה לי שהיתה הראשונה שטיפלה בי כשהביאו אותי מהכינרת, שחשבה שאמות ולא האמינה שיצליחו להציל אותי. היא באה הרבה לראות מה שלומי ואיך אני מתאושש. בהתחלה חשבתי שזה עניין רפואי, אבל אחר כך הבנתי שאני מעניין אותה בתור גבר, ולא רק בתור חולה. זה עשה לי טוב לאגו, אבל לא יכולתי להבין מה קורה. אני נשוי עם שני ילדים, אשתי חדיג'ה שעובדת כלבורנטית בבית-החולים הסתובבה הרבה במחלקה, כך שלא נראה לי שהלי לא ידעה שאני נשוי. ועם כל הכבוד, אני דייג ערבי מטבריה, והיא רופאה יהודייה בפוריה".

"חשבתי שזה ייגמר כשאשתחרר מן האשפוז, אבל זה נמשך ונעשה יותר רציני. היא היתה יפה וחכמה, וכשלמדתי להכיר אותה בתור בן-אדם, ולא רק כרופאה, הבנתי שהיא אישה חמה ועם ראש פתוח. נסחפתי פנימה כמו מתבגר שטועם פרי אסור. הרגשתי בגן עדן ולא היה לי אלוהים. אבל לילה אחד חזרתי מאוחר הביתה. נכנסתי למיטה ליד חדיג'ה אשתי והיא אמרה לי: 'אם אתה רוצה אישה אחרת, תתחתן אתה. אל תהיה כמו גנב בלילה', והסתובבה עם הפנים לקיר. אני מכיר את אשתי. היא אישה עם הרבה כבוד, וכשהיא מסתובבת במיטה עם הפנים לקיר, אני יודע שלא אגע בה עד שיסתדרו העניינים בינינו".

"הייתי צריך אז להחליט: להתגרש מחדיג'ה ולחיות עם הלי, או לגרש את הלי ולהישאר עם חדיג'ה. ידעתי שהלי תסכים לחיות אתי, ואם זה יהיה לי חשוב היא תהיה מוכנה גם להתחתן אתי. החלטתי להישאר עם חדיג'ה. בשבילי משפחה, ילדים וחברה הם דברים חשובים, וגם לא יכולתי לעשות את זה לחדיג'ה. ידעתי שלא יהיה לה גבר אחריי וגם לא חיים. הלי צעירה והיא תתגבר ותמצא את עצמה. הודעתי להלי על ההחלטה שלי ונפרדתי ממנה. היה לי קשה, אבל הייתי שלם עם עצמי. חודשיים לא ראיתי אותה, אבל כל אותו זמן המשיכה חדיג'ה לשכב במיטה עם הפנים לקיר. הרגשתי שאני מטפס על הקירות. "מה את רוצה? אני מבטיח לך שכל עוד תחיי

לא תהיה לי אישה אחרת!" אמרתי לה. "אז עכשיו אתה מחכה שאמות?", אמרה ולא הסתובבה אליי.

"אחרי חודשיים הלי חזרה. לילה אחד חיכתה לי ליד הסירה במעגן ואמרה לי: "קח אותי אתך לדיג". הפלגנו לעומק. אני התעסקתי ברשתות והיא ישבה בקצה הסירה והסתכלה עליי. לא דיברנו. לפני הזריחה, כשכבר עמדתי לסובב את הסירה ולחזור למעגן, היא התפשטה. הירח היה מלא והאיר את הגוף שלה בצבע כסף. היא היתה כל כך יפה. "אני מוכנה שתיקח אותי בתור אישה נוספת. אבוא לגור בבית שלך יחד עם חדיג'ה. ואם תרצה גם אתאסלם ותוכל להתחתן אתי". הסתכלתי בה במשך רגע ארוך. לא ידעתי אם אני מעריץ את האומץ שלה או מרחם עליה כיוון שהיתה מוכנה לוותר על הכבוד שלה. "לא!" צעקתי. "אבל למה, אתה מוסלמי, מותר לך לקחת שתי נשים". "כי חדיג'ה תמות. את רעל בשבילה". היא חיכתה עוד רגע, וכשראתה שהתשובה שלי סופית, הפנים שלה התעוותו והיא אמרה: "עכשיו אני מבינה איך ניצלת. יש לך לב של אבן". היא הסתובבה, קפצה למים והתחילה לשחות לכיוון החוף. הגוף העירום שלה נצנץ במים. ידעתי שהיא הדג הכי יפה שראיתי בחיים, שהוא היה יכול להיות שלי, ושאני נותן לו לשחות ממני. באותו לילה נולדה אגדה טבריינית חדשה. אחרי כמה ימים שמעתי את הדייגים מספרים שראו עם שחר נימפה עירומה יפהפייה עולה מן הכינרת. אחד מהם נשבע באלוהים שראה אותה כמו-עיניו".

מוחמד ישב מותש כאילו כל האוויר יצא ממנו. אחרי רגע ארוך של שתיקה שאל אברם: "וחדיג'ה, היא סלחה לך?". מוחמד כאילו לא שמע את השאלה והמשיך לספר: "שלושה שבועות אחרי הלילה ההוא חזרתי לבית-חולים לביקורת. הרופאים דווקא היו מרוצים מהלב שלי. שאלתי על הלי וספרו לי שהיא התפטרה ונסעה לעבוד באפריקה במשלחת של רופאים מתנדבים. חזרתי הביתה עצוב, אבל גם מרוצה בשביל הלי. חשבתי שלרפא חולים באפריקה זה מעשה יפה שמוסיף לה כבוד אמיתי, וטוב שלא נתתי לה לאבד את הכבוד שלה ולהיות אישה שנייה של דייג טברייני. באותו לילה במיטה הסתובבה אליי חדיג'ה ואמרה: "אני מבייצת, ואני רוצה

עוד ילד ממך". חיבקתי אותה בחום והזרעתי אותה שוב ושוב, כמו מושט שמחכה במים הקרים שנה שלמה. אחרי תשעה חודשים נולדה הבת וקראנו לה פאטמה, כמו שקוראים לבת של הנביא מוחמד".

המלצר חזר עם מנות הקינוח המתוקות ועם שתייה חמה. מוחמד שתה קפה עם הל, אברם שתה תה עם נענע ופרנקו שתה מים קדושים. היתה כבר שעת אחר-צהריים, ורוח החלה לנשוב ולהעלות גלים על המים. שלושת הגברים הביטו בכינרת. "זו רוחו של הנביא מנשבת מכיוון מכה", אמר מוחמד. "זו רוחו של משיחנו מהלכת על פני המים", אמר האב פרנקו. "זו הרוח המזרחית של הכינרת, השרקיה", אמר אברם.

ומתחת לפני המים המשיכו לשייט אמנון, מושט וסנט פיטר. ואולי העובדה שדג בעל שלושה שמות חי בזוג כל חייו היא נס הדגים.

פני הדור כפני הכלב

דור

רף-רף, החיים קשים. עד שמקסי לקח אותי החיים שלי לא היו משהו. יותר נכון, כמו שאנשים אומרים בשפה ההיא כשהם לא רוצים שאני אבין, החיים שלי היו בדיפ שיט, שזה בשפה שאני מבין, חרא בלבן. דיפ זה לבן, שיט זה חרא. אבל לא לבן שאני אוהב ללקק, ולא חרא שאני אוהב לעשות, במקומות שמותר לי. דיפ שיט זה אומר שבקושי נשארתי בחיים וייללתי הרבה כי כאב לי.

אני לא זוכר איפה נולדתי. בעצם, ועצם אני אוהב, לא חשוב איפה נולדת, חשוב איך אתה חי. בהתחלה היה בסדר גמור. שני אנשים לקחו אותי מן הרחוב אליהם הביתה. היו שם הוא והיא. הם נתנו לי אוכל ומקום לישון, וגם לימדו אותי שצריך לעשות פיפי וקקי בחוץ. נכון, כבר אז הסבירו לי את זה במכות, אבל לא עשיתי מזה עניין. אחרי המכות היו גם ליטופים וחיבוקים, ולמדתי שאם אני עושה מה שהם רוצים, אני לא חוטף. ככה הסתדרנו פחות או יותר בהתחלה. אבל אחר כך הם התחילו לנבוח זה על זה ולחשוף שיניים. הם עשו המון רעש מפחיד, ואני הייתי מתחבא בפניה שלי ומקפל את הזנב מתחת לבטן. כל היום הם לא היו בבית, ואפילו שאני לא אוהב להיות לבד, ולא אוהב להחזיק את הפיפי הרבה זמן, לפחות היה לי שקט. אבל כשהם היו חוזרים הביתה, במיוחד כשהוא היה חוזר הרבה אחרי שהיא חזרה, היה מתחיל הרעש. הוא היה נובח, היא היתה מורידה מים מהעיניים. לפעמים גם הרימו ידיים זה על

זה. אחר כך נהיה שקט הרבה זמן. לפעמים אחרי השקט הוא היה מפיל אותה על המיטה ועולה עליה. גם אז הם היו עושים הרבה רעש ומשפשים זה את זה. אני הייתי מריח שהם כבר לא כועסים, ונהיה שמח. הייתי בא למיטה שלהם בקפיצות גדולות. אני כל הזמן קופץ, במיוחד כשאני שמח, ואז אני גם עושה בזנב. אבל הוא היה נותן לי בעיטה ומעיף אותי. יש אנשים שגם כשהם שמחים הם בועטים בכלב.

אחרי זה לא ראיתי אותה יותר. היא לא באה הביתה, וגם הוא היה בא מאוד מאוחר. עשיתי פיפי בבית. התחבאתי מתחת למיטה אבל הוא מצא אותי, דחף את האף שלי לתוך הפיפי ונתן מכות. לא צריך לעשות פיפי בבית, אבל אחרי שאתה הרבה לבד, הפיפי יוצא. קקי לא עשיתי בבית. פחדתי שהוא יהרוג אותי. פעם אחת ברח לי שלשול. הוא לא אמר כלום. אבל אחר כך הוא מילא קופסה גדולה בכגדים, נסענו יחד באוטו של מישהו והגענו לַשָּׁדָה, ככה הם קראו למקום. היה המון רעש שעשו ציפורים מאוד גדולות שעפו למעלה. אני נדבקתי לו לרגל, אבל הוא קשר אותי לגדר ויותר לא ראיתי אותו. נבחתי וייללתי ואף אחד לא בא. שכבתי על הרצפה ועצמתי את העיניים. באו אנשים ולקחו אותי למקום עם הרבה כלבים וחתולים. הייתי בתוך כלוב, נתנו לי מים ואוכל, אבל לא עשיתי בזנב. כלב שאף אחד לא רוצה אותו הוא לא כלב, הוא סתם, לא שווה. יום אחד בא בן-אדם לכלוב ואמר: "אני מקסי, איך קוראים לך?" היה לו ריח של בן-אדם טוב. לא חיכיתי ומיד קפצתי לו על הברכיים. אני כל הזמן קופץ, במיוחד כשאני שמח, ואז אני גם עושה בזנב. הוא לא הוריד אותי, אלא חיבק אותי וליטף אותי, ואמר: "עכשיו אתה שלי, ואני מקסי ואתה דור". לא יודע מה זה דור, אבל הכי חשוב שמצאתי מישהו שרוצה אותי. חזרתי להיות כלב ולא אכפת לי שקוראים לי דור. אכפת לי שהוא אתי ולא אכפת לי שקוראים לו מקסי.

מישל

עד שפגשתי את מקסי החיים שלי היו רגילים, כלומר חיים בסדר, אבל בלי זוגיות של אהבה. היו לי בחורים פה ושם, חלקם חברים שאפשר לשבת ולדבר אתם שעות אל תוך הלילה, אבל שלא מזמינים אותם להישאר לישון יחד באותה מיטה, ואחרים שאין הרבה מה לדבר איתם, כאלה שלא מחייבים ולא מחויבים, שקל להיכנס אתם למיטה וגם קל להגיד להם שהם לא נשארים לישון במיטה שלי עד הבוקר. אבל לא היה מישהו שאפשר לדבר אתו שעות אל תוך הלילה, להשאיר אותו במיטה עד הבוקר ואז לשתות אתו קפה ולהמשיך לדבר שעות.

כן, אני כזאת. מחכה לתת את הנשמה למישהו, אבל קודם צריכה להיות בטוחה שהוא נתן לי את שלו, ובחורים לא אוהבים את זה. הם מוכנים לתת את הנשמה לבחורות שלא רוצות אותה, והכי הם אוהבים בחורות שנותנות את הנשמה ולא דורשות כלום. אבל אני טיפוס של צדק. יום אחד אהיה עורכת-דין. אני מוכנה לתת הכול, אבל צריכה שגם הצד השני ייתן הכול. צדק-צדק תרדוף. עין תחת עין, לב תמורת לב.

כן, אני מרוקאית גאה ממושב חוסן בצפון הרחוק, מושב של אנשים גזעיים. גדלתי בבית בחמולה גדולה, אבא, אמא ושבעה אחים ואחיות. וזה לא כולל את הרודים והדודות והבני-דודות. והיו שם חום וקרבה, וכולם מעורבים עם כולם, בטוב וברע, עם חיבוקים ונישוקים ומריבות וסכסוכים, עם פרגון ועם קנאה, עם טוב לב ועם קמצנות. כי המעיים בחוץ והקולות נשמעים בקול רם, גם הקולולו של השמחה וגם הצרחות של הכעס וגם היללות של האבל.

אבל מעל לכול נתנו את הטון אבא ואמא. אבא עבד קשה מאוד. חרש בעמק בין ההרים שהיה מכוסה בסלעים גדולים מימי מתושלח, שלא אהבו את אבא ואת הטרקטור שלו. אבא לא השאיר אבן על אבן עד שחשף את האדמה הכהה וטיפל בה באהבה עד שהסכימה לקלוט את שתילי העצים, שעם הזמן הניבו פירות נפלאים. קשות, מתמיד, חם ואוהב היה אבא לשתילים ולמשפחה. על ילדיו שמר מכל משמר, ואת אמא אהב בכל

לכו. תמיד אמר בקול רם, כדי שגם היא, עם השמיעה הלקויה שלה, תבין שהיא השמש של חייו. בכל יום שבת בבוקר היה קם מוקדם ומצטרף אליה במטבח כדי להכין את ארוחת הבוקר המפוארת והמושקעת לבני-המשפחה המורחבת, שהיו נוחתים על שולחנם בחזרתם מתפילת הבוקר בבית-הכנסת. פעם שאל הרבי את אבא למה הוא לא בא לתפילת בוקר ביום שבת. אבא ענה לו שהוא עסוק במצווה חשובה ולא פירט. בכל ימות השבוע היתה אמא קמה יחד אתו, אורזת באהבה את ארוחת הצהריים שלו ומחבקת אותו חיבוק ארוך כאילו היא נפרדת ממנו לימים רבים. בשובו הביתה בערב היה אומר לה שהחיבוק וארוחת הצהריים שלה החזיקו אותו כל היום. היא היתה מסמיקה ואומרת שהיא לא שומעת טוב את השטויות שהוא מדבר. לפעמים בשביל להקניט אותה, היה חוזר על דבריו פעם נוספת, בקול רם.

אז עם הציפיות האלה באתי לתל-אביב בגיל 23. אחרי הצבא הייתי עוד שנתיים בבית, אבל גיליתי שלמרות אהבתי למקום ולמשפחה, אין לי עתיד שם, לא מבחינת מקצוע לעתיד ולא מבחינת בעל לעתיד. התוכנית שלי היתה לעבוד ולחסוך כסף כדי ללמוד משפטים. זה לא פשוט. לאוניברסיטה לא היה לי סיכוי להתקבל עם הציונים שלי, ועלות הלימודים במכללה היתה פי שניים. גם אם אבא יעזור לי קצת, ואין לו הרבה, זה לא יספיק. ועוד גיליתי, הרבה גילויים היו לי בתל-אביב, שאם אשכור דירה, או אפילו חדר צנוע, לא אצליח לחסוך גרוש, גם אם אעבוד קשה. הייתי צריכה למצוא מקום עבודה שבו אוכל גם לגור. טיפול בזקנים בביתם נראה פתרון מתאים. פרסמתי מודעה באינטרנט: "מושבניקית חרוצה וישרה עם לב גדול מחפשת לעבוד אצל זקן/זקנה תמורת משכורת ומגורים בבית המטופל". אחד הכנים של ברונקה יצר איתי קשר, ואחרי שדיברנו פגשתי את ברונקה בבית שלה. היא גרה בדירה יפה וגדולה בצפון הישן של תל אביב. היא הביטה בי בעיניים הכחולות והצלולות שלה, ואמרה לי: "את נראית בחורה לעניין. למה את רוצה לעבוד עם זקנה כמוני?" סיפרתי לה הכול על חוסן ועל המשפחה שלי ועל החלומות שלי. בסיום דבריי היא

אמרה: "אני רוצה אותך. את רוצה אותי?" רציתי להגיד לה שהתאהבתי בה, אבל אמרתי בחיוך: "את גם נראית בחורה לעניין. אני מאוד רוצה לעבוד עם זקנה כמוך". "נו", היא אמרה, "בחורה עם חוש הומור זו מתנה גדולה. את חושבת שתסדרתי גם עם דולי?".

דולי

אוף-אוף, לא קל לי. אני עדיין מהירה כמו כלב רוח גזעי, אבל ברונקה לא בסדר. פעם זה היה אחרת. היא גידלה אותי מאז שהייתי קטנה, וכל מה שאני יודעת על אנשים זה מברונקה. היא היתה מלטפת אותי כשהייתי עושה פיפי בחוץ, ואם הייתי עושה גם קקי בחוץ, היתה מחבקת ונותנת משהו קטן לאכול. בבית היו לי כריות בכל חדר, למרות שהרבה פעמים ישנתי על הספה. היא היתה לוקחת אותי לבית-הקפה שלה. בית-קפה זה מקום טוב. יש ריח טוב ויש אוכל על הרצפה. אפילו שברונקה היתה אומרת "לא, לא, לא", הייתי מחכה שהיא לא תראה ואוכלת. לחברות שלה בבית-קפה היו כלבים שקטים וטובים, לא כמו כלבים ברחוב, מניאקים, שאיך שהם רואים כלבה יפה הם דוחפים אף לתחת שלה ורצים להשתין בצד כאילו המקום שלהם. אני בכלל לא אוהבת כלבים. ברונקה ואני זה מספיק.

אחר כך ברונקה הפסיקה לצאת מהבית. לא הלכה לבית-קפה ואפילו לא היתה מוציאה אותי החוצה. באו כל מיני אנשים שהיו מוציאים אותי לפיפי ולקקי, אבל אני רציתי שברונקה תוציא אותי, והיא לא ירדה אתי. איש אחד עם הרבה כלבים הוציא אותי לטיול. אני לא רציתי את זה, אני לא מטיילת עם הרבה כלבים. לא הפסקתי לנבוח עליו, והוא הפסיק לקחת אותי.

אחרי זה באה בחורה להיות בבית שלנו כל הזמן. לא הייתי נחמדה אליה. מה פתאום שבבית שלי ושל ברונקה תישן עוד מישהי. אבל היא התנהגה אליי יפה, לא התרגזה ולא צעקה, והרחתי שברונקה אוהבת אותה.

בהתחלה זה הרגיז אותי, ופעם אחת אפילו נכחתי על ברונקה. ברונקה הורידה מים מן העיניים וחיבקה אותי. הבחורה חיבקה את ברונקה. לא רציתי להרגיז את ברונקה ונתתי לבחורה לחבק אותה. וככה התרגלתי. הבחורה היתה מוציאה אותי לפיפי וקקי ולטיולים קצרים, והרבה פעמים היינו יושבות יחד, ברונקה מחבקת אותי והבחורה מחבקת את ברונקה. יום אחד היה בלגן גדול והוציאו את ברונקה מהבית ויותר לא ראיתי אותה. באו הרבה אנשים, ישבו ודיברו ודיברו ודיברו, ואני הייתי עצובה. אחר כך נהיה שקט. הבחורה חיבקה אותי חזק-חזק ואמרה: "עכשיו דולי ומישל ילכו לגור במקום אחר. אל תפחד, אני אף פעם לא אעזוב אותך". עברנו לגור במקום אחר, אני והיא בחדר אחד. היא לא נשאת אתי כל היום בבית כמו ברונקה. אני מחכה הרבה זמן עד שהיא חוזרת. אני לא יודעת להיות לבד. אוף-אוף, לא קל לי.

מקסי

את דולי ומישל פגשנו, דור ואני, בשדרות רוטשילד, מקום נפלא לאנשים ולכלבים. אולי אפילו יותר לאנשים עם כלבים שפוגשים אנשים עם כלבים. והכי נפלא לבחור עם כלב שפוגש בחורה עם כלבה. אם המפגש מוצלח, זו הנאה כפולה לבחור ולבחורה, והנעה ארבע על ארבע לכלב ולכלבה. אם אני נשמע פלצני ודו-משמעי, זה מפני שאני לומד ספרות ופילוסופיה באוניברסיטת תל-אביב.

הפגישה המרובעת הראשונה שלנו היתה בלתי מוצלחת. כשהסתכלתי על מישל ראיתי בחורה שחומה, עם גוף יפה וגמיש כמו שאני אוהב, שער שחור גולש ועיניים, איזה עיניים. רציתי באותו רגע לצלול לתוך העיניים האלה ושלא ימצאו אותי לעולם. אבל אני בחור ביישן ועצור, לא כמו שאר הגברברים של שדרות רוטשילד. מישל זרקה לי מבט חטוף, בקושי שמה לב אליי, וממש לא נראה לי שמצאתי חן בעיניה. כלית בררה שלחתי את דור קדימה, בתקווה שהוא יעזור לי ליצור מגע. דור היה הרבה יותר משוחרר

ממני. ללא שום מעצורים ומחוות נימוס, תקע את האף הכנעני שלו בתחת המלכותי של הנסיכה מגזע הסלוקי. היא קפצה בהפתעה עצומה, והסתכלה על דור כלא מאמינה שעשה לה את זה. גם מישל נבהלה ונבחה עליי: "תחזיק את הכלב שלך, הכלבה פוחדת!" ועוד לפני שהספקתי להגיב, דחף דור את האף שלו גם למפשעה של מישל. הלוואי עליי!

וכך הסתיימה הפגישה הראשונה: מישל כועסת, אני ממלמל מילות סליחה, דולי עם זנב בין הרגליים ודור מתוסכל. הפגישה השנייה היתה פחות טעונה, אבל לא הרבה יותר טובה. ירדתי בבוקר לשתות כוס קפה בשדרה. יש כללים באזור שלנו. את הקפה הראשון של היום לא שותים בבית. צריך להתאוורר אחרי שישנת לילה שלם בחדר סגור, במקום לבלות בחוץ. הייתי עדיין אפוף שינה. תל-אביבים, אפילו אם העיניים שלהם פתוחות, לא מתעוררים לפני אחת-עשרה בבוקר. ולכן לקח לי זמן לעכל שהבחורה שהגישה לי את הקפה היא הבחורה עם הכלבה שפגשתי בשדרה. דור לא היה אתי, כך שנאלצתי לפעול בעצמי. ניגשתי אליה ושאלתי אם היא זוכרת אותי. אחרי רגע נזכרה וחייכה: "כן, אתה הבחור עם הכלב שקפץ על דולי. שמע, אני מצטערת שהייתי תוקפנית. הכלבה בתקופה קשה, היא מאוד מפחדת ורציתי להגן עליה". "זה בסדר", אמרתי, "דור הוא לא כלב תוקפני, אבל הנימוסים שלו לא משהו. מה קרה לכלבה שלך?"

והיא סיפרה לי; היא גרה ועבדה אצל ברונקה הזקנה עד שזו נפטרה, היתה התלבטות מה לעשות עם הכלבה של ברונקה והיא החליטה שהיא לוקחת אותה אליה. היא ודולי עזבו את הבית של ברונקה, ועכשיו הן גרות בחדר אחד בבניין ישן בנחלת בנימין. "כלבה מסכנה, גם איבדה את ברונקה וגם את הבית שלה. קשה לה להסתגל למצב החדש והיא פוחדת". "כל הכבוד לך שלקחת את הכלבה. גם אני אימצתי את הכלב שלי בצער בעלי חיים. הוא כנראה עבר התעללות ונטשו אותו בשדה התעופה. לקח לי זמן להרגיע אותו. עכשיו הוא בסדר, אבל לא כל כך ממושמע". היא הביטה בי וזו היתה הפעם הראשונה שראיתי מבט מתעניין בעיניה. "אני חייבת לחזור לעבודה. אני חדשה במקום הזה, ואם יזרקו אותי מפה לא יהיה מי שיאמץ

אותי". היא חייכה חיוך מתוק, והתפנתה ללקוחות אחרים. רק כשיצאתי מבית-הקפה הבנתי איזה אפס אני. לא רק שלא יצאתי עם מספר הטלפון שלה, אפילו לא שאלתי איך קוראים לה. ניהלתי שיחה שלמה עם בחורה שממש-ממש מצאה חן בעיניי, היו לי תנאים מצוינים לקדם את הקשר, ואני כלום, לא עושה מה שצריך ונשאר תקוע. לא פלא שהחברים שלי - שיודעים לצטט בעל פה את רב-המכר התל-אביבי "איך תגרום לבנות לרצות אותך ולרוץ אחרך", או במהדורה המקוצרת שלו "69 דרכים להשכיב אותה בדייט השני" - חושבים שאני מקרה אבוד. זה גם מה שאבא שלי חושב.

דור

רף-רף, החיים שלי ממש טובים עכשיו. מקסי לוקח אותי כל הזמן לטיולים ברחוב עם העצים הגדולים, גם באור וגם בחושך, כאילו כל הזמן אני צריך פיפי וקקי. אנחנו מטיילים ברחוב הרבה-הרבה. לפעמים אני מסתובב ורוצה הביתה, ואז הוא כועס ומושך את הרצועה חזק. יש לו ריח של בן-אדם טוב, אבל בזמן האחרון אני מריח שלא טוב לו. רק כשאנחנו פוגשים את הכלבה עם הבחורה יוצא ממנו ריח טוב. אז אנחנו נעמדים, הוא עומד מול הפנים של הבחורה, מריח אותה אבל לא מלקק. אני כן. בהתחלה איך שהייתי רק רואה את הכלבה הייתי דוחף את האף שלי לתחת שלה. היא היתה קופצת ואפילו מייללת, אבל רק אחרי שמקסי כעס עליי נורא וגם הבחורה משכה את הכלבה הצידה, הפסקתי עם זה. בפעם הבאה שפגשתי אותה התקרבתי עם הפנים שלי לאט אל הפנים שלה. בהתחלה היא הזיזה את הפנים אחורה, אבל אני רק הוצאתי אוויר והרחתי אותה, ואז גם היא התחילה להריח אותי. לא זזתי ונתתי לה להריח אותי כמה שהיא רוצה. אחרי שהיא הריחה אותי טוב-טוב היא כבר נתנה לי להריח אותה ולא הזיזה את הראש. בפעם הבאה שפגשתי אותה הרחתי לה את הפנים ואחר כך היא הריחה אותי, ואז ליקקתי אותה על הפנים. לא הרבה. אני

כבר מכיר אותה. בהתחלה היא הזיזה את הפנים, אבל אחר כך היא נתנה לי ללקק אותה ולא זוה. בפעם הבאה אחרי שליקקתי לה את הפנים היא ליקקה לי את הפנים. הליקוק שלה היה רטוב וחם. אני עמדתי ולא זזתי והיה לי מאוד נעים. בפעם הבאה שנפגשנו הכלבה שמחה מאוד ועשתה הרבה בזנב. אנחנו עמדנו וליקקנו זה את זה בפנים. ואז הבחורה התכופפה וליטפה אותי ואמרה: "כלב טוב, איך אתה עושה טוב לדולי. אתה רואה, מקסי, הכלבה כבר לא פוחדת". אני ליקקתי את היד של הבחורה ומקסי התכופף וליטף אותי, ואחר כך הוא ליטף את הבחורה. בפעם הבאה אני ליקקתי את הפנים של הכלבה, והכלבה ליקקה את הפנים שלי, ומקסי ליקק את הפנים של הבחורה, אבל היא לא ליקקה את הפנים שלו.

מישל

אני מודה, מקסי לא הטיפוס שלי. זה מתחיל בצורה. הוא מקרוני צהוב ורזה. אין כמעט בודי בגוף שלו. נכון, הוא לא שמן, למזלו, אחרת באמת לא היה לזה סיכוי. אני צריכה גבר-גבר, מוצק. לא אכפת לי שלא יהיה גבוה, אבל שהגוף שלו יהיה חזק, שיהיה איפה לתפוס ואיפה להיתפס. הוא מרק עוף של אשכנזים, בלי טעם ובלי ריח, ואני צריכה דג עם אריסה חריף אש, שאוכלים אותו עם לחם, ואחרי הארוחה נשאר בפה טעם של עוד להרבה שעות. כן, הוא נחמד, איש טוב שמוכן לתת את הלב שלו, אפילו לכלב, וזה אומר המון. לא קל למצוא איש כזה בתל-אביב, מדינת סדום ועמורה, אבל בכל זאת, חוץ מהלב צריך גם גוף.

ולא קל לי להודות, גם הבדלי המעמדות מטרידים. הוא בא מבית מאוד עשיר, אבא שלו מממן לו דירה יפה בשדרה שרק רוטשילד יכול לשלם את שכר הדירה שלה. והוא עצמו, סטודנט לספרות ולפילוסופיה, מה יצא ממנו, מתי יתפרנס באופן עצמאי ויפסיק להיות תלוי באבא שלו, שמנהל לו את החיים. אני מוכנה להשקיע, אבל לדבר הזה אין עתיד. ואולי כן כדאי לתת למקסי צ'אנס. יש המון יופי בפנים הבהירות שלו.

משהו אצילי, נקי, אולי אפילו תמים, אבל אמיתי, כזה שיוצא מבפנים ולא מרוח כמו מייק-אפ. והוא עדיין צעיר. אולי הוא צריך זמן להתבגר, לצאת מהצמר גפן שבו היה עטוף בבית שלו, וללמוד יותר על העולם. הוא לא גדל בחוסן, אז אי אפשר לצפות ממנו שיהיה חסון. כמה זמן תיקח ההתבגרות שלו? נו, ואם תיקח זמן, מה אני ממהרת. גם אני צעירה וכל העולם עוד לפניי. אבל יש בעיה. יש לי הרבה סבלנות לזקנים ולכלבים, אין לי סבלנות לגברים.

הדירה שלו מדהימה. אני שונאת את המחנק בחדר הקטן שלי. דולי ואני מצטופפות שם בלי אוויר. אין לי איפה להניח דברים, הכול זרוק בערמות וגם הראש שלי כמו ערמה מבולבלת, אפילו לחשוב אי-אפשר שם. גם דולי סובלת. היא מותק, לא מתלוננת, אבל אני רואה את העצב שלה בעיניים. בכל פעם שאנחנו יוצאות לשרדה היא מתעוררת לתחייה, וכשאנחנו חוזרות הביתה היא שוכבת שקטה בלי כוחות. המפגשים עם דור עושים לה טוב. הם למדו להסתדר, למרות השוני העצום ביניהם. אולי גם מקסי ואני נלמד לחיות יחד. מה את אומרת, דולי?

דולי

אוף-אוף, עכשיו קצת יותר קל. יש מקום ללכת מחדר לחדר, יש לי כרית אחת בחדר שלי ועוד כרית על יד הכרית של דור בחדר השני. זה לא כמו שהיה אצל ברונקה, אבל זה הרבה יותר טוב מהחדר הקטן. עכשיו מישל ומקסי ביחד בבית של מקסי. לפעמים שניהם מוציאים אותי ואת דור, ולפעמים אחד מהם מוציא את שנינו. הטיול ברחוב עם העצים הגדולים נעים. אני כבר מכירה את כל הפינות של הרחוב, את הדשא, האדמה, העצים, הברכה הקטנה וגם את האנשים ואת הילדים. דור ואני הולכים יפה בחוץ. הוא לא מציק לי, אבל הוא תמיד מסתכל לאן אני הולכת והולך אחריי.

הכי נעים זה בחוץ. בבית לא תמיד טוב. כשמישל הביאה אותי לבית של דור לא ידעתי מה לעשות. פעם אחת התיישבתי על הכרית של דור והוא הוציא שיניים. לא ידעתי מה הוא רוצה. אחר כך הוא הכניס את השיניים ונתן לי לשבת על הכרית שלו. אבל איך שקמתי, הוא תפס את המקום על הכרית. איזה תינוק! לי לא מפריע שהוא בא לשבת על הכרית שלי. רק כשהוא מתחיל להציק עם המשחקים ועם הליקוקים שלו, אני עושה אוף-אוף והוא מפסיק.

גם עם האוכל יש בעיות. שמים לנו את האוכל בשתי קערות, אבל דור גומר הכול עוד לפני שאני מתחילה לאכול. הוא לא יודע מה זה לחכות. אני רגילה שברונקה או מישל ממלאות את הקערה באוכל, ואני אוכלת מתי שבא לי. מה יש למהר, האוכל לא יברח. דור לא כזה. איך שמגישים לו את האוכל הוא מתנפל עליו כאילו שמישהו ייקח לו וגומר כל מה שיש, בקערה שלו ובקערה שלי. הוא בולע מהר-מהר, אוכל בפה פתוח ואחר כך שותה מים ונוזל לו מהצדדים. מגעיל. מקסי או מישל שומרים עליו בזמן שאני אוכלת.

אבל החלק הכי לא נעים זה שדור כל הזמן רוצה לעלות עליי. אני לא אוהבת את זה. הוא מתחיל עם הליקוק בפנים, שזה נעים לפעמים, אבל אחר כך הוא תוקע את האף שלו בתחת שלי. בהתחלה נתתי לו להריח. גם אני מריחה כלבים כשאני רוצה להכיר אותם, אבל אצלו זה תמיד נגמר בזה שהוא מנסה לעלות עליי. הוא תופס אותי חזק-חזק מאחורה ומשפשף את הגוף שלו בתחת שלי. אני לא יודעת מה הוא רוצה וזה לא נעים לי. אני יותר גבוהה ממנו ואני מעיפה אותו ועושה לו אוף-אוף, אבל הוא בכלל לא שומע לי ומתחיל עוד פעם ועוד פעם. מישל ומקסי גם אמרו לו לא, ולפעמים היו צריכים לקשור אותו. הוא שונא אותי בגלל זה.

מקסי

הייתי מאושר כשמישל הסכימה לבוא לגור בדירה שלי. אני יודע שהיא התלבטה הרבה לפני שהחליטה. למדתי להכיר אותה. היא בחורה גאה, עם המון כבוד עצמי, אמיתי, לא מדומה. יש לה רצון כביר להיות עצמאית ולנהל את החיים שלה לפי ראות עיניה. היא היתה רוצה להיות בבית נעים, לפרנס את עצמה, לחסוך כסף וללמוד משפטים, אז תוכל לממש את החלום שלה להגן על החלשים. אבל המציאות התל-אביבית ריסקה את כל תוכניותיה. אחרי שעזבה את הבית של ברונקה היא מצאה את עצמה חולקת חור מעופש עם הכלבה, מתפרנסת מנדיבות לבם של נותני טיפים בבית-הקפה שמלצרה בו, והודפת ענן טורדני של זכובי חרא גבריים, שמציעים לה תמיכה תמורת טובות הנאה.

אבל נוסף גם העניין בינינו. אני יודע שיש לה חיבה אמיתית אליי. היא יודעת שאני בן-אדם עם כוונות טובות וערכים חיוביים, ושאין לי שום כוונה לפגוע בה או לנצל אותה. אני אוהב אותה אהבה גדולה, ולא רק נמשך אליה. אני אוהב את האישה שבה, את היופי הפנימי שלה, את הכנות שלה ואת הנחישות שלה. דווקא בגלל זה היה לי כל כך קשה לחשוב שהיא באה לחיות אתי מתוך מצוקה, ולא מבחירה חופשית. כי אף שהיא מחבבת אותי ומעריכה אותי כבן-אדם, אני לא מספיק גבר בשבילה. אני לא עצמאי, אין לי מקצוע, אני לא מתפרנס, חי על חשבון אבא שלא מעריך אותי, ואולי בצדק.

מערכת היחסים שלי עם אבא תקועה כבר הרבה שנים. אני הבכור, הזכר היחיד שלו. הוא הרעיף עליי כל השנים אהבה, הפלה אותי לטובה לעומת שתי אחיותיי, ומילא אותי בכסף בתקווה שאמשיך את העסק שלו, מפעל חייו. אבל לי זה ממש לא מתאים. אני מרגיש שאם אהיה שם, פשוט איחנק ואמות. אבא רואה בי מרדן וחצוף. אני מסיים השנה תואר בספרות ובפילוסופיה, במקום ללמוד מקצוע מועיל, שיעזור לי לנהל את העסק המשפחתי.

כשנודע לאבא שמישל עברה לגור אתי, הוא התפוצץ סופית. "נמאס כבר מהמרד הסוציאליסטי שלך", צרח עליי בטלפון, "קודם אתה לומד ספרות ופילוסופיה כמו הומו יפה נפש, ועכשיו אתה מביא איזו קרציה, בלי מקצוע ובלי גרוש על התחת, שתחיה על חשבונך, כלומר על חשבוני. והיא גם מביאה עוד כלב. לא מספיק הכלב זבל שאימצת, עכשיו אני צריך לפרנס שני כלבים?"

הייתי שבור. לא רק מהדברים הקשים של אבא, אלא גם כי לא ראיתי מוצא מן הסבך. אני יכול לבעוס על אבא עד מחר, אבל מה אעשה עם החיים שלי מחרתיים? מישל קראה אותי כמו ספר פתוח. "אני לא יודעת מה אתה תעשה, אבל לי ברור שאני צריכה להודות בכישלון התוכנית התל-אביבית שלי. אני חוזרת לחוסן ואמשיך לחפש משם את דרכי בחיים". כל מה שיכולתי להגיד באותו רגע היה: "בבקשה, תני לי לבוא איתך". היא פתחה עליי את שתי העיניים שאני הכי אוהב בעולם. "מה תעשה שם? אתה תל-אביבי בדם". "אין לי יותר מה לחפש בתל-אביב", עניתי. "אני צריך חלום חדש, פה לא אגיע לשום מקום. לפחות אהיה לידך".

דור

רף-רף, רף-רף, כמה טוב לי. אני כל הזמן קופץ, במיוחד כשאני שמח, ואז אני גם עושה בזנב. עכשיו אני מסתובב בחוץ כל הזמן, לא קשור. הולך בחצר הגדולה עם הדשא והעצים, עושה פיפי וקקי חופשי מתי שבא לי. כשקר אני שוכב בשמש, כשחם אני שוכב בצל. בחושך אני יכול להיכנס לתוך הבית של מקסי ומישל, אבל אני יכול לצאת מתי שבא לי.

בהתחלה, כשרק הביאו אותנו לפה, לא היה לי טוב. הם שמו את דולי ואותי בתוך אוטו שנסע המון-המון, ופחדתי נורא שאחרי האוטו ישאירו אותי לבד, כמו פעם. הם לא השאירו אותי לבד, אבל למה לעבור למקום שאני לא מכיר? היה לי מאוד טוב ברחוב עם העצים הגדולים, וגם דולי היתה שמחה שם. אבל התרגלתי למקום החדש, וגם פה טוב מאוד. והכי

חשוב, לא הייתי לכר. דולי היתה איתי. בהתחלה היא פחדה לצאת לכר לחצר, והיא היתה הולכת על-ידי. מאוד שמחתי כי תמיד אני הייתי זה שהולך אחריה. בסוף היא התרגלה והיתה יוצאת ונכנסת לבית מתי שהיא רוצה. גם שיחקנו יחד בחצר הרבה זמן.

בכלל, היא נעשתה חופשייה כזאת במקום החדש. לא היה לה אכפת להכיר כלבים של שכנים, היא רצה בשמחה בסיבובים, ואיזה מהר היא רצה. אי-אפשר היה להשיג אותה כשהיא רצה. ואחרי שהיתה רצה היתה עושה הרבה בזנב. מאז שהכרתי אותה לא ראיתי אותה כל כך שמחה. היא גם היתה נותנת לי לעלות עליה. לא הרבה כמו שרציתי, אבל בכל זאת. היא היתה עומדת בסבלנות ולא מעיפה אותי מעליה. אני יודע שהיא לא אהבה את זה, אבל אני חושב שהיא אהבה אותי.

גם אני אהבתי אותה. וי, וי, דולי, איפה את? למה לא נשארתי איתי? מקסי ואמה עשו בור באדמה מתחת לעץ הגדול בחצר, ושמו את דולי בפנים. ירדו להם הרבה מים מהעיניים. אני לא ייללתי. הם חיבקו אותי חזק-חזק ואמרו שזה בסדר, שהם יהיו אתי. אבל אני רציתי את דולי. הרבה זמן ישבתי על הבור המכוסה והייתי מריח את דולי. לאט-לאט הריח הפסיק, ואני לא יודע איפה היא. אני לכר בחצר. מדי פעם באים כלבים של שכנים לבקר אותי, אבל אני לא הולך לבקר אותם. עכשיו אני כבר שמח, אני כל הזמן קופץ וגם עושה בזנב. מקסי ומישל מחבקים אותי הרבה. לפעמים אני יושב במקום שבו שמו את דולי.

מישל

אני מודה, כשמקסי ביקש לבוא אתי לחוסן הסכמתי מתוך רחמים. לא יכולתי לעמוד במבט המיואש שהיה לו בעיניים. וגם הייתי חייבת לו. הוא הוציא אותי מהחור שגרתי בו, ופתח לי את הדלת ואת הלב וקיבל יפה את דולי ואותי. לא האמנתי שנחזיק מעמד בחוסן. חוסן זה לא בדיוק שדרות רוטשילד, וזה קשה למי שחי כל חייו בתל-אביב. ואם כבר מודים על

האמת, לא האמנתי שתהיה לי סבלנות אליו, גם אם ירצה להישאר. חשבתי שזה לא יתאים לי.

ככה חזרתי לחוסן עם מקסי ועם שני כלבים ובלי שום תקווה. מצאנו בית קטן מוזנח עם חצר גדולה בקצה המושב. הבעלים, שלא גרו שם שנים, ולא הצליחו למכור או להשכיר, נתנו לנו לגור שם במחיר סמלי, ושמחו על כל שיפוץ שעשינו בבית. ואכן, המשימה הראשונה שלנו היתה להכשיר את הבית למגורים. אבל לפני זה היה צריך לדאוג לפרנסה, כדי שיהיה כסף לשיפוץ. הדברים התקדמו יחסית מהר. מקסי התקבל לבית-הספר התיכון האזורי כמורה לספרות. המשכורת שלו כיסתה את השוטרף, והלוואה קטנה מאבא שלי הוציאה את השיפוץ לדרך. בסיום השלב הראשון של השיפוץ התחלתי לטפל בכמה ילדים שהיו מגיעים בבוקר לחצר הבית. ההכנסה היתה סבירה בהחלט. יכולתי להרשות לעצמי להירשם ללימודי משפטים במכללה בצפת. אחרי השלב הראשוני התחלנו במימוש התוכנית הגדולה – להקים בחצר כמה צימרים מחוברים, שישמשו לאירוח. מקסי הגה את הרעיון והיה הרוח החיה בשלב הביצוע. השינוי שהתחולל בו היה עצום. הלפלף התל-אביבי התגלה כבעל-ידי זהב. חלק ניכר מהעבודות ביצע בעצמו, ומדי פעם נעזר בפועלים שכירים. גם כשנזקק לקבלנים חיצוניים, ניהל אותם ביעילות, ברוח טובה ובעלויות כספיות נמוכות. "אבא שלך הפסיד מנהל טוב", אמרתי לו בחיוך מלא הכרת תודה. "אבל אני לא הפסדתי אותך", ענה וסתם לי את הפה בנשיקה ארוכה.

היוזמות של מקסי לא פסקו. הוא החל לארגן בסופי שבוע ערבים ספרותיים, ולהזמין אליהם סופרים ומשוררים שיספרו לאורחים על יצירותיהם. חלק מן האורחים באו מהסביבה הקרובה, וחלק נשאו ללון. בנוסף על כך הציע לסופרים ולמשוררים לשכור חדר לתקופות שבהן עסקו בכתיבת יצירה חדשה. נוף ההרים והאוויר הצלול השרו עליהם מוזה טובה.

הדבר המדהים הוא שגם פיזית חל בו שינוי. הידיים העדינות והרכות שלו קיבלו חספוס וכוח. החזה שלו נפתח ונמתח. הגב שלו הזדקף והוא

נראה גבוה יותר. השמש והרוח של חוסן הוסיפו צבע לפניו, ואפילו שערו הצהוב קיבל גוון של דבש. כמעט שהייתי צריכה להתאמץ לשחזר את צורתו באותה פגישה ראשונה בשדרות רוטשילד. פתאום ראיתי אותו באור אחר לגמרי, ולא מפני שדולי איננה.

היתה זו שעת בוקר מוקדמת של יום שבת. הצימרים היו בתפוסה מלאה, ומקסי ואני קמנו יחד כדי להכין לאורחים את ארוחת הבוקר המפורסמת שלנו. דור התרוצץ לנו בין הרגליים בתקווה שמשוהו ייפול בחלקו. בנושא האוכל לא השתנה שום דבר אצל הכלב הזה. כמה שתיתן לו ירצה עוד. מקסי עמד מול המחבת הגדולה ושבר ביצים לתוך השקשוקה האדומה החריפה שהתבשלה לה על האש. ניגשתי אליו מאחור, חיבקתי אותו, תפסתי את התחת שלו מלוא החופן ולחצתי. "מתה על התחת שלך", אמרתי. הוא הסתובב, ולא תאמינו, העיניים שלו הורידו מלא מים. אבל אף שהוא בכה, הלפלף שלי, בשבילי לא היה גבר חסון ממנו בין חוסן לשדרות רוטשילד.

מקסי

המצב דבש. אפילו השער שלי דבש. החיים שלי בחוסן השתנו כפי שלא דמיינתי אפילו. הרבה יותר מהר ממה שציפיתי. אפילו יותר מהר ממה שקורה בספרות. כשאני מלמד ספרות בכיתה אני מסביר לתלמידים את החשיבות של התפתחות הגיבור בממד הזמן. בסיפור שלי הזמן רץ מהר, אולי מהר מדי. אני לא מתייחס לבית ששיפצנו ולהכנסה הסבירה. אני מתכוון לזה שמישל אוהבת אותי עכשיו כגבר, ולא רק כידיד טוב. אני משוכנע שלא היינו מגיעים לזה בתל-אביב. שנינו היינו צריכים לעשות שינוי תפקידים כדי שיתחולל המפנה. אפילו דולי, נשמתה עדן, למדה לאהוב את דור בחוסן.

אז למה אני בכל זאת ממשיך להתגעגע לשדרות רוטשילד? עצים יפים יש פה בשפע. אחרים, אבל יפים מאוד. הבעיה היא לא בעצים השקטים,

אלא ברעש העיר שחסר לי, הזמזום הבלתי פוסק של אנשים-מכוניות-אירועים. ומי שהתרגל לחיות ולישון עם רעש הרקע הזה, השקט של חוסן צורח לו באוזניים ומעיר אותו בלילה. מישל אומרת שהגוף שלי השתנה, אולי כי חלק ממנו נשאר בשדרה.

לעומת זאת, שורר פה רעש תמידי אחר שאני לא מסתדר אתו, או נכון יותר - מסתדר אתו, אבל הוא לא מתאים לי: מפריעה לי המעורבות של המשפחה של מישל בחיים שלנו. למישל זה לא מפריע. כך היא רגילה כל חייה. החיים בתל-אביב לא היו לרוחה. היא חזרה הביתה, לחיק המשפחה העוטפת. אני אוהב את המשפחה שלה. יש בה אנשים טובים, אמיתיים, ערכיים, שלא מתחבאים כמו הרבה תל-אביבים מאחורי צלופן נימוסי והתנהגות צלופחית. אני שונא תל-אביבים צבועים שמפליצים עם בושם ואחר כך מתלוננים שהעיר מסריחה. כשאתה תל-אביבי אתה חי ברחוב, והעיר חודרת לך כל הזמן לחיים. אבל לא האנשים. כשאתה סוגר את הדלת, אתה בפרטיות שלך. אף אחד לא ייכנס אליך כשהוא לא מוזמן, ואף אחד לא ידפוק לך על הדלת אם לא קבעתם. לעומת זאת, המשפחה של מישל כל הזמן מעורבת בחיים שלנו, ואני לא חי טוב עם מדיניות הדלת הפתוחה.

ואם כבר מדברים על משפחה, אז מהצד שלי המצב גרוע. מיום שאני בחוסן ההורים שלי לא ביקרו אותי אפילו פעם אחת. עם אמא אני מדבר בטלפון, אבא שומר על שתיקה רועמת. הוא רואה במעבר שלי לחוסן שלב נוסף במרדנות שלי, שלב של התרחקות פיזית. ואם אני בוחר בריחוק, הוא מגיב בניתוק. לאן זה מוביל? הנה, אני מתכנן להתחתן עם מישל. לא כי לוחצים עליי מהצד שלה. הם מצפים, אך לא לוחצים. אני רוצה. לי זה חשוב, גם כי אני יודע עד כמה זה משמעותי עבורה. איפה נערוך את החתונה? נביא את כל החברים והקרובים שלי מתל-אביב לחוסן? איזה תיק! נביא את כל חוסן לתל-אביב? ומאיפה יש לי כסף לחתונה בתל אביב? אני אפילו לא בטוח שאבא שלי יבוא לחתונה, לא משנה איפה היא תהיה. הנה, יש לי תסריט: נערוך את החתונה בחיפה (מה שכחתי שם?)

שני הצדדים, גם של החתן וגם של הכלה, יכעסו אך יבואו בלית בררה. אבא שלי יכעס ואולי יבוא.

כנראה שיש לי חלום סמוי לחיות בתל-אביב את ההצלחה שלי בחוסן. חלום יפה, אך לא מציאותי. חוסן זה בחוסן, תל אביב זה בחלום. האם אני מאושר? אולי אני צריך ללמוד לשמוח בחלקי, להסתפק במה שיש. כמו כלב. הוא לא אוהב שינויים, אבל אם התנאים טובים ובעליו אתו, הוא שמח ומאושר, גם אם לפעמים הוא מתגעגע לעבר, אולי. חבל שפני הדור אינם כפני הכלב.

זָמֵר וְנִשְׁמָה

יוני תמיד אהב מוזיקה. מיום שזכר את עצמו ניגנה המוזיקה תפקיד חשוב בחייו. הוריו היו אנשים פשוטים. אביו, פועל חמור סבר שמיצט לדבר, היה חוזר הביתה בגמר יום עבודתו, פושט את הגופייה האפורה שריח כבד של זיעה נדף ממנה ונכנס להתקלח. ואז, מבעד לשאון זרם המים ווילון הניילון שסגר את פינת המקלחת, היה בוקע קולו, בריטון עמוק שהדהד בדירה הקטנה, ריחף מעל שולחן האוכל ושלושת שרפרפיו שבמטבח אל ספת הבר המשופשפת שניצבה בסלון, ונעצר בגובלן התלוי בפרוזדור. לפעמים זימר הבריטון שירי מולדת, המולדת ההיא, הרוסית. לפעמים רקדו בדירה צלילי מחזות זמר, ולפעמים, לא ייאמן כי יישמע, היתה עולה מן הרחצה ארֶיָה שלמה מאופֶרה מפורסמת וממסה את הלב ואת הדבק של הטפטים בחדר השינה.

אלה היו השעות שיוני נצר בלבו. לאחר שאבא היה יוצא מן האמבטיה היו מתיישבים לשולחן האוכל. אמא היתה מגישה לאבא צלחת קטנה של דג מלוח מלווה בלחם שחור, ואחר כך רבע עוף עם תפוחי אדמה, והוא היה לועס בתיאבון גדול ובפה סגור. מילה לא הוציא. יוני, שכבר קיבל ארוחת צהריים כשחזר מבית-הספר, היה מחכה בסבלנות למנת הקינוח, שתגיע אחרי שאבא יסיים את המנה העיקרית. אמא לא אכלה. היא ישבה לשולחן והביטה בהם בחיוך קטן בעודם מכלים את הקינוח, קומפוט ועוגת

שמרים. רק שקשוק הכפיות בצלוחיות נשמע, ובכל זאת היתה הדירה מלאה במוזיקת נשמה.

אמא ואבא החזירו את נשמתם לבורא כשיוני, בן יחיד, היה בשנות העשרים המוקדמות לחייו. הם כבר היו מבוגרים מאוד כשהביאו אותו לעולם. הם נפטרו בהפרש של שנתיים, קודם היא אחר כך הוא. יוני המשיך להתגורר בדירה הקטנה. ללמוד לא אהב ולכן לא רכש השכלה אקדמית, וגם מקצוע מוגדר לא היה לו. הוריו לא הורישו לו חסכונות, אבל הדירה הפכה להיות שלו לאחר מותם. הוא משכן את הדירה, ובכסף שקיבל החל להשקיע בעסקים. הוא הופתע לגלות שיש לו חוש לדברים הללו. תחילה השקיע בעסקים קטנים, כמו עסק לשטיפת מכוניות ומגרש חניה קטן באזור הומה אדם. הוא היה זהיר ושקול בבחירותיו, והקפיד להיכנס לעסקים שיש להם ביקוש תמידי, שמייצרים תזרים מזומנים קבוע ותפעולם פשוט וזול. התנהלותו החסכונית וגישתו העניינית לעסקים ולאנשים הניבו לו הון נאה, שעם הזמן הלך וגדל בעקבות השקעות נבונות נוספות.

למרות הצלחתו הכלכלית המשיך יוני להתגורר בדירה הקטנה שירש מהוריו. צרכיו היו מועטים, ומעולם לא נזקק לסמלי סטטוס. במסגרת עסקיו נפגש עם אנשים רבים, אך חברים קרובים לא היו לו. הוא היה נעים הליכות, אך לא שיתף אנשים בהלכי רוחו, לא ניהל שיחות סרק מחוץ למסגרת העבודה, ובאופן כללי לא חש צורך בחברה. לעת ערב היה חוזר לדירתו הקטנה, מתקלח ויושב לאכול את ארוחת הערב הצנועה שלו, שאותה היה מכין בדרך כלל בעצמו ממצרכים בסיסיים. המוזיקה המשיכה למלא את חלל הבית כל העת. יוני אהב כמעט כל ז'אנר: מוזיקה קלאסית, אופרה, ג'אז, שירי עמים, רוק (אם כי לא כבד מדי). פינה חמה תפסה בלבו מוזיקת נשמה שחורה וגוספל. כשזו התנגנה לא היה יכול לעצור את התרגשותו, והיה מצטרף ושר בקול רם. בסיום הדיסק היה מוחה את דמעותיו והולך לישון.

נשים משמעותיות לא היו בחייו. פה ושם היה ייצרו דוחק בו ודורש את פורקנו. שתי נשים שפגש במסגרת עסקיו היו עוזרות לו בעניין זה. הן

היו מבוגרות ממנו בשנים רבות. אחת רווקה בת 42, והאחרת גרושה בת 49. תנאי ההתקשרות ביניהם היו ברורים מאוד. היות שיוני היה צעיר, עוד לא בן שלושים, לא היתה להן ציפייה לקשר החורג ממפגשים מזדמנים, נעימים אך בלתי מחייבים. יוני שמר על דיסקרטיות, והן לא ידעו זו על קיומה של זו. הוא גם הקפיד שהמפגשים יהיו בדירותיהן. מעולם לא הזמין אותן לדירתו. ביתו הוא מבצרו, ואליו יבואו רק הוא ומוזיקת הנשמה של הוריו.

בן ארבעים היה יוני כשפגש את רותי במסעדה. היא היתה רווקה בת גילו. באותה עת כבר החזיק משרד קטן בבית-משרדים, ומשם ניהל את עסקיו. עם הזמן הרשה לעצמו לאכול מדי פעם במסעדה הסמוכה למשרדו. גם סגפן כמוהו קץ ברבות השנים בארוחות הבסיסיות שהיה מכין לעצמו בדירת הוריו. רותי נהגה לאכול באותה מסעדה. יוני צפה בה ולמד להכיר את מנהגיה. היא היתה לכושה בפשטות, לא איפרה את פניה הנאות, שהגיל החל לתת בהן את אותותיו, כמעט תמיד התיישבה בגפה באותו שולחן פינתי, הזמינה מנה עיקרית אחת וכוס מים, ואכלה במתינות. בסוף הארוחה שילמה במזומן, והודתה למלצר על השירות. מדי פעם היה יוני מברך אותה לשלום כשנפגשו במסעדה, והיא היתה משיבה לו שלום ושולחת לו חיוך קטן. באחד הימים החליט יוני לנסות ולהתקרב אליה. הוא ניגש אל שולחנה ושאל: "אפשר להצטרף אלייך?" "בבקשה", ענתה. "אני יוני", הציג את עצמו. "אני רותי", השיבה לו. לאט-לאט התפתחה ביניהם שיחה עניינית שקטה.

שלוש ארוחות צהריים משותפות הספיקו להורדת כל המסכות והמגננות. שניהם שמו את הדברים על השולחן הפינתי בצורה ישירה, ולא הותירו פינות אפלות. רותי סיפרה שמעולם לא השתתפה בבזאר העירוני של פנויים-פנויות, והסבירה שאינה מסוגלת לעמוד להיצע כסחורה בשוק, יחסי מין מזדמנים משתקים אותה והציפיות שלה מגבר מוגדרות מדי: היא רוצה גבר אחד קבוע, יציב, מבוסס כלכלית, שישא אותה כדת וכדין. היא רוצה שני ילדים בהפרש זמן קצר. היא מוכנה להתמסר לקשר

הזוגי ולהשקיע את כל מרצה במשפחה העתידית, אך גברים כנראה חשים מאוימים למשמע דרישותיה. הם רוצים סקס, הנאות, חופש, ובורחים מאישה ששמה להם על השולחן חוזה שעליו יצטרכו לחתום ברכנות. יוני התחתן אתה בלי משא ומתן ובלי מיקוח. הוא ידע להבדיל היטב בין עסקה שמחיר הפתיחה שלה אינו אומר דבר על מחיר הסגירה ובין עסקה של הכול או לא כלום. גם הוא היה גלוי אתה. הוא סיפר לה שמעולם לא אהב אישה, שטוב לו בעולמו הבודד, שאין לו דרישות גדולות מן החיים, והסיבה שהוא מוכן להתחתן היא רצונו להיות אבא. חלף זמן רב מאז איבד את הוריו, ועכשיו הוא מרגיש צורך במשפחה. הוא הבטיח לה שיעשה כל שביכולתו לבנות אתה מערכת יחסים טובה והגונה. "איפה את רוצה שנתחתן?" שאל אותה בפגישה הרביעית. היתה לה תשובה מוכנה: "בבית-כנסת קטן עם רב אורתודוקסי ומניין של משפחה וכמה חברים. הכיבוד יהיה צנוע. מבחינתי, בקבוק יין, שתייה קלה, בייגלה ועוגיות זה מספיק." "אפשר גם דג מלוח ועוגת שמרים?" שאל. "אמרתי לך שבשביל זוגיות אני מוכנה להשקיע הרבה", ענתה לו בחיוך הקטן שלה. העסקה נחתמה.

אחרי החתונה עברו לגור בדירה מרווחת בעלת ארבעה חדרים בשכונה שקטה. רותי סידרה את הדירה בפשטות. הצבעים היו בהירים והעיצוב נקי ונעים, ללא סממני יוקרה. יוני ורותי היו מברכים כל שכן שפגשו במעלית או בחצר במאור פנים, אך לכלל יחסי קרבה של ביקורים לא הגיעו. כמו יוני, גם רותי האמינה באמרה: ביתי הוא מבצרי וזר לא יבוא בו. ובכלל, אף שלא בדקו לעומק את התאמתם לפני החתונה, התברר כי הם חולקים לא מעט קווי אופי משותפים, ומכאן קצרה הדרך להתפתחות יחסי הערכה וכבוד הדדיים.

יוני המשיך להחזיק בדירת הוריו גם אחרי שעברו לגור בדירה מרווחת. הוא לא היה מסוגל למכור אותה, וגם לא היה יכול להעלות בדעתו שיגור בה בשכירות אדם זר. הוא המשיך לפקוד את הדירה אחת לשבוע, ואז היה פותח את החלונות ומאוורר את החדרים. הוא שקד על ניקיונה כמו-ידיו,

ותוך כדי כך היה מתעכב על הפינות שהעלו בו זכרונות וממרק אותן באהבה וביסודיות. בכל אותו זמן ליוותה אותו המוזיקה. הוא השאיר חלק מהאוסף הגדול של הדיסקים בדירה, ובכל ביקור היה בוחר את הצלילים שילוו אותו באותו יום. בגמר הניקיון היה משתרע על הספה בסלון ונותן למוזיקה לחלחל לתוכו. לפעמים היה נרדם, ואבא היה שר לו בחלום.

שלוש שנים קשות עברו עליהם עד שרותי התעברה. הטבלה הסטטיסטית בתחום הזה לא פועלת לטובתה של אישה מעל גיל ארבעים, ובמקרה הזה הטבלה לא משקרת. אחרי שנכשלו שוב ושוב בניסיונות להרות באופן ספונטני, החלו הביקורים והביקורות אצל הרופאים, ואחר כך התרופות והרדיפה אחר מועד הביוץ המדויק ויחסי המין המאולצים, התסכולים והאכזבות, וחוזר חלילה מחזור אחרי מחזור. יוני ורותי קיבלו את הדין בשקט, בהבנה, בהשלמה ובעידוד הדדי, אך מעט הספונטניות שאפיינה את תחילת היחסים נמוגה אף היא.

גם כשהרתה רותי בסופו של דבר לא הרשו לעצמם לשמוח, אלא דגרו בדאגה על האוצר היקר שהוטמן בבטנה. הספירה לאחור היתה ארוכה ומייגעת, מלווה באין-ספור בדיקות, חלקן מיותרות. כל בדיקה שתוצאתה היתה גבולית ועלולה להעיד על בעיה הכניסה אותם לפחדים שמהם לא התאוששו גם כשהתברר שמדובר באזעקת שווא. כשהתקרב מועד הלידה נכנסו, גם באשמת הרופאים שהיו חלוקים בדעותיהם, לסחרחורת של שיקולים בעד לידה רגילה או ניתוח קיסרי. בסופו של דבר הכריעה רותי בעד לידה רגילה. שני ימים ושני לילות נמשכו צירי הלידה וגם סמי הזירוז לא הועילו. העובר היה במצוקה, רותי היתה מותשת לחלוטין ויוני, שאיבד כל תחושה, ישב ובהה בחלל. כשהגיח התינוק סוף-סוף לאוויר העולם, הוא היה סגול ולא ככה. הרופאים הבהילו אותו מחדר הלידה למחלקת יילודים, ורק אחרי שלושה ימים החזירו אותו לרותי ואמרו לה שהוא נראה בסדר.

אבל רותי ידעה שהוא לא בסדר, והיא גם ידעה מי אשמה בכך. היא לא הייתה צריכה ללדת אותו בלידה רגילה ולסכן אותו. הפחד שלה מאובדן

שליטה בזמן הניתוח הכריע את הכף. היא העדיפה להיענות לצרכיה שלה ולא לאלה של הילד שלה, ועכשיו אין כפרה לחטאה. לא עזרו כל הסברי הרופאים שהילד בסדר. גם יוני ניסה להרגיע אותה, ובפעם הראשונה מאז הכירו שפכה קיתונות של זעם על ראשו השחוח. הם לקחו את גורי הביתה. יוני החליט על השם, רותי אמרה שלא משנה לה. בשנתיים הראשונות היה נראה שגורי מתפתח כראוי. רותי טיפלה בו היטב מבחינה פיזית ודאגה לכל צרכיו, אך נמנעה מגילויי חיבה או קרבה רגשית מופגנת. את החלל הרגשי מילא יוני. הוא שיחק עם הילד, הרעיף עליו נשיקות וחיבוקים, הקריא לו סיפורים וכמובן השמיע לו מוזיקה טובה ושוב. בכל יום לקראת ערב היה יוני בוחר את המוזיקה עבור שניהם. הם היו יושבים בכורסה הגדולה, גורי חבוק בזרועותיו, והמוזיקה מתנגנת ברקע. יוני היה מלווה את המוזיקה בשירה שיצאה מלבו, וזו היתה מגיעה היישר לתוך אוזנו הכרויה של גורי הצמודה לחזהו. אלה היו השעות הטובות בחייו. הנה הוא, האבא, שר לבנו.

חושיה האמהיים של רותי, שניבאו לה רעות, התגלו כנכונים. כשהיה גורי בן ארבע הוא אובחן כאוטיסט. כהרגלם היו הרופאים זהירים ובלתי החלטיים בדבר חומרת ההפרעה, ולא ידעו לנבא כיצד יתפתח הילד במהלך השנים, אך על התסמינים לא היתה מחלוקת. יוני נלחם באבחנה וסירב להכיר במציאות במשך חודשים ארוכים. הוא עבר בין כל הרופאים בתחום, ואפילו היה בקשר עם רופאים בחו"ל, התווכח עם הממצאים הרפואיים והתעקש לתת להם פירושים שונים מאלה שנתנו הרופאים. הוא תלה תקוות בכל שביב של התנהגות שנראתה לו תקינה אצל גורי. בצר לו התפתה אפילו להיוועץ בידעונים ובמעלים כאוב שסובבו אותו בכחש. לבסוף נכנע. הוא הבין שעליו לנתב את מרצו למסלול שבו ילך יד ביד עם גורי, ניסה לעזור לו לחיות את חייו באושר יחסי למרות מגבלותיו, ואף הוא בעצמו יצטרך ללמוד ליהנות מגורי כמיטב יכולתו.

ההכרה במציאות עזרה ליוני להגיע לרגיעה מסוימת. הוא החליט שיעזר במסגרות החינוך המיוחד כדי לאפשר לגורי לצמוח במסגרת מוגנת לכל

יפגע, ועם זאת יעשה הכול כדי לפתח את כישוריו בתחומים שלא נפגעו. כך נשלח גורי למסגרת חינוכית מיוחדת עד שעות אחר-הצהריים, ויוני ניצל את הזמן הזה כדי לטפל בעסקיו. אך מרגע שחזר גורי הביתה לא נפרד ממנו יוני. הוא היה משחק אתו בסבלנות רבה עד שגורי היה לומד את כללי המשחק, אם בכלל, ומטפח את חוסנו הגופני באמצעות משחקי כדור, התעמלות ובשלב מאוחר יותר מכשירי כושר שהתאימו לגילו. גורי לא שיחק עם ילדים רגילים. הם נרתעו ממנו והוא פחד מהם. את רוב הפעילויות הוא ביצע ביחידות עם אביו. בערב, לפני השינה, הגיעה תורה של המוזיקה. גורי, שלא היה מסוגל להיות במגע גופני עם אדם אחר, היה נרגע עם השמעת המוזיקה ומתחפר בתוך גופו של יוני, כמו מוצא שם מפלט מייסוריו. בזמנים אלה, יותר מאשר היה יוני מגונן על גורי מפני מר גורלו, היה גורי מגונן על יוני מפני הייאוש, והמוזיקה מגוננת על שניהם. לפעמים היה גורי מצטרף אל יוני בביקוריו בבית הוריו, וגם שם האזינו למוזיקה. יוני היה מנקה ושר תוך כדי כך.

רותי לא נתנה לאיש לגונן עליה מפני הייאוש. מרגע שאובחן גורי כאוטיסט שקעה במצולות הדיכאון. חומה שחורה, בלתי חדירה, חצצה בינה ובין המציאות. היא חוותה את ייסוריה כעונש מוצדק ומידתי על אשמתה הגדולה. לא היתה בעיניה שום תוחלת לחייה, ולכן דחתה בשאט נפש כל ניסיון של טיפול או סיוע. לשם מה? כלא הייסורים ששהתה בו היה בעיניה הדרך הנכונה להעביר את חייה. אחרי שכילה יוני כוחו בניסיונות לשכנע אותה לקבל עזרה נפשית, נועץ בפסיכיאטר. תשובתו ליוני היתה: "אפשר להוציא צו ולאשפז אותה בניגוד לרצונה, אבל אני לא ממליץ על זה. הטיפול בדיכאון שלה לא יצליח, אין לה בשביל מה לחיות. ואם הטיפול בכל זאת ייתן לה קצת כוחות, היא תשתמש בהם כדי להרוג את עצמה". כך מצא את עצמו יוני מטופל בשניים: אחת שאין לה שום דרישות, וככל שינסה לעזור לה יגבר תסכולו; ואחד שאין לדעת אם יש לו דרישות, וככל שיעזור לו תתעצם אהבתו אליו.

הימים חלפו והמנגינה נשארה. גורי הפך לנער גבוה ויפה. "נפש בריאה

בגוף בריא" היא כנראה אחת המהתלות העגומות של הטבע. זר תמים לו נקלע באקראי אל מול גורי, היה בוודאי מתרשם ממראהו, אבל היו גם דברים אחרים להתפעל מהם. בתחום המוזיקה הצליח גורי להפתיע את יוני. יוני מעולם לא ציפה שגורי יגיע להישגים בתחום זה. הוא ראה במוזיקה משהו פנימי עמוק המחבר בינו לבין בנו בקשר בלתי אמצעי, משל היו תאומים סיאמיים שֶׁלֶב אחד פועם בקרבם ומזין את שניהם. השעות שבהן ישב בכורסה וגורי התחפר בחזהו והקשיב לשירה שבקעה מקרבו היו היפות בחייו. שעות שבהן חבר לאביו, לבנו וגם לעצמו. כשגורי היה בן חמש הוא הפתיע את יוני לראשונה. גורי החבוק בזרועותיו הרים את ראשו והחל לשיר יחד אתו. לרגע חשב יוני שהוא שומע את עצמו, אבל זה היה קולו של גורי. קול דק של ילד, מדויק מוזיקלית ומילולית. גורי לא זייף ואת מילות השיר ידע ללא דופי. יוני התרגש מאוד, אך התייחס לכך כאל אירוע חד-פעמי. גורי שב והפתיע אותו. ככל שגדל התבהר שהוא ניחן בזיכרון מוזיקלי יוצא דופן. הוא ידע לזהות ולשיר שירים אפילו אם אלה הושמעו לו פעמים ספורות בלבד, והיה מצטרף ליוני בשירה. עם הזמן היה שר בעצמו שירים שיוני כבר שכח את מילותיהם.

כשהיה גורי בן 16 התחלף קולו הילדותי בקול בריטון עמוק וקבוע. הוא המשיך לשיר בקרבתו של יוני, אך גם מדריכי בית-הספר המיוחד שבו למד דיווחו שגורי שר מדי פעם כשהוא חש נוח בסביבתו. הם סיפרו ליוני את מה שכבר ידע, שגורי שר נפלא, אינו מזייף ונראה שהוא נהנה מאוד בזמן השירה. אלא שהם הוסיפו וסיפרו ששירתו של גורי מעוררת תחושת התעלות בקרב המדריכים ונינוחות מפתיעה בקרב החניכים. "אני לא יודעת איך לתאר לך את זה", אמרה לו המורה האחראית על טיפול באמנות, "אבל מדי פעם צומח פנומן שהאוטיזם מוציא ממנו דברים שאמן רגיל אינו מגיע אליהם. אם הוא היה צייר, הייתי מארגנת לו תערוכה שכל מוזיאון היה גאה להציג אותה. אני לא יודעת איך להביא לידיעת העולם את כישרונו של גורי, בלי שאימת הקהל תשתק אותו ותשתיק אותו".

יוני החליט להתמודד עם האתגר החדש. היה לו ברור שלא יעשה דבר

שעלול לפגוע בגורי. הדרך שבחר בסופו של דבר היתה להקליט דיסק עם שירים בכיצועו של גורי. כך תגיע שירתו לאוזני הציבור בלי שייחשף פיזית ופרטיותו תישמר. יוני שכר מפיק מוזיקלי בעל שם, וזה התגלה כאדם צנוע ושקט וסיפורו של גורי נגע ללבו. יוני הפגיש בין גורי למפיק ונכח בפגישה. לשמחתו, נוצר קשר טוב בין השניים בתוך פרק זמן קצר. אוטיסטים חשים היטב באנשים טובי לב שמוזיקה זורמת בעורקיהם. אחרי שהמפיק שמע את שירתו של גורי, אמר ליוני: "הילד הזה הוא יהלום יקר. אנחנו צריכים ללטש אותו קצת, והשלמות שלו תעשה לאנשים טוב באוזן, ועוד יותר טוב בלב".

מעודד ונרגש החליט יוני להפוך את דירת הוריו לאולפן הקלטות, ושיפץ אותה בהתאם לצרכים החדשים. הוא שיער שגורי ירגיש בנוח בסביבה המוכרת. נעמה לו מאוד התחושה שהנה סוף-סוף זכתה גם בת-קולו של אבא שלו למשכן ראוי. עכשיו נותר הנושא החשוב מכולם: אילו שירים יקליט גורי. שיחות רבות קיימו ביניהם יוני והמפיק, והם התקשו להגיע לכלל החלטה. יוני ידע מלכתחילה מה היה רוצה שיהיה נושא הדיסק, אבל הוא גימד את עצמו מול ניסיונו המוזיקלי של המפיק. רק כששאל אותו המפיק אם יש שירים שגורי קשור אליהם במיוחד, העז לענות לו: "כן, מוזיקת הנשמה השחורה של אוטיס".

למוזיקה של אוטיס הגיע יוני באקראי. לפני שנים, כשגורי היה עדיין ילד כבן עשר, שוטט יוני באינטרנט וכדרכו הקיש את המילה "אוטיסט". תמיד היה חוזר לערך זה. תקוותו שיום אחד תתגלה פריצת דרך בטיפול באוטיזם לא דעכה מעולם. אלא שבטעות הקיש "אוטיס" ונגלה לו זמר גדול ששיריו, ועוד יותר סיפור חייו, נגעו ללבו. הוא למד שאוטיס רדינג היה זמר נשמה של המוזיקה השחורה בשנות השישים בארצות-הברית, שהשפיע רבות על המוזיקה בתקופתו וזכה להצלחה רבה. סיפור חייו הסתיים באופן טרגי ב-1976 כשהיה בן 26. יומיים אחרי שהקליט את השיר שהפך ללהיט אחרי מותו, "יושב על המזח במפרץ", נהרג בתאונת מטוס שהתרסק לתוך אגם בוויסקונסין. אתו נהרגו ארבעה מחברי להקתו.

מאז שגילה את אוטיס, היו יוני וגורי שומעים ושרים הרבה משיריו. מוזיקת הנשמה, הדמיון בשמות והגורל האכזר והמתעתע חיברו אותם בקשר מיוחד.

עיניו של המפיק נדלקו ברגע ששמע את הסיפור, ואחרי ששמע את המוזיקה נזדקפו גם אוזניו. הוא החליט שהדיסק שיפיקו ייקרא "גורי שר אוטיס". הוא שכר את המוזיקאים המתאימים וגורי התחיל להקליט את השירים. בתחילה היתה ההתקדמות קשה ואטית. המכשור הפריע לו. אבל אחרי שיוני, כדרכו, הדרריך אותו בסבלנות, הצליח גורי להתעלם מן הגירויים החיצוניים, ושירתו האדירה מילאה את החלל הקטן. לא פעם היו הנוכחים באולפן פורצים במחיאות כפיים ספונטניות כשהיה מסיים שיר. גורי, שכבר הכיר את כולם, היה מביט בהם רגע במבוכה ואחר כך מחייך אליהם חיוך של אוטיסט, ואולי של אוטיס, חיוך שכולו טוהר.

כששוחרר הדיסק לתחנות הרדיו זאת היתה היסטריה. השירים הושמעו שוב ושוב, מבקרי המוזיקה הרעיפו שבחים, ובתוך זמן קצר אזל מלאי הדיסקים בחנויות. "זמר נשמה" קראו לו כולם. יוני הגן על פרטיותו של גורי כמיטב יכולתו. הוא סיפר לו שאנשים אהבו מאוד את השירים, וזה שימח אותו. סיפורו של האוטיסט ששר אוטיס העביר את כתבי העיתונות, הרדיו והטלוויזיה על דעתם. הם רצו את הסיפור המלא וביקשו לראיין אותו ולצלם אותו. גורי היה ממש במצור ויוני, בעצה אחת עם המפיק המוזיקלי, נתן כמה ראיונות לתקשורת כדי להוריד מן הלחץ. אבל דבר לא הועיל, ויוני נאלץ להשאיר את גורי בבית, ולא לשלוח אותו למוסד החינוכי, כי הצלמים חיכו לו בכל פינה. וכך מצא את עצמו יוני סגור בביתו עם גורי, נער בן 18, כשטבעת ההצלחה חונקת את חייהם. ההצלחה לא שינתה דבר בנוגע להסתגרותה של רותי. יוני נתן לה את הדיסק וסיפר לה על המתרחש. היא אמרה "תודה" וחזרה לחדרה. יוני שמע את הדיסק מתנגן בחדרה כמה פעמים, אך מעולם לא עשתה זאת בנוכחותו.

היה זה גורי שעזר ליוני לצאת מן המצב המביך. הוא ביקש לחזור למסגרת החינוכית, לחברים ולמורים שלו. יוני הסביר לו שיהיו אנשים

שינסו לצלם אותו בדרך לשם ובחזרה. גורי שאל אם זה יכאב, ויוני אמר לו שהם יעשו זאת כי הם אוהבים את שיריו ורוצים לספר את זה לכולם. גורי אמר שזה בסדר. הוא שמח לחזור לבית-הספר, וניכר כי גם חבריו שמחו לראותו, והם ביקשו שוב ושוב לשמוע את השירים. המורה לאמנות החליטה להיעתר לבקשות, וכך התארגן לו ביום שישי אחד המופע הראשון של גורי שנועד לחניכים ולמורים. המופע נערך בחצר הפנימית של המוסד, ונכחו בו גם המפיק וכמובן יוני, שלא הפסיק לבכות במהלך כל המופע. מעולם לא דמיין לעצמו שגורי, בנו האוטיסט, ישיר בפני קהל שיעטוף אותו באהבה.

מעורדת מן ההצלחה ארגנה המורה לאמנות ערב נוסף במסגרת בית-הספר עבור הורי החניכים. יוני הכין את גורי לעניין, הסביר לו מי הקהל, וגם מופע זה עבר בהצלחה יתרה. אחרי המופע ניגשו ההורים אל יוני וחיבקו אותו בחום. "הרבה כוח נתת לנו היום", אמרו לו, והוא ענה להם בפשטות: "זה גורי שנותן לי כוח". רק דבר אחד העיב על שמחתו: חרף הפצרותיו, לא הגיעה רותי למופע.

לאחר המופע השני בבית-הספר ניסה המפיק לשכנע את יוני להעלות מופע עבור הקהל הרחב. "אני לא מחפש פרסום", אמר ליוני, "יש לי מספיק. זה יהיה מסר חיובי לכל האנשים שאוטיסט היא מילה מקוללת עבורם. לא רק עבור ההורים של האוטיסטים, אלא בשביל אנשים כמוני שלא ידעו כמה יופי ואור יש מאחורי האפלה של הילדים האלה. בגלל זה צריך שגורי יהיה באור הזרקורים". אבל יוני פחד מאור הזרקורים. הוא חשש שגורי לא יעמוד בזה, והוא לא היה מוכן בשום פנים ואופן שגורי יחווה חוויה שלילית. הוא דיבר על כך עם גורי, והוחלט לעשות מופע ניסיון ללא קהל. יוני סיכם עם בעל מועדון תאריך להופעה מוזיקלית, והחלו החזרות. המקום הזר והלא מוכר הפחיד את גורי, אך נוכחותם של אביו, המפיק והנגנים המוכרים לו עזרה לו להתגבר על המעצורים. בשלב שני ביקש יוני מעובדי המקום, שהיו זרים לגורי, לתפוס מקום בחזית הבמה ולדמות התנהגות של קהל בזמן הופעה. את המכשול הזה כבר לא הצליח

גורי לעבור. ברגע שהקהל הרעיש ונופף בידיים, הוא נדם. גם ניסיונות העזרה של יוני לא הועילו. גורי לא הצליח לשיר. כשכמעט ויתרו על ההופעה סימן גורי ליוני לבוא ולעמוד מאחוריו על הבמה. יוני הבין מיד. גורי רצה לחוש אותו מאחוריו כשהוא שר, כמו בימים הרחוקים ההם של ילדותו. גם המפיק קלט את העניין, והוא הוסיף עיבודים כדי שיוני יצטרף לגורי בשירים מסוימים. כך מצא את עצמו יוני מתכונן למופע שבו ישיר על הבמה יחד עם בנו. הרבה תקוות טיפח מאז החל המסע הארוך שלו עם גורי, אבל לעמוד יחד אתו על הבמה ולשיר מול קהל, על זה לא העז אפילו לחלום.

ההופעה התקיימה כמתוכנן. המועדון היה מלא וגדוש בקהל חם ואוהב, ומאוכזבים רבים שלא הצליחו להיכנס צבאו על הדלתות. גורי ניתק את עצמו מכל ההמולה החיצונית. השירה שלו בקעה מן התהום הפנימית שלו והעלתה את אוטו מן המצלולות שבהם טבע מטוסו. גם יוני התנתק. הוא עמד על הבמה לצדו של גורי, קצת מאחוריו, ושר כמו ששר לו אביו בדירת הוריו הקטנה, וכמו ששר הוא לגורי כשישבו שניהם בכורסה הגדולה. כשהסתיימה ההופעה סירב הקהל לתת להם לרדת מן הבמה. המפיק, הנגנים ויוני הקיפו את גורי, אבל רק יוני חיבק אותו מאחור. גורי לא אהב חיבוקים, אפילו כשידע בוודאות שהאנשים שרוצים לחבק אותו אוהבים אותו. אבל הוא חייך אליהם את חיוכו התמים, והם קיוו שהוא מאושר.

כשתמה ההמולה והמועדון התרוקן, הבחין יוני ברותי שישבה בשולחן הפינתי באולם. אף שסיפר לה על ההכנות לפני המופע והפציר בה לבוא, לא חשב שיראה אותה שם. שנים רבות נמנעה מחברת אנשים, והוא הניח שלא תבוא. הוא ניגש אל שולחנה ושאל: "אפשר להצטרף אליך?" "בבקשה", ענתה. "אני יוני". "אני רותי". לאט-לאט התפתחה ביניהם שיחה עניינית שקטה.

האושר בא במנות קטנות

היא הופיעה בחייו של חומי באחת, ללא סימנים מקדימים. היו אולי נסיבות, אבל לא התראות. קודם היה ריק, עכשיו זכרונה ממלא את החלל לחלוטין, דוחק הצדה דברים לא חשובים כמו עבודה שהופסקה, כמו סידורים שלא סודרו, כמו חיים שהוחמצו.

שנים רבות חיכה לה. החיים בלעדיה היו נסבלים, אבל חסרי טעם. היה אפשר לקום בבוקר וללכת לעבודה בלי לצחצח שיניים, בלי להתרחץ, ללבוש את הבגדים שנלכשו אתמול, וגם שלשום. הרי איש במקום עבודתו לא התעניין בו באמת. הוא ישב ועבד בריבוע הקטן שלו, מול הצג המרצד שהכאיב לעיניו. כולו היה מרוכז במחשב. שעות ארוכות לא היה קם ממקומו, והעידו על כך קולות הנקישה על המקלדת. גם אם ראש הצוות כבר הפנה אליו שאלה, היה זה באימייל. מן הסתם הוא לא ידע אם לעובד שלו יש ריח רע מן הפה, וגם לא אם אחרי שעות העבודה הארוכות מחכה לו בבית משהו ששווה לחזור אליו.

תחושת הניכור ליוותה אותו גם בדרכו הביתה: מדפיו של המרכול השכונתי שהיו עמוסי מצרכים שלא היה לו חפץ בהם; בעל מכבסה שעמד בחנותו ושיטח חולצות חמות מתחת למגהץ, אך לא זכה מעולם לגהץ את חולצותיו המקומטות של חומי; בית-קפה שישבו בו אנשים שהמתינו לאנשים שאיחרו להגיע לפגישות שנקבעו, אך איש מהם לא המתין לחומי;

גם חבורת הנערות המצחקקות שנתקלה בו מקרוב על המדרכה, חלפה על פניו כאילו היה אוויר.

חומי איבד עניין בבחורות מאז נסתיימה פרשת מטילדה. ואולי עדיף שכך, הוא חשב. סיפור מטילדה, האישה הראשונה בחייו, ואולי האחרונה, לימד אותו שהאושר בא במנות קטנות. את מטילדה פגש כשהיה בן שלושים, בתול ונטול ניסיון בקשר עם נשים. חייו התנהלו עד אז על מי מנוחות: עבודה סזיזיפית בחברת היי-טק, משכורת ממוצעת שהספיקה לצרכיו הצנועים, דירה שכורה בירכתי העיר, קצת עיתונים ואינטרנט, וחוזר חלילה. ובלי סערות, חס וחלילה. סערות היו לו כבר די והותר, לפני שהגיע למנוחה נכונה. נחום, שנקרא כך על שם סבו, אמנם היה ילד חביב וחייכני, ואפילו זכה לכינוי החיבה נחומי, אך עם השנים נשרו הנון והחיבה ונותרו רק חומי והבדידות. אביו, שאותו בקושי זכר, מת כשחומי היה רק בן שבע. כשהיה בן 13 גילו לו שני אחיו הבוגרים שאבא התאבד, ורק בגיל 18 הבין שהסיבה שאחיו והוא נאלצים לכלכל את אמא חסרת הישע היא שאבא פשט רגל ונותר חסר כול. חומי קיבל את עובדות החיים בטבעיות. מי שפושט יד ורגל, אך טבעי שישלח יד בנפשו.

באותה טבעיות קיבל חומי את העובדה שלא חש עוררות מינית גם כשהגיע לבגרות גופנית. מזגו האנמי עלה בקנה אחד עם המיניות המנומנמת שלו. כשהחל לתת דעתו על העניין היה כבר בשנות העשרים לחייו. תחילה חשב שאין מקום למיניות בתקופה שבה למד, חיפש עבודה ודירה, כלומר עסק בדברים חשובים שלא הותרו מקום להנאות פיזיות ורגשיות. משנכנסו חייו למסלולם הקבוע והמאורגן, התקשה להמשיך ולהיאחז בתירוץ זה. החשק החל מפציע, גם אם באיתותים קצרים, בלתי מחייבים. אלא שחומי לא היה בטוח בהעדפותיו המיניות. שני אחיו הבוגרים היו הומוסקסואלים מוצהרים שהרבו בקשרים מזדמנים. היה זה אך טבעי לחומי לבדוק אם גם הוא נמשך לגברים. הוא לא התנסה ביחסי מין עם גבר, אך ככל שחשב על כך ודמיין את עצמו בסיטואציות מיניות, הגיע

למסקנה שיחסים עם גברים אינם מושכים אותו. הוא לא סלד מגברים, אך היה נראה לו שהוא מעדיף נשים.

הגילוי הזה לא היטיב הרבה את מצבו של חומי. הר של חששות חצץ בינו ובין מילוי משאלותיו. הוא המיין לעצמו איך ייראה קשר מיני בינו ובין שכנה צעירה שגרה בבניין ממול. בדמיונו שכב עירום לצידה, אך למראה גופו התמלאה הנערה תחושת סלידה שכיבתה את ייצרה. במקרים שבהם הצליח להתקדם בדמיונו לשלב הבא, היה רואה את עצמו נבוך וחסר תושייה, לא מוצא את ידיו ואת רגליו, וגרוע מכול – לא מצליח למצוא את המקום הנכון בין רגליה. תחושות הבושה והתסכול בעקבות מחשבות אלה היו כה צורבות ומבזות, שהחשק היה מתפוגג למשך שבועות.

חומי הבין שמין מזדמן אינו בר-ביצוע מבחינתו. הוא זקוק לאישה שתאפשר לו להתקרב אליה לאט, שלא תדחק בו, שתחכה עד שיכיר אותה, שירגיש אצלה בנוח, ואז, כשתקרא בשמו ותגיד לו "חומי, בוא אליי", הוא יהיה מוכן ויבוא. אבל משמעות הדבר היא שעליו להיות עם אותה אישה בקשר מתמשך, להיפגש שוב ושוב, לצאת לביילוי, ואולי, אפילו, רחמנא לצלן, לחיות אתה יחד. וזה בלתי אפשרי עבורו. איך יהיה אתה בקשר? אין לו כלל נושאי שיחה עם אנשים, ועל אחת כמה וכמה עם נשים. מה יספר לה? אין שום דבר משמעותי בחייו שראוי לדבר בו, ואם יש דברים משמעותיים בעברו, עדיף שלא ידבר עליהם לעולם. הנושא היחיד שאולי ניתן לשוחח עליו הוא עבודתו. אלא שעבודתו כה חסרת ברק. מה יספר לה? כיצד הוא עושה בדיקות טכניות לרכיבים במערכת חדשה שפותחה? את מי זה מעניין? אפילו הוא משתעמם מכך. הוא גם אינו מוצא טעם בשיבה חסרת תועלת בבתי-קפה. אנשים יושבים שם זה מול זה, כל אחד שקוע במכשיר הסלולרי שלו, אבל בסופו של דבר הם גם מדברים קצת. והוא אין לו על מה לדבר, אפילו לא קצת. קולנוע הוא לא אוהב. נראה לו מגוחך לצלם אנשים אמיתיים לסרט שבו הם משתדלים להיראות אמיתיים. הלוואי שהחיים שלו היו סרט קולנוע, אבל גם אז לא בטוח שהיה קונה כרטיס ונכנס. אלכוהול הוא שונא, כך שלצאת עם בחורה לבר לא בא

בחשבון, מה גם שעשן הסיגריות שם היה חונק אותו עוד בטרם היה פוצה את פיו. אז מה עושים עם בחורה? קשה לחלוק חיים עם מישהי כשאינ לך חיים.

אלא אם מוצאים מישהי שאין לה חיים או מישהי שחיה בקצה השוליים של החיים. חומי מצא אותה מתגלגלת ברחוב, פשוטו כמשמעו. מקרית לחלוטין היתה הפגישה. באותו יום פסע חומי לכיוון ביתו אחרי יום עבודה ארוך של ישיבה ממושכת מול צג המחשב. באותה שעת ערב לא ראו עיניו דבר מלבד הבוקי אור מייסרים. ואולי דווקא משום כך הבחין בעיניה הנוצצות מתוך האפלה. הוא חלף על פני בית ישן נטוש בן שתי קומות, ובתוך חדר המדרגות האפלולי הבחין בה שרועה על הרצפה, ראשה מונח על המדרגה הראשונה ועיניה בוהות.

חומי לא זכר במדויק מה גרם לו להסתובב ולחזור לחדר המדרגות, אחרי שחלף על פניה בפעם הראשונה בלי להתעכב. היה לו ברור שהדמות שראה בחדר המדרגות לאורו החיזור של פנס הרחוב היתה אישה, והדבר עורר את סקרנותו. הוא נכנס פנימה בהיסוס וחש כמו זר המפר פרטיות. הוא ניצב מעל הדמות והתבונן בה. עכשיו כבר לא היה לו ספק. זו אישה. אפילו אישה צעירה. היא שכבה שם ללא תגובה, ספק לא הבחינה בו, ספק התעלמה מנוכחותו. הוא עמד שם זמן מה, ונתן לעיניו המרצדות להסתגל לחשכה היחסית. ואז כרע לידה, והביט בה מקרוב. עכשיו הגיכה. היא הניעה את ידה באטיות, בחולשה ניכרת, וסימנה לו להתרחק ממנה, לעזוב את המקום. פעמיים חזרה על התנועה, ואחר כך צנחה ידה לצד גופה. גם עיניה נעצמו למחצה, כאילו היתה בהכרה חלקית.

חומי התבונן בה בשקט ובעניין. מעולם לא חש נינוחות כזו בקרבתה של אישה. היא היתה פסיבית לגמרי, נטולת כוחות, אך למרות זאת היה משהו מתריס וחינוי בגוף הצעיר. היא לבשה חולצה הדוקה שכפתוריה העליונים פרומים, וחשפה את בשר שדיה הכהים והמוצקים. חצאית קצרה, מופשלת חלקית, גילתה זוג רגליים חזקות אך עדינות. בסמוך לרגל שמאל, על מרצפת שבורה, היו מונחים תחתונים קטנים. חומי נרתע ורעד חלף בו.

מיניותה של האישה הלמה בו, למרות הנסיבות העגומות, ועוררה את ייצרו בעוצמות שלא הכיר. אחר כך שטף אותו גל של חמלה. חוסר האונים שלה ריסן את אוננו הגואה.

הוא התיישב למראשותיה למשך פרק זמן שלא ידע להגדיר את אורכו. ראשו היה מלא תהיות וחסר פתרונות. מה עליו לעשות? לקום וללכת כאילו לא ראה דבר? להישאר ולחכות? למה? מה יגיד אם מישהו יראה אותם? ומה יעשה כשהיא תתעורר? כמו כדי לעזור לו להחליט היא פקחה את עיניה, פלטה גניחה שקטה והביטה לעברו. חומי הפתיע את עצמו לשמע המילים שיצאו מפיו ברצף טבעי: "אל תפחד, קוראים לי חומי ואני לא אפגע בך. מצאתי אותך שוכבת פה. אני יכול לעזור לך במשהו?" היא שתקה שתיקה ארוכה, התבוננה סביבה ובו וניסתה למקד את מבטה שנע בין ערפול חלקי לפיכחון. היא המשיכה לשתוק, וחלף זמן נוסף עד שמבטה נעשה צלול יותר. גם נשימתה, שרפרפה על זרועו, נשמעה עתה סדירה יותר. הוא הושיט לה יד ואמר: "בואי, אעזור לך לשבת". היא הביטה בידו המושטת בחשדנות ולבסוף נתמכה על המרפק שלה והתיישבה לצידו, כתפה כמעט נוגעת בכתפו. היא בחנה את עצמה ובדקה את גופה. תחילה ישרה את החצאית ומתחה אותה כלפי מטה. אחר כך כפתרה את חולצתה הפרומה, והותירה רק כפתור עליון פתוח. בשלב זה הבחינה בתחתונים הזרוקים על הרצפה וחפנה אותם בכף ידה. עיניה הביטו בו בתחינה אילמת. היא סימנה לו שיפנה את גבו אליה. הוא נענה מיד. הוא שמע את רחש תנועותיה כשמשכה מעלה את תחתוניה וחש שוב את תשוקתו מתעוררת. "אתה יכול להסתובב", אמרה לו בשקט. היה לה קול נעים, אף שחיתוך הדיבור שלה נשמע לו מעט משונה. זו היתה הפעם הראשונה שהיא מיקדה את מבטה בעיניו. היה נדמה לו שראה בעיניה שמץ של אמון, פרס תנחומים על שלא כשל במבחן התחתונים.

"אני צריכה לזוז", פלטה. אחרי רגע שבו נראה שהיא מנסה לאסוף את כוחותיה, עשתה מאמץ לקום וקרסה מיד לזרועותיו המושטות של חומי, שמנע את נפילתה. גופה היה נוקשה וקפוא. חומי עזר לה לחזור ולשבת

על המדרגה לצידו. הוא חיכה עד שנשימתה הוסדרה ואמר לה: "את לא יכולה ללכת לכד במצב הזה. תני לי לעזור לך. הדירה שלי לא רחוקה מפה. בואי נלך אליי, תנחמי ותתאוששי". היא הביטה בו בחשד. "אין לי כוונות רעות", אמר לה, "אני רק מנסה לעזור". אחרי פעמיים נוספות שניסתה לקום וכשלה, הסכימה להצעתו. חומי עזר לה לעמוד על רגליה, תמך בה בחוזקה, וכך, כשהיא שעונה עליו וכמעט נגררת, התנודדו לכיוון דירתו. חומי חש תחושת אחריות מהולה בגאוה. זו היתה פעם ראשונה שחיבק אישה, ועוד בראש חוצות.

כשהגיעו לדירה הניח אותה על מיטתו. היא היתה מותשת לחלוטין מן ההליכה ונרדמה מיד, בבגדיה. חומי כיבה את האור הגדול והשאיר רק אור קטן בשירותים. עכשיו לא ידע מה לעשות. השעה היתה מאוחרת, ובמיטתו ישנה אישה זרה ששכבה בפישוט ידיים. אם ינסה לשכב לצידה, יצטרך להיצמד אליה. "אין לי כוונות רעות", חזר ואמר לעצמו בלחש. הוא פשט את בגדיו, לבש מכנסיים קצרים, קירב את הכורסה למיטה והתיישב, ובחן את האישה ממקום מושבו. היא התהפכה על צידה תוך כדי שנתה, ואז התאפשר לו לסקור אותה מאחור. גב צר וישבן קטן ומהודק, שעוררו בו דחף עז לחבק אותה אליו. אילו רק היה יכול לוודא שלא תגיב בבהלה או בזעם, היה עושה זאת. לא נותר לו אלא לדמיין. לקראת בוקר נרדם והתעורר כשהשעון הראה תשע. כשפקח את עיניו התבררו לו שתי עובדות: היא עדיין היתה שם, ישנה במיטתו, ומכנסיו היו רטובים. כנראה שבכל זאת חיבק אותה, בחלום.

היא המשיכה לישון. חומי ניצל את שעות הבוקר כדי להתקלח, להתגלח ולשתות קפה. לעבודה כמובן שלא הלך, והוא אף לא הודיע דבר לראש הצוות. שעשע אותו לחשוב כיצד ייראו פניו של זה אם ישלח לו הודעה בנוסח: "אני מחכה שאישה שישנה במיטה שלי תתעורר. לא אגיע לעבודה. לך תזדיין". חומי חייך. זו פעם ראשונה שיש אישה במיטה שלו, אפילו שלא שכב אתה, וזו פעם ראשונה שיש לו הדחף להגיד לראש הצוות שילך להזדיין, אפילו שלא שלח את ההודעה. בשעה אחת-עשרה היא התעוררה.

היא נזקקה לכמה דקות כדי להתעשת, לאסוף את קרעי זכרונותיה מאמש ולהבין היכן היא נמצאת. חומי חייך אליה: "בוקר טוב, איך את מרגישה הבוקר?" היא לא ענתה, רק התרוממה לישיבה ושלשלה את רגליה לרצפה. הפעם הצליחה לקום בלי להתמוטט. "אני צריכה לשירותים", אמרה. חומי הצביע לכיוון המתאים. בהתנודדות משהו חצתה את החדר. חומי התרחק לקצה הדירה ועדיין היה יכול לשמוע במעומעם את הקולות מבעד לדלת השירותים. זה הביך אותו. הוא ניגש לארון הבגדים, הוציא משם חולצה ומכנסיים קצרים, וכשנכנסה לחדר הגיש לה אותם ואמר: "את יכולה להתקלח ולהחליף בגדים. תרגישי הרבה יותר טוב אחרי זה". היא עמדה מולו מהססת, אך בסופו של דבר קיבלה את הצעתו ונכנסה למקלחת. חומי קינא במים שזרמו על גופה העירום. כשיצאה, בשער רטוב ולבושה בכגדיו, שהיו גדולים על מידותיה, נתמלא אפו בריח טרי וחם של אישה רחוצה. הוא היה בטוח שהיא שומעת את דפיקות הלב המואצות שלו.

"בואי נשב במטבח ואכין לך משהו לאכול", אמר. הפעם צייתה ללא היסוס. הרבה אוכל לא החזיק חומי בביתו. הוא הכין לה חביתה גדולה משלוש ביצים, חתך כמה ירקות שמצא במקרר, בסמוך לקופסת גבינה שבדרך פלא לא פג תוקפה, פרס לחם ומזג קפה. הוא הניח הכול על השולחן והתיישב מולה. היא בלעה בשקיקה את האוכל, ולא הפסיקה ללעוס עד שכילתה עד תום כל מה שהונח לפניה. רק אז הרימה את ראשה, חייכה אליו לראשונה בפה עגול ואמרה: "הייתי רעבה". חומי תהה מה יעשו עכשיו, אבל היא פתרה לו את ההתלבטות. היא חזרה לחדר השינה, הורידה את החולצה, נכנסה למיטה, התכסתה וחזרה לישון. גם חומי חזר לעמדת התצפית שלו בכורסה שליד המיטה. בשעות אחר-הצהריים החליט לרדת לקניות. הבית היה ריק ממצרכים, וגם אהבה בלתי ממומשת זקוקה למזון. הוא השאיר לה פתק על הכורסה: "יצאתי לקניות. תכף אשוב". לרגע לא היה בטוח אם היא יודעת לקרוא, אך מיד גירש את המחשבה הרעה ממוחו, וכעס על עצמו שהוא מוריד מערכה ופוגע בכבודה. כשיצא מן הדירה נעל את הדלת. לא כדאי שמישהו ייכנס, ובוודאי לא כדאי

שמישהי תצא. הפעם לא כעס על עצמו. הוא מילא את עגלת הקניות בחיפזון, העמיס מצרכים שמעולם לא קנה קודם. אפילו התפתה לקנות את אחד המוצרים שבמבצע שהוצעו לו על-ידי הקופאית. בתג שעל דש בגדה היה רשום שמה - נדיה. חומי התבונן בה וחשב: "היא לא יפה, נדיה הזאת, אין מה להשוות אותה ל...". לפתע קלט שהוא לא יודע את שמה של האישה שישנה עכשיו במיטתו.

הוא חזר הביתה ופרק את שקיות המצרכים. היא היתה עדיין במיטה, נמנמה ובהתה בחלל לסירוגין. היא לא אמרה דבר וגם חומי לא הטריד אותה בדיבורים. אמנם היה סקרן לדעת מי היא ומה היא, ואפילו החליט כינו לבין עצמו שאם תספר לו על אודותיה, יספר לה על אודותיו. אלא שהדברים לא הגיעו לידי כך. השתיקה נמשכה והוא אפילו לא שאל אותה לשמה. בשעת לילה מאוחרת כיבה חומי את האורות בדירה. היא נרדמה בלי ששאלה אותו אם הוא רוצה להצטרף אליה במיטתו, וגם את הלילה השני בילה בכורסה. העייפות המצטברת מהלילה הקודם הכריעה אותו; הוא נרדם כמעט מיד והתעורר בבוקר, יבש.

הבוקר השני כבר נכנס למעין שגרה; חומי קם מוקדם יחסית, התקלח, התגלח, שתה קפה של בוקר. שוב לא הלך לעבודה, שוב לא הודיע דבר לראש הצוות. היא קמה מאוחר, הלכה לשירותים, התקלחה, לבשה את בגדיו והסבה לשולחן האוכל במטבח. הפעם, לאחר קניית המצרכים, הכין חומי ארוחת בוקר עשירה יותר. היא אכלה בתיאבון רב, וגם חומי טעם מעט. לאחר מכן חזרה למיטה לנמנם. לקראת הצהריים חל שינוי בהתנהגותה. היא קמה מן המיטה והסתובבה בחדר. ככל שנקף הזמן נעשתה חסרת שקט, תנועותיה הפכו חדות ופניה קדרו. לבסוף התייצבה מולו ואמרה: "אני צריכה לחזור לעבודה. אני חייבת את המנה שלי". חומי הביט בה בתימהון. הוא לא הבין למה היא מתכוונת, אבל המחשבה שהיא תעזוב טלטלה אותו. הוא ניסה להתעשת: "מה, מה, איפה את עובדת?" אף שלא האמינה שהוא לא תופס, ניסתה לגייס מעט סבלנות כלפיו. "אני עובדת בחוץ, בכל מיני מקומות, איפה שבאים בחורים". הוא התחיל להריץ בראשו

את פיסות המידע שהיו לו קודם, אבל נמנע מלחבר את החלקים לתמונה אחת שלמה. גם לא היה אכפת לו מה התמונה. הוא רצה אותה אצלו בבית, ובפעם הראשונה בחייו היה נחוש להילחם על משהו, גם אם תהיה זו הפעם האחרונה. "לא אכפת לי מה העבודה שלך", אמר לה בטון שהפתיע אותו, "תישארי פה, אל תחזרי לשם, אני אעבוד ואתן לך כסף כמה שאת צריכה". היא נתנה בו מבט מרחם ואמרה בציניות: "אין לך מספיק כסף לפרנס אותי ואת המנות שלי". הוא נעמד מולה נסער, הניח שתי ידיים על כתפיה ואמר בקול מצווח: "בבקשה, בבקשה, תני לי להוכיח לך שאפשר. הנה, נתסי היום ותראי שאני יכול. כמה כסף את צריכה בשביל המנה שלך?" היא הייתה תשושה. הצורך שלה במנה לא אפשר לה להאריך את הוויכוח. היא אמרה לו את הסכום. הוא הנהן בראשו. היא נטלה את הטלפון שלו והתקשרה: "היי, מדברת מטילדה, אני צריכה חומר, דחוף". היא שאלה את חומי מה הכתובת של הדירה שלו. הוא אמר לה והיא חזרה עליה פעמיים לטלפון. "אי-אפשר קודם? תשתדל". היא ניתקה את השיחה והושיטה את הטלפון לחומי.

השליח עם החומר הגיע בשעת ערב די מאוחרת. השעות עד להגעתו עברו עליה בין נרגנות לרוגע יחסי, בין נמנום במיטה לצעידה עצבנית בחדר, חיוכים מאולצים ופרצי בכי קצרים. הם לא דיברו חוץ מפעם אחת שבה אמרה לו שהתשלום חייב להיות במזומן, וחומי ירד לכספומט הקרוב כדי למשוך כסף. בשעה עשר בלילה נשמעה דפיקה בדלת. היא פתחה את הדלת, השליח עמד בחדר המדרגות החשוך (הוא לא הדליק את האור), ספר את הכסף, הושיט את החבילה ונעלם. מתילדה נטלה את החבילה ואמרה לחומי: "האושר בא במנות קטנות". אחר כך נכנסה לחדר האמבטיה. חומי ישב במטבח, מרפקיו תקועים בשולחן וראשו אחוז בין שתי כפות ידיו. לאחר כמה דקות שמע אותה יוצאת מן האמבטיה ונכנסת למיטה. הוא ישב במטבח עוד שעה ארוכה. לקראת חצות כיבה את האורות ונכנס לחדר השינה במטרה להעביר לילה שלישי בכורסה.

היא היתה ערה. שכבה במיטה בעיניים פקוחות, רגועות. כשנכנס לחדר והתיישב על הכורסה אמרה לו: "בוא". הוא קפא על מקומו, והיה בטוח שדמיונו מתעתע בו. היא חיכתה מעט ואמרה שוב: "בוא, בוא למיטה". הפעם היה חומי בטוח ששמע היטב, שזו המציאות. אלא שההבנה רק החמירה את קיפאונו. מה יעשה? איך יסביר לה שהוא לא יודע מה לעשות, שאפילו בדמיון הוא לא מצליח לשכב עם אישה? והיא, עם כל הניסיון שלה וכל הגברים שעברו דרכה, ודאי תלעג לו על הבורות, על חוסר האונים. חומי חיפש מוצא. קודם רצה שתישאר, עכשיו רצה לברוח ממנה. ואז, מבעד לסחרחורת המחשבות שתקפה אותו, שמע אותה אומרת: "חומי, בוא למטילדה". היא קראה לו בשמו. היא אמרה לו את שמה. מטילדה רוצה שחומי יבוא אליה. "חומי, בוא למטילדה".

כשנכנס למיטתה, כלומר למיטתו, היו עליו מכנסיו הקצרים. היא היתה עירומה, גם בלי התחתונים הקטנים. היא חיבקה אותו אליה, ולמגע גופה החם הגיע לפורקן מידי. הוא התנחם בכך שלפחות לא הרטיב את המיטה, אלא רק את מכנסיו. היא לא התרגשה. לאט, במתינות, בסבלנות, כשהיא מובילה אותו שלב אחר שלב, ידע חומי לראשונה בחייו אישה, וידע אותה שוב ושוב, עד שנרדם לפנות בוקר שיכור מהתרגשות ומסיפוק. הוא לא ידע מה הכילה המנה שנטלה, אבל המנה שלו סיממה אותו לחלוטין.

הוא התעורר בשעה אחת-עשרה בבוקר. ריח הלילה היה ספוג בסדינים. היא לא היתה במיטה, אבל הוא לא דאג. הוא כבר מכיר אותה. זו השעה שבה היא בדרך כלל מתעוררת והולכת לשירותים. הוא שכב במיטה, ליטף את עצמו, וניסה להפנים שהוא, גופו ומטילדה בילו את הלילה יחד במיטה הזו. אחרי כמה דקות קפץ מן המיטה בבהלה. הוא לא שמע שום רחשים או קולות עולים מן השירותים או האמבטיה. על רצפת חדר השינה היו מונחים החולצה והמכנסיים שנתן לה ללבוש. הוא מיהר לחדר האמבטיה. החציאת והחולצה שלה, שהיו תלויות שם ביומיים הקודמים, נעלמו. רק התחתונים הקטנים נשארו, מוטלים מתחת לכיור. הוא יצא מבוהל מחדר האמבטיה ונכנס למטבח. היא לא היתה שם, אבל על השולחן היה מונח פתק ועליו

כתוב "תודה". חומי התיישב ליד השולחן ובהה בפתק. שעה ארוכה ישב כך, וכשהחל ראשו להתבהר מעט הבין שהוא ידע אישה, שקוראים לה מטילדה, שהיא יודעת לכתוב ושהאושר בא במנות קטנות.

סוף דבר

ואם תשאלו:

מי אתה?

מה אתה?

איפה היית עד עכשיו?

מה הסיפור שלך?

אענה בשיר:

אַבוֹת אַבוֹתִי

אָנִי מְדַמֵּן אֶת אַבוֹת אַבוֹתִי

חַיִּים מְלֻקָּט וּמְצִיד

גְּבוּהִים, גְּמִישִׁים

מְגֻרְגְּרִים פְּרוֹת יַעַר מְלֵא הַפֶּה עֶסֶס

רוֹדְפִים בְּרֶגֶל קֵלָה אַחַר אֵילָה שְׁלֵחָה

מֵהֶם לְמִדְתִּי לְדַבֵּק בַּמַּטְרָה

לְבֹא נֶגֶד כּוֹוֹן הַרוּחַ

לְשִׁמַּח בְּחֻלְקִי בְּחֻלּוֹקֵת שְׁלָל.

אָנִי חוֹשֵׁב עַל אָבִי אַבוֹתִי הַכֹּהֵן

יוֹשֵׁב בְּקֶדֶשׁ, מְחַלֵּק נִתְחִי זִבְח:

כַּמָּה לְאַלְהִים, כַּמָּה לְעֶצְמוֹ

הָאֵם הוֹתִיר לְלוֹי וּלְיִשְׂרָאֵל?

כַּעֲסָן הוּא, זֶה דְרָכָם שֶׁל כֹּהֲנִים
 אֵךְ הָאֵם גַּם רַחוּם וְחַנוּן?
 מִמֶּנּוּ לְמַדְתִּי שֶׁתִּפְקִיד הוּא תְּמִידִי
 לֹא נִמְחַק עִם הַזְמַן
 עוֹבֵר מֵאֵב לְבָן.

אֲנִי רוֹאָה אֶת אָבִי
 מִתְחַבֵּא בַחֲשֵׁךְ מְאִימַת צוּרֵר
 מְחִיָּה נִפְשׁוֹ בְּפֶת לֶחֶם חֲרָבָה
 אוֹתָהּ הִחְבִּיא בְּכַף יָדוֹ
 הָאֵם פָּרַס מִפְתּוֹ לְגוֹסֵס לְצַדוֹ
 שְׂאוּלִי כִּבֵּר לֹא יִרְאֶה אוֹר יוֹם?
 מִמֶּנּוּ לְמַדְתִּי לְשֵׁרוֹת עִם הַמּוֹת
 וְלִבְחֹר בַּחַיִּים.

כֹּל זֹאת אוֹרִישׁ לְבָנִי וְלִבְנֵי בְנֵי
 אֲהִיָּה אָבִי אֲבוֹתֵיהֶם בְּיוֹם מִן הַיָּמִים
 וְמָה יֵשׁ לִי לְהוֹסִיף מִשְׁלִי שְׁלֹא יִרְשֵׁתִי?
 לֹא הֲרֵבָה
 סִפּוֹר קֶצֶר וְשִׁיר
 וְאוּלַי גַּם עֲנֹה וְהַשְׁלָמָה
 שֶׁהֵייתִי גֶשֶׁר אֲנוּשֵׁי קֶטֶן
 עָלְיוֹ יַעֲבְרוּ גְבוּרִים חֲדָשִׁים
 בְּמַעֲלֵה הַדּוּרוֹת שֶׁל הַהִסְטוֹרִיָּה.